

Α. ΒΑΜΠΟΥΛΗ-Γ. ΖΟΥΚΗ

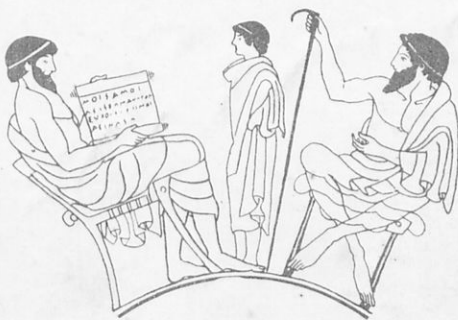
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ / Δ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1963

ΣΤ' 89 ΣΧΒ
Βασιλείου (Α.) Ζούνη (Γ)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ
ΠΡΩΤΗ ΣΕΙΡΑ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

B 4

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΙΤΥΤΕΧΝΕ

ΣΤ'

89

ΣΧΒ

Α. ΒΑΜΠΟΥΛΗ-Γ. ΖΟΥΚΗ

τ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ

Βαμπούλη (Α) Ζούκη (Γ)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1963

002
HPE
ET2A
201

Α. ΒΑΣΙΛΟΥΔΗ-Τ. ΧΟΥΚΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΟΦΑΝΤΟΥ

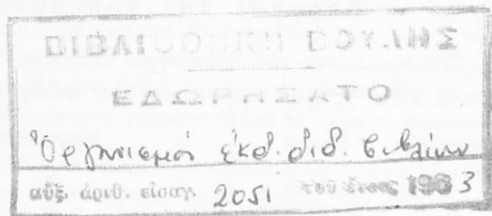
ΤΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΗΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΛΛΕΙΣ

ΠΡΟΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΜΑΘΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΔΙΟΦΑΝΤΟΥ

ΤΙ ΔΙΔΑΣΚΕΙ Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

§ 1. Ἡ **Γραμματική** τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης διδάσκει τοὺς κανόνες, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους ὁμιλεῖται καὶ γράφεται ὀρθά ἢ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, ποὺ διδάσκει τοὺς κανόνες, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους σχηματίζονται καὶ παρουσιάζονται μὲ διαφόρους μορφὰς αἱ λέξεις, λέγεται **κυρίως Γραμματική**.

Τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, ποὺ διδάσκει τοὺς κανόνες, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους τοποθετοῦνται αἱ λέξεις ἢ μία κοντὰ στὴν ἄλλη (συντάσσονται) καὶ γίνεται ὁ λόγος, λέγεται **Συντακτικόν**.

Ἡ γλῶσσα, ὅταν μὲν ὁμιλῆται, λέγεται **προφορικὸς λόγος**, ὅταν δὲ γράφεται, **γραπτὸς λόγος**.

§ 2. Αἱ λέξεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης γράφονται μὲ τὰ γράμματα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου.

Τὰ γράμματα εἶναι σημεῖα γραπτὰ, μὲ τὰ ὅποια παριστάνομεν τοὺς **φθόγγους**, δηλ. τὰς ἀπλᾶς φωνάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποτελεῖται κάθε λέξις, π. χ. ἡ λέξις **ἐλα** ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς φθόγγους, οἱ ὁποῖοι παριστάνονται μὲ τὰ γραπτὰ σημεῖα **ε, λ, α**.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
Φ Θ Ο Γ Γ Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ο Ν
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Φθόγγοι καὶ γράμματα

§ 3. Τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι 24 καὶ κάθε γράμμα παριστάνει ἓνα φθόγγον*.

Κεφαλαῖα	Μικρὰ	Κεφαλαῖα	Μικρὰ
Α	α ἄλφα	Ν	ν νῦ
Β	β βῆτα	Ξ	ξ ξῖ
Γ	γ γάμμα	Ο	ο ὀ μικρόν
Δ	δ δέλτα	Π	π πῖ
Ε	ε ἑ ψιλόν	Ρ	ρ ρῶ
Ζ	ζ ζῆτα	Σ	σ, ς σίγμα
Η	η ἥτα	Τ	τ ταῦ
Θ	θ θῆτα	Υ	υ ὕ ψιλόν
Ι	ι ἰῶτα	Φ	φ φῖ
Κ	κ κάππα	Χ	χ χῖ
Λ	λ λάμβδα	Ψ	ψ ψῖ
Μ	μ μῖ	Ω	ὦ μέγα

§ 4. Τὰ γράμματα **ι, η, υ** προφέρονται, ὅπως ὁ φθόγγος **ι**, π.χ. *φίδι, βροχή, κύκλος, ἡσυχία*· τὰ δὲ **ο** καὶ **ω** προφέρονται, ὅπως ὁ φθόγγος **ο**, π.χ. *νέος, σῶμα*.

§ 5. Ἀπὸ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου τὰ **α, ε, η, ι, ο, υ** καὶ **ω** προφέρονται μὲ φωνήν, ποῦ ἀκούεται δυνατὰ, διότι ὁ ἀέρας, ποῦ βγαίνει ἀπὸ τοὺς πνεύμονας δὲν συναντᾷ πουθενὰ ἐμπόδιον καὶ λέγονται **φωνήεντα**· τὰ ἄλλα 17 γράμματα προφέρονται μὲ φωνήν, ποῦ μόλις ἀκούεται, διότι κατὰ τὴν προφορὰν των σχηματίζεται φραγμὸς κάπου εἰς τὴν στοματικὴν κοιλότητα καὶ διακόπτεται ἀπότομα ὁ ἀέρας, ποῦ βγαίνει ἀπὸ τοὺς πνεύμονας· αὐτὰ λέγονται **σύμφωνα**.

α') Φ ω ν ῆ ε ν τ α

§ 6. Ἀπὸ τὰ φωνήεντα α) τὰ **ε** καὶ **ο** λέγονται **βραχέα**, β) τὰ **η** καὶ **ω** λέγονται **μακρά**, γ) τὰ **α, ι, υ** λέγονται **δίχρονα**, διότι εἰς

* Φθόγγος ἀπὸ τὸ φ θ έ γ γ ο μ α ι = βγάζω φωνήν, ὁμιλῶ.

ἄλλας μὲν συλλαβάς εἶναι βραχέα, π.χ. τάξις, πίστις, φίλος, κόκλος, εἰς ἄλλας δὲ μακρά, π.χ. πράξις, σῆτος, μῦθος.

Σημείωσις 1η. Ἡ ὀνομασία βραχέα καὶ μακρά προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὅποιαν τὰ βραχέα φωνήεντα ἐπροφέροντο σύντομα, ἐνῶ τὰ μακρά ἐπροφέροντο εἰς διπλάσιον ἴσως χρόνον ἀπὸ τὰ βραχέα· π.χ. τὸ η ἐπροφέρετο περίπου ὡς εε, τὸ ω περίπου ὡς οο. Διὰ τὴν δειχθῆ, ὅτι τὸ δι-χρονον φωνῆεν μιᾶς συλλαβῆς εἶναι βραχύ, γράφεται ἐπάνω ἀπ' αὐτὸ τὸ σημεῖον, καὶ διὰ τὴν δειχθῆ, ὅτι εἶναι μακρόν, γράφεται ἐπάνω ἀπ' αὐτὸ τὸ σημεῖον —.

Σημείωσις 2α. Εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα ἀναγράφονται αἱ συνθετέστεραι λέξεις, τῶν ὁποίων πρέπει νὰ γνωρίζωμεν, ἂν τὰ δίχρονα, ποῦ ὑπάρχουν εἰς αὐτάς, εἶναι βραχέα ἢ μακρά (τὴν ποσότητα τῶν διχρόνων). Τὸν πίνακα αὐτὸν θὰ χρησιμοποιήσῃ ὁ διδάσκαλος μετὰ τὴν διδασκαλίαν περὶ τονισμοῦ τῶν λέξεων.

Ἄθλος, ἄθλον	διῶρυξ	κλῆμα	Νᾶμα
Αἶας	δράμα	κλῆμαξ	νάρις (νάριαι)
ἄλας	δράσις	κλῆνη (κλῆναι)	νεάνις
ἄλμα	δρύς (δρύες)	κλῆσις	νησίς (νησίδος)
ἄλσος	δύτης (δύται)	κνημῖς (κνημίδος)	νίκη (νῖκαι)
ἀνθραξ		κράμα	νύμφη (νύμφαι)
ἀνιάρως	Ἑλευσίς (Ἑλευσῖνος)	κράσις	νύξ (νύκτες)
ἀντρον	ἐργάτης (ἐργάται)	κρίμα	
ἄρκτος	εὐθύνη (εὐθύναι)	κύβος	Ξίφος
ἄρμα		κύμα	ξύλον
ἄσθμα	Ζῦθος	κύρος (τὸ)	ξύσμα
αὐλαξ		κύων (κύνες)	
ἄστρον	Ἥπαρ		Ὀδύνη (ὀδύναι)
ἄστρ		Λάθος	ὀλίγος
αὔρα	Θλάσις	λάκκος	ὀμᾶλός
	Θλίψις	λαύρα	ὀπλίτης (ὀπλίται)
Βάθος	θύμα	λίθος	
βάθρον	θύμω	λίπος	Παγίς (παγίδος)
βαλβίς (βαλβίδος)	θύρα (θύραι)	λίρα (λῖραι)	πάγος
βάρος	θώραξ	λίτρα (λίτραι)	πάθος
βάσις		λύκος	πάππος
βλάβη (βλάβαι)	Ἰκάνος	λύπη (λύπαι)	πατρίς - ἴδος
βράχος	ἱλῆ (ἱλαί)	λύρα (λύραι)	πάχνη (πάχναι)
	ἶον	λύσις	πελάτης (πελάται)
Γάλα	ἵππος	λύτης (λύται)	πῖδαξ
γράφω	ἶχνος		πιθάνος
γράμμα	ἶς (ἶνες)	Μάγος	πίθος
γρίφος	ἰσχυρός	μάζα	πίλος
γῦρος		μανδύας (μανδύαι)	πίνας
	Καρκίνος	μεσίτης (μεσίται)	πίστις
Δαπάνη (δαπάναι)	κηλῆς (κηλίδος)	μεῖξις - μῖξις	πλάνη (πλάναι)
δάσος	κήρυξ	μῖσος	πλάνος
δάφνη (δάφναι)	κινδύνος	μῦθος	πλάσις
δελφίς (δελφῖνος)	κλάσις	μύλος	πλάσιμα
δική (δίκαι)	κλάμα	μύρον	πλάστης (πλάσται)

πλάτος (πλάτη)	σάκκος	σχίσμα	φάσις
πλύνω (πλύνε)	Σαλαμίς - μῖνος		φάσμα
πλύσις	σάλπιγξ	Τάγμα	φάντη (φάνται)
πνίγω (πνίγε)	σανίς - ἴδος	τάλας, τάλαν	φθίσις
Πνύξ (Πνύκα)	σάρξ (σάρκα)	τάσις	φίλος
πολίτης (πολῖται)	σαῦρα	τάφος	φίλτρον
πράγμα - πράξις	σῆραγξ	τάφος	φράγμα
πράσον	σκαπάνη (σκαπάναι)	τάχος	φράσις
πράττω - πρᾶττε	σκάφη (σκάφαι)	τεχνίτης - ἴται	Φρεῖος
πρεσβύτης (πρεσβύ- ται)	σκάφος	τίγρις	φύλαξ
πρίγκιψ	σκανῖψ - σκνῖπες	τιμή	φύλλον
πρώρα	Σκύθης - Σκύθαι	τίτλος	φύλον
πύον	σκύλαξ	τράγος	φύσις
πυξίς - ἴδος	σκύρον	τράνδος	
πύον	Σκύρος	τραπεζίτης - ἴται	Χάλυψ
πύρ	σιμίλη (σμίλαι)	τρίβω - τρίβε	χαράδρα - ἄδρα
Πύρρος	σπάθη (σπάθαι)	τρίβος	χάραξ
	Σπαρτιάτης - ἄται	τρίχες	χάρις
	σπίνος	τρύπα	χειρίς - ἴδος
Ράβδος	στάχυς	τύλος	χειρῶναξ
ράκος	στίξις	τύπος	χλαμύς - ὕδος
ράμιμα	στίχος	τύφος	χρῆσμα
ρανίς - ἴδος	στύλος	τύχη (τύχαι)	χῆμα
ράξ - (ράχα)	στύψις	τύψις	χύτρα (χύτραι)
ράχμις	σύνον		χώρα
ρίγος	σῦριγξ	Τῖβος	
ρίζα (ρίζαι)	Σῦρος (νῆσος)	ὕβρις	
ρίνη (ρῖναι)	Σῦρος (ὁ ἐκ Συρίας)	ὕλη (ὕλαι)	Ψήφίς - ἴδος
ρίς (ρίνα)	σφαίρα	ὕμνος	ψῆξ (ψῆχες)
ρύμη (ρῦμαι)	σφίγγω (σφίγγε)	ὑπνος	ψῆχη
ρύπος	Σφιξ (Σφίγγα)	ὕψος	ψῆξις
ρύσις	σφραγίς - ἴδος	Φάλαγξ	ᾠδὶς - ἴνος
	σφρεῖος	φάραγξ	ώρα
Σάγμα	σφῦρα	φάρος	ὥρα

β') Σ ύ μ φ ω ν α

§ 7. Ἀπὸ τὰ 17 σύμφωνα α) τὰ **κ, γ, χ** λέγονται **οὐρανικά**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν τῶν ὁ φραγμὸς γίνεται εἰς τὸν οὐρανίσκον, β) τὰ **π, β, φ** λέγονται **χειρικά**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν τῶν ὁ φραγμὸς γίνεται εἰς τὰ χεῖλη καὶ γ) τὰ **τ, δ, θ** λέγονται **ὀδοντικά**, διότι ὁ φραγμὸς γίνεται εἰς τὰ δόντια.

Μὲ ἓνα ὄνομα τὰ σύμφωνα αὐτὰ λέγονται **ἄφωνα**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν ἀκούονται ἀσθενεῖς οἱ φθόγγοι αὐτοί.

Τὰ **μ** καὶ **ν** λέγονται **ἔνρινα**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν αὐτῶν ὁ ἀέρας διέρχεται καὶ διὰ τῆς ρινός, τὰ **λ** καὶ **ρ** λέγονται **ὕγρά**, τὸ **σ** (ς) εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως) λέγεται **συριστικὸν** καὶ τὰ **ζ, ξ, ψ** λέγον-

ται διπλά, διότι προήλθον από την ένωσιν δύο φθόγγων (τὸ ζ ἀπὸ τὸ σδ, τὸ ξ ἀπὸ τὸ κσ, τὸ ψ ἀπὸ τὸ πσ).

§ 8. Ἀπὸ τὰ σύμφωνα τὰ κ, π, τ λέγονται **φιλά**, διότι οἱ φθόγγοι αὐτοὶ προφέρονται μὲ ἥχον λεπτόν (φιλόν), τὰ χ, φ, θ λέγονται **δασέα**, διότι προφέρονται μὲ ἥχον παχύν (δασύν), καὶ τὰ γ, β, δ λέγονται **μέσα**, διότι προφέρονται κάπως λεπτότερα ἀπὸ τὰ δασέα καὶ κάπως παχύτερα ἀπὸ τὰ φιλά.

Κατάταξις τῶν συμφώνων

	Οὐρανικά	Χειρικά	Ὀδοντικά	
Ἄφωνα	κ	π	τ	φιλά
	γ	β	δ	μέσα
	χ	φ	θ	δασέα
Ἐνρινα μ, ν		Συριστικὸν σ (ς)		
Ἰγρὰ λ, ρ		Διπλᾶ ζ, ξ, ψ		

Τελικά σύμφωνα

§ 9. Σύμφωνα, εἰς τὰ ὅποια τελειώνουν κανονικὰ αἱ λέξεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, δηλ. **τελικά σύμφωνα** τῶν λέξεων, εἶναι τὰ ν καὶ ξ : ἔγραψαν, γυμναστῆς. Πολλαὶ λέξεις, πού ἐκληρονόμησεν ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, ἔχουν τελικὸν σύμφωνον ρ, ξ (= κς) καὶ ψ (= πς) : πατήρ, φύλαξ, ἄραφ.

Εἰς λέξεις, πού εἶχον τελικὸν σύμφωνον ὀδοντικόν, τὸ ὀδοντικόν ἐξέπεσε : τὸ σῶμα (τ), τὸ μέλι (τ).

γ') Δίφθογγοι

§ 10. Εἰς τὰς λέξεις πλοῖον, φίλους, εἰρήνη, εὐτυχία, οἱ φθόγγοι **οι, ου, ει, ευ** ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο φθόγγους, πού προφέρονται ἐνωμένοι ὡς ἓνας φθόγγος (*). Οἱ φθόγγοι αὐτοὶ λέγονται **δίφθογγοι**.

* Εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν αἱ δίφθογγοι ἐπροφέροντο καὶ ἤκούοντο οἱ δύο φθόγγοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀποτελεῖτο ἡ δίφθογγος.

Αἱ δίφθογγοι προήλθον ἀπὸ τὴν ἔνωσιν δύο φωνηέντων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ πρῶτον εἶναι τὸ α, ε, ο, η, υ καὶ τὸ δεύτερον τὸ ι ἢ υ : αἰ, εἰ, οἰ, υἱ, αὐ, εὐ, οὐ, ηυ : ἔπαινος, σχολεῖον, οἰκία, υἱός, ναύτης, εὐκόλος, οὐρανός, ἡῦρα.

§ 11. Αἱ δίφθογγοι αὐ, εὐ, ηυ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ φωνήεντα, ἀπὸ τὰ μέσσα ἄφωνα, ἀπὸ τὰ ἔνρινα, τὰ ὑγρά καὶ τὸ ζ προφέρονται ὡς αβ, εβ, ηβ : δουλῆω, ἀναπαύομαι, εὐεργεσία, αὐγό, εὐγενικός, Εὐβοία, εὐδαιμονία, εὐλογημένος, ἡῦρα, εὖζωνας, Εὐρώπη, εὐνοϊκός, εὐμνεία. Εἰς κάθε ἄλλην περίπτωσιν προφέρονται αἱ δίφθογγοι αὐταὶ ὡς αφ, εφ, ηφ : αἰθημερόν, εὐτυχής, εὐχή, εὐκόλος, εὐπαθής, εὐθυμία, Εὐξείνους πόντος, εὐφυχία.

§ 12. Εἰς μερικὰς λέξεις, ποὺ ἐκκληρονόμησεν ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, ἀπαντοῦν καὶ αἱ δίφθογγοι ω, η, α (τὸ ι ὑπογράφεται) : καθαρωδός. Αἱ δίφθογγοι αὐταὶ λέγονται **καταχρηστικά**.

§ 13. Ὅλαι αἱ δίφθογγοι εἶναι μακραί, ἐκτὸς ἀπὸ τὰς αἰ καὶ οἰ, ποὺ εἶναι βραχεῖαι, ὅταν εὐρίσκωνται εἰς τὸ τέλος κλιτῆς λέξεως, χωρὶς νὰ ἀκολουθῇ ἄλλο σύμφωνον : οἱ ἄνθρωποι, οἱ κῆποι, αἱ χώραι.

Ἀσκησις

Ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἦρθε στὸ χωριὸ μὲ τὰ παιδιὰ του ἕνας ἀπ' τοὺς γιουὺς της, ποὺ εἶναι γιατρός, γιὰ νὰ κάμῃ Χριστούγεννα μὲ τὴν μητέρα του. Ἡ γιαγιά, ἀφοῦ ἄναψε τὴ φωτιά στὸ τζάκι καὶ ἔδωσε στὰ ἐγγόνια της νὰ φᾶν σουπιά μὲ ἀβγολέμονο, τοὺς ἔδωσε γιὰ φροῦτο ἀπὸ ἕνα ρόδιον. Ὑστερα, ἀφοῦ ἐκάθισαν κοντὰ στη φωτιά, ἄρχισε νὰ τοὺς λέγῃ παραμύθια γιὰ τὶς νεράιδες ἀπὸ τοὺς παλιοὺς χρόνους.

§ 14. Εἰς τὸ κείμενον αὐτό, ποὺ εἶναι γραμμένον εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῶν ἀναγνωστικῶν τῶν κατωτέρων τάξεων, ὑπάρχουν καὶ οἱ φθόγγοι : ια, ιο, εί, οί, αί, υιο, ιου, ποὺ ἀκούονται σὰν χωρισμένοι, ἀλλὰ εἰς ἕνα χρόνον. Εἰς μερικὰς λέξεις οἱ φθόγγοι ια καὶ υιο προφέρονται καὶ ὡς για, γιο : γιατρός - ἱατρός, παιδιὰ - παιδία, γιουὺς - υἱός. Τὸ φαινόμενον τοῦτο λέγεται **συνίζησις**.

α') Συλλαβαί Συλλαβισμός

§ 15. Ὁ στρατηγὸς εἶπεν εἰς τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος ἀξιωματικόν. « Ἄμα ξεκινήσετε νύχτα, θὰ εἴσαστε αἰῶριον πρωί - πρωί, πρὶν ξημερώσῃ, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, διὰ τὰ ἐπιτεθοῦμε αἰφνιδιαστικὰ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ ».

Συλλαβαί

Εἰς τὰς φράσεις αὐτάς παρατηροῦμεν, ὅτι κάθε λέξις, ἂν τὴν διαβάσωμεν μὲ προσοχὴν, ἀποτελεῖται ἀπὸ **τεμάχια**, ποὺ τὸ κάθε ἓνα προφέρεται χωριστὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τὸ κάθε τεμάχιον ἔχει ἓν ἢ περισσότερα σύμφωνα μὲ ἓν φωνῆν ἢ μὲ μίαν δίφθογγον, ἢ μόνον ἓν φωνῆν ἢ μίαν δίφθογγον: σῶ - μα, ἐκ - στρα - τευ - τι - κόν, πρω - ί, εἴ - σα - στε, αὐ - ρι - ον. Τὰ τεμάχια αὐτά, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν λέξιν, λέγονται **συλλαβαί** τῆς λέξεως.

§ 16. Ἐὰν ἡ λέξις ἔχῃ μίαν συλλαβὴν, λέγεται **μονοσύλλαβος**: θά, ἄν, εἰς· ἐὰν ἔχῃ δύο συλλαβάς, λέγεται **δισύλλαβος**: ᾶ - μα, νύ - χτα, πρω - ί· ἐὰν ἔχῃ τρεῖς συλλαβάς, λέγεται **τρισύλλαβος**: στρα - τη - γός, καὶ ἂν ἔχῃ περισσοτέρας ἀπὸ τρεῖς, **πολυσύλλαβος**: ξε - κι - νή - σε - τε.

§ 17. Ἡ τελευταία συλλαβὴ τῆς λέξεως, ποὺ ἔχει περισσοτέρας ἀπὸ μίαν συλλαβάς, λέγεται **λήγουσα**, ἢ πρὸ τῆς ληγούσης **παραλήγουσα**, καὶ ἡ πρὸ τῆς παραληγούσης λέγεται **προπαραλήγουσα**. Ἡ πρώτη συλλαβὴ τῆς λέξεως λέγεται **ἀρκτική**, π.χ. εἰς τὴν λέξιν ἀξιωματικόν ἡ συλλαβὴ - κόν εἶναι λήγουσα, ἢ - τι παραλήγουσα, ἢ - μα προπαραλήγουσα καὶ ἡ ᾶ - εἶναι ἡ ἀρκτικὴ συλλαβή.

Συλλαβισμός

§ 18. Ὁ χωρισμὸς τῆς λέξεως εἰς τὰς συλλαβάς της λέγεται **συλλαβισμός**. Ὁ συλλαβισμὸς γίνεται σύμφωνα μὲ τοὺς ἐξῆς κανόνας:

α) Ὅταν ἓν σύμφωνον εὐρίσκεται μεταξὺ δύο φωνηέντων ἢ διφθόγων, συλλαβίζεται μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆν ἢ δίφθογγον: ᾶ - ξι - ω - μα - τι - κός, αὐ - ρι - ον, στρα - τευ - μα. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως τὰ σύμφωνα, ἓν ἢ περισσότερα, συλλαβίζονται μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆν, τὸ δὲ

σύμφωνον εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως συλλαβίζεται μὲ τὴν τελευταίαν συλλαβήν: *στρα - τός, ἀξιωματι - κόν*.

β) Ὄταν δύο σύμφωνα διάφορα εὐρίσκωνται μεταξύ φωνηέντων ἢ διφθόγγων, συλλαβίζονται μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν ἢ διφθογγον, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει λέξις, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ σύμφωνα: *πέ - τρα* (τρόπος), *εἷ - μα - στε* (στάσις)· ἂν δὲν ὑπάρχῃ λέξις, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ σύμφωνα, τότε χωρίζονται καὶ τὸ μὲν πρῶτον σύμφωνον συλλαβίζεται μὲ τὸ προηγούμενον φωνῆεν ἢ διφθογγον, τὸ δὲ δεύτερον σύμφωνον μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν: *ἄ - γαλ - μα, σύμ - φω - νον* (ὁμοίως χωρίζονται καὶ τὰ δύο σύμφωνα, ἂν εἶναι τὰ ἴδια: *στέλ - λω, θάρ - ρος*).

γ) Ὄταν τρία σύμφωνα εὐρίσκωνται μεταξύ φωνηέντων, συλλαβίζονται μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν, ἂν καὶ ἀπὸ τὰ τρία σύμφωνα ἢ τοῦλάχιστον ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα ἀρχίζῃ λέξις ἐλληνικῇ, π.χ. *ἔ - στρε - ψε* (στροφή), *ἰ - σχνός* (σχῆμα), *ἔ - χθρός* (χθές), εἰ δ' ἄλλως χωρίζονται καὶ τὸ μὲν πρῶτον σύμφωνον συλλαβίζεται μὲ τὸ προηγούμενον φωνῆεν, τὰ ἄλλα δὲ δύο μὲ τὸ ἐπόμενον, π.χ. *ἄν - ὄρες, κέν - τρον, ἄν - θρω - πος*.

Σημείωσις. Τὰ συμπλέγματα *γμ, χμ, θμ, τν, φν* συλλαβίζονται μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν, διότι ἀρχίζουν λέξεις ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα συμπλέγματα *κμ, τμ, θν, πν*, π.χ. *πρᾶ - γμα, δρα - χμή, φά - τνη* (θνητός), *δά - φνη* (πνέω).

δ) Αἱ σύνθετοι λέξεις χωρίζονται εἰς τὰ μέρη, ἀπὸ τὰ ὅποια σχηματίζονται: *συν - ἄγω, προσ - ἔχω, Ἑλλήσ - ποντος*· ἂν ὅμως κατὰ τὴν σύνθεσιν ἔχῃ γίνεαι ἐκθλιψίς, τότε συλλαβίζονται, ὅπως αἱ ἀπλᾶι λέξεις: *πα - ρέ - χω* (παρὰ - ἔχω), *πρω - τα - γω - νι - στής* (πρῶτος - ἄγωνιστής).

§ 19. Κάθε συλλαβὴ λέξεως λέγεται:

α) *βραχεῖα*, ἂν ἔχῃ βραχὺ φωνῆεν: *τό - ξον, νέ - ος*.

β) *μακρά*, ἂν ἔχῃ μακρὸν φωνῆεν ἢ διφθογγον: *ᾠ - ρα, αὖ - γή*.

* Ἀσκησις *

§ 20. Ἡ Ἑλλὰς εἶναι μία μικρὰ χερσόνησος τῆς Εὐρώπης. Διασχίζεται ἀπὸ πολλὰ ἀπόκρημνα βουνὰ καὶ ἀρκετὰ μεγάλους ποταμούς. Ὅσοι κάτοικοι ζοῦν εἰς τὰ ὄρεϊνὰ διαμερίσματα, περνοῦν κουραστικὴν ζωὴν, διότι ἀναγκάζονται νὰ καλλιεργοῦν τὰ χωράφια εἰς βραχώδεις περιοχὰς καὶ νὰ βόσκουν τὰ ποίμνια σὲ ἄγρονα μέρη. Ἐχθρός των μεγάλος

* Νὰ εὐρεθοῦν αἱ διφθογγοὶ καὶ νὰ γίνῃ ὁ συλλαβισμὸς τῶν λέξεων.

εἶναι τὰ χιόνια καὶ ἡ κακοκαιρία. Δὲν συχνάζουν εἰς τὰς πόλεις παρὰ κατὰ ἀραιὰ χρονικά διαστήματα, διότι μὲ τὴν δυσκολίαν τῆς συγκοινωνίας ταλαιπωροῦνται.

β') Τόνοι

§ 21. Ὑστερα ἀπὸ τὰς διακοπὰς τῶν Χριστογέννων ἀνοίξαν πάλιν τὰ σχολεῖα καὶ ἄρχισαν κανονικὰ τὰ μαθήματα. Οἱ μαθηταὶ ξεκούραστοι προσέχουν καὶ ἀκούουν, χωρὶς νὰ κάνουν θόρυβον.

Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ παρατηροῦμεν, ὅτι εἰς τὰς λέξεις, ποὺ ἔχουν δύο ἢ περισσοτέρας συλλαβάς, μία συλλαβὴ προφέρεται δυνατώτερα ἀπὸ τὰς ἄλλας, δηλ. **τονίζεται**. Ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἢ τὴν δίφθογγον (εἰς τὸ δεύτερον φωνῆεν αὐτῆς) τῆς τονιζομένης συλλαβῆς, γράφεται ἓνα σημεῖον, ποὺ λέγεται **τόνος**.

§ 22. Οἱ τόνοι εἶναι κυρίως δύο, ἡ ὀξεῖα (') : **μάθημα**, πάλιν, καὶ ἡ περισπωμένη (~) : **σχολεῖον**, **παρατηρῶ**.

Σημείωσις. Εἰς τὰ κείμενα τῶν βιβλίων τίθεται εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἐπάνω ἀπὸ φωνῆεν τῆς ληγούσης καὶ βαρεῖα ('). Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα φροντίζουν γιὰ τὰ παιδιὰ των.

§ 23. Σημεῖον τόνου τίθεται καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἢ τὴν δίφθογγον μονοσυλλάβων λέξεων : **θά**, **νά**, **καί**, **φῶς**.

Κανόνες τονισμού

§ 24. Ἄν προσέξωμεν τοὺς τόνους τῶν λέξεων τοῦ προηγουμένου κειμένου, θὰ ἴδωμεν ὅτι :

α) Ὅλαι αἱ λέξεις τονίζονται εἰς μίαν ἀπὸ τὰς τελευταίας τρεῖς συλλαβάς : **κανονικά**, **πάλιν**, **ἄρχισαν**, **σχολεῖον**, **παρατηρῶ**.

β) Ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρά, ἡ προπαραλήγουσα δὲν τονίζεται : τῶν **Χριστογέννων**, **προσέχουν**, **ἀκούουν**.

γ) Ἡ προπαραλήγουσα καὶ κάθε βραχεῖα συλλαβή, ὅταν τονίζεται, παίρνει ὀξεῖαν, **ὀξύνεται** : ὁ **θόρυβος**, τὰ **μαθήματα**, οἱ **μαθηταί**.

δ) Ὅταν ἡ παραλήγουσα εἶναι μακρά καὶ τονίζεται, τότε παίρνει ὀξεῖαν μὲν, ἂν εἶναι καὶ ἡ λήγουσα μακρά, περισπωμένην δέ, ἂν ἡ λήγουσα εἶναι βραχεῖα, π.χ. **σχολεῖον**, **κῆπος**, **κῆπου**, **σχολείου**.

ε) Ἡ γενικὴ πτώσις τῶν ὀνομάτων, ὅπως θὰ μάθωμεν εἰς τὰς κλίσεις, ὅταν τελειώσῃ εἰς μακράν συλλαβὴν καὶ τονίζεται, περισπᾶται : τῶν **ἐκκλησιῶν**, τοῦ **μαθητοῦ**, τῆς **πηγῆς**.

στ) Ἡ μακροκατάληκτος ὀνομαστική καὶ αἰτιατική τῶν ὀνομάτων, ὅταν εἶναι ἀσυναίρετος καὶ τονίζεται, παίρνει ὀξεῖαν: ὁ μαθητής, ἡ χαρά, ὁ ἀνδρίας, τὴν πηγὴν, τὰς χώρας.

§ 25. Ἀνάλογα μὲ τὸν τόνον ποὺ παίρνει ἡ κάθε λέξις, λέγεται:

α) ὀξύτονος, ἂν ἔχῃ ὀξεῖαν εἰς τὴν λήγουσαν: ναός, ἱατρός, δικαστής, τιμὴ.

β) παροξύτονος, ἂν ἔχῃ ὀξεῖαν εἰς τὴν παραλήγουσαν: λόγος, κτηματίας, ἐλευθερία.

γ) προπαροξύτονος, ἂν ἔχῃ ὀξεῖαν εἰς τὴν προπαραλήγουσαν: ἄνθρωπος, πρόβλημα, ἀλήθεια.

δ) περισπωμένη, ἂν ἔχῃ περισπωμένην εἰς τὴν λήγουσαν: τοῦ δικαστοῦ, ἀγαπῶ, τιμῶ.

ε) προπερισπωμένη, ἂν ἔχῃ περισπωμένην εἰς τὴν παραλήγουσαν: τὸ σχολεῖον, ὁ κήπος.

στ) βαρύτονος λέγεται γενικὰ κάθε λέξις, ποὺ δὲν τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν: ἄρχισε νὰ βρέχῃ.

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ*

§ 26. Ἡ Μακεδονία εἶναι το βορειοτερον τμημα της Ἑλλάδος, που ἀπὸ τὴν ἐλευθέρωσιν πρὸ 40 ἐτῶν ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν. Οἱ κατοικοὶ της Μακεδονίας ἔλαβον μέρος εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ της ἀνεξαρτησίας καὶ διέτηρσαν εἰς ὅλα τα χρόνια της δουλείας τὸ ἐθνικὸν φρόνημα. Ὀνομαστοὶ εἶναι οἱ ἀγῶνες κατὰ τα τελευταία δεκά χρόνια πρὸ της ἀπελευθερώσεως ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, που ἤθελαν νὰ τὴν καταλάβουν. Τα σχολεῖα ἐπυρπολοῦντο, οἱ ἱερεῖς καὶ διδασκαλοὶ ἐσφαζόντο, αἱ γυναῖκες ἀτιμαζόντο, τὰ παιδία καὶ τὰ βρέφη ἐκομματιαζόντο, καὶ τὸ αἷμα τῶν πατριωτῶν Μακεδόνων ἐπότισε τὰ ἔδαφιν της Μακεδονίας. Παρὰ ταῦτα οἱ Μακεδόνες ἐμείναν ἀπτοῦτοι εἰς τὰς ἐπαλξεις της πατρίδος. Σήμερον οἱ κατοικοὶ με τὴν φιλεργίαν ἔχουν καταστήσει τὴν Μακεδονίαν τὸ ἐδφορῶτερον τμημα της Ἑλλάδος. Ἐχουν ἀναπτύξει τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον. Πολλοὶ ἀπο-

* Νὰ τονισθοῦν αἱ λέξεις τῆς ἀσκήσεως, ἐνῶ ὁ διδάσκαλος θὰ λέγῃ ποῖα δίχρονα εἶναι μακρὰ ἢ βραχέα.

τους κατοίκους της Μακεδονίας διαπρεπούν εἰς τας ἐπιστηµας. Ἡ Μακεδονία εἶναι το προπυργιον τοῦ Ἑλληνισµου εἰς τα βορεια συνορα.

γ') Πνεύματα

§ 27. Εἰς κάθε λέξιν, πού ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆν, σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆν ἓν σημεῖον, πού λέγεται **πνεῦμα**. Τὰ πνεύματα εἶναι δύο, ἡ **ψιλή** (΄) καὶ ἡ **δασεία** (΅) : ἀμπέλι, ἱατρός, ἡμέρα, ὁδηγός. Ὅταν ἡ λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ δίφθογγον, τὸ πνεῦμα σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ δευτέρον φωνῆν τῆς διφθόγγου : εὐτυχία, αὐτός, οἰκογένεια, αἰτία, υἱός, εὐρίσκομαι.

§ 28. **Δασεῖαν** παίρνουν : α) αἱ λέξεις πού ἀρχίζουν ἀπὸ **υ** : ὕπνος, ὕψηλός, ὕλη· β) αἱ ἄτονοι λέξεις ὁ, ἡ, οἱ, αἱ, ὡς· γ) τὰ ἀριθμητικά : ἓνας, ἕξ, ἑπτὰ, ἔνδεκα, ἑκατόν.

Συνηθέστεραι λέξεις, πού δασύνονται, εἶναι αἱ ἐξῆς :

ἄγιος, ἀγνός, αἷμα, αἵρεσις, ἄλας, ἀλιεύς, ἄλμα, ἀλμυρός, ἄλυσις, ἄλωσις, ἄμα, ἄμαξα, ἁμαρτάνω, ἁμιλλα, ἀπαλός, ἀπλοῦς, ἄρμα, ἀρμόζω, ἀρπάζω,

ἔδρα, εἷς, ἓν, ἕκαστος, ἑκατόν, ἔλκος, ἔλιξ, ἐλκώ, Ἑλλάς, ἔνεκα, ἕξ, ἕξις, ἐορτή, ἑπτὰ, ἐρμηνεύω, ἐσπέρα, ἐστία, ἐστιατόριον, ἐταῖρος, ἔτοιμος, εὐρίσκω,

ἥδονή, ἡλικία, ἥλιος, ἡμέρα, ἡμέτερος, ἦπαρ, ἦρως, ἦσυχος,

ἰδρῶν, ἰδρώς, ἱέραξ, ἱερός, ἱκανός, ἱκετεύω, ἱμάτιον, ἵνα, ἵππος, ἵπταμαι, ἱστορία,

ὁδός, ὄλος, ὁμαλός, ὁμάς, ὁμηρος, ὁμιλος, ὁμιλῶ, ὁμίχλη, ὁμοιος, ὁμοῦ, ὁμως, ὁπλή, ὅπλον, ὁποῖος, ὅπως, ὀρίζω, ὄρκος, ὄρμος, ὀρμῶ,

ὄριον, ὅσιος, ὅστις,

ὦρα, ὦραϊος, ὦριμος, ὦς.

δ') Ἄτονοι λέξεις

§ 29. Μερικαὶ μονοσύλλαβοι λέξεις προφέρονται μαζί με τὴν λέξιν, πού κάθε φορά ἀκολουθεῖ κατόπιν αὐτῶν. Αἱ λέξεις αὗται δὲν ἔχουν ἰδικόν τους τόνον καὶ λέγονται **ἄτονοι** λέξεις, εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς : α) τὰ ἄρθρα ὁ, ἡ, οἱ, αἱ· β) αἱ προθέσεις εἰς, ἐκ, ἐν· γ) τὸ μόριον ὡς, τὸ οὐ καὶ τὸ εἰ εἰς τὰς φράσεις : εἰ δὲ μὴ καὶ εἰ δ' ἄλλως.

ε') Έγκλιτικαὶ λέξεις

§ 30. Εἰς τὰς φράσεις : Ἡ **ψυχὴ μας** εἶναι ἀθάνατη. Ἡ **γῆ μας** κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της. Ὅταν τελειώσης τὴν μελέτην, **φώναξέ με**. Ὁ **κῆπός μας** εἶναι τὴν ἀνοιξιν σὰν παράδεισος, παρατηροῦμεν, ὅτι ὑπάρχουν αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις **μας, με, της**, πού προφέρονται τόσον στενὰ μὲ τὴν προηγουμένην λέξιν, ὥστε νὰ φαίνωνται, ὅτι ἀποτελοῦν μὲ αὐτὴν μίαν λέξιν· αἱ λέξεις αὐταὶ γέρνουν (κλίνουν) τρόπον τινὰ καὶ στηρίζονται εἰς τὸν τόνον τῆς προηγουμένης λέξεως καὶ λέγονται **ἐγκλιτικαὶ** λέξεις ἢ ἀπλῶς **ἐγκλιτικά**.

Συνηθέστεραι ἐγκλιτικαὶ λέξεις εἶναι :

α) Οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν **με, μου, μας, σε, σου, σας, καὶ του, τον, της, την, το, των, τους, τας, τα :** **στεῖλέ τον, πές μας, ὁ κῆπός σας**, κλπ.

β) Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία **τις** εἰς ὅλους τοὺς τύπους : **ἄνθρωπός τις, ἄνθρωποί τινες**.

γ) Τὰ ἐπιρρήματα **ποτέ, πού :** ἄν **ποτε** συναντήσης **που** τὸν Πέτρον, **γράφε μου**.

Κανόνες τῶν ἐγκλιτικῶν

§ 31. 1) Ἄν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι ὀξύτονος ἢ περισπωμένη, ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ ἀποβάλλεται : ἡ **ψυχὴ μας**, ὁ **νοὺς μας**, **μαθηταὶ τινες** ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὸ μάθημα.

2) Ἄν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι προπαροξύτονος ἢ προπερισπωμένη ἢ ἄτονος, ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ μεταφέρεται εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγουμένης λέξεως ὡς ὀξεῖα : **ἄνθρωπός τις, ἄνθρωποί τινες, ὁ κῆπός μας, στεῖλέ μου** τὸ βιβλίον, **σύστησέ μου τον**.

3) Ἄν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι παροξύτονος, τότε ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ, ἂν μὲν εἶναι μονοσύλλαβον, ἀποβάλλεται : ἡ **φιλία μας**· ἂν δὲ εἶναι δισύλλαβον, διατηρεῖται : **πόλεις τινὲς** κατεστράφησαν ἀπὸ σεισμούς.

Σημείωσις 1η. Αἱ ἴδιαι λέξεις, ὅταν εὐρίσκωνται ἐμπρὸς ἀπὸ τὰς λέξεις, πού προσδιορίζουν, τονίζονται καὶ λέγονται **προκλιτικαὶ** λέξεις : π.χ. νὰ μὲ εἰδοποιήσης, **πότε** θὰ μοῦ **στείλῃς** τὸ βιβλίον.

Σημείωσις 2α. Μερικὰ ἐγκλιτικὰ ἔχουν ἐνωθῇ μὲ τὴν προηγουμένην λέξιν καὶ γράφονται ὡς μία λέξις : ὥστε (= ὡς τε), καίτοι (= καὶ τοι), οὔτε (= οὐ τε), μήτε (= μή τε), εἴτε (= εἰ τε). Εἰς αὐτάς διατηρεῖται ἡ ὀξεῖα, ὡς νὰ εἶναι δύο λέξεις.

στ') "Άλλα ὀρθογραφικά σημεῖα καὶ σημεῖα στίξεως

§ 32. Ἐπέρασε τὸ καλοκαίρι καὶ ἦλθεν ὁ Σεπτέμβριος. Ἡ αὐλὴ τοῦ σχολείου, ποῦ ἦτο δύο μῆνες ἔρημη, βουίξει τώρα καὶ πάλιν ἀπὸ τὸν θόρυβον τῶν μαθητῶν.

Ὁ καθεὶς συναντᾷ μὲ χαρὰ τοὺς φίλους του· καὶ γὰρ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν Ἀνδρέαν καὶ τρέχει ἀσυγκράτητος! Ἀνδρέα, φωνάζει ὁ Πέτρος... καὶ μετ' ὀλίγον οἱ δύο φίλοι ἀγκαλιάζονται μὲ συγκίνησιν.

Κατόπιν ρωτᾷ ὁ Ἀνδρέας : « πῶς πέρασες, Πέτρο ; »

— Ὡραῖα, φίλε μου, καὶ σὺ ;

— Ἐξοχα· μόνον γιὰ διάβασμα μὴ ρωτᾷς.....

— Καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιον· πήγαμε στὸ χωριό, ὅπου μένει ὁ θεῖός μου. Τί δροσιά, ποῦ ἦταν. Τὸν Αὐγουστον οἱ ἡμέρες ἦσαν, ὅπως οἱ ἡμέρες τοῦ Μαΐου !

— Καὶ ἐγώ, λέει ὁ ἄλλος, ἐπῆγα εἰς τὴν Κῶ (τὸ ὠραῖο νησί τῆς Δωδεκανήσου), ὅπου μένει ὁ θεῖός μου. Περάσαμε ἔξοχα· σὲ βεβαιώνω ὅτι ποτὲ μου δὲν εὐχαριστήθηκα τόσο· ὅ,τι κι ἂν σοῦ πῶ, δὲν θὰ μπορέσω νὰ σοῦ περιγράψω ὅ,τι εἶδα.

Ξαφνικὰ ἀκούεται ὁ κώδων, κι ἀπ' ὅλους ἀκούεται μία φωνὴ χαρωπὴ « ὦ Α ! ᾶ ! ».

Ὁ Διευθυντὴς μὲ τοὺς δασκάλους καλοῦν τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν πρωινήν προσευχήν. Ὑστερα ἀπ' αὐτὴν ἀκούεται ἀπ' ὅλους ἡ εὐχή : « Καλὴ χρονιά ! Καλὴ χρονιά ! ».

§ 33. Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ ἀπαντοῦν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πνεύματα καὶ τοὺς τόνους, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν γραπτὸν λόγον.

α) Ἡ ὑποδιαστολὴ (,), ἡ ὁποία συνήθως γράφεται εἰς τὴν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν ὅ,τι, διὰ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὸν σύνδεσμον ὅτι : ἔμαθα ὅτι ὁ Πέτρος ἀγοράζει ὅ,τι εὐρίσκει.

β) Τὰ διαλυτικά (··), τὰ ὁποῖα γράφονται ἐπάνω ἀπὸ τὸ ι καὶ υ, ὅταν τὸ ι καὶ υ δὲν ἀποτελοῦν μὲ τὸ προηγούμενον φωνῆν δίφθογγον : καταπραΐνω, Μαῖου. Τὰ διαλυτικά μπορεῖ νὰ μὴ γράφωνται, ὅταν ὁ τόνος ᾗ τὸ πνεῦμα δείχνουν, ὅτι τὰ δύο φωνήεντα προφέρονται χωριστά : Μάιος, ἄνπρος.

γ) 'Η **ἀπόστροφος** (') εἶναι σημεῖον τῆς ἐκθλίψεως, διὰ τὴν δειχθῆναι ὅτι κάποιος φωνῆεν ἐχάθη (ἰδὲ περὶ ἐκθλίψεως πρὸς κάτω). Τὸ ἴδιον σημεῖον σημειώνεται καὶ εἰς τὴν κρᾶσιν καὶ λέγεται **κορωνὶς** (ἰδὲ περὶ κρᾶσεως).

δ) Τὰ σημεῖα τῆς στίξεως, μετὰ τὰ ὅποια χωρίζεται ὁ γραπτὸς λόγος εἰς μικρότερα μέρη. Εἶναι δὲ αὐτὰ τὰ ἑξῆς:

1. 'Η **τελεία στιγμή** (.), μετὰ τὴν ὁποίαν χωρίζονται μετὰ τῶν μέρη τοῦ λόγου, πού τὸ καθένα ἔχει νόημα πλῆρες. Τὸ κάθε τμήμα λόγου μετὰ πλῆρες νόημα λέγεται **περίοδος**.

2. 'Η **ἄνω στιγμή** ἢ **ἄνω τελεία** (·), μετὰ τὴν ὁποίαν χωρίζονται μικρότερα μέρη τῆς περιόδου μετὰ νόημα κάπως πλῆρες. Τὰ μέρη τῆς περιόδου, πού χωρίζονται μετὰ ἄνω τελείαν, λέγονται **κῶλα**.

3. Τὸ **κόμμα** (,) μετὰ τὸ ὅποιον χωρίζονται τὰ δευτερευόντα νοήματα τῆς περιόδου ἢ τῶν κῶλων μετὰ τὸ κόμμα χωρίζεται καὶ ἡ κλητικὴ πτώσις ἀπὸ τὰς ἄλλας λέξεις τοῦ λόγου : *φρόντισε, Πέτρο, νὰ μὴν ἀργήσης*.

4. Τὸ **ἐρωτηματικὸν** (;), τὸ ὅποιον γράφεται κατόπιν τῆς λέξεως, μετὰ τὴν ὁποίαν τελειώνει μία ἐρώτησις : *πότε μᾶς ἦλθες ἀπὸ τὸ χωριό ;*

5. Τὸ **θαυμαστικὸν** (!), τὸ ὅποιον γράφεται εἰς τὸ τέλος μιᾶς φράσεως ἢ λέξεως καὶ ἐκφράζεται μετὰ αὐτὸ θαυμασμὸς ἢ ἐκπληξις, κλπ. *Ἄ ! Ἄ !*

6. Τὰ **ἀποσιωπητικὰ** (.....), τὰ ὅποια γράφονται, διὰ τὴν δειχθῆναι, ὅτι παραλείπεται φράσις ἢ λέξις ἀπὸ φόβου ἢ ἐντροπῆς κλπ. *γιὰ διάβασμα μὴ ρωτᾷς.....*

7. Τὰ **εἰσαγωγικὰ** (« »), μετὰ τῶν ὁποίων γράφονται λέξεις αὐτολεξεῖ, πού κάποιος ἄλλος ἀναφέρει.

8. 'Η **παρένθεσις** (), εἰς τὴν ὁποίαν γράφονται λέξεις ἢ φράσεις πρὸς ἐπεξηγήσιν λέξεως ἢ φράσεως προηγουμένης.

9. 'Η **παράγραφος** (§), ἡ ὁποία σημειώνεται μετὰ ἀριθμὸν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν μερῶν, ἀπὸ τὰ ὅποια ἀποτελεῖται ἓνα κεφάλαιον ἐνὸς συγγράμματος. 'Η παράγραφος μπορεῖ νὰ ἔχῃ πολλὰς περιόδους.

10. 'Η **διπλῇ ἄνω καὶ κάτω τελεία** (:), ὅταν ἀκολουθοῦν λόγια, πού ἀναφέρονται κατὰ λέξιν, ἢ ἀκολουθοῦν παραδείγματα.

11. 'Η **παῦλα** (—), ὅταν ἀλλάξῃ τὸ πρόσωπον τοῦ διαλόγου.

12. Τὸ **ὕφέν** (~), ὅταν προφέρονται μαζί δύο φωνήεντα, π.χ. *χωριά, παιδιά*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Φθογγικὰ πάθη

§ 34. Εἰς τὰς λέξεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥ ὁποία, ὅπως ὁμιλεῖται καὶ γράφεται σήμερον, προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, παρατηροῦμεν διάφορα πάθη τῶν φθόγγων, δηλ. τῶν φωνηέντων καὶ συμφώνων. Τὰ πάθη αὐτὰ λέγονται **φθογγικὰ πάθη**, ἀπ' τὰ ὁποῖα τὰ συνηθέστερα εἶναι τὰ ἐξῆς:

α) Πάθη φωνηέντων

1. Ἐναλλαγὴ φωνηέντων

§ 35. Εἰς τὰς λέξεις: στέλλω - στόλος, διανέμω - διανομεύς, λείπω - υπόλοιπον, διάρρηξις - ρωγμή, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνὰ δύο συγγενεῖς μεταξύ των, ἐτραπῇ τὸ ε εἰς ο καὶ τὸ η εἰς ω.

Εἰς τὰς λέξεις: στήνω - στάσις, ἔδωκα - δόσις, ἀφήνω - ἀφεςις, ἔχει τραπῇ τὸ η εἰς α ἢ ε, καὶ τὸ ω εἰς ο.

Εἰς πολλὰς δηλ. λέξεις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, πού εἶναι συγγενεῖς μεταξύ των, ἔχει τραπῇ τὸ βραχὺ φωνῆεν τοῦ θέματος ε εἰς ο, τὸ μακρὸν η εἰς ω, ἢ τὸ μακρὸν η εἰς α ἢ ε καὶ τὸ ω εἰς ο. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ λέγεται **ἐναλλαγὴ φωνηέντων**.

2. Ἐκθλιψις

§ 36. Οὐτ' εἶδα, οὐτ' ἄκουσα τίποτε. Ἀπ' ὅσα ἀγαθὰ ἐπάσχουν, τὸ πῦρ πολέτιμον εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἡ ὑγεία. Σ' εὐχαριστῶ διὰ τὴν πρόσκλησιν, ἀλλ' ἐγὼ δὲν θὰ μπορέσω νὰ ἔλθω, παρ' ὅτι τὸ θέλω πάλι.

Αἱ φράσεις οὐτ' εἶδα, οὐτ' ἄκουσα, ἀπ' ὅσα, σ' εὐχαριστῶ, ἀλλ' ἐγώ, παρ' ὅτι προέρχονται ἀπὸ τὰς φράσεις: οὔτε εἶδα, οὔτε ἄκουσα, σὲ εὐχαριστῶ, ἀπὸ ὅσα, ἀλλὰ ἐγώ, παρὰ ὅτι, εἰς τὰς ὁποίας τὸ τελευταῖον (τελικόν) βραχὺ φωνῆεν τῆς πρώτης λέξεως ἀποβάλλεται συχνά πρὸ τοῦ φωνήεντος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀρχίζει (ἀρκτικόν) ἡ ἐπομένη λέξις.

Όταν δηλ. μία λέξις τελειώνῃ εἰς βραχὺ φωνῆεν καὶ ἡ ἐπομένη ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν ἢ διφθογγον, τὸ τελικὸν βραχὺ φωνῆεν τῆς προηγουμένης λέξεως ἀποβάλλεται (ἐκθλίβεται) πρὸ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος ἢ διφθογγου τῆς ἐπομένης· τὸ φαινόμενον αὐτὸ λέγεται **ἐκθλιψις** καὶ γίνεται χάριν εὐφωνίας.

Ἐπάνω ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ φωνήεντος, ποῦ ἐκθλίβεται, σημειώνεται ἡ ἀπόστροφος ('). Τὸ υ, καθὼς καὶ τὸ ι τοῦ συνδέσμου **ὄτι** καὶ τῆς ἐρωτηματικῆς ἀντωνυμίας **τί** δὲν ἐκθλίβονται.

§ 37. Εἰς τὰς φράσεις **καθ' ὅλα** (ἀπὸ τὸ κατὰ ὅλα), **μεθ' ὅλα** (= μετὰ ὅλα), **ἐφ' ὅσον** (= ἐπὶ ὅσον), **μεθ' ἡμῶν** (= μετὰ ἡμῶν), **ἐφ' ὅρου ζωῆς** (= ἐπὶ ὅρου), **ἐὰν ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, οὐδεὶς καθ' ἡμῶν**, μετὰ τὴν ἐκθλιψιν τοῦ βραχέος φωνήεντος, τὰ ψιλὰ **τ, π** ἐτράπησαν εἰς τὰ ἀντίστοιχα δασέα **θ, φ**, ὅπως συνέβαινε καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν.

Παρατηρήσεις. Συχνὰ εἰς τὴν ὁμιλίαν γίνεται ἐκθλιψις τοῦ φωνήεντος καὶ πρὸ τοῦ **τ** τοῦ ἄρθρου: ἀπ' τὸ χωριό, ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους κλπ.

3. Εὐφωνικὸν ν καὶ ς

§ 38. Εἰς πολλὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι τελειώνουν εἰς **ι** ἢ **ε**, χάριν εὐφωνίας προστίθεται ἓνα **ν** εἰς τὸ τέλος, ὅταν ἡ ἐπομένη λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν: εἶπεν ὁ Παῦλος· **πέρυσιν ἦτο καλῦτερος ὁ καιρὸς**.

Εἰς τὴν πρόθεσιν **μέχρι** καὶ τὸ ἐπίρρημα **οὕτω** προστίθεται χάριν εὐφωνίας εἰς τὴν ἰδίαν περίπτωσιν ἓνα **ς**: **Εἰς τὴν μάχην τῶν Θερμοπυλῶν ἐφονεύθησαν ὅλοι μέχρις ἑνός· οὕτως ἔχουν τὰ πράγματα**.

4. Κράσεις

§ 39. Θὰ μείνωμεν εἰς τὴν ἐξοχὴν **τουλάχιστον 15 ἡμέρας**. Εἰς τὴν ἐκδρομὴν περάσαμε ὥρατα, ἐνῷ **τουναντίον** οἱ μαθηταὶ τοῦ ἄλλου σχολείου δὲν **ἠὺχαριστήθησαν**.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις τὸ ἄρθρον **τὸ** μὲ τὰς λέξεις **ἐναντίον** καὶ **ἐλάχιστον** ἐνώνονται εἰς μίαν λέξιν (τὸ **ο+ε** γίνεται **ου**). Τὸ φαινόμενον αὐτὸ λέγεται **κράσις**.

Τὸ σημεῖον τῆς κράσεως σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἢ διφθογγον καὶ λέγεται **κορωνίς** (').

5. Συναίρεσις

§ 40. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, ὅταν ἐκυρίευσεν τὴν σκηνὴν τοῦ Δαρείου, εἰς τὰς γυναῖκας, ποὺ ἐφοβοῦντο, ἔλεγε: «Μὴ φοβεῖσθε· ἐγὼ σᾶς ἀγαπῶ καὶ σᾶς ἐκτιμῶ· τὸ ἴδιο σᾶς ἐκτιμᾷ καὶ ὁ στρατός μου· θὰ εἴσθε ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς καὶ θὰ ἔχω τὸν νοῦν μου νὰ μὴ πάθετε τίποτε».

Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ αἱ λέξεις ἀγαπῶ, ἐκτιμῶ, ἐκτιμᾷ ἐφοβοῦντο, φοβεῖσθε, Ἀθηνᾶς, νοῦς προῆλθον ἀπὸ τὰς λέξεις, ποὺ παλαιότερον ἦσαν ἀγαπάω, ἐκτιμάω, ἐκτιμᾷ, ἐφοβέοντο, φοβέεσθε, Ἀθηνάας, νόος. Εἰς αὐτάς τὰ δύο φωνήεντα ἢ τὸ φωνῆεν μὲ τὴν δίφθογγον, ποὺ ἦσαν τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο, ἠνώθησαν καὶ συνεχωνεύθησαν εἰς ἓν μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγον. Ἡ συγχώνευσις μέσα εἰς μίαν λέξιν δύο φωνηέντων, ποὺ τὸ ἓν ἦτο πρὸ τοῦ ἄλλου, ἢ φωνηέντος μὲ δίφθογγον, εἰς μακρὸν φωνῆεν ἢ εἰς δίφθογγον, λέγεται **συναίρεσις**. Ἡ συνηρημένη συλλαβὴ τονίζεται, ἂν καὶ πρὸ τῆς συναίρεσεως ἐτονίζετο ἓν ἀπὸ τὰ δύο συναιρεθέντα φωνήεντα: ἐφοβοῦντο (= ἐφοβέοντο), ἀλλὰ ἐνίκας (= ἐνίκαες).

β') Πάθη συμφώνων

1. Μετατροπαὶ καὶ ἀφομοιώσεις

§ 41. Εἰς τὰ συμπλέγματα τῶν συμφώνων ἐντὸς λέξεως γίνονται αἱ ἑξῆς παθήσεις:

1. Τὸ ν πρὸ τῶν ἀφώνων

α) Τὸ ν πρὸ τῶν οὐρανικῶν **κ, γ, χ** τρέπεται εἰς **γ**: συγκοπή (συν - κοπή), συγγράφω (συν - γράφω), συγχάιρω (συν - χαίρω).

β) Τὸ ν πρὸ τῶν χειλικῶν **π, β, φ** τρέπεται εἰς **μ**: συμπατριώτης (συν - πατριώτης), συμβουλεύω (συν - βουλεύω), συμφωνῶ (συν - φωνῶ).

γ) Τὸ ν πρὸ τῶν **λ, μ, ρ** ἀφομοιώνεται μὲ αὐτά: συλλέγω (συν - λέγω), συμμετοχος (συν - μέτοχος), συρράπτω (συν - ράπτω).

2. Ἀφωνα πρὸ τοῦ μ

α) Οὐρανικὸν **κ** ἢ **χ** πρὸ τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **γ**: διωγμός (ἀπὸ τὸ διωκ - μός), βρεγμένος (ἀπὸ τὸ βρεχ - μένος).

β) Χειλικόν **π, β, φ** πρό τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **μ**, δηλ. ἀφομοιώνεται μὲ τὸ **μ** : **κόμμα** (ἀπὸ τὸ **κόπ - μα** κοπ - ή), **τοιμμένος** (ἀπὸ τὸ **τριβ - μένος**), **γραμμα** (ἀπὸ τὸ **γράφ - μα**).

γ) Ὀδοντικόν **δ ἢ θ** πρό τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **σ** καὶ προφέρεται ὡς **ζ** : **ἄσμα** (ἀπὸ τὸ **ἄδ - μα**, **ἄδω**), **πείσμα** (ἀπὸ τὸ **πεῖθ - μα**).

3. Ἄφωνον πρό ὀδοντικοῦ

α) Ὀδοντικόν πρό ὀδοντικοῦ τρέπεται συνήθως εἰς **σ** : **ἐφεύσθην** (ἀπὸ τὸ **ἐψεύδ - θην**), **ψεύστης** (= **ψεύδ - τής**), **ἐπίεσθην** (= **ἐπείθ - θην**).

β) Εἰς τὰ συμπλέγματα οὐρανικῶν ἢ χειλικῶν μὲ ὀδοντικόν, συνηθισμένα συμπλέγματα φθόγγων εἶναι τὰ **κτ** (**ὀκτώ**), **γδ** (**ὀγδοός**), **χθ** (**ἐτάχθην**), **πτ** (**κρύπτω**), **βδ** (**ἔβδομος**), **φθ** (**ἐτρέφθην**).

Παρατηρήσεις. Εἰς πολλὰς λέξεις τῆς ὁμιλουμένης γλώσσης τὸ σύμπλεγμα **κτ** ἔγινε **χτ** : **ὀκτώ**, ἀλλὰ ἐκτός. **χτυῶ**, ἀλλὰ **κτίσιον**· τὸ **πτ** ἔγινε **φτ** : **κρυφτό**, **φτερό**, ἀλλὰ **Πτολεμαῖος**, **περίπτερον**· τὸ **χθ** ἔγινε **χτ** : **χτῆς** καὶ **χθῆς**, τὸ **φθ** ἔγινε **φτ** : **ἔφτασε** ἀλλὰ **φθίσις**. Ἐπίσης τὸ σύμπλεγμα **σθ** ἔγινε **στ** : **ἀναγκάστηκα**, ἀλλὰ **σθένος** (δὲν εἶχε τὸ σθένος νὰ ἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα).

4. Ἄν αἱ δύο συλλαβαὶ ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἀρχίζουν ἀπὸ ἄφωνον δασύ, τὸ ἄφωνον τῆς πρώτης συλλαβῆς τρέπεται εἰς φιλόν : **τρίχες** ἀπὸ **θρίχες**, **τάφος** ἀπὸ **θάφος** (**θάπτω**).

2. Ἀποβολαί. Ἀντέκτασις κλπ.

§ 42. α) Ὀδοντικόν πρό τοῦ **σ** ἀποβάλλεται : **ἐπεισα** ἀπὸ τὸ **ἐπείθ - σα** τοῦ **πείθω**, **τάπης** ἀπὸ τὸ **τάπητ - ς**.

β) Τὸ **ν** μὲ ὀδοντικόν, δηλ. τὸ **ντ**, πρό τοῦ **σ**, ἀποβάλλεται κανονικῶς καὶ τὸ φωνῆεν, πού εὐρίσκεται πρό τοῦ **ντ** ἐκτείνεται εἰς μακρὸν ἢ δίφθογγον γίνεται δηλ. **ἀντέκτασις** : ὁ ἀνδριάς ἀπὸ τὸ **ἀνδριάντ - ς**, ὁ λυθείς ἀπὸ τὸ **λυθέντ - ς**.

γ) Τὸ ἀρκτικόν **ρ** μιᾶς λέξεως διπλασιάζεται, ἂν ἡ λέξις αὐξηθῇ πρό τοῦ **ρ** καὶ εἶναι βραχεῖα ἢ πρό αὐτοῦ συλλαβή : **ράπτω - ἔρραπτον**, **ρέω - ἔρρεον**, **ἄρρωστος**, ἀλλὰ **εὐρρωστος**.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ *

§ 43. Οἱ Πέρσαι, σύμφωνα με τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἱππίου, ποὺ εἶχεν ἐκδιωχθῇ ἀπ' τὰς Ἀθήνας, ἐπλευσαν μετ' τὸν στόλον καὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα. Οἱ Ἀθηναῖοι μόνοι των με συμμοτοχὴν καὶ χιλιῶν ὀπλιτῶν ἀπ' τὰς Πλαταιὰς συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ Ἡράκλειον τῆς Ἀττικῆς καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἔσπευσαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὅπου παρετάχθησαν, διὰ τὰ ὑπερασπίσων τὸ πάτριον ἔδαφος. Οἱ Σπαρτιάται, ποὺ καὶ αὐτοὶ δὲν εἶχον δεχθῇ τὰ δώσουν σημεῖα ὑποταγῆς εἰς τοὺς Πέρσας, δὲν ἐπείσθησαν νὰ στείλουν βοήθειαν ἀμέσως, ἀλλ' εἶπον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι θὰ σπεύσουν εἰς βοήθειαν μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀφοῦ γίνῃ πανσέληνος σύμφωνα με τὸ ἱερὸν ἔθιμόν των ἄλλωστε δὲν ἐφ' ἀντάζοντο, ὅτι οἱ Πέρσαι θὰ ἐφθάναν τόσον γρήγορα εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἔτσι οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιμετώπισαν τοὺς Πέρσας εἰς τὸν Μαραθῶνα μόνοι των με συμμάχους τοὺς Πλαταιεῖς.

Μόλις ἐδόθη ἡ διαταγὴ τῆς ἐπιθέσεως, οἱ Ἕλληνες ὤρμησαν μετ' ἐνθουσιασμόν κατὰ τῶν Περσῶν καὶ τοὺς ἔτρεφαν εἰς ἄτακτον φωνήν. Οἱ Πέρσαι χωρὶς νὰ σκεφθῶν τίποτε, ἐγκατέλειψαν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ ἔσπευσαν νὰ ἐπιβίβασθον εἰς τὰ πλοῖα, διὰ τὰ σωθῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀργότερον, εἰς τὴν θέσιν, ὅπου ἐγίνε ἡ μάχη, ἔστησαν μνημεῖον μετ' ἐνθουσιασμοῦ χαράγματα εἰς πλάκα μαρμάρου ὡς ἐνθύμιον τῆς μεγάλης νίκης.

* Νὰ εὐρεθῶν τὰ φθολογικὰ πλάτη.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Μέρη τοῦ λόγου

§ 44. Ὁ γεωργὸς σηκώνεται πρωὶ - πρωὶ καί, ἀφοῦ φορτώσῃ εἰς τὸ ἀμάξι του, τὸ ἀλέτρι καὶ ἕναν μικρὸν σάκκον μὲ τὸ πρόγευμα καὶ ἄλλα πράγματα, λέγει εἰς τὴν γυναῖκά του: «Εγὼ σήμερον θὰ ἀργήσω νὰ γυρίσω δι' αὐτὸ σεῖς νὰ φροντίσετε γιὰ ὅ,τι θὰ χρειασθοῦμε αὔριον, πὺν εἶναι Κυριακή». Ἀφοῦ δὲ ζέψῃ εἰς τὸ ἀμάξι τὰ δύο του βόδια, ξεκινᾷ εὐχαριστημένος, διότι θὰ τελειώσῃ σήμερον τὸ ὄργωμα. Ἄ! πόσον εἶναι ἱκανοποιημένος, διότι ἀπὸ Δευτέρα θὰ ἀρχίσῃ νὰ σπέρνῃ. Ὅλοι οἱ χωρικοὶ κάμνουν τὸ ἴδιον καὶ ἐκεῖνοι βιάζονται νὰ ἀρχίσουν τὴν σποράν. Ὁ πλατὺς κάμπος ζωντανεύει ἀπὸ τὰς φωνὰς καὶ τὰ τραγούδια τῶν ἐργατικῶν χωρικῶν.

§ 45. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν :

1) Αἱ λέξεις γεωργός, βόδι, ἀμάξι, αἱ ὅποῃ φανερώσονται ἢ πρώτη πρόσωπον, ἢ δευτέρα ζῶν, ἢ τρίτη πρᾶγμα. Αἱ λέξεις, πὺν φανερώσονται πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, λέγονται **οὐσιαστικά**.

2) Αἱ λέξεις μικρός, ἐργατικός, πὺν προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά σάκκος, χωρικός καὶ φανερώσονται τί λογῆς εἶναι αὐτά, λέγονται **ἐπίθετα**.

3) Αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις, ὁ, ἡ, τὸ - οἱ, αἱ, τὰ κλπ., πὺν τίθενται ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα, λέγονται **ἄρθρα**.

4) Αἱ λέξεις ἐγώ, ἐσεῖς, ἐκεῖνοι, πὺν τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων, λέγονται **ἀντωνυμίες**.

5) Αἱ λέξεις φορτώνω, κάμνω φανερώσονται τί κάμνει ὁ γεωργός καὶ λέγονται **ρήματα**.

6) Αἱ λέξεις ἱκανοποιημένος, εὐχαριστημένος, πὺν φανερώσονται

εἰς ποῖαν κατὰστασιν εἶναι ὁ γεωργός, δηλ. ὅπως τὰ ἐπίθετα, λέγονται **μετοχαί**.

7) Αἱ λέξεις *προῖ - προί, αἰριον, καλά*, ποῦ φανερώνουν χρόνον ἢ ἄλλας σχέσεις, λέγονται **ἐπιρρήματα**.

8) Αἱ λέξεις *εἰς, ἀπό, διά*, ποῦ τίθενται ἐμπρός ἀπὸ ὀνόματα, λέγονται **προθέσεις** καὶ φανερώνουν διαφόρους σχέσεις.

9) Αἱ λέξεις *καί, δέ, ἀλλά*, ποῦ συνδέουν τὰς λέξεις, λέγονται **σύνδεσμοι**.

10) Αἱ λέξεις *ᾤ, ἔ, ἰ*, ποῦ φανερώνουν ἐκδήλωσιν χαρᾶς, λύπης κλπ., λέγονται **ἐπιφωνήματα**.

Αὐτὰ τὰ δέκα εἶδη τῶν λέξεων περιλαμβάνει ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ποῦ λέγονται **μέρη τοῦ λόγου**. Εἶναι δηλ. τὰ μέρη τοῦ λόγου τὰ : 1) ἄρθρον, 2) οὐσιαστικὸν (ὄνομα), 3) ἐπίθετον (ὄνομα), 4) ἄντωνυμία, 5) ῥῆμα, 6) μετοχή, 7) ἐπίρρημα, 8) πρόθεσις, 9) σύνδεσμος καὶ 10) ἐπιφώνημα.

α') Κλιτὰ καὶ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου

§ 46. Ἀπὸ τὰ δέκα μέρη τοῦ λόγου τὰ ἑξ, δηλ. τὸ ἄρθρον, τὸ οὐσιαστικόν, τὸ ἐπίθετον, ἡ ἄντωνυμία, τὸ ῥῆμα καὶ ἡ μετοχὴ ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μὲ διαφόρους μορφὰς (κλίνονται) : ὁ μαθητὴς - τοῦ μαθητοῦ, νέος - νέον, μικρὸς - μικροί, ἐγὼ - ἐμέ, παίζω - παίζετε, καὶ λέγονται **κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου**· τὰ ἄλλα τέσσαρα, δηλ. τὸ ἐπίρρημα, ἡ πρόθεσις, ὁ σύνδεσμος καὶ τὸ ἐπιφώνημα λέγονται **ἄκλιτα**, διότι δὲν κλίνονται, ἀλλ' ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μὲ τὴν ἰδίαν πάντοτε μορφήν : ἐδῶ, ἐκεῖ, εἰς, ἀπό, ἀλλά, μέν, ᾤ, ἔ !

Κ λ ι τ ᾶ

1. Κατάληξις. Θέμα. Χαρακτὴρ

§ 47. Αἱ μορφαί, μὲ τὰς ὁποίας ἀπαντᾷ εἰς τὸν λόγον κάθε κλιτὴ λέξις, λέγονται **τύποι** αὐτῆς : ἡ ἐκκλησία - τῆς ἐκκλησίας - τὴν ἐκκλησίαν, λέγω - λέγει - λέγετε - λέγουν.

α) Τὸ τελευταῖον μέρος μιᾶς λέξεως, ποῦ μεταβάλλεται εἰς τὸν λόγον καὶ δίδει εἰς αὐτὴν ἄλλην μορφήν, λέγεται **κατάληξις** : ἐκ - κλησία - ἐκκλησίαι, θεός - θεούς, λέγω - λέγομεν.

β) Τὸ πρὸ τῆς καταλήξεως μέρος τῆς λέξεως, τὸ ὁποῖον δὲν μεταβάλλεται, ὁποιανδήποτε μορφὴν καὶ ἂν ἔχη ἡ λέξις εἰς τὸν λόγον, λέγεται **θέμα** : ἐκκλησ-, θε-, λέγ- κλπ.

γ) Ὁ τελευταῖος φθόγγος τοῦ θέματος, ποῦ μπορεῖ νὰ εἶναι φωνῆεν ἢ σύμφωνον, λέγεται **χαρακτήρ** : τῆς λέξεως λέγ-ω χαρακτήρ εἶναι τὸ γ, τῆς λέξεως ἥρω-ς χαρακτήρ εἶναι τὸ ω.

"Α σ κ η σ ι ε *

Ἡ χώρα - τῶν χωρῶν. Ὁ ἵππος - τοὺς ἵππους. Τὸ σχολεῖον - τὰ σχολεῖα. Ὁ ἥρως - οἱ ἥρωες. Ὁ καλὸς - ἡ καλὴ - τὸ καλόν. Ὁ δίκαιος - ἡ δικαία. Αὐτὸς - αὐτὴ - αὐτό. Λύω - λύομεν - λύετε. Δέχομαι - δέχεσαι. Οἱ φύλακες - τοὺς φύλακας - τὸν φύλακα. Ἡ γλώσσα - τῆς γλώσσης - τῶν γλωσσῶν. Τρέφομαι - τρέφεσαι.

2. Π τ ῶ σ ε ι ε

§ 48. Ὁ φίλος εἶναι πολύτιμον ἀγαθόν. Αἱ αὐτὸ ἔχομεν ἀνάγκην φίλων. Τοῦ φίλου ἡ γνώμη εἶναι πάντοτε χρήσιμος. Ὅταν, ὦ φίλε, εὐρίσκεται κανεὶς εἰς κίνδυνον, μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὸν καλὸν φίλον. Οἱ φίλοι θυσιάζουν καὶ τὴν ζωὴν των, διὰ νὰ σώσουν τοὺς φίλους.

Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς ἡ κλιτὴ λέξις φίλος ἀπαντᾷ μὲ διαφόρους μορφάς, αἱ ὁποῖαι λέγονται **πτώσεις**.

Μὲ πτώσεις ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μόνον τὰ πέντε κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου, δηλ. τὸ ἄρθρον, τὸ οὐσιαστικόν, τὸ ἐπίθετον, ἡ ἀντωνυμία καὶ ἡ μετοχὴ καὶ δι' αὐτὸ λέγονται **πτωτικά**.

Πτώσεις δηλ. εἶναι αἱ διάφοροι μορφαί, μὲ τὰς ὁποίας ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον τὰ πτωτικά μέρη τοῦ λόγου.

§ 49. Αἱ πτώσεις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἶναι πέντε: ἡ ὀνομαστική, ἡ γενική, ἡ δοτική, ἡ αἰτιατική καὶ ἡ κλητική. Ἡ ὀνομαστική καὶ ἡ κλητική λέγονται ὀρθαὶ πτώσεις, αἱ δὲ ἄλλαι **πλάγια**.

* Νὰ εὐρεθοῦν τὰ θέματα, αἱ καταλήξεις καὶ ὁ χαρακτήρ.

1. **Ὁνομαστική** λέγεται ἡ πτῶσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν ἐρώτησιν **ποῖος**; *Ποῖος* κτυπᾷ τὴν θύραν; **Ὁ Πέτρος**.

2. **Γενική** λέγεται ἡ πτῶσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν **τίνος**; *Τίνος* εἶναι τὸ βιβλίον; **Τοῦ Πέτρου**.

3. **Δοτική** λέγεται ἡ πτῶσις, μὲ τὴν ὁποίαν δίδεται ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν **εἰς ποῖον**; *Δόξα τῷ Θεῷ* = εἰς τὸν Θεόν.

Σημείωσις. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν σπανίως χρησιμοποιεῖται ἡ δοτική.

4. **Αἰτιατική** λέγεται ἡ πτῶσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν **ποῖον**; *Ποῖον* εἶδες σήμερον; **Τὸν Πέτρον**.

5. **Κλητική** λέγεται ἡ πτῶσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ καλέσωμεν κάποιον: *Ἐ Πέτρο!* ἔλα *Παῦλε* κλπ.

3. Γένος. Ἀριθμός. Κλίσις

§ 50. Ἡ πόλις μας ἔχει τρία δημοτικά σχολεῖα, ἀπ' τὰ ὁποῖα τὸ ἓν εἶναι μεικτόν. Τὸ ἰδικόν μας σχολεῖον εἶναι τετρατάξιον μὲ δύο διδασκάλους καὶ δύο διδασκάλισσας. Ἡ πέμπτη τάξις ἔχει 25 μαθητὰς καὶ 10 μαθητρίδας. Ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου εἶναι ἀρχαιότερος εἰς τὴν ἐπηρεσίαν ἀπ' τοὺς ἄλλους συναδέλφους του. Τὸ κτίριον τοῦ σχολείου μας εἶναι ὄρατον, ὃ δὲ κήπος εἶναι φυτευμένος μὲ διάφορα λουλούδια, τὰ ὁποῖα περιποιῶνται οἱ μαθηταὶ καὶ μαθήτριά.

§ 51. Γένος. Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ ἀπὸ τὰ πέντε πτωτικά μέρη τοῦ λόγου ἄλλα φανερώνουν ἀρσενικά ὄντα: ὁ διδάσκαλος, ὁ μαθητὴς, ὁ διευθυντὴς, καὶ λέγονται ἀρσενικά· ἄλλα φανερώνουν θηλυκά ὄντα: ἡ διδασκάλισσα, ἡ μαθήτριά, καὶ λέγονται θηλυκά, καὶ ἄλλα οὐδέτερα (δηλ. οὔτε ἀρσενικά, οὔτε θηλυκά): τὸ σχολεῖον, τὸ λουλούδι.

Τὰ γένη δηλ. τῶν πτωτικῶν εἶναι τρία, ἀρσενικόν, θηλυκόν, οὐδέτερον. Τὸ γένος τῶν πτωτικῶν διακρίνεται κανονικὰ ἀπὸ τὸ ἄρθρον, πού τίθεται πρὸ αὐτῶν. Τὰ ἀρσενικά ἔχουν τὸ ἄρθρον ὁ, τὰ

θηλυκά τὸ ἄρθρον ἢ καὶ τὰ οὐδέτερα τὸ ἄρθρον **τό** : ὁ μαθητῆς - ὁ κῆπος, ἡ μαθήτρια - ἡ τάξις, τὸ παιδίον - τὸ σχολεῖον.

Σημείωσις. "Όταν λέγωμεν ὁ λαγός, δυνατόν νὰ εἶναι (εἰς τὸ φυσικόν του γένος) ἢ ἀρσενικός ἢ θηλυκός· ἐπίσης *περιστερά* κλπ. ὥστε ἄλλο εἶναι τὸ φυσικὸν γένος καὶ ἄλλο τὸ γραμματικόν. Ἐμεῖς ἐδῶ θὰ ἐννοοῦμεν τὸ γραμματικὸν γένος καὶ θὰ διακρίνωμεν τὰ τρία γένη ἀπὸ τὰ ἄρθρα ὁ, ἡ, τὸ.

§ 52. **Ἀριθμός.** Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω πτωτικά ἄλλα φανερώουν ἐν μόνον ὄν, ἄλλα πολλὰ : ὁ μαθητῆς - οἱ μαθηταί, ἡ τάξις - αἱ τάξεις, τὸ σχολεῖον - τὰ σχολεῖα. "Όσα φανερώουν ἐν ὄν, λέγονται **ἐνικοῦ** ἀριθμοῦ, ὅσα πολλὰ, λέγονται **πληθυντικοῦ** ἀριθμοῦ, ἦτοι οἱ ἀριθμοὶ τῶν πτωτικῶν εἶναι δύο: ὁ ἐνικός καὶ πληθυντικός ἀριθμός.

Σημείωσις. Εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ὑπῆρχε καὶ ὁ *δυϊκὸς ἀριθμὸς* πρὸς δῆλωση δύο ὄντων.

§ 53. **Κλίσεις.** Εἰς τὰ ἴδια παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι κάθε ὁμὰς πτωτικῶν ἔχει ἰδίους τύπους : ὁ μαθητῆς - τοῦ μαθητοῦ - τὸν μαθητήν, ἡ τάξις - τῆς τάξεως - τὴν τάξιν. Διὰ τοῦτο οἱ τύποι τῶν πτωτικῶν ἔχουν καταταχθῇ εἰς τρεῖς κατηγορίας, αἱ ὁποῖαι λέγονται **κλίσεις**, σύμφωνα μὲ τὰς ὁποίας κλίνονται τὰ πτωτικά. Ὀνομάζονται δὲ αἱ κλίσεις **πρώτη, δευτέρα, τρίτη κλίσις**.

4. Τὸ ἄρθρον

§ 54. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει τὸ ἄρθρον ὁ, ἡ, τὸ, τὸ ὁποῖον εἶναι διακριτικὸν σημεῖον τοῦ γένους τῶν ὀνομάτων.

α') Τὸ ἄρθρον κλίνεται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικός ἀριθμός				Πληθυντικός ἀριθμός			
Ἀρσεν. Θηλυκ. Οὐδέτ.				Ἀρσεν. Θηλυκ. Οὐδέτ.			
Ὁν.	ὁ	ἡ	τὸ	οἱ	αἱ	τά	
Γεν.	τοῦ	τῆς	τοῦ	τῶν	τῶν	τῶν	
Δοτ.	τῷ	τῇ	τῷ	τοῖς	ταῖς	τοῖς	
Αἰτ.	τόν	τήν	τό	τούς	τάς	τά	

Σημείωσις. Τὸ ἄρθρον δὲν ἔχει κλητικήν, χρησιμοποιεῖται δὲ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ ὀνόματα τὸ ἐπιφώνημα *ὦ* ἢ τὸ μόριον *εἰ*!

Παρατηρήσεις. Τὸ ἄρθρον τοῦ θηλυκοῦ γένους εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀπαντᾷ εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν συχνὰ μὲ τὸν τύπον οἱ : οἱ ἐπαρχίες, εἰς τὴν αἰτιατικὴν μὲ τὸν τύπον τίς : τίς ἐπαρχίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ὀνόματα οὐσιαστικά

§ 55. α') Παῦλος - Γεώργιος, πρόβατον - σκύλος, θρανίον - μαχαίρα, β') προσευχή - ἐλεημοσύνη, ἡσυχία - ἀσθένεια, ἐπιμέλεια - καλωσύνη.

Αἱ λέξεις τῆς α' περιπτώσεως, δύο - δύο, φανερόνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, τῆς δὲ β' περιπτώσεως φανερόνουν πρᾶξιν, κατάστασιν ἢ ιδιότητα. Αἱ λέξεις, ποὺ φανερόνουν πρόσωπα, ζῶα, πράγματα ἢ πρᾶξιν, κατάστασιν, ιδιότητα, λέγονται **οὐσιαστικά**.

§ 56. Ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά, ὅσα φανερόνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, λέγονται **συγκεκριμένα**. Ὅσα φανερόνουν πρᾶξιν, κατάστασιν ἢ ιδιότητα, δηλ. ἀφηρημένας ἐννοίας, λέγονται **ἀφηρημένα** οὐσιαστικά (τὴν ἀφηρημένην ἐννοιαν π.χ. ἐλεημοσύνην σχηματίζομεν, ὅταν βλέπωμεν, ὅτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ποὺ ἐλεοῦν τοὺς ἀδυνάτους, τὴν ἡσυχίαν, ὅταν βλέπωμεν ἄνθρώπους νὰ ἡσυχάζουν).

Τὰ συγκεκριμένα οὐσιαστικά λέγονται:

1) **Κύρια ὀνόματα**, ὅταν σημαίνουν ἓν μόνον πρόσωπον, ζῶον ἢ πρᾶγμα, π.χ. Γεώργιος, Βουκεφάλας, Ἀθῆναι.

2) **Προσηγορικά** ὀνόματα, ὅταν σημαίνουν σύνολον προσώπων, ζώων ἢ πραγμάτων τοῦ αὐτοῦ εἶδους: μαθητής, σκύλος, βουνόν.

§ 57. Περὶ τοῦ γένους τῶν οὐσιαστικῶν :

1. Οὐσιαστικά, ὅπως ὁ ἀνὴρ, ἡ γυνή, τὸ τέκνον, ὁ λίθος, ἡ θύρα, τὰ ὁποῖα ἔχουν μόνον ἓνα τύπον καὶ ἓν γένος, λέγονται **μονοκατάληκτα** καὶ **μονογενῆ**. ἂν εἶναι ὀνόματα ζώων, λέγονται **ἐπίκοινα** : ὁ ἀετός, ἡ ἀλώπηξ, ἡ χελώνη, ὁ λαγός. Ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ τὸ φυσικὸν γένος τῶν ἐπικοίων, χρησιμοποιοῦνται αἱ λέξεις ἀρσενικός - θηλυκός, π.χ. ὁ ἀρσενικός ἀετός - ὁ θηλυκός ἀετός, ἡ ἀρσενικὴ χελώνη - ἡ θηλυκὴ χελώνη.

2. Τὰ οὐσιαστικά, ὅπως ὁ *ιατρός* - ἡ *ιατρός*, ὁ *ὑπουργός* - ἡ *ὑπουργός*, ὁ *ταμίας* - ἡ *ταμίας*, τὰ ὅποια ἔχουν ἓνα τύπον, ἀλλὰ δύο γένη, ἀρσενικόν καὶ θηλυκόν, λέγονται **μονοκατάληκτα καὶ διγενῆ** ἢ οὐσιαστικά κοινοῦ γένους.

3. Οὐσιαστικά, ὅπως ὁ *μαθητής* - ἡ *μαθήτρια*, ὁ *ἀνθοπώλης* - ἡ *ἀνθοπώλις*, ὁ *λέων* - ἡ *λέαινα*, τὰ ὅποια ἔχουν δύο τύπους, ἓνα ἀρσενικοῦ γένους καὶ ἓνα θηλυκοῦ, λέγονται **δικατάληκτα καὶ διγενῆ**.

Κλίσις οὐσιαστικῶν

Ἡ πρώτη κλίσις

§ 58. α') Εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ σχολείου ὑπάρχουν **χάρται** διὰ τὴν **διδασκαλίαν** τῆς **Γεωγραφίας** καὶ **Ἱστορίας**. Ὑπάρχουν ἀκόμη ἐντὸς τῶν αἰθουσῶν καὶ **ἔδραι**, ἀπὸ τὰς ὁποίας διδάσκουν οἱ **καθηγηταί**, ἐνῷ οἱ **μαθηταί** κάθονται εἰς τὰ **θρανία**. Ὅμαδες δὲ **μαθητῶν** κάθε **ἡμέραν** φροντίζουν διὰ τὴν **καθαριότητα** τῶν **αἰθουσῶν**.

β') Εἰς τὴν **μάχην** τῶν **Θερμοπυλῶν** ὑπὸ τὴν **ἀρχηγίαν** τοῦ βασιλέως τῶν **Σπαρτιατῶν Λεωνίδου** ἐπὶ πολλὰς **ἡμέρας** ἀπέκρουον οἱ **Ἕλληνες ὁπλίται** τὰς ἐπιθέσεις τῆς **στρατιᾶς** τῶν **Περσῶν**. Ἀλλὰ μετὰ τὴν **προδοσίαν** τοῦ **προδότου Ἐφιάλτου** ἐνυκλώθησαν ὑπὸ τῶν **Περσῶν** καὶ ἐφρονεύθησαν ὅλοι ἀγωνιζόμενοι **μετὰ ἀνδρείαν**.

γ') Ἐντὸς τῆς **θαλάσσης** ζοῦν καὶ **θηρία**, **φάλαινα** καὶ **καρχαρίαί**, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κινδυνεύουν συχνὰ οἱ **ναῦται**.

§ 59. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν ὀνόματα οὐσιαστικά ἀρσενικά καὶ θηλυκά.

α') **Ἀρσενικά**: ὁ *μαθητής*, ὁ *καθηγητής*, ὁ *χάρτης*, ὁ *Σπαρτιάτης*, ὁ *ναῦτης*, ὁ *Λεωνίδας*, ὁ *καρχαρίας*, ποὺ ἔχουν κατάληξιν **-ης** ἢ **-ας** εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ.

β') **Θηλυκά**: ἡ *μάχη*, ἡ *χαρά*, ἡ *στρατιά*, ἡ *ἡμέρα*, ἡ *ἱστορία*, ἡ *θάλασσα*, ποὺ ἔχουν κατάληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ **-ῆς** ἢ **-α** μακρὸν ἢ **-α** βραχύ.

§ 60. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν πρώτην κλίσιν.

Ἡ πρώτη κλίσις περιλαμβάνει ὀνόματα: 1) **ἀρσενικά**, μετὰ

ληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ -ας ἢ -ης καὶ 2) θηλυκὰ μὲ κατὰ ληξιν -η ἢ -α. Κλίνονται δὲ ὡς κατωτέρω.

1. Ἑνικὸς

§ 61. α) εἰς -ας, γεν. -ου καὶ εἰς -ας, γεν. -α ἢ -ᾱς, γεν. -ᾱ.

Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς	Ἑνικὸς
Ὀν. ὁ ταμί -ας οἱ ταμί -αι	ὁ Λεωνίδ -ας	ὁ Μελ -ᾱς
Γεν. τοῦ ταμί -ου τῶν ταμί -ῶν	τοῦ Λεωνίδ -α	τοῦ Μελ -ᾱ
Δοτ. τῷ ταμί -ᾱ τοῖς ταμί -αῖς	—	—
Αἰτ. τὸν ταμί -αν τοὺς ταμί -ας	τὸν Λεωνίδ -αν	τὸν Μελ -ᾱν
Κλ. ὃ ταμί -α ὃ ταμί -αι	ὃ Λεωνίδ -α	ὃ Μελ -ᾱ

1. Κατὰ τὸ ὁ ταμίας, κλίνονται τὰ ὀνόματα: ὁ τραυματίας, ὁ κτηματίας, ὁ ἐπαγγελματίας, ὁ μανθός, ὁ ἐπιχειρηματίας κλπ.

2. Κατὰ τὸ Λεωνίδας, κλίνονται τὰ κύρια ὀνόματα: Ἑπαμεινώνδας, Ρώμας, Γρίβας, Σάθας κ.ᾶ., κατὰ δὲ τὸ Μελᾶς, τά: Σκουφᾶς, Παλαμᾶς, Πολυλᾶς, Μεταξᾶς κ.ᾶ.

§ 62. β) εἰς -ῆς, γεν. -οῦ, εἰς -ῆς, γεν. ου ἢ -η καὶ εἰς -ῆς, γεν. ῆ.

Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς
Ὀν. ὁ μαθητ -ῆς τεχνίτ -ῆς οἱ μαθητ -αι τεχνίτ -αι	
Γεν. τοῦ μαθητ -οῦ τεχνίτ -ου τῶν μαθητ -ῶν τεχνίτ -ῶν	
Δοτ. τῷ μαθητ -ῇ τεχνίτ -ῇ τοῖς μαθητ -αῖς τεχνίτ -αῖς	
Αἰτ. τὸν μαθητ -ῆν τεχνίτ -ῆν τοὺς μαθητ -ᾱς τεχνίτ -ας	
Κλ. ὃ μαθητ -ᾱ τεχνίτ -α ὃ μαθητ -αι τεχνίτ -αι	

Ἑνικὸς

Ὀν.	ὁ Κανάρ -ῆς	Διγεν -ῆς
Γεν.	τοῦ Κανάρ -η	Διγεν -ῆ
Αἰτ.	τὸν Κανάρ -ῆν	Διγεν -ῆν
Κλ.	ὃ Κανάρ -η	Διγεν -ῆ

1. Κατὰ τὸ ὁ μαθητής, κλίνονται τά: ποιητής, διευθυντής,

γυμναστής, σχεδιαστής κ.ἄ., κατὰ τὸ ὁ τεχνίτης, τὰ : ναύτης, χάρτης, πλανήτης, πολίτης, Σπαρτιάτης, νομάρχης, γυμνασιάρχης κ.ἄ.

2. Κατὰ τὸ ὁ Κανάρης, κλίνονται τὰ : Μισούλης, Καραϊσκάκης, Τρικούπης, Καφάλης κ.ἄ., κατὰ δὲ τὸ ὁ Διγενῆς κλίνονται τὰ : Παπανικολῆς, Σαρρῆς, Στρατῆς κ.ἄ.

3. Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα (συνηρημένα) Ἑρμῆς, Ἀπελλῆς, Θαλῆς, τὰ ὅποια ὅμως σχηματίζουν τὴν γενικήν εἰς - οὔ : Ἑρμοῦ, Ἀπελλοῦ, Θαλοῦ.

2. Θ η λ υ κ ᾱ

§ 63. α) εἰς - η, γεν. - ης καὶ εἰς - ῆ, γεν. - ῆς.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὄν.	ῆ	νίκ - η	πηγ - ῆ	αἶ	νῖκ - αι	πηγ - αι
Γεν.	τῆς	νίκ - ης	πηγ - ῆς	τῶν	νικ - ὦν	πηγ - ὦν
Δοτ.	τῇ	νίκ - η	πηγ - ῆ	ταῖς	νίκ - αῖς	πηγ - αῖς
Αἰτ.	τὴν	νίκ - ην	πηγ - ῆν	τάς	νίκ - ας	πηγ - ᾶς
Κλ.	ᾧ	νίκ - η	πηγ - ῆ	ᾧ	νῖκ - αι	πηγ - αι

1. Κατὰ τὸ ῆ νίκη κλίνονται τὰ ὀνόματα : ἐπιστήμη, τέχνη, κόρη, δίκη, ζέστη, Ἑλένη κ.ἄ.

2. Κατὰ τὸ ῆ πηγὴ κλίνονται τὰ : σχολή, βρογχή, τιμὴ, φωνή, ψυχὴ, βροχή καὶ ἄλλα. Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ συνηρημένα σκυῆ, φακῆ, γῆ, τὰ ὅποια περισπῶνται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις.

§ 64. β) εἰς - α, γεν. - ας καὶ εἰς - ᾶ, γεν. - ᾶς.

Ἑνικὸς

Ὄν.	ῆ	μαθήτρι - α	χώρ - α	φωλε - ᾶ	χαρ - ᾶ	σκι - ᾶ
Γεν.	τῆς	μαθητρί - ας	χώρ - ας	φωλε - ᾶς	χαρ - ᾶς	σκι - ᾶς
Δοτ.	τῇ	μαθητρί - α	χώρ - α	φωλε - ᾶ	χαρ - ᾶ	σκι - ᾶ
Αἰτ.	τὴν	μαθήτρι - αν	χώρ - αν	φωλε - ᾶν	χαρ - ᾶν	σκι - ᾶν
Κλ.	ᾧ	μαθήτρι - α	χώρ - α	φωλε - ᾶ	χαρ - ᾶ	σκι - ᾶ

Πληθυντικος

Ὅν.	αἱ μαθήτρι - αι	χώρ - αι	φωλε - αι	χαρ - αι	σκι - αι
Γεν.	τῶν μαθητρι - ὦν	χωρ - ὦν	φωλε - ὦν	χαρ - ὦν	σκι - ὦν
Δοτ.	ταῖς μαθητρί - αις	χώρ - αις	φωλε - αῖς	χαρ - αῖς	σκι - αῖς
Αἰτ.	τὰς μαθητρί - ας	χώρ - ας	φωλε - ἄς	χαρ - ἄς	σκι - ἄς
Κλ.	ὧ μαθήτρι - αι	χώρ - αι	φωλε - αι	χαρ - αι	σκι - αι

α) Κατὰ τὸ ἡ μαθήτρια κλίνονται τὰ : γέφυρα, μάχαιρα, ὑπηρέτρια, βοήθεια, εὐσέβεια, ἀσφάλεια, διάνοια, περιπέτεια κ. ἄ. β) κατὰ τὸ ἡ χώρα τὰ : ὦρα, θύρα, αὔρα, σάυρα, οἰκία, καρδιά, ἐργασία, τρικυμία κ. ἄ. καὶ γ) κατὰ τὰ φωλεά, χαρὰ καὶ σκιά τὰ : θεά, δωρεά, γενεά, στράτιά, φρουρά, ἀνεψιά κλπ.

§ 65. γ) εἰς -α, γεν. -ης.

Ἐνικὸς

Πληθυντικος

Ὅν.	ἡ μέλισσ - α	μοῦσ - α	αἱ μέλισσ - αι	μοῦσ - αι
Γεν.	τῆς μελίσσ - ης	μούσ - ης	τῶν μελίσσ - ὦν	μουσ - ὦν
Δοτ.	τῇ μελίσσ - η	μούσ - η	ταῖς μελίσσ - αις	μούσ - αις
Αἰτ.	τὴν μέλισσ - αν	μούσ - αν	τὰς μελίσσ - ας	μούσ - ας
Κλ.	ὧ μέλισσ - α	μούσ - α	ὧ μέλισσ - αι	μούσ - αι

Κατὰ τὰ ὀνόματα αὐτὰ κλίνονται τὰ : θάλασσα, τράπεζα, αἷθουσα, γλῶσσα, δίψα, πεῖνα, ρίζα, δόξα κ. ἄ.

Σημείωσις. Ἡ ἀρχαία δοτικὴ χρησιμοποιεῖται εἰς τὸν γραπτὸν λόγον εἰς φράσεις, ὡς ἐν Ἀθήναις, ἐν Σπάρτῃ, ἐν Λαρίσῃ, ἐν Λαμῖᾳ, ἐν δόξῃ καὶ τιμῇ θὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος, καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις.

§ 66. Καταλήξεις τῶν ὀνομάτων τῆς πρώτης κλίσεως

Ἐνικὸς

Πληθυντικος

Ἄρσεν.

Θηλυκ.

Ἄρσεν. Θηλυκ.

Ὅν.	- ας ἦ - ης	- η ἦ - α βραχὺ ἦ - α μακρόν	- αι
Γεν.	- ου ἦ - η	- ης ἦ - ας	- ων
Δοτ.	- α ἦ - η	- η ἦ - α	- αις
Αἰτ.	- αν ἦ - ην	- ην ἦ - αν	- ας
Κλ.	- α ἦ - η	- η ἦ - α	- αι

§ 67. 1. Τὰ ὀνόματα τῆς πρώτης κλίσεως, ἀρσενικά καὶ θηλυκά, ἔχουν εἰς ὅλας τὰς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τὰς ἰδίας καταλήξεις, εἰς δὲ τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται ὅλα εἰς τὴν λήγουσαν καὶ περισπῶνται : τῶν χωρῶν, τῶν τραπεζῶν, τῶν κτηματιῶν.

2. Τὸ α εἰς τὴν κατάληξιν - ας εἶναι πάντοτε μακρόν : τῆς χώρας, τοὺς μαθητάς, τῆς ὥρας, τὰς γλώσσας.

3. Τὸ α τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων εἰς τὴν αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ εἶναι μακρόν ἢ βραχύ, ὅπως καὶ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ : ἡ χώρα - τὴν χώραν - ὦ χώρα, ἡ μοῦσα - τὴν μοῦσαν - ὦ μοῦσα, ἡ τράπεζα - τὴν τράπεζαν - ὦ τράπεζα.

4. Ἡ κατάληξις -αι τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι βραχεῖα : αἱ γλώσσαι (§ 13), αἱ χώραι.

5. Ἡ γενικὴ καὶ δοτικὴ τοῦ ἐνικοῦ, ὅταν τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν, περισπῶνται (§ 24).

§ 68. Ἀπὸ τὰ ἀρσενικά πρωτόκλιτα, ποὺ λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς -ης, σχηματίζουν τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς - α βραχύ :

1. Ὅσα λήγουν εἰς - της - ἀρχης, - μέτρης, - πώλης : ὦ μαθητά, ὦ γυμνασιάρχᾳ, ὦ γεωμέτρᾳ, ὦ βιβλιοπώλᾳ. Εἰς τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ τὸ ὄνομα ὁ δεσπότης ἀναβιβάζει τὸν τόνον εἰς τὴν προπαραλήγουσαν : ὦ δέσποτα.

§ 69. Εἰς τὰ θηλυκά πρωτόκλιτα, ποὺ λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς -α, τὸ α αὐτό, ἂν ὑπάρχῃ πρὸ αὐτοῦ φωνῆν ἢ ρ, λέγεται **καθαρόν** : σοφία, ἀνδρεία, χαρά· ἂν ὑπάρχῃ ἄλλο σύμφωνον, λέγεται **μὴ καθαρόν** : δόξα, θάλασσα, αἴθουσα.

§ 70. Τὸ καθαρόν α εἶναι κατὰ κανόνα μακρόν : ἡ χώρα, ἡ ὥρα, ἡ ἱστορία, ἡ ἡμέρα, ἡ σοφία. Εἶναι βραχύ α) εἰς τὰ προπαροξύτονα : ἡ γέφυρα, ἡ εὐσέβεια, ἡ ἐπιμέλεια καὶ β) εἰς τὰ δυσύλλαβα : μοῖρα, πείρα, πρῶρα, σφαῖρα, σφῦρα, γραῖα, μαῖα.

Τὸ μὴ καθαρόν α εἶναι βραχύ καὶ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ τρέπεται εἰς **η** : ἡ μοῦσα - τῆς μουσῆς, ἡ εἰς - τῆς εἰζῆς, ἡ αἴθουσα - τῆς αἰθούσης, ἡ θάλασσα - τῆς θαλάσσης.

§ 71. Τὰ ὀνόματα ἡ γῆ, ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ βορρᾶς εἶναι συνηρημένα, ἔχουν εἰς ὅλας τὰς πτώσεις **η** ἢ **α** καὶ περισπῶνται : τῆς γῆς - τὴν γῆν, τῆς Ἀθηνᾶς - τὴν Ἀθηνᾶν, τοῦ βορρᾶ - τὸν βορρᾶν.

§ 72. Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλώσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν ἀπαντοῦν καὶ οἱ ἐξῆς τύποι :

Πολλὰ ἀπὸ τὰ πρωτόκλιτα ἀρσενικά εἰς - **ης** καὶ - **ας** καὶ κυρίως ὅσα τονίζονται εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς τὴν παραλήγουσαν (βαρύτονα) ἔχουν **α**) εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ κατάληξιν - **η** ἢ - **α** ἀντὶ - **ου**, π.χ. τοῦ ἐργάτη, τοῦ ναύτη, τοῦ Ἀριστείδη, τοῦ ταμῖα, τοῦ καρχαρία, τοῦ Πανσανία β) εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ ἔχουν κατάληξιν - **ες**, π.χ. οἱ ἐργάτες - τοὺς ἐργάτες, οἱ χάρτες - τοὺς χάρτες, οἱ Σπαρτιάτες - τοὺς Σπαρτιάτες, ἐνῶ τὰ ὀξύτονα κάμνουν συνήθως οἱ μαθηταὶ - τοὺς μαθητάς, οἱ ποιηταὶ - τοὺς ποιητάς γ) εἰς τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀπαντοῦν καὶ χωρὶς τὸ τελικὸν **ν** τῆς καταλήξεως : τὸν μαθητῆ, τὸν Γυμνασιάρχην, τὸν ἐργάτη, τὸν ταμίαν.

Εἰς πολλὰ θηλυκὰ πρωτόκλιτα α) ἀπαντᾷ ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς τὸ τελικὸν **ν** τῆς καταλήξεως : τὴν τιμῆ, τὴν ἀδελφῆ, τὴν ἀγορά, τὴν ἀνεψιά κ.λ. β) εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀντὶ τοῦ ἄρθρου αἶ τίθεται τὸ ἄρθρον οἱ τοῦ ἀρσενικοῦ γένους καὶ εἰς τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀντὶ τοῦ ἄρθρου τὰς τίθεται τὸ ἄρθρον **τις** καὶ ἀντὶ τῶν καταλήξεων - **αι** τῆς ὀνομαστικῆς καὶ - **ας** τῆς αἰτιατικῆς αἱ καταλήξεις εἶναι - **ες** : οἱ ἀδελφές - τίς ἀδελφές, οἱ χῶρες - τίς χῶρες, οἱ φίλεις - τίς φίλεις, οἱ θάλασσαι - τίς θάλασσες γ) εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ δὲν καταβιβάζουν τὸν τόνον εἰς τὴν παραλήγουσαν : τῆς γέφυρας - τίς γέφυρες, τῆς θάλασσαις - τίς θάλασσες, τῆς αἵθουσας - τίς αἵθουσες δ) τὸ μὴ καθαρὸν **α** δὲν τρέπεται εἰς **η** εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ : ἡ μούσα - τῆς μούσας, ἡ αἵθουσα - τῆς αἵθουσας, ἡ θάλασσα - τῆς θάλασσας.

* Ἀ σ κ η σ ι ς *

§ 73. Ἡ Ἀττικὴ εἶναι ἡ πιὸ ὠραία περιοχὴ τῆς χώρας μας. Αἱ πρὸς ἀνατολὰς ἀκταὶ καὶ ἡ πρὸς νότον πλευρὰ τῆς Ἀττικῆς περιβρέχονται ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Αἱ παραλίας αὐτῆς φαίνονται σὰν νὰ λουζονται ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης. Τὰς Κυριακὰς μαθηταὶ καὶ μαθήτριά, ὅμιλοι ἐργατῶν καὶ ἐργατριῶν κάμνουν ἐκδρομὰς εἰς τὰς ἐξοχὰς καὶ νοιώθουν χαρὰν καὶ ὑγίαν ὕστερα ἀπὸ τὴν κουραστικὴν ἐργασίαν τῶν ἐξ ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος. Εἰς μερικὰς ἐξοχικὰς ἐκκλησίας αἱ οἰκογένειαι κάμνουν λειτουργίας, τὰς ὁποίας παρακολουθοῦν μὲ βαθεῖαν εὐλάβειαν.

* Διὰ τὰ πρωτόκλιτα οὐσιαστικά.

Αἱ Ἀθῆναι εἶναι ἀπὸ τὰς πιὸ ὠραίας πρωτενοῦσας τῆς Εὐρώπης. Τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς καὶ ὅσα ἄλλα προέρχονται ἀπὸ δωρεὰς εὐεργετῶν στολίζουσιν τὰς Ἀθήνας καὶ προσελκύουσιν πολλοὺς ἐπισκεπτάς ὅχι μόνον ἐπαρχιώτας, ἀλλὰ καὶ ξένους. Τὸν παλαιὸν καιρὸν αἱ Ἀθῆναι ἦσαν πατρὶς μεγάλων ποιητῶν, οἱ ὅποιοι μὲ τὰ ποιήματά των προέτρεπον τοὺς νεανίας νὰ γίνουν καλοὶ πολῖται.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων ἀναθέτει εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τύπων, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ καταλλήλων διὰ τὸν ἑλεγχον τῆς κατανοήσεως καὶ ἐκμαθήσεως τούτων ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

Ἡ δευτέρα κλίσις

§ 74. α') Οἱ γεωργοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν. Τοὺς ἀγρούς ὀργώνουν μὲ ἄροτρα καὶ σπέρνουν συνήθως σῖτον. Φυτεύουσιν ἀκόμη ὀπωροφόρα δένδρα καὶ διάφορα φυτὰ. Τὰ ποιμνιά των βόσκουσιν εἰς τόπους, ποὺ δὲν καλλιεργοῦνται. Ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τοῦ σίτου καὶ τῶν καρπῶν τῶν δένδρων συντηροῦνται.

β') Ἐκ τῶν κατοίκων τῶν νήσων οἱ περισσότεροι ἔχουσιν εἰς τὸν νοῦν νὰ ταξιδεύουσιν μὲ πλοῖα εἰς τόπους μακρινούς καὶ νὰ γνωρίσουν καὶ ἄλλους λαούς. Μερικοὶ δὲ ἔχουσιν κατὰ νοῦν νὰ κάνουν καὶ τὸν περίπλουν τῆς γῆς, χωρὶς νὰ σκέπτονται, ὅτι μορεῖ νὰ πεθάνουν καὶ νὰ ἀφήσουν τὰ ὀστέα των εἰς ξένους τόπους.

γ') Ἡ Ἡπειρος εἶναι ἡ πλέον ὀρεινὴ χώρα τῆς Ἑλλάδος. Δι' αὐτὸ οἱ κάτοικοι τῆς Ἡπείρου ταξιδεύουσιν. Μὲ δωρεὰς αὐτῶν ἔχουσιν κτισθῇ σχολεῖα καὶ ναοί. Ἡ Ἡπειρος ἡλευθερώθη μαζὶ μὲ τὴν Μακεδονίαν τὸ 1912. Μένουσιν ὅμως ἀκόμη ὑπόδουλοι οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς βορείου Ἡπείρου.

α') Ἀσυναίρετα οὐσιαστικά τῆς Β' κλίσεως

§ 75. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουσιν ὀνόματα οὐσιαστικά:

1. Ἀρσενικά: ὁ γεωργός, ὁ ἀγρός, ὁ τόπος, ὁ κάτοικος, ὁ κῆπος, ὁ σῖτος κλπ. μὲ κατάληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ -ος.
2. Θηλυκά: ἡ νῆσος, ἡ Ἡπειρος, μὲ τὴν ἰδίαν κατάληξιν -ος.

3. **Οὐδέτερα** : τὸ φυτὸν, τὸ δένδρον, τὸ ἄροτρον, τὸ σχολεῖον, μὲ κατάληξιν - **ον**.

Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν δευτέραν κλίσιν, ἥ ὁποία περιλαμβάνει ὀνόματα ἀρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα· τὰ ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ ἔχουν κατάληξιν - **ος**, τὰ οὐδέτερα - **ον**. Κλίνονται δὲ ὡς ἐξῆς:

1. Ἀρσενικά

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν.	ὁ	ἄγρ - ὄς	ἄνθρωπ - ος	οἱ	ἄγρ - οἱ	ἄνθρωπ - οι
Γεν.	τοῦ	ἄγρ - οῦ	ἄνθρώπ - ου	τῶν	ἄγρ - ὧν	ἄνθρώπ - ων
Δοτ.	τῷ	ἄγρ - ῷ	ἄνθρώπ - ω	τοῖς	ἄγρ - οῖς	ἄνθρώπ - οις
Αἰτ.	τὸν	ἄγρ - ὄν	ἄνθρωπ - ον	τούς	ἄγρ - οὓς	ἄνθρώπ - ους
Κλ.	ὦ	ἄγρ - ἐ	ἄνθρωπ - ε	ὦ	ἄγρ - οἰ	ἄνθρωπ - οι

2. Θηλυκὰ

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν.	ἡ	ὀδ - ὄς	ἔξοδ - ος	νῆσ - ος	αἱ	ὀδ - οἱ	ἔξοδ - οι	νῆσ - οι
Γεν.	τῆς	ὀδ - οῦ	ἔξοδ - ου	νῆσ - ου	τῶν	ὀδ - ὧν	ἔξοδ - ων	νῆσ - ων
Δοτ.	τῇ	ὀδ - ῷ	ἔξοδ - ω	νῆσ - ω	ταῖς	ὀδ - οῖς	ἔξοδ - οις	νῆσ - οις
Αἰτ.	τὴν	ὀδ - ὄν	ἔξοδ - ον	νῆσ - ον	τάς	ὀδ - οὓς	ἔξοδ - ους	νῆσ - ους
Κλ.	ὦ	ὀδ - ἐ	ἔξοδ - ε	νῆσ - ε	ὦ	ὀδ - οἰ	ἔξοδ - οι	νῆσ - οι

3. Οὐδέτερα

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν.	τὸ	φυτ - ὄν	ἄροτρο - ον	τὰ	φυτ - ἄ	ἄροτρο - α
Γεν.	τοῦ	φυτ - οῦ	ἄρότρο - ου	τῶν	φυτ - ὧν	ἄρότρο - ων
Δοτ.	τῷ	φυτ - ῷ	ἄρότρο - ω	τοῖς	φυτ - οῖς	ἄρότρο - οις
Αἰτ.	τὸ	φυτ - ὄν	ἄροτρο - ον	τὰ	φυτ - ἄ	ἄροτρο - α
Κλ.	ὦ	φυτ - ὄν	ἄροτρο - ον	ὦ	φυτ - ἄ	ἄροτρο - α

Σημείωσις. Ἡ δοτικὴ ἀπαντᾷ εἰς φράσεις: δόξα τῷ Θεῷ, ἐπὶ τῷ ὄρω, σὺν τῷ χρόνῳ, ἐν Βόλῳ, ἐν μέσῃ ὁδῷ, ἐπὶ ἵσσις ὄροις κλπ.).

Καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν τῆς Β' κλίσεως

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

	Ἄρσεν. Θηλυκὸν	Οὐδέτερον	Ἄρσεν. Θηλυκὸν	Οὐδέτερον
Ὅν.	- ος	- ον	- οι	- α
Γεν.	- ου	- ου	- ων	- ων
Δοτ.	- ω	- ω	- οις	- οις
Αἰτ.	- ον	- ον	- ους	- α
Κλ.	- ε	- ον	- οι	- α

§ 76. 1. Κατὰ τὰ ἄρσενικά δευτερόκλιτα κλίνονται καὶ τὰ οὐσιαστικά: ποταμός, στρατός, ὀφθαλμός, γεωργός, ὑπουργός, ἰατρός, λύκος, ἵππος, λόγος, ὕπνος, φίλος, κίνδυνος, δάκτυλος, ἔμπορος, σύζυγος, πόλεμος, σῖτος, μῦθος, πῖλος κ. ἄ.

2. Κατὰ τὰ θηλυκά κλίνονται καὶ τὰ: ἡ στενωπός, ἡ ἀτραπός, ἡ ράβδος, ἡ νόσος, ἡ Χίος, ἡ ἄμπελος, ἡ πρόοδος, ἡ μέθοδος, ἡ Πελοπόννησος κ. ἄ.

3. Κατὰ τὰ οὐδέτερα κλίνονται καὶ τὰ: τὸ ποσόν, τὸ λουτρόν, τὸ ξύλον, τὸ ῥόδον, τὸ φύλλον, τὸ βούτυρον, τὸ γυμνάσιον, τὸ οἰκόπεδον, τὸ πλοῖον, τὸ μῆλον, τὸ γραφεῖον, τὸ ταμεῖον, τὸ σῦκον κ. ἄ.

§ 77. 1. Τὰ ἄρσενικά καὶ θηλυκά δευτερόκλιτα ἔχουν τὰς ἰδίας καταλήξεις εἰς ὅλας τὰς πτώσεις.

2. Τὰ οὐδέτερα ὀνόματα ἐκάστης κλίσεως ἔχουν τρεῖς πτώσεις ὁμοίας, τὴν ὀνομαστικὴν, τὴν αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν ἐκάστου ἀριθμοῦ.

3. Ἡ κατάληξις -α τῶν οὐδετέρων εἶναι **βραχεῖα**: τὰ πλοῖα, καθὼς καὶ ἡ -οι τῶν ἄρσενικῶν καὶ θηλυκῶν (§ 13).

§ 78. Παρατηρήσεις. Πολλῶν ἄρσενικῶν καὶ θηλυκῶν δευτεροκλίτων ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἀπαντᾷ εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν χωρὶς τὸ τελικὸν ν: τὸν ἔμπορον, τὸν κῆρον, τὴν μέθοδον, τὴν ἔξοδον. Τὰ οὐδέτερα ἀπαντοῦν συνήθως εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς τὸ τελικὸν ν τῆς καταλήξεως: τὸ πρόβατον, τὸ βούτυρον, τὸ πλοῖον, τὸ σχολεῖον, τὸ βιβλίον κ.ἄ.

Εἰς πολλὰ οὐδέτερα, ποὺ λήγουν εἰς -ιον, ἀπεβλήθη ἡ κατάληξις -ον καὶ λήγουν εἰς -ι: τὸ παιδί, τὸ τραπέζι, τὸ ποτήριον αὐτὰ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ λήγουν εἰς -ι οὗ καὶ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ εἰς -ιῶν καὶ περισπῶντα ι:

τοῦ παιδιοῦ - τῶν παιδιῶν, τοῦ ποτηριοῦ - τῶν ποτηριῶν, τοῦ τραπεζιοῦ - τῶν τραπεζιῶν κ. ἄ.

Μερικά δευτερόκλιτα ἔχουν διπλοὺς τύπους εἰς τὸν πληθυντικόν : ὁ χρόνος - οἱ χρόνοι καὶ τὰ χρόνια, ὁ λόγος - οἱ λόγοι καὶ τὰ λόγια.

β') Συνηρημένα

§ 79. Εἰς τὸ κείμενον τῆς παραγράφου 74 ὑπάρχουν καὶ τὰ οὐσιαστικά ὁ νοῦς, ὁ περίπλους, τὸ ὄστουν, εἰς τὰ ὅποια ἔγινε συναίρεσις τοῦ χαρακτηῖρος ο ἢ ε μὲ τὰς καταλήξεις· αὐτὰ λέγονται **συνηρημένα δευτερόκλιτα** καὶ κλίνονται ὡς ἑξῆς :

Ἑνικὸς

Ὀν.	ὁ περίπλους (= περίπλος),	τὸ ὄστουν (= ὀστέον)
Γεν.	τοῦ περίπλου	τοῦ ὄστου
Δοτ.	τῷ περίπλῳ	τῷ ὄστῳ
Αἰτ.	τὸν περίπλουν	τὸ ὄστουν

Πληθυντικὸς

Ὀν.	οἱ περίπλοι	τὰ ὀστά
Γεν.	τῶν περίπλων	τῶν ὀστών
Δοτ.	τοῖς περίπλοις	τοῖς ὀστοῖς
Αἰτ.	τοὺς περίπλους	τὰ ὀστά

§ 80. Κατὰ τὸ περίπλους κλίνονται καὶ τὰ δευτερόκλιτα **συνηρημένα**: ὁ πλοῦς, ὁ διάπλους, ὁ ροῦς, ὁ νοῦς, ὁ κατάρρους. Τὸ ὄστουν (ὀστέον - ὄστουν) εἶναι τὸ μόνον οὐδέτερον **συνηρημένον** οὐσιαστικόν· ὑπάρχουν **συνηρημένα** οὐδέτερα ἐπίθετα, διὰ τὰ ὅποια θὰ γίνῃ λόγος εἰς τὰ ἐπίθετα.

§ 81. Τὰ **συνηρημένα δευτερόκλιτα** τονίζονται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις εἰς τὴν συλλαβὴν, ποὺ τονίζεται ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ.

Η ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΑΧΑΙΩΝ

§ 82. Οἱ Ἀχαιοὶ ἦσαν ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα Ἑλληνικὰ φύλα, ποὺ κατήλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ βορρᾶ. Πιστεύεται, ὅτι **ξεκίνησαν**

* Ἀσκήσεις διὰ τὰ δευτερόκλιτα οὐσιαστικά.

ἀπὸ τοὺς τόπους τῆς Ἡπείρου, ὅπου ἦτο τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης Ἀφοῦ πέρασαν διὰ μέσον τῶν στενωπῶν καὶ ἀτραπῶν τῆς Πίνδου, ὅπου ὑπῆρχον λύκοι, ἄρκτοι καὶ ἄλλα ἄγρια θηρία, κατέβησαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἐπειτα βαδίζοντες κατὰ τὸν ροῦν τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ κατέλαβον ὅλην τὴν Θεσσαλίαν. Ἀπὸ αὐτὴν ἐπροχώρησαν πρὸς νότον καὶ ἀπὸ τὴν παραλίαν, ὅπου εὐρίσκεται σήμερον ἡ Ναύπακτος, ἐπέρασαν μὲ πρωτόγονα πλοῖα τοὺς κόλπους τῶν Πατρῶν καὶ τῆς Κορίνθου καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι τῆς Πελοποννήσου ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἀργότερον μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων πολλοὶ ἐκ τῶν Ἀχαιῶν ἐκινήθησαν πρὸς ἀνατολὰς ἔχοντες κατὰ νοῦν νὰ ἐγκατασταθοῦν ὡς ἄποικοι εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπως καὶ ἔγινε, καὶ ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς ἐφθασαν καὶ μέχρι τῆς Κύπρου.

Σημείωσις. Διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς γραμματικῆς κατανοήσεως ἡ ἀβεβαιότητος ὁ διδάσκων ἀναθέτει εἰς τοὺς μαθητὰς ἐκ τῆς ἀσκήσεως ταύτης, ὅσας παρατηρήσεις κρίνει ἀναγκαίαις.

Ἡ τρίτη κλίσις

ΧΕΙΜΩΝ ΚΑΙ ΑΝΟΙΞΙΣ

§ 83. Ὁ χειμὼν περιγελοῦσε τὴν ἀνοιξιν, διότι, μόλις αὐτὴ ἐμφανίζεται, γέροντες καὶ νέοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες γίνονται σὰν παιδιὰ καὶ τρέχουν εἰς τὴν ἐξοχὴν μὲ ἐνδύματα ἑλαφρά, χωρὶς νὰ λαμβάνουν καμμίαν φροντίδα διὰ τὴν ὑγείαν των. « Ἐγώ, ἔλεγεν ὁ χειμὼν, ὁμοιάζω μὲ ἄρχοντα, ὁ ὁποῖος ἐπιβάλλει εἰς τοὺς βασιλεῖς νὰ φοροῦν χονδρὰ ἐνδύματα καὶ ὅλοι κάθε πρωὶ ρίχνουν τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανόν, διὰ νὰ ἴδωσιν τί καιρὸς θὰ εἶναι. Τόσον πολὺ μὲ λογαριάζουν ». « Πράγματι, εἶπεν ἡ ἀνοιξις, ἀπὸ ἐσένα ὅλοι εὐχονται γρήγορα νὰ ἀπαλλαγοῦν, ἐνῶ ἐμέ, καὶ ὅταν εἶμαι ἀπουῶσα, μὲ ἀναφέρουν καί, μόλις παρουσιάζομαι, ὅλοι χαίρουνται ».

§ 84. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν τὰ οὐσιαστικά: ὁ χειμὼν - ὦνος, ἡ ἀνοιξις - εως, ὁ γέρον - οντος, ὁ ἀνὴρ - δρός, ἡ φροντίς - ἰδος, ὁ βασιλεὺς - εως, ὁ ἄρχων - οντος, τὸ ἐνδυμα - τος, τὸ βλέμμα - τος, τὰ ὅποια κλίνονται διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῆς α' καὶ β' κλίσεως.

Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν **τρίτην κλίσιν**.

Ἡ **τρίτη κλίσις** περιλαμβάνει ὀνόματα ἄρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἄλλα μὲν ἔχουν κατάληξιν - **ς** εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ ἄλλα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν χωρὶς κατάληξιν, π.χ. ἐλπίς, φροντίς, βασιλεὺς, γέρον, χειμών, ἄρχων, ἔνδυμα, βλέμμα. Ταῦτα σχηματίζουν συνήθως τὴν γενικὴν εἰς -**ος**.

§ 85. Τὸ θέμα τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων εὐρίσκεται, ἂν ἀπὸ τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀφαιρεθῇ ἡ κατάληξις - **ος** : ἥρως - ἥρωος (θεμ. ἥρω -), φροντίς - φροντίδος (θ. φροντιδ -), ἄρχων - ἄρχοντος (θ. ἀρχοντ -).

§ 86. Ἐπειδὴ κανονικῶς τὰ τριτόκλιτα ὀνόματα εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις ἔχουν μίαν συλλαβὴν περισσύτεραν ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ, λέγονται **περιττοσύλλαβα**.

α') Φωνηεντόληκτα

§ 87. Ὅσα τριτόκλιτα ὀνόματα ἔχουν χαρακτηῖρα τοῦ θέματος φωνῆεν, λέγονται **φωνηεντόληκτα** : ὁ ἥρω - **ς**, ἡ πόλι - **ς**, ὁ πῆχυν - **ς**, ὁ βασιλεὺ - **ς**.

Η Ρ Ω Ε Σ

§ 88. Ἡρώες εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ὀνομάζοντο, ὅσοι εἶχον τὴν καταγωγὴν ἀπὸ θεοῦς. Ἀπὸ τὴν μυθολογίαν μαθάνομεν, ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς ἦτο ἓνας ἐκ τῶν ἡρώων καὶ διεκρίνετο διὰ τὴν ἰσχύν τῶν μυῶν τοῦ σώματος καὶ τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως. Ἡρώες ἐθεωροῦντο καὶ οἱ βασιλεῖς τῶν πόλεων, ὅπως ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης. Οἱ βασιλεῖς διέμενον εἰς τὰς ἀκροπόλεις, πὺν ἦσαν κτισμέναι εἰς ἑκτασιν πολλῶν τετραγωνικῶν πύξεων, Περίφημα ἦσαν τὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων τῆς Κνωσοῦ εἰς τὴν Κρήτην, οἱ ὅποιοι εἶχον σύμβολον τῆς ἰσχύος των τὸν πέλεκυν.

§ 89. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον τὰ **φωνηεντόληκτα** μὲ κατάληξιν - **ς** λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ :

α) εἰς - **ως** γεν. - **ως** : ὁ ἥρως - τοῦ ἥρωος

- β) εἰς - υς γεν. - υος : ὁ στάχυς - τοῦ στάχυος, ἡ κλιτὺς - τῆς - κλιτύος.
 γ) εἰς - ις γεν. - εως : ἡ πόλις - τῆς πόλεως
 δ) εἰς - υς γεν. - εως : ὁ πῆχυς - τοῦ πήχεως
 ε) εἰς - ευσ γεν. - εως : ὁ βασιλεὺς - τοῦ βασιλέως

§ 90. 1. Κλίσις τῶν εἰς - ως, γεν. - ωος, καὶ - υς, γεν. - υος.

Ἑνικὸς			Πληθυντικὸς		
Ὄν.	ὁ ἥρω - ς	ἡ κλιτὺ - ς	οἱ ἥρω - ες	αἱ κλιτὺ - ες	
Γεν.	τοῦ ἥρω - ος	τῆς κλιτύ - ος	τῶν ἥρώ - ων	τῶν κλιτύ - ων	
Δοτ.	τῷ ἥρω - ι	τῇ κλιτύ - ι	τοῖς ἥρω - σι	ταῖς κλιτύ - σι	
Αἰτ.	τὸν ἥρω - α	τὴν κλιτύ - ν	τοὺς ἥρω - ας	τὰς κλιτύ - ς	
Κλ.	ὦ ἥρω - ς	ὦ κλιτύ	ὦ ἥρω - ες	ὦ κλιτύ - ες	

§ 91. Καταλήξεις τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων

Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς
Ὄν. - ς ἢ —	- ες
Γεν. - ος	- ων
Δοτ. - ι	- σι
Αἰτ. - α ἢ (ν)	- ας ἢ (ς)
Κλ. - ς ἢ —	- ες

§ 92. Τὸ α τῶν καταλήξεων - α τῆς αἰτιατικῆς τοῦ ἐνικοῦ καὶ - ας τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ὀνομάτων τῆς τρίτης κλίσεως εἶναι βραχύ.

Τὰ εἰς - υς γεν. - υος σχηματίζουν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ μὲ κατάληξιν - ν ἀντὶ - α, τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς κατάληξιν καὶ τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ μὲ κατάληξιν - ς ἀντὶ - ας. Οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῶν εἰς - υς περισπῶνται : ὁ μῦς - τὸν μῦν, καθὼς καὶ ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ : τοὺς μῦς, τοὺς ἰχθύς, τὰς ὀφρυς. Κατὰ τὸ ὄνομα κλιτὺς κλίνονται καὶ τὰ : ὀφρυς, ἰσχύς, στάχυς, δορυς.

Παρατηρήσεις. Τὸ ὄνομα ἥρωας ἀπαντᾷ εἰς τὸν προφορικὸν λόγον καὶ μὲ κατάληξιν - ας, ὁ ἥρωας καὶ κλίνεται κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμόν, ὅπως ὁ Λεωνίδας, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν.

§ 93. 2. Κλίσεις τῶν εἰς - ις, γεν. - εως, καὶ - υς, γεν. - εως.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ἡ πόλι - ς	ὁ πῆχυν - ς	αἱ πόλεις	οἱ πῆχεις
Γεν. τῆς πόλε - ως	τοῦ πήχε - ως	τῶν πόλε - ων	τῶν πήχε - ων
Δοτ. τῇ πόλει	τῷ πήχει	ταῖς πόλε - σι	τοῖς πήχε - σι
Αἰτ. τὴν πόλι - ν	τὸν πῆχυν - ν	τάς πόλεις	τοὺς πῆχεις
Κλ. ᾧ πόλι	ᾧ πῆχυν	ᾧ πόλεις	ᾧ πῆχεις

§ 94. Κατὰ τὸ ἢ πόλιν κλίνονται καὶ τά: ἡ ἀκρόπολις, ἡ κλίσις, ἡ διαίρεσις, ἡ ἀπόστασις, ἡ κυβένησις κ.λ., κατὰ δὲ τὸ πῆχυν, ὁ πέλεκυς.

§ 95. α) Τὰ εἰς - ις καὶ - υς, γεν. - εως σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀπὸ θέμα με χαρακτῆρα ι ἢ υ: πόλι -, πῆχυν -, ὅλας δὲ τὰς ἄλλας πτώσεις ἀπὸ θέμα με χαρακτῆρα ε: πόλε -, πῆχε -.

β) Ὁ χαρακτῆρ ε τοῦ θέματος συναιρεῖται μετὰ τὸ ἐπόμενον ε τῆς καταλήξεως: πόλεες - πόλεις, πῆχες - πῆχεις· ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι ὁμοία μετὰ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ: τὰς πόλεις, τοὺς πῆχεις.

γ) Ἡ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἔχει κατάληξιν - ως ἀντὶ - ος, τονίζεται δὲ αὐτὴ καὶ ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὴν προπαραλήγουσαν: τῆς πόλεως - τῶν πόλεων, τοῦ πῆχεως - τῶν πῆχεων.

δ) Τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ σχηματίζουν μετὰ κατάληξιν - ν: τὴν πόλιν, τὸν πῆχυν, τὴν δὲ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς κατάληξιν: ᾧ πόλι, πῆχυν.

§ 96. Παρατηρήσεις. 1) Μερικὰ ὀνόματα, ποὺ ἔλθουν εἰς - ις, κλίνονται κατὰ τὴν α' κλίσιν: ἡ βρύση - τῆς βρύσης - οἱ βρύσες, ἡ ῥάχη - τῆς ῥάχης - οἱ ῥάχες κλπ. Τὸ ὄνομα ἡ πόλις ἀπαντᾷ καὶ μετὰ κεφαλαῖον ἡ Πόλις, ὅσακις σημαίνει κυρίως τὴν Κωνσταντινούπολιν.

§ 97. 3. Κλίσεις τῶν εἰς - εὺς, γεν. - εως.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ὁ βασιλεὺς - ς	οἱ βασιλεῖς
Γεν. τοῦ βασιλέ - ως	τῶν βασιλέ - ων
Δοτ. τῷ βασιλεῖ	τοῖς βασιλεῦ - σι
Αἰτ. τὸν βασιλέ - α	τοὺς βασιλεῖς
Κλ. ᾧ βασιλεῦ	ᾧ βασιλεῖς

Σημείωσις. Δοτική ἀπαντᾷ εἰς φράσεις: *Νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος κ.ἄ.*

§ 98. Κατὰ τὸ ὁ βασιλεὺς κλίνονται καὶ τὰ: ὁ ἱερεὺς, ὁ συγγραφεὺς, ὁ γραμματεὺς, ὁ ἱππεύς, ὁ Πειραιεύς, γεν. Πειραιῶς (ἀπὸ τὸ Πειραιεύς).

§ 99. 1. Ὁ χαρακτηρ υ τῶν εἰς -εὺς ὀνομάτων ἀποβάλλεται μεταξὺ φωνηέντων: τοῦ βασιλέως - τὸν βασιλέα - τῶν βασιλέων. Μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ υ τὸ ε τοῦ θέματος συναιρεῖται μὲ τὸ ε τῆς καταλήξεως: οἱ βασιλεῖς - βασιλεῖς.

2. Εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἡ κατάληξις εἶναι - ως ἀντὶ -ος.

3. Ἡ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ σχηματίζεται χωρὶς κατάληξιν: ὦ βασιλεῦ.

4. Ἡ αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν: τοὺς βασιλεῖς, ὦ βασιλεῖς.

Παρατηρήσεις. Τὸ ὄνομα ἡ ἡχώ κλίνεται εἰς τὸν ἐνικόν: ἡ ἡχώ, τῆς ἡχῶς, τὴν ἡχώ. Κατ' αὐτὸ κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα: *λεχώ, Σαπφώ, Κλειώ, Καλυψώ, Μαριγώ*, τὰ ὅποια εἰς τὴν ὀμιλουμένην ἔχουν γενικὴν τῆς *λεχῶς, Σαπφῶς, Καλυψῶς, Μαριγῶς*. Μερικὰ ἀπὸ τὰ εἰς -εὺς ἀπαντοῦν εἰς τὴν ὀμιλουμένην μὲ κατάληξιν -ας: ὁ συγγραφεάς, ὁ γραμματεάς.

β') Ἀ φ ω ν ὀ λ η κ τ α

§ 100. — α') Εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, μόλις ἐδόθη μὲ τὴν *σάλπιγγα* τὸ σύνθημα τῆς ἐπιθέσεως, αἱ *φάλαγγες* τῶν Ἑλλήνων ἐπέπεσαν κατὰ τῶν Περσῶν καὶ εἰς ἀγῶνα *σώματος* πρὸς *σῶμα* τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. Μετὰ τὴν μάχην *κήρυξ* ἔτρεξεν εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἀναγγεῖλῃ τὴν νίκην, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τόσην *ταχύτητα*, ὥστε, μόλις ἐφώναξε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους: «Ἐνίκησαμεν ἐπολεμήσαμεν σάν *λέοντες* καὶ *γίγαντες*», ἐξέπνευσε.

β') Πρὸ τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου εἶναι στημένοι οἱ *ἀνδριάντες* τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' καὶ τοῦ Ρήγα Φεραίου. Τὸ *αἷμα* αὐτῶν ἐτόνωσε τὸ *φρόνημα* τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, πὺν ἐμάχοντο διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς *πατρίδος*. Τὸν ἴδιον ἀγῶνα διεξήγαγον καὶ οἱ *Κόπριοι*, *φύλακες* τῶν Ἑθνικῶν παραδόσεων. Ὁ Ἀγγλος διοικητής, διὰ νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς *Κυπρίους* νὰ γίνουν καταδόται τῶν

ἀγωνιστῶν, ἐβασάνιζε τοὺς γέροντας, τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς νέους.
Ἡ ψυχὴ ὅμως τῶν Κυπρίων ἔμεινε ἀλόγιστη ὡς χάλυψ.

§ 101. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν :

1) Οὐσιαστικά τριτόκλιτα ἄρσενικά καὶ θηλυκά, φύλαξ - φύλακος, σάλπιγξ - σάλπιγγος, χάλυψ - χάλυβος, ταχύτης - ταχύτητος, τὰ ὁποῖα ἔχουν χαρακτηρὰ ἄφωνον (οὐρανικόν, χειλικόν, ὀδοντικόν) καὶ λέγονται ἄφωνόληκτα. Ταῦτα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ μὲ κατὰληξιν - ς : φύλαξ (φύλακ-ς), ἄραψ (ἄραβ-ς), ταχύτης (ταχύτητ-ς), ἐλπίς (ἐλπιδ-ς).

2) Οὐσιαστικά, ποὺ ἔχουν πρὸ τῆς καταλήξεως τῆς γενικῆς ντ καὶ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν ἄλλα μὲ κατὰληξιν - ς, γίγας - γίγαντος, ἄλλα δὲ χωρὶς τὸ ς εἰς - ων, γέρον - γέροντος, καὶ

3) Οὐδέτερα : τὸ σῶμα, τὸ αἷμα.

Κλίσεις ἀφωνολήκτων

1. Ἄρσενικά καὶ θηλυκά

§ 102. Μὲ χαρακτηρὰ οὐρανικὸν κ, γ, χ.

Ἑνικὸς

Ὄν. ὁ φύλαξ (κ-ς)	ἡ φάλαγξ (γ-ς)	ὁ ὄνυξ (χ-ς)
Γεν. τοῦ φύλακ - ος	τῆς φάλαγγ - ος	τοῦ ὄνυχ - ος
Δοτ. τῷ φύλακ - ι	τῇ φάλαγγ - ι	τῷ ὄνυχ - ι
Αἰτ. τὸν φύλακ - α	τὴν φάλαγγ - α	τὸν ὄνυχ - α
Κλ. ὦ φύλαξ	ὦ φάλαγξ	ὦ ὄνυξ

Πληθυντικὸς

Ὄν. οἱ φύλακ - ες	αἱ φάλαγγ - ες	οἱ ὄνυχ - ες
Γεν. τῶν φυλάκ - ων	τῶν φαλάγγ - ων	τῶν ὀνύχ - ων
Δοτ. τοῖς φύλαξ - ι (κ-σι)	ταῖς φάλαγξ - ι (γ-σι)	τοῖς ὄνυξ - ι (χ-σι)
Αἰτ. τοὺς φύλακ - ας	τὰς φάλαγγ - ας	τοὺς ὄνυχ - ας
Κλ. ὦ φύλακ - ες	ὦ φάλαγγ - ες	ὦ ὄνυχ - ες

Ὅμοιως κλίνονται τὰ : κόραξ, θώραξ, πτέρυξ, μάστιξ (- γος), διῶρυξ (- γος), βῆξ (- χός).

§ 103 Μὲ χαρακτηριστὴρα χειλικὸν π, β.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ὁ κώνωψ(π-ς)	χάλυψ(β-ς)	οἱ κώνωπ-ες	χάλυβ-ες
Γεν. τοῦ κώνωπ-ος	χάλυβ-ος	τῶν κωνώπ-ων	χαλύβ-ων
Δοτ. τῷ κώνωπ-ι	χάλυβ-ι	τοῖς κώνωπι(π-σι)	χάλυφι(β-σι)
Αἰτ. τὸν κώνωπ-α	χάλυβ-α	τοὺς κώνωπ-ας	χάλυβ-ας
Κλ. ὃ κώνωψ	χάλυψ	ὃ κώνωπ-ες	χάλυβες

Ὅμοίως κλίνονται τὰ ὀνόματα Ἄραψ, Κύκλωψ, λαῖλαψ, πριγκιψ, Αἰθίοψ, κλπ. (μύωψ, πρεσβύωψ).

§ 104. Μὲ χαρακτηριστὴρα ὀδοντικὸν τ, δ, θ.

Ἑνικὸς

Ὀν. ὁ τάπητς (τ-ς)	ἡ πατρις (δ-ς)	ῥογίς (θ-ς)
Γεν. τοῦ τάπητ-ος	τῆς πατρίδ-ος	ῥογιθ-ος
Δοτ. τῷ τάπητ-ι	τῇ πατρίδ-ι	ῥογιθ-ι
Αἰτ. τὸν τάπητ-α	τὴν πατρίδ-α	ῥογιθ-α
Κλ. ὃ τάπητς	ὃ πατρίς	ῥογίς

Πληθυντικὸς

Ὀν. οἱ τάπητ-ες	αἱ πατρίδ-ες	ῥογιθ-ες
Γεν. τῶν ταπήτ-ων	τῶν πατρίδ-ων	ῥογιθ-ων
Δον. τοῖς τάπητ-σι (τ-σι)	ταῖς πατρί-σι (δ-σι)	ῥογι-σι (θ-σι)
Αἰτ. τοὺς τάπητ-ας	τὰς πατρίδ-ας	ῥογιθ-ας
Κλ. ὃ τάπητ-ες	ὃ πατρίδ-ες	ῥογιθ-ες

Ὅμοίως κλίνονται τὰ ὀνόματα : λέβης, ταχύτης, ὥραιότης, λευκότης, γέλως, ἰδρώς, λαμπάς, ὁμάς, ἐλπίς, Ἑλληνίς, σφραγίς (- ἴδος).

§ 105. Μὲ ντ πρὸ τῆς καταλήξεως τῆς γενικῆς καὶ μὲ κατάληξιν - ς εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ὁ ἀνδριάς	γίγας	οἱ ἀνδριάντες	γίγαντες
Γεν. τοῦ ἀνδριάντος	γίγαντος	τῶν ἀνδριάντων	γιγάντων
Δοτ. τῷ ἀνδριάντι	γίγαντι	τοῖς ἀνδριάσι	γίγασι
Αἰτ. τὸν ἀνδριάντα	γίγαντα	τοὺς ἀνδριάντας	γίγαντας
Κλ. ὃ ἀνδριάς	γίγαν	ὃ ἀνδριάντες	γίγαντες

Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ἱμάς, ἐλέγας, ἀδάμας κ. ἄ.

§ 106. Μὲ ντ πρὸ τῆς καταλήξεως τῆς γενικῆς τοῦ ἐνικοῦ λήγοντα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν εἰς - ων, - οντος ἢ - ὦν, - ὦντος.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὁν. ὁ	γέρον	Ξενοφῶν	οἱ	γέροντες	(Ξενοφῶντες
Γεν. τοῦ	γέροντος	Ξενοφῶντος	τῶν	γερόντων	Ξενοφόντων
Δοτ. τῷ	γέροντι	Ξενοφῶντι	τοῖς	γέρονσι	Ξενοφῶσι
Αἰτ. τὸν	γέροντα	Ξενοφῶντα	τούς	γέροντας	Ξενοφῶντας
Κλ. ᾧ	γέρον	Ξενοφῶν	ᾧ	γέροντες	Ξενοφῶντες)

Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ὁ ὀρίζων, ὁ λέων, ὁ Ναπολέον κ. ἄ.

§ 107. α) Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν ἀφωνολήκτων τριτοκλίτων ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν ὀνομάτων σχηματίζεται μὲ κατάληξιν **ς**. Τὸ **ς** ἐνώνεται μὲ τὸ πρὸ αὐτοῦ οὐρανικὸν εἰς **ξ** : κόραξ (= κόρακ - **ς**), μὲ τὸ πρὸ αὐτοῦ χειλικὸν εἰς **ψ** : Ἄραψ (= Ἄραβ - **ς**), τὸ δὲ ὀδοντικὸν πρὸ τοῦ **ς** ἀποβάλλεται : ἐλπῖς (= ἐλπίδ - **ς**).

β) Τὰ βαρύτενα ὀδοντικά εἰς - **ις** σχηματίζουν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ μὲ κατάληξιν **ν** ἀντὶ **α** : τὴν ἔριν, τὴν ὄριν, τὴν Ἄρτεμιν καὶ τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀπὸ τὸ θέμα : ᾧ ὄρι, ᾧ Ἄρτεμι (§ 9).

γ) Εἰς ὅσα πρὸ τῆς καταλήξεως **ς** τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἐνικοῦ ὑπάρχει τὸ **ντ**, τὸ **ντ** ἀποβάλλεται καὶ ἐκτείνεται τὸ πρὸ τοῦ **ντ** βραχὺ φωνῆεν εἰς μακρόν : γίγας (= γίγαντ - **ς**). Εἰς τὸ ὄνομα ὁδούς - ὀδόντος, ἀπὸ τὸ ὀδοντς, τὸ **ο** μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ **ντ** πρὸ τοῦ **ς**, γίνεται **ου**. (Ἀναπληρωματικὴ ἔκτασις).

Ὅσα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔχουν κατάληξιν **ς**, ἔχουν ὀνομαστικὴν αὐτὸ τὸ θέμα μὲ ἔκτασιν τοῦ **ο** εἰς **ω**, ἀφοῦ ἐξέπεσε τὸ τελικὸν **τ** : γέρον (= γέροντ -), λέων (= λέοντ -).

Ἐκ τούτων τὰ βαρύτενα ἔχουν κλητικὴν ὁμοίαν μὲ τὸ θέμα καὶ ἔκπτωσιν τοῦ χαρακτηριστοῦ **τ** : ᾧ γίγαν(τ), ᾧ λέον(τ) (§ 9).

2. Οὐδέτερα

§ 108. Τὰ οὐδέτερα τριτόκλιτα κλίνονται σύμφωνα μὲ τὰ ἐξῆς παραδείγματα :

Ἑνικὸς

Ὀν.	τὸ	σῶμα	φρέαρ	κρέας	γεγονὸς	καθήκον
Γεν.	τοῦ	σώματος	φρέατος	κρέατος	γεγονότος	καθήκοντος
Δοτ.	τῷ	σώματι	φρέατι	κρέατι	γεγονότι	καθήκοντι
Αἰτ.	τὸ	σῶμα	φρέαρ	κρέας	γεγονὸς	καθήκον
Κλ.	ὃ	σῶμα	φρέαρ	κρέας	γεγονὸς	καθήκον

Πληθυντικὸς

Ὀν.	τὰ	σώματα	φρέατα	κρέατα	γεγονότα	καθήκοντα
Γεν.	τῶν	σωμάτων	φρεάτων	κρεάτων	γεγονότων	καθηκόντων
Δοτ.	τοῖς	σώμασι	φρέασι	κρέασι	γεγονόσι	καθήκουσι
Αἰτ.	τὰ	σώματα	φρέατα	κρέατα	γεγονότα	καθήκοντα
Κλ.	ὧ	σώματα	φρέατα	κρέατα	γεγονότα	καθήκοντα

Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ποῖημα, χρῆμα, σφάλμα, τέρμα, κλῖμα, ἦπαρ, ὕδωρ, γῆρας, πέρας, τέρας, ἄλας, μέλλον, προῖον, περιβάλλον, παρόν, προσόν, συμβάν.

3. Ἀφωνόληκτα μονοσύλλαβα

§ 109. Τὰ μονοσύλλαβα ἀφωνόληκτα τριτόκλιτα ὀνόματα κλίνονται ὡς ἑξῆς :

Ἑνικὸς

Ὀν.	ἡ	φλὸξ	φλὲψ	ὁ	ποὺς	τὸ	φῶς
Γεν.	τῆς	φλογὸς	φλεβὸς	τοῦ	ποδὸς	τοῦ	φωτὸς
Δοτ.	τῇ	φλογὶ	φλεβὶ	τῷ	ποδὶ	τῷ	φωτὶ
Αἰτ.	τὴν	φλόγα	φλέβα	τὸν	πόδα	τὸ	φῶς
Κλ.	ὧ	φλὸξ	φλὲψ	ὦ	ποὺς	ὦ	φῶς

Πληθυντικὸς

Ὀν.	αἱ	φλόγες	φλέβες	οἱ	πόδες	τὰ	φῶτα
Γεν.	τῶν	φλογῶν	φλεβῶν	τῶν	ποδῶν	τῶν	φώτων
Δοτ.	ταῖς	φλοξὶ	φλεψὶ	τοῖς	ποσὶ	τοῖς	φωσὶ
Αἰτ.	τάς	φλόγας	φλέβας	τοὺς	πόδας	τὰ	φῶτα
Κλ.	ὧ	φλόγες	φλέβες	ὦ	πόδες	ὦ	φῶτα

Ὅμοίως κλίνονται τὰ : σάρεξ, δρεάξ, γλαυξ, δούξ.

§ 110. Τὰ μονοσύλλαβα τριτόκλιτα ὀνόματα τονίζονται εἰς τὴν γενικήν τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ εἰς τὴν λήγουσαν, ἀλλὰ κατ' ἐξαιρέσιν τονίζονται εἰς τὴν γενικήν τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὴν παραλήγουσαν τὰ ὀνόματα : ὁ παῖς - τοῦ παιδός - τῶν παιδῶν, τὸ οὖς - τοῦ ὠτός - τῶν ὠτῶν, ἡ δᾶς - τῆς δαδός - τῶν δάδων, τὸ φῶς - τοῦ φωτός - τῶν φώτων (= τῶν Θεοφανείων).

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν α) πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀρσενικά λήγουν εἰς -ας καὶ κλίνονται εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν κατὰ τὸ ὁ ταμίας - τοῦ ταμιά, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν γ' κλίσιν : ὁ φύλακας, κόλακας, ἀρχοντας, γέροντας· β) τὰ θηλυκὰ λήγουν εἰς -α καὶ κλίνονται εἰς μὲν τὸν ἐνικὸν κατὰ τὴν α' κλίσιν ἑλπίδα, φροντίδα, φλόγα, φλέβα, ἀσπίδα, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν γ' κλίσιν· γ) μερικά ἔχουν ἄλλην μορφήν : ὁ γέρος, τὸ παιδί, τὸ δόντι, τὸ γόνατο.

γ') Ἑνρινόληκτα

§ 111. α') Κατὰ τὸν χειμῶνα ἡ πτώσις τῆς χιόνος ἐμποδίζει τοὺς χωρικοὺς νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τοὺς γείτονας. Πολλὰ χωριά κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ χειμῶνος ἀποκλείονται ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Ὅσοι ἀναγκάζονται νὰ ὁδοιποροῦν κατὰ τὸν χειμῶνα, κινδυνεύουν νὰ χάσουν τὴν ὁρᾶσιν ἀπὸ τὴν ἀντανάκλασιν ἐπὶ τῆς χιόνος τῶν ἀκτίνων τοῦ φωτός. Ἐξ αἰτίας τοῦ ψύχους παγώνουν τὰ νερὰ ὅχι μόνον τῆς ὑπαίθρου, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐντὸς τῶν σωλήνων. Οἱ ποιμένες ὑποβάλλονται εἰς ἀγῶνα, διὰ νὰ συντηρήσουν τὰ ποίμνιά των δι' ἑλλειψιν τροφῶν. Οἱ Ἕλληνες δὲ ναυτικοί, ποὺ ἔχουν μικρὰ πλοῖα, καταπλέουν εἰς τοὺς λιμένας καὶ περιμένουν τὴν ἀνοιξιν νὰ ταξιδεύουν.

β') Νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

§ 112. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν αἱ λέξεις σωλὴν (σωλήνης), ποιμὴν (ποιμένος), χειμῶν (χειμῶνος), χιὼν (χιόνος), γείτων (γείτονος), αἱ ὅποια λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν εἰς -ην καὶ -ων χωρὶς κατάληξιν, ἔχουν χαρακτῆρα ἐνρινον καὶ λέγονται ἐνρινόληκτα. Μερικὰ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ μὲ κατάληξιν ζ : ἀκτὺς - ἀκτῖνος· κλίνονται δὲ ὡς ἀκολουθῶς.

§ 113.

Ἑνικὸς

Ὀν.	ἡ	ἀκτίς	ὁ	Ἑλλήν	ποιμὴν	χειμῶν	γείτων
Γεν.	τῆς	ἀκτίνος	τοῦ	Ἑλλήνος	ποιμένο	χειμῶνος	γείτονος
Δοτ.	τῇ	ἀκτίνι	τῷ	Ἑλλήνι	ποιμένι	χειμῶνι	γείτονι
Αἰτ.	τὴν	ἀκτῖνα	τὸν	Ἑλληνα	ποιμένα	χειμῶνα	γείτονα
Κλ.	ᾧ	ἀκτίς	ᾧ	Ἑλλήν	ποιμῆν	χειμῶν	γείτον

Πληθυντικός

Ὀν.	αἱ	ἀκτῖνες	οἱ	Ἑλληνες	ποιμένες	χειμῶνες	γείτονες
Γεν.	τῶν	ἀκτίνων	τῶν	Ἑλλήνων	ποιμένων	χειμῶνων	γείτόνων
Δοτ.	ταῖς	ἀκτίσι	τοῖς	Ἑλλήσι	ποιμέσι	χειμῶσι	γείτοσι
Αἰτ.	τάς	ἀκτῖνας	τοὺς	Ἑλληνας	ποιμένας	χειμῶνας	γείτονας
Κλ.	ᾧ	ἀκτῖνες	ᾧ	Ἑλληνες	ποιμένες	χειμῶνες	γείτονες

Κατὰ τὸ ἀκτίς κλίνονται τὰ ὀνόματα Σαλαμίς, Ἐλευσίς, τὰ ὅποια σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν μὲ κατὰληξιν **ς**, πρὸ τοῦ ὁποίου ἀποβάλλεται ὁ χαρακτήρ **ν**.

§ 114. Τὰ ἐνρινόληκτα, πού σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν ἀπὸ τὸ θέμα χωρὶς κατὰληξιν **ς**, λήγουν εἰς - **ην** ἢ - **ων** ἢ - **αν** : σωλήν, μῆν, λιμὴν, ἀγών, χιτῶν, αἰών, λειμῶν, χελιδών, ἀηδών, ἡγεμών, εἰκῶν, μεγιστάν, Ἀκαρνάν, Εὐρυτάν κ.ἄ. Ἀπ' αὐτὰ ἄλλα διατηροῦν τὸ **η** καὶ τὸ **ω** εἰς ὅλας τὰς πτώσεις : σωλήν - σωλήνος, χειμῶν - χειμῶνος καὶ ἄλλα εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις ἀντὶ **η** ἔχουν **ε** καὶ ἀντὶ τοῦ **ω** ἔχουν **ο** : ποιμὴν - ποιμένος, γείτων - γείτονος, ἀηδών - ἀηδόνης.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀρσενικά ἐνρινόληκτα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ λήγουν καὶ εἰς - **ας** : ὁ χειμῶνας, ὁ γείτονας, ὁ σωλήνας, καὶ κλίνονται κατὰ τὸ ὁ ταμίας - τοῦ ταμία, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν. Τὰ ὀνόματα ἀκτίς, Σαλαμίς, Ἐλευσίς ἀπαντοῦν συνήθως ἢ ἀκτῖνα, ἢ Σαλαμίνα, ἢ Ἐλευσίνα καὶ κλίνονται κατὰ τὸ ἡ ἡμέρα, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν **γ'** κλίσιν.

δ') 'Υ γ ρ ό λ η κ τ α μ έ χ α ρ α κ τ ῆ ρ α ρ

§ 115. 'Υ γ ρ ό λ η κ τ α τριτόκλιτα όνόματα είναι, όσα έχουν χαρακτῆρα ρ: ό κλητῆρ (κλητῆρ - ος), ό ἀήρ (ἀέρ - ος), ρήτωρ (ρήτορ - ος).

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὅν. ό κλητῆρ ἀήρ ρήτωρ	οἱ κλητῆρες ἀέρες ρήτορες
Γεν. τοῦ κλητῆρος ἀέρος ρήτορος	τῶν κλητῆρων ἀέρων ρητόρων
Δοτ. τῷ κλητῆρι ἀέρι ρήτορι	τοῖς κλητῆρσι ἀέρσι ρήτορσι
Αἰτ. τόν κλητῆρα ἀέρα ρήτορα	τούς κλητῆρας ἀέρας ρήτορας
Κλ. ᾧ κλητῆρ ἀήρ ρήτορ	ᾧ κλητῆρες ἀέρες ρήτορες

Ὅμοιως κλίνονται τὰ όνόματα στατήρ, κρατήρ, νιπτήρ, αἰθήρ, κοσμήτωρ, πράκτωρ, σωτήρ, τὸ όποῖον έχει κλητικὴν ᾧ σώτερ: Σῶτερ καὶ σώσόν με. Τὸ ἔαρ ἀπαντᾷ μόνον εἰς τὸν ἑνικόν.

§ 116. "Όσα έχουν χαρακτῆρα ρ, σχηματίζουν τὴν όνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ ἀπὸ τὸ θέμα, ὅπως καὶ τὰ ἑνρινόληκτα, καὶ λήγουν εἰς - ηρ ἢ - ωρ. Ἀπὸ τὰ εἰς - ηρ ἄλλα διατηροῦν εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις τὸ η: κλητῆρ, - ῆρος καὶ ἄλλα έχουν ε ἀντὶ τοῦ η: ἀήρ - ἀέρος. Τὰ εἰς - ωρ έχουν ο εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις: ρήτωρ, - ορος.

§ 117. Χαρακτῆρα ρ έχουν καὶ τὰ όνόματα πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ καὶ κλίνονται: ὁ πατήρ - τοῦ πατρὸς - τὸν πατέρα - οἱ πατέρες - τῶν πατέρων - τοὺς πατέρας. Κλητ. ἐν. ᾧ πάτερ, μήτερ, θυγάτερ. Δοτ. ἐν. τῷ πατρί, τῇ μητρί, τῇ θυγατρὶ. Δοτ. πληθ. τοῖς πατράσι, ταῖς μητράσι, ταῖς θυγατράσι.

Τὸ όνομα ἀνὴρ κλίνεται ὁ ἀνὴρ - τοῦ ἀνδρός - τὸν ἄνδρα - ᾧ ἄνερ, οἱ ἄνδρες - τῶν ἀνδρῶν, - τοὺς ἄνδρας. Δοτ. ἐν. τῷ ἀνδρί. Δοτ. πλ. ἀνδράσι. Τὰ όνόματα ταῦτα λέγονται **συγκοπτόμενα**, διότι εἰς τὴν γεν. καὶ δοτ. τοῦ ἑνικοῦ καὶ τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀποβάλλεται τὸ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος φωνῆεν: πατέρος - πατρός, μητέρος - μητρὸς κλπ. Εἰς τὴν δοτ. τοῦ πληθ. ἀναπτύσσεται ὁ φθόγγος α πρὸ τῆς καταλήξεως -σι: πατράσι, θυγατράσι.

Τὸ όνομα μάρτυς μὲ κατάληξιν ς έχει χαρακτῆρα ρ καὶ κλίνεται

ὁ μάρτυς - τοῦ μάρτυρος - τὸν μάρτυρα - ὃ μάρτυς - οἱ μάρτυρες -
τῶν μαρτύρων - τοὺς μάρτυρας.

Παρατηρήσεις. Καὶ αὐτά, ὅπως καὶ τὰ ἐνρινόληκτα, εἰς τὴν ὁμιλου-
μένην καὶ τὴν λογοτεχνίαν λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς -ας καὶ κλί-
νονται κατὰ τὸ ὁ ταμίας - τοῦ ταμία, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν τρίτην κλί-
σιν : ὁ κλητῆρας, ὁ ριπτήρας, ὁ ἀέρας κλπ. Συνηθέστερα ἐπίσης εἶναι : ὁ πατέρας,
ἡ μητέρα, ἡ θυγάτηρ, ὁ μάρτυρας, ὁ ἄνδρας.

ε') Σιγμόληκτα

§ 118. α') Τὰ **Τέμπη** εἶναι κοιλὰς μεταξὺ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου
καὶ Ὀσσης. Αὕτη ἔχει **μῆκος** ὀκτὼ χιλιάδων μέτρων περίπου,
πλάτος δὲ τριάκοντα. Λιὰ μέσον τῆς κοιλάδος τῶν **Τεμπῶν** ῥεεῖ ὁ
Πηνειὸς ποταμός, τοῦ ὁποῖον αἱ ὄχθαι κατὰ τὸ **θέρος** ὁμοιάζουν μὲ
κῆπον **ἀνθέων**.

β') Ὁ αἰὼν τοῦ **Περικλέους** ὠνομάσθη χρυσοῦς αἰὼν. Ἀρχηγὸς
τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνας ἦτο κατ'
ὄνομα μὲν ὁ Εὐρυβιάδης, πράγματι ὅμως ὁ **Θεμιστοκλῆς**. Ὁ Πλάτων
ἦτο μαθητὴς τοῦ **Σωκράτους**. Τὰ ἔργα τῶν ποιητῶν **Σοφοκλέους**
καὶ **Εὐριπίδου** εἰς τὸ θέατρον παρηκολουθοῦντο ἀπὸ ὅλων τοῦς Ἀθη-
ναίους. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπρόσεχαν τὸν ρήτορα **Δημοσθένη**, ὅταν ὤμι-
λοῦσε, περισσότερον ἀπὸ τὸν Αἰσχίνην.

§ 119. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν τὰ ὀνόματα 1) οὐδέ-
τερα εἰς -ος : τὸ **μῆκος**, **πλάτος**, **ἄνθος**· 2) κύρια ἄρσενικά εἰς -ης :
Σωκράτης, **Δημοσθένης**, **Σοφοκλῆς**. Αὐτὰ ἔχουν χαρακτηῖρα **ς** (ἀνθες-,
ὄρες -, Δημόσθενες -) καὶ λέγονται **σιγμόληκτα**.

§ 120. Κλίσεις σιγμολήκτων

Ἑνικὸς

Ὀν. τὸ	ἔθνος	ὁ	Σωκράτης	Περικλῆς
Γεν. τοῦ	ἔθνους	τοῦ	Σωκράτους	Περικλέους
Δοτ. τῷ	ἔθνει	τῷ	Σωκράτει	Περικλεῖ
Αἰτ. τὸ	ἔθνος	τὸν	Σωκράτη (ν)	Περικλῆ
Κλ. ὃ	ἔθνος	ὃ	Σώκρατες	Περικλῆ
		καὶ	Σωκράτη	

Πληθυντικοί

Ὀν. τὰ ἔθνη	(Σωκράται - Περικλείς)
Γεν. τῶν ἐθνῶν	(Σωκρατῶν - Περικλέων)
Δοτ. τοῖς ἔθνεσι	— —
Αἰτ. τὰ ἔθνη	(Σωκράτας - Περικλείς)
Κλ. ὧ ἔθνη	— —

Κατὰ τὸ ἔθνος κλίνονται τὰ : βέλος, ὄρος, ἄνθος, κράτος, τεῖχος, γένος, πλάτος, βάθος, μῆκος, κέρδος, θάρος, ὕψος, σκάφος· κατὰ δὲ τὸ **Σωκράτης** καὶ **Περικλῆς** τὰ : Ἀριστοφάνης, Διογένης, Ἀραβοκλῆς, Σοφοκλῆς, Θεμιστοκλῆς κ. ἄ.

§ 121. α') Τὰ οὐδέτερα τριτόκλιτα σιγμόληκτα εἰς - **ος** ἔχουν θέμα εἰς - **εσ** : ἔθνεσ -, ὄρεσ -, ἄνθεσ -, ἀπὸ τὸ ὅποιον σχηματίζεται ἡ ὀνομαστική μὲ τροπὴν τοῦ **ε** εἰς **ο** : ἔθνος, ὄρος, ἄνθος.

Εἰς τὴν γενικήν τοῦ ἐνικοῦ ὁ χαρακτήρ **σ** ἀποβάλλεται μεταξὺ τῶν φωνηέντων καὶ συναίρουσιν τὰ **ε ο** εἰς **ου** εἰς ἔθνε (**σ**) - **ος** ἔθρους, τὸ **ε α** εἰς **η** ἔθνε (**σ**) - **α** ἔθνη καὶ **ε ω** εἰς **ω** ἐθνέ (**σ**) **ων** - ἐθνῶν.

Μερικὰ ἔχουν γενικήν πληθυντ. ἀσυναίρετον : τῶν ὀρέων, τῶν ἀνθέων, τῶν χειλέων.

β') Τὰ ἀρσενικά εἰς - **ης** σιγμόληκτα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν ἀπὸ τὸ θέμα εἰς - **εσ**, μὲ ἔκτασιν τοῦ **ε** εἰς **η** : Σωκράτης (**θ**. Σωκράτες -), γενική Σωκράτε (**σ**) - **ος** - Σωκράτους, αἰτιατ. Σωκράτε (**σ**) - **α** - Σωκράτη.

Τὸ ὄνομα **Περικλῆς** προῆλθεν ἀπὸ τὸ Περικλῆς (**θ**. Περικλέεσ -) μὲ συναίρεσιν Περικλῆς, ἡ γενική Περικλέους (ἀπὸ τὸ Περικλέε (**σ**) - **ος**)· ὁμοίως ἐσχηματίσθησαν καὶ τὰ Σοφοκλῆς, Θεμιστοκλῆς κλπ. Ἡ αἰτιατική τοῦ ἐνικοῦ ἀπαντᾷ καὶ μὲ **ν** : Σωκράτη καὶ Σωκράτην, Δημοσθένη καὶ Δημοσθένην κατὰ τὰ πρωτόκλιτα : τὸν **Εὐριπίδην**).

Παρατηρήσεις. Τὰ εἰς - **ης** κύρια ὀνόματα κλίνονται καὶ κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν κατὰ τὰ Καρίης καὶ Λιγυῆς, § 62, 2.

Η ΑΝΑΓΥΡΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ ΣΠΕΤΣΩΝ*

§ 122. Αἱ Σπέτσαι εἶναι νῆσος ἀπέναντι τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀργολίδος· χωρίζεται ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον διὰ στενῆς λωρίδος θαλάσσης, πλάτους περίπου δύο χιλιομέτρων.

Εἰς ἀπόστασιν χιλίων μέτρων ἀπὸ τῆς κεντρικῆς πλατείας τῆς πόλεως πρὸς δυσμὰς διακρίνει κανεῖς, ὅταν τὸ πλοῖον πλησιάζῃ πρὸς τὴν νῆσον, συγκρότημα ἀπὸ πέντε κτίρια. Αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν Ἀναγυρεῖον Σχολήν. Τὸ ὄνομα αὐτὸ ἔλαβεν ἡ Σχολή ἀπὸ τὸν ἰδρυτὴν τῆς Ἀνάγυρον.

Ὁ Ἀνάγυρος μικρὸς τὴν ἡλικίαν ἐπῆγε ὡς μετανάστης εἰς τὴν Ἀμερικήν, ἀπ' ὅπου μετὰ πολλὰ ἔτη, γέρον πλέον, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, τὰς Σπέτσας.

Μὲ τὰ χρήματα, πὺν ἐκέρδησε εἰς τὴν ξένην γῆν, ἔκτισε τὸ ξενοδοχεῖον « Ποσειδώνειον », πὺν εἶναι στόλισμα τῆς νήσου, μὲ πρόσοφιν πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐπιπλωμένον μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἐπιπλα καὶ τάπητας περσικοῦς. Ἄλλα χρήματα διέθεσε διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ λιμενοβραχίονος, διὰ κατασκευὴν ὁδῶν ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἐξω-ραῖσμον τοῦ λιμένος καὶ τῆς πλατείας.

Τὸ μεγαλύτερον ποσὸν χρημάτων διέθεσε διὰ τὴν Σχολήν, εἰς τὴν ἀνέγειρεν τῆς ὁποίας ἐπέβλεψεν ὁ ἴδιος, ὡς ἐπιστάτης ἔργων.

Διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς ἐκκληροδότησεν εἰς αὐτὴν τὸ ξενοδοχεῖον, τὴν ιδιόκτητον οἰκίαν του, τὴν μεγάλην περιοχὴν τοῦ δάσους καὶ κατέθεσεν εἰς ξένας Τραπεζὰς σημαντικὸν ποσόν. Ἡ διαχείρισις δὲ τῶν προσόδων ἐκ τῆς περιουσίας, τοῦ κληροδοτήματος, τῶν διδάκτρων καὶ τροφείων τῶν μαθητῶν ἀνετέθη δι' εἰδικοῦ νόμου εἰς μίαν Ἐπιτροπὴν. Ἡ Σχολή λειτουργεῖ ὡς οἰκοτροφεῖον μὲ ἐσωτερικοὺς μαθητὰς καὶ περιλαμβάνει τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου, Γυμνάσιον καὶ Μέσην Ἐμπορικὴν Σχολήν.

Ἐκ τῶν πέντε κτιρίων τὸ κεντρικὸν εἶναι τὸ διδακτήριον, τὸ ὁποῖον ἐκτὸς τῶν αἰθουσῶν διδασκαλίας περιλαμβάνει καὶ τὰ ἐργαστήρια Φυσικῆς, Χημείας, Χειροτεχνίας, τὸ μουσεῖον Ζωολογίας, Ὁρνιθολογίας, Βιβλιοθήκην καὶ τὴν μεγάλην αἴθουσαν διὰ τὰς ἐορτάς, δια-

* Ἀσκήσεις διὰ τὰ οὐσιαστικὰ τῶν τριῶν κλίσεων.

λέξεις καὶ κινηματογράφον. Εἰς τὰ ἄλλα κτίρια εὐρίσκονται τὰ ὑπνο-
δομᾶτια, ἀναγνωστήρια μὲ ἐγκαταστάσεις λουτήρων καὶ νιπτήρων,
εἰς τοὺς ὁποίους διοχετεύεται τὸ ὕδωρ διὰ τὴν καθαριότητα μὲ σωλήνας
ἀπὸ φρεάτια.

Τὸ πόσιμον ὕδωρ ἔρχεται διὰ σωλήνων ἀπὸ τὸ ὑδραγωγεῖον τῆς
πόλεως. Ὑπάρχουν ἀκόμη ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν κεντρικὴν θέρμανσιν
καὶ διὰ τὴν παραγωγὴν ἠλεκτρικοῦ φωτός· πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ νο-
σοκομεῖον μὲ ἰατρὸν καὶ νοσοκόμον.

Εἰς τὸν πρὸ τοῦ διδασκηρίου χώρον ἐκτείνεται ὁ κήπος μὲ παντὸς
εἶδους δένδρα καὶ ἄνθη.

Εἰς τὸ βάθος τοῦ διαδρόμου, ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ ἀπὸ τὸ θυρωρεῖον
πρὸς τὸ διδασκῆριον, εἶναι στημένος ἐπὶ βάθρου ὁ ἀνδριάς τοῦ ἰδρυτοῦ
Ἀναγύρου.

Ὁ Ἀναγύριος εἶναι εὐεργέτης τῆς νήσου καὶ δικαίως τιμᾶται
ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν Σπετσῶν ἢ μνήμη αὐτοῦ *

Ἀνώμαλα οὐσιαστικά

§ 123. Πολλὰ οὐσιαστικά ὀνόματα δὲν κλίνονται σύμφωνα μὲ
τοὺς κανόνας μῖς ἀπὸ τὰς τρεῖς κλίσεις καὶ λέγονται **ἀνώμαλα**.

Τὰ συνηθέστερα ἀνώμαλα οὐσιαστικά εἶναι τὰ ἐξῆς:

1. ὁ πρεσβευτής - τοῦ πρεσβευτοῦ κλπ., κατὰ τὴν α' κλίσιν,
πληθυντικ. οἱ πρέσβεις - τῶν πρέσβων, κατὰ τὴν γ' κλίσιν.

2. ὁ πλοῦς - τοῦ πλοῦ, κατὰ τὴν β' κλίσιν, πληθυντ. οἱ πλόες -
τῶν πλόων - τοὺς πλόας, κατὰ τὴν γ' κλίσιν.

3. ἡ γυνή - τῆς γυναικός - τὴν γυναῖκα, πληθ. αἱ γυναῖκες - τῶν
γυναικῶν - τὰς γυναῖκας - δοτ. ταῖς γυναιξί, (σὺν γυναιξί καὶ τέκνοις)·
εἰς τὴν ὁμιλουμένην ἡ γυναῖκα - τῆς γυναικας, κατὰ τὴν α' κλίσιν.

4. ὁ Ἄρης - τοῦ Ἀρεως - τὸν Ἄρη (r).

5. ὁ Μωϋσῆς - τοῦ Μωϋσέως - τὸν Μωϋσῆ (r).

6. ὁ Ζεὺς - τοῦ Διὸς - τὸν Δία - ὦ Ζεῦ.

* Ὁ διδάσκων πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν διδασκθέντων ἀναθέτει εἰς τοὺς μαθη-
τάς τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τύπων, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ καταλλή-
λων διὰ τὸν ἑλεγχον τῆς ἐκμαθήσεως ὑπ' αὐτῶν· τὸ αὐτὸ γίνεται μὲ ἐκάστην
ἄσκησιν.

7. ὁ κύων - κυνός - κύνα, κυνῶν - κύνας, εἰς τὴν ὁμιλουμένην ἀντικατεστήθη μετὰ τὴν λέξιν σκύλος.

8. τὸ γόνυ - γόνατος - γόνατα, τὸ δόρυ - δόρατος - δόρατα.

§ 124. Ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἢ πληθυντικὸν ἀριθμὸν :

1. Τὰ κύρια ὀνόματα: Ἀριστείδης - Πειραιεύς - Ἀθῆναι - Πάτραι.

2. Τὰ ὀνόματα μετὰλλων, φυσικῶν σωμάτων, φαινομένων : ὁ χρυσός, ὁ σίδηρος, τὸ ξαύρον, τὸ γῆρας, ἡ νεότης.

3. Τὰ ὀνόματα ἐορτῶν : τὸ Πάσχα, τὰ Χριστούγεννα, τὰ Φῶτα.

Ἰδιαίτεροι τύποι τῶν οὐσιαστικῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης

§ 125. Ἐκτὸς τῶν ὀνομάτων, ποὺ κλίνονται κατὰ μίαν ἀπὸ τὰς τρεῖς κλίσεις, ὑπάρχουν εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἰδιαίτεροι τύποι οὐσιαστικῶν, ποὺ ἀπαντοῦν καὶ εἰς τὰ Ἀναγνωστικά τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου. Χρῆσις τῶν τύπων αὐτῶν γίνεται εἰς τὰ διηγήματα καὶ τὰ ποιήματα. Τὰ ἀνώμαλα αὐτὰ ὀνόματα λέγονται **ιδιόκλιτα**.

§ 126 α') Ἀρσενικά :

1) ὁ παπᾶς - οἱ παπαῖδες - τῶν παπάδων, ὁ φομᾶς - οἱ φομαῖδες - τῶν φομάδων.

2. ὁ μπάριμπας - οἱ μπαρμπάδες - τῶν μπαρμπάδων.

3. ὁ μανάβης - οἱ μανάβηδες - τῶν μανάβηδων, ὁ ράφτης - οἱ ράφτηδες - τῶν ράφτηδων καὶ ραφτάδες - τῶν ραφτάδων.

4. ὁ μαστόρας - οἱ μαστόροι - τῶν μαστόρων - τοὺς μαστόρους.

5. ὁ παπιπὺς - οἱ παπιπῶδες - τῶν παπιπούδων.

6. ὁ καφές - οἱ καφέδες - τῶν καφέδων.

β') Θηλυκά :

1. Ἡ ὁκά - τῆς ὁκάς - οἱ ὁκάδες - τῶν ὁκάδων κλπ.

2. ἡ γιαγιά - τῆς γιαγιάς - οἱ γιαγιάδες - τῶν γιαγιάδων.

3. ἡ κυρά - τῆς κυράς - οἱ κυράδες - τῶν κυράδων.

4. ἡ νύφη - τῆς νύφης - οἱ νυφάδες - τῶν νυφάδων.

γ') Οὐδέτερα :

τὸ γράψιμο - τοῦ γραψίματος - τὰ γραψίματα, τὸ τρέξιμο, τὸ ράψιμο, τὸ δέσιμο κ.ἄ.

Ἐπίθετα

α') Ἐπίθετα δευτερόκλιτα

§ 127. Ἡ Ὀλυμπία ἦτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τόπος **ιερός**. Εἰς τὸ **πυκνὸν** δάσος ἦτο κτισμένος **λαμπρὸς** ναὸς τοῦ Διὸς μὲ **πλούσια** ἀφιερῶματα καὶ **μαρμάρινα** ἀγάλματα. Εἰς **κατάλληλον** δὲ χώρον ἦτο στάδιον, ὅπου ἐγίνοντο οἱ **Πανελλήνιοι Ὀλυμπιακοὶ** ἀγῶνες. Εἰς αὐτοὺς ἐλάμβανον μέρος οἱ πρὸ **περίφημοι** ἀθληταὶ ἀπ' ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις. Εἰς τοὺς ἀγῶνας **παρευρίσκοντο ἐπίσημοι** ἀντιπρόσωποι ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος καὶ παρακολουθοῦσαν αὐτοὺς καθήμενοι εἰς **ἀναπαυτικὰς** ἑδρας. Οἱ νικηταὶ ἐστεφανώνοντο ἀπὸ τὴν **Ἑλλανόδικον** Ἐπιτροπὴν μὲ κλάδον ἐλαίας. Ἡ πατρίς ἐδέχετο τοὺς **ἐνδόξους** νικητὰς μὲ **ἀφάνταστον** ἐνθουσιασμόν καὶ ἐκρήμνιζε **μικρὸν** μέρος ἀπὸ τὰ **ὕψηλὰ** τείχη, διότι τὰ **χαλύβδινα** σώματα τῶν **ἐνδόξων** νικητῶν ἦσαν **ἱκανὰ** διὰ τὴν **ἀποτελεσματικὴν** ἄμυνάν της.

§ 128. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον εἰς τὰς φράσεις ὁ **λαμπρὸς** ναὸς, τὸ **πυκνὸν** δάσος, **μαρμάρινα** ἀγάλματα, ἡ **λέξις** **λαμπρὸς**, ποὺ προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν ναὸς, φανερώνει τὴν λογῆς εἶναι ὁ ναὸς, δηλ. φανερώνει μίαν ιδιότητα τοῦ ναοῦ, τὴν **λαμπρότητα**. Ἐπίσης ἡ **λέξις** **πυκνὸν** προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν δάσος καὶ φανερώνει τὴν **πυκνότητα** αὐτοῦ. Ἐξ ἄλλου ἡ **λέξις** **μαρμάρινον** προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν **ἄγαλμα** καὶ φανερώνει ἀπὸ τὴν κατεσκευασμένον τὸ **ἄγαλμα**, δηλ. τὴν **ποιότητα** τοῦ ἀγάλματος. Τὸ ἴδιον καὶ αἱ **λέξεις** **πλούσια**, **περίφημοι**, **κατάλληλος**, **δάφνινος** προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικὰ **ἀφιερῶματα**, **ἀθληταί**, **χώρος**, **στέφανος** καὶ φανερώνουν τὴν λογῆς εἶναι αὐτά, ἢ, ὅπως ἄλλως λέγομεν, τὴν **ιδιότητα** ἢ **ποιότητα** τῶν οὐσιαστικῶν. Αἱ **λέξεις** αὐταὶ λέγονται **ἐπίθετα**, ἥτοι:

Ἐπίθετα λέγονται αἱ **λέξεις**, ποὺ φανερώνουν κάποιαν ιδιότητα ἢ ποιότητα τοῦ οὐσιαστικοῦ, τὸ ὁποῖον προσδιορίζουν.

§ 129. Τὰ ἐπίθετα προσδιορίζουν οὐσιαστικά ἀρσενικοῦ, θηλυκοῦ ἢ οὐδετέρου γένους : ὁ ἱερός τόπος - ἡ ἱερὰ Διαθήκη - τὸ ἱερόν Εὐαγγέλιον, ὁ πλούσιος κῆπος - ἡ πλουσία χώρα - τὸ πλούσιον ἔδαφος, ὁ καλὸς μαθητὴς - ἡ καλὴ ἡμέρα - τὸ καλὸν παιδίον, ὁ κατάλληλος χῶρος - ἡ κατάλληλος ἐποχὴ - τὸ κατάλληλον ἐργαλεῖον. Ἔχουν δηλαδὴ τὰ ἐπίθετα κανονικῶς τρία γένη καὶ δι' αὐτὸ λέγονται **τριγενῆ**.

§ 130. Ἄν προσέξωμεν τὰς καταλήξεις τῶν ἐπιθέτων, θὰ ἴδωμεν, ὅτι ἄλλα ἐπίθετα ἔχουν τρεῖς καταλήξεις, μίαν διὰ κάθε γένος : ὁ ἱερός - ἡ ἱερὰ - τὸ ἱερόν, ὁ πυκνός - ἡ πυκνὴ - τὸ πυκνόν, ἐνῶ ἄλλα ἔχουν μίαν καταλήξιν διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν καὶ ἄλλην διὰ τὸ οὐδέτερον : ὁ περίφημος - ἡ περίφημος - τὸ περίφημον, ὁ κατάλληλος - ἡ κατάλληλος - τὸ κατάλληλον.

Ὅσα ἔχουν τρεῖς καταλήξεις, ἴτοι μίαν διὰ κάθε γένος λέγονται, **τρικατάληκτα**, ὅσα δὲ ἔχουν μίαν διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν καὶ ἄλλην διὰ τὸ οὐδέτερον, λέγονται **δικατάληκτα**.

§ 131. Τὰ τρικατάληκτα καὶ δικατάληκτα ἐπίθετα, ποὺ ἔχουν εἰς τὸ ἀρσενικὸν κατάληξιν - **ος**, λέγονται **δευτεροκλίτα**.

Κλίσεις δευτεροκλίτων ἐπιθέτων

§ 132. I. Τρικατάληκτα

Ἑνικὸς

Ὄν.	καλ - ὄς	καλ - ἡ	καλ - ὄν	δίκαι - ὄς	δικαί - α	δίκαι - ὄν
Γεν.	καλ - οῦ	καλ - ῆς	καλ - οῦ	δικαί - ου	δικαί - ας	δικαί - ου
Δοτ.	καλ - ῶ	καλ - ῆ	καλ - ῶ	δικαί - ω	δικαί - α	δικαί - ω
Αἰτ.	καλ - ὄν	καλ - ῆν	καλ - ὄν	δίκαι - ὄν	δικαί - αν	δίκαι - ὄν
Κλ.	καλ - ἐ	καλ - ἡ	καλ - ὄν	δίκαι - ε	δικαί - α	δίκαι - ὄν

Πληθυντικὸς

Ὄν.	καλ - οἱ	καλ - αἱ	καλ - ἃ	δίκαι - οἱ	δίκαι - αἱ	δίκαι - α
Γεν.	καλ - ὧν	καλ - ὧν	καλ - ὧν	δικαί - ων	δικαί - ων	δικαί - ων
Δοτ.	καλ - οῖς	καλ - αῖς	καλ - οῖς	δικαί - οἱς	δικαί - αἱς	δικαί - οἱς
Αἰτ.	καλ - οὓς	καλ - ἃς	καλ - ἃ	δικαί - ους	δικαί - ας	δίκαι - α
Κλ.	καλ - οἱ	καλ - αἱ	καλ - ἃ	δίκαι - οἱ	δίκαι - αἱ	δίκαι - α

§ 133. α) Τῶν δευτεροκλίτων τρικατάληκτων ἐπιθέτων τὸ ἀρ-

σενικόν εις - ος καὶ οὐδέτερον εις - ον κλίνονται κατὰ τὴν δευτέραν κλίσιν, τὸ δὲ θηλυκὸν εις - η ἢ - α κλίνεται κατὰ τὴν α' κλίσιν.

β) Τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα ἔχουν θηλυκὸν μὲ κατὰληξιν κανονικῶς **η** : πυκνός - πυκνή, ὕψηλός - ὕψηλή. "Ὅταν ὅμως πρὸ τῆς καταλήξεως - ος τοῦ ἀρσενικοῦ γένους ὑπάρχῃ φωνῇ **η** ρ, τότε τὸ θηλυκὸν ἔχει κατὰληξιν **α μακρόν**· ὠραῖος - ὠραία, καθαρός - καθαρά, νέος - νέα, ἀλλὰ ὀγδοός - ὀγδόη.

γ) Τὸ θηλυκὸν τῶν ἐπιθέτων αὐτῶν τονίζεται εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ, ὅπου καὶ ὅπως αἱ ἴδιαι πτώσεις τοῦ ἀρσενικοῦ : ὠραῖαι - ὠραίων (ὠραῖοι - ὠραίων), πλούσιαι - πλουσίων (πλούσιοι - πλουσίων).

2. Δικατάληκτα

§ 134. Τὰ δικατάληκτα δευτερόκλιτα ἐπίθετα κλίνονται κατὰ τὴν β' κλίσιν : ὁ, ἡ περίφημος, τὸ περίφημον.

Δικατάληκτα δευτερόκλιτα ἐπίθετα εἶναι :

α) Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ σύνθετα : ἐνδοξός, περίφημος, ἀθάνατος, ἀόρατος, πολύτιμος, εὐκόλος κ. ἄ.

β) Μερικὰ ἀπλᾶ ἐπίθετα, ὅπως τά : βάρβαρος, ἔρημος, ἡμέρος, ἥσυχος, κίβδηλος, φλύαρος, καὶ

γ) μερικὰ ἀπ' ὅσα λήγουν εἰς - **ειος** - **ιμος** - **ιος** : βόρειος, ὠφέλιμος, δόκιμος, ὠριμος, γαμήλιος.

§ 135. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν α) τὸ θηλυκὸν τῶν τρικατάληκτων δευτερόκλιτων ἐπιθέτων ἔχει κατὰληξιν - α, μόνον ὅταν πρὸ τῆς καταλήξεως - ος τοῦ ἀρσενικοῦ ὑπάρχῃ φωνῇ **η** : νέος - νέα. Εἰς ὅσα πρὸ τῆς καταλήξεως - ος ὑπάρχει ρ, τὸ θηλυκὸν ἔχει κατὰληξιν **η** : μαῦρος - μαύρη, - καθαρός - καθαρή.

β) Πολλὰ προπαροξύτονα δευτερόκλιτα ἐπίθετα τονίζονται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις ὧν τῶν γενῶν πλην τῆς γενικῆς τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὴν συλλαβὴν, ποὺ τονίζεται καὶ ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ γένους : πλούσιος - πλούσια - τοὺς πλούσιους, ἀθάνατος - ἀθάνατη - τοὺς ἀθάνατους.

γ) Πολλὰ δικατάληκτα ἔχουν γίνει τρικατάληκτα : ἀθάνατος - ἀθάνατη - ἀθάνατον, ἥσυχος - ἥσυχῃ - ἥσυχον, ἡμέρος - ἡμερῇ - ἡμερον.

3. Συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα

§ 136. Τὰ συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα εἶναι τὰ περισσότερα τρικατάκλιτα καὶ κλίνονται ὡς ἑξῆς :

Ἑνικὸς			Πληθυντικὸς		
Ὀν. χρυσοῦς	χρυσῇ	χρυσοῦν	χρυσοῖ	χρυσαῖ	χρυσᾶ
Γεν. χρυσοῦ	χρυσῆς	χρυσοῦ	χρυσῶν	χρυσῶν	χρυσῶν
Δοτ. χρυσῶ	χρυσῇ	χρυσῶ	χρυσοῖς	χρυσαῖς	χρυσοῖς
Αἰτ. χρυσοῦν	χρυσῇν	χρυσοῦν	χρυσοῦς	χρυσᾶς	χρυσᾶ

Ταῦτα σχηματίζουν κανονικῶς τὸ θηλυκὸν εἰς - ῆ : ἀπλοῦς - ἀπλῆ κυανοῦς - κυανῆ. Ὅταν ὅμως πρὸ τῆς καταλήξεως - οῦς τοῦ ἀρσενικοῦ ὑπάρχει ρ, σχηματίζουν τὸ θηλυκὸν εἰς - ᾶ ἀργυροῦς - ἀργυρᾶ.

Τὰ συνηρημένα δικατάκλιτα εἶναι συνήθως σύνθετα : ὁ, ἡ ἄπνους - τὸ ἄπνουν, ὁ, ἡ ἄχρους - τὸ ἄχρουν.

§ 137. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν μερικὰ συνηρημένα ἀπαντοῦν μὲ κατάληξιν -ος ὡς ἀσυναίρετα : χρυσός, ἀπλὸς διπλὸς κλπ.

β') Τριτόκλιτα επίθετα

§ 138. Ὁ εὐθύς δρόμος ὁδηγεῖ συντόμως εἰς τὸ τέλος. Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν ἀρετὴν εἶναι **τραχεῖα**. Εἰς τοὺς **μεγάλους** καὶ **βαθεῖς** ποταμοὺς πλέουν ποταμόπλοια. **Πάντες** οἱ ἄνθρωποι, γνωρίζουν τὸ καλόν, ἀλλ' ὀλίγοι τὸ κάμνουν. Τὸ μὲν πνεῦμα προθυμον, ἀλλ' ἡ σὰρξ **ἀσθενής**. Ἀνδρῶν **ἐπιφανῶν** **πᾶσα** γῆ τάφος. Νὰ εἰσθε **φιλομαθεῖς**, διὰ τὰ γίνετε **πολυμαθεῖς**. Νὰ ἔχετε τὸ μὲν σῶμα **ὕγιές**, τὴν δὲ ψυχὴν **εὐσεβῆ**. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις λειτουργοῦν Γυμνάσια **ἀρρένων** καὶ **θηλέων** χωριστά. Πολλὰ ζῶα εἶναι πολὺ **νοήμονα**. **Συνήθεις** ἀσχολίαι τῶν ἀγροτῶν εἶναι αἱ φροντίδες διὰ τὰ κατοικίδια ζῶα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἄλλα εἶναι **τετράποδα** καὶ ἄλλα **δίποδα**. Τὸ ἔργον ἐκείνων, ποὺ ἐργάζονται εἰς τὰ ὀρυχεῖα εἶναι **ἄχαρι**. Ὅσοι Ἕλληνες ζοῦν εἰς ξένας χώρας, δὲν λησμονοῦν τὴν πατρίδα των εἶναι **φιλοπάτριδες**. Οἱ Ἕλληνες **πρόσφυγες** ἐκ Μ. Ἀσίας εἶναι πολὺ ἐργατικοί.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν αἱ λέξεις *εὐθύς*, *τραχεῖα*, *εὐσεβῆ*, *ἀσθενής*, ποὺ προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικὰ *δρόμος*, *ὁδός*, *ψυχὴν*, *σὰρξ* καὶ φανερώνουν ἰδιότητα αὐτῶν. Εἶναι δηλ. καὶ αἱ λέξεις αὗται ἐπίθετα, τῶν ὁποίων τὸ ἀρσενικὸν κλίνεται κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν καὶ λέγονται **τρίτοκλιτα ἐπίθετα**. Ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα εἶναι τρικατάληκτα : ὁ *τραχὺς* δρόμος - ἡ *τραχεῖα* ὁδός - τὸ *τραχὺ* ὄρος, πᾶς ἀνὴρ - πᾶσα γυνή - πᾶν παιδίον· ἄλλα εἶναι δικατάληκτα : ὁ ἀσθενὴς ἄνθρωπος - ἡ ἀσθενὴς σὰρξ — τὸ ἀσθενὲς παιδίον, ὁ, ἡ *ροῆμων* - τὸ *ροῆμον*, ὁ, ἡ *φιλόπατρις* - τὸ *φιλόπατρι* καὶ ἄλλα μονοκατάληκτα : ὁ, ἡ *πρόσφυγ* - ὁ, ἡ *φυγάς*· τὰ μονοκατάληκτα ἔχουν μόνον ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν γένος καὶ λέγονται **διγενῆ**.

§ 139. Τὰ τρίτοκλιτα ἐπίθετα ἀναλόγως μὲ τὸν χαρακτηῖρα τοῦ ὅματος εἶναι :

1. **Φωνηεντόληκτα** : ὁ *εὐθύς* (γεν. τοῦ *εὐθέ* - *ος*) - ἡ *εὐθεῖα* - τὸ *εὐθύ*.

2. **Ἀφωνόληκτα** : ἅπας (γεν. ἅπαντ - *ος*) - ἅπασα - ἅπαν, ὁ, ἡ *εὐελπίς* (γεν. τοῦ *εὐέλπιδ* - *ος*) - τὸ *εὐέλπι*.

3. **Ἐνρινόληκτα** : ὁ, ἡ *ροῆμων* (γεν. *ροῆμον* - *ος*) - τὸ *ροῆμον*, ὁ, ἡ ἄροσθ (γεν. ἄρρεν - *ος*) - τὸ ἄροσθ.

4. **Σιγμόληκτα** : ὁ, ἡ ἀσθενής (γεν. ἀσθενέ (σ) *ος* - ἀσθενοῦς) - τὸ ἀσθενές.

1. Φωνηεντόληκτα

§ 140. Τὰ φωνηεντόληκτα τρίτοκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα λήγουν εἰς τὸ ἀρσενικὸν εἰς -*ύς*, εἰς τὸ θηλυκὸν εἰς -*εῖα*, εἰς τὸ οὐδέτερον εἰς -*υ* καὶ κλίνονται ὡς ἑξῆς :

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὄν.	εὐθύς	εὐθεῖα	εὐθύ	εὐθεῖς	εὐθεῖαι	εὐθέα
Γεν.	εὐθέος	εὐθείας	εὐθέος	εὐθέων	εὐθειῶν	εὐθέων
Δοτ.	εὐθεῖ	εὐθεία	εὐθεῖ	εὐθέσι	εὐθείαις	εὐθέσι
Αἰτ.	εὐθύν	εὐθειαν	εὐθύν	εὐθεῖς	εὐθείας	εὐθέα
Κλ.	εὐθύν	εὐθεῖα	εὐθύν	εὐθεῖς	εὐθεῖαι	εὐθέα.

Ὅμοιως κλίνονται τὰ ἐπίθετα : βαρύς, πλατύς, ταχύς, τραχύς, βαθύς, παχύς, βραδύς καὶ εἶναι ὅλα **δξύτονα**. **Βαρύτονα** εἶναι, τὰ θήλυς (γεν. θήλεος) - θήλεια - θήλυ -, ἥμισυς (γεν. ἡμίσεος πληθ. ἡμίσεις - ἡμισέων) ἡμίσεια - ἡμισυ (πληθ. ἡμίσεια καὶ ἡμίση).

§ 141. α) Ἡ κατάληξις - α τοῦ θηλυκοῦ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἶναι βραχεῖα : εὐθεῖα, ταχεῖα, ἢ πλατεῖα ὁδός.

β) Εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου, καθὼς καὶ εἰς ὅλας τὰς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ οὐδετέρου δὲν γίνεται συναίρεσις τοῦ χαρακτῆρος ε μετὰ τὰς καταλήξεις : τοῦ βαρέος, τὰ βαρέα, τῶν βαρέων, ἐνῶ εὐθεῖς (ἀπὸ τὸ εὐθέες).

§ 142. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν τὸ θηλυκὸν τῶν εἰς - υς ἐπιθέτων κἀναι : βαθεῖα, γλυκεῖα, τραχεῖα. Ἀπ' αὐτὰ μερικὰ ἔχουν εἰς τὸ ἀρσενικὸν κατάληξιν - ος καὶ εἰς τὸ οὐδέτερον - ο, ὅπως τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα : γλυκὸς λόγος, τὸ γλυκὸ ποτόν, κατὰ τὸ πικρὸς, ἐνῶ ἄλλα δευτερόκλιτα σχηματίζονται κατὰ τὰ εἰς - υς : μακρὸς καὶ μακρὺς - μακρὺ, κατὰ τὸ πλατὺς - πλατύ.

2. Ἀφωνόληκτα

§ 143. α') Τρικατάληκτα εἰς - ας, - ασα, - αν.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὄν. πᾶς	πᾶσα	πᾶν	πάντες	πᾶσαι	πάντα
Γεν. παντός	πάσης	παντός	πάντων	πασῶν	πάντων
Δοτ. παντὶ	πάσῃ	παντὶ	πᾶσι	πάσαις	πᾶσι
Αἰτ. πάντα	πᾶσαν	πᾶν	πάντας	πάσας	πάντα

Ὅμοιως κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ἅπας - ἅπασα - ἅπαν, σύμπας - σύμπασα - σύμπαν καὶ οἱ τύποι (μετοχαὶ ρημάτων) λύσας - λύσασα - λῦσαν, γράφας - γράφασα - γράψαν.

Τὸ πᾶς καὶ πᾶν ὡς μονοσύλλαβα τονίζονται εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς τὴν λήγουσαν : παντός· εἰς τὴν γενικὴν ὅμως τοῦ πληθ. πάντων. Ταῦτα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου γένους **περισπῶνται**, ἂν καὶ δὲν ἔγινε συναίρεσις : πᾶς - πᾶν.

§ 144. Ὡς τριτόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα κλίνονται καὶ οἱ τύποι (μετοχαὶ ρημάτων) γράφων - γράφουσα - γράφον· τὸ ἀρσενι-

κὸν αὐτῶν κλίνεται κατὰ τὸ ὁ γέρων. τὸ θηλυκὸν ὡς πρωτόκλιτον καὶ τὸ οὐδέτερον κατὰ τὸ καθῆκον (§ 108).

Ἡ κλητικὴ τοῦ ἀρσενικοῦ αὐτῶν εἶναι ὁμοία μετὰ τὴν ὀνομαστικήν : ὦ γράφων.

§ 145. β') Δικατάληκτα.

Τὰ τριτόκλιτα δικατάληκτα ἀφωνόληκτα ἐπίθετα εἶναι συνήθως σύνθετα, τῶν ὁποίων τὸ δεύτερον συνθετικὸν εἶναι ὄνομα οὐσιαστικὸν τριτόκλιτον. Αὐτὰ κλίνονται ὅπως τὸ ὄνομα ὁ, ἡ εὐέλπις - τὸ εὐέλπι, τοῦ εὐέλπιδος, τὸν εὐέλπιν (ὡς βαρύτονον), εὐέλπιδες - εὐελπίδων-εὐέλπιδας καὶ ὁ δίπους - τὸ δίπουν, τοῦ δίποδος κλπ.

§ 146. γ') Μονοκατάληκτα.

Τὰ ἀφωνόληκτα μονοκατάληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα κλίνονται, ὅπως τὰ τριτόκλιτα οὐσιαστικά : ὁ πρόσφυξ - τοῦ πρόσφυγος, ὁ φυγάς - τοῦ φυγάδος, ὁ ἄρπαξ - τοῦ ἄρπαγος.

3. Ἐνρινόληκτα

§ 147. Τὰ ἐνρινόληκτα ἐπίθετα εἶναι δικατάληκτα : ὁ, ἡ νοήμων - τὸ νοῆμον, ὁ, ἡ ἄρρη - τὸ ἄρρεν, κλίνονται δὲ ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὄν. ὁ ἡ νοήμων	τὸ νοῆμον	οἱ αἱ νοήμονες	τὰ νοήμονα
Γεν. τοῦ τῆς νοήμονος	τοῦ νοήμονος	τῶν νοημόνων	τῶν νοημόνων
Δοτ. τῷ τῇ νοήμονι	τῷ νοήμονι	τοῖς ταῖς νοήμοσι	τοῖς νοήμοσι
Αἰτ. τὸν τὴν νοήμονα	τὸ νοῆμον	τούς τὰς νοήμονας	τὰ νοήμονα
Κλ. ὦ νοῆμον	ὦ νοῆμον	ὦ νοήμονες	ὦ νοήμονα

Ὅμοιος κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ὁ, ἡ ἐλεήμων - τὸ ἐλεῆμον, ὁ, ἡ παράφρων - τὸ παράφρον, ὁ, ἡ εὐγνώμων - τὸ εὐγνώμον, ὁ, ἡ εὐδαίμων - τὸ εὐδαῖμον (εἰς τὴν ἀρχ. τὸ εὐδαιμον).

Σημεῖωσις. Τὸ ἐπίθετον ὁ, ἡ ἄρρη - τὸ ἄρρεν, τοῦ ἄρρενος, τὸν ἄρρενα, πληθ. οἱ ἄρρενες - τὰ ἄρρενα, τῶν ἀρρένων, τοὺς ἀρρένας.

4. Σιγμόληκτα

§ 148. Τὰ σιγμόληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα εἶναι δικατάληκτα μὲ χαρακτηριστὰ σ, ὅπως καὶ τὰ τριτόκλιτα σιγμόληκτα οὐσιαστικά (§ 121 Β.) ὁ, ἡ ἀσθενής - τὸ ἀσθενές (θέμ. ἀσθενες -). Εἰς αὐτὰ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ σ εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις πλὴν τῆς ὀνομαστικῆς καὶ κλητικῆς τοῦ ἐνικοῦ ἔγινε συναίρεσις τῶν δύο φωνηέντων· κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς

	Ἀρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.		Ἀρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.	
Ὅν.	ὁ	ἡ	ἀσθενής	τὸ ἀσθενές	ὁ	ἡ	πλήρης	τὸ πλήρες
Γεν.	τοῦ	τῆς	ἀσθενοῦς	τοῦ ἀσθενοῦς	τοῦ	τῆς	πλήρους	τοῦ πλήρους
Δοτ.	τῷ	τῇ	ἀσθενεῖ	τῷ ἀσθενεῖ	τῷ	τῇ	πλήρει	τῷ πλήρει
Αἰτ.	τὸν	τὴν	ἀσθενῇ	τὸ ἀσθενές	τὸν	τὴν	πλήρη	τὸ πλήρες
Κλ.	ὦ	ἀσθενές	ὦ ἀσθενές		ὦ	πλήρες	ὦ πλήρες	

Πληθυντικὸς

Ὅν.	οἱ	αἱ	ἀσθενεῖς	τὰ ἀσθενῇ	οἱ	αἱ	πλήρεις	τὰ πλήρη
Γεν.	τῶν	ἀσθενῶν	τῶν ἀσθενῶν		τῶν	πλήρων	τῶν πλήρων	
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	ἀσθενέσι	τοῖς ἀσθενέσι	τοῖς	ταῖς	πλήρεσι	τοῖς πλήρεσι
Αἰτ.	τοὺς	τάς	ἀσθενεῖς	τὰ ἀσθενῇ	τοὺς	τάς	πλήρεις	τὰ πλήρη
Κλ.	ὦ	ἀσθενεῖς	ὦ ἀσθενῇ		ὦ	πλήρεις	ὦ πλήρη	

Κατὰ τὸ ἀσθενής κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ὑγιής, εὐγενής, ἀληθής, ἐπιμελής, ἀσφαλής, εὐτυχής. Κατὰ τὸ βαρύτονον πλήρης κλίνονται τὰ ἐπίθετα : συνήθης - σύνηθες, κακοήθης, κλινήρης, τὰ ὅποια εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται εἰς τὴν παραλήγουσαν.

γ') Ἀνώμαλα ἐπίθετα

§ 149. Ἀνώμαλα ἐπίθετα εἶναι τὰ μέγας - μεγάλη - μέγα, πολλός - πολλή - πολύ, τὰ ὅποια κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς

	Ἀρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.		Ἀρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.
Ὅν.	μέγας	μεγάλη	μέγα	πολύς	πολλή	πολὺ	
Γεν.	μεγάλου	μεγάλης	μεγάλου	πολλοῦ	πολλῆς	πολλοῦ	
Δοτ.	μεγάλῳ	μεγάλῃ	μεγάλῳ	πολλῷ	πολλῇ	πολλῷ	
Αἰτ.	μέγαν	μεγάλην	μέγα	πολὸν	πολλήν	πολὸν	
Κλ.	μεγάλε	μεγάλη	μέγα	πολὸν	πολλή	πολὸν	

Πληθυντικοὺς

	Ἀρσ.	Θηλ.	Οὐδ.	Ἀρσ.	Θηλ.	Οὐδ.
Ὀν.	μεγάλοι	μεγάλαι	μεγάλα	πολλοὶ	πολλαὶ	πολλὰ
Γεν.	μεγάλων	μεγάλων	μεγάλων	πολλῶν	πολλῶν	πολλῶν
Δοτ.	μεγάλοις	μεγάλαις	μεγάλοις	πολλοῖς	πολλαῖς	πολλοῖς
Αἰτ.	μεγάλους	μεγάλας	μεγάλα	πολλοὺς	πολλὰς	πολλὰ
Κλ.	μεγάλοι	μεγάλαι	μεγάλα	πολλοὶ	πολλαὶ	πολλὰ

§ 150. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ εἰς τὴν ὀνομαστ. καὶ αἰτιατ. τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἄρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου γένους κλίνονται κατὰ τὴν γ' κλίσιν, εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ τὸν πληθυντικὸν τῶν ἰδίων γένων κλίνονται κατὰ τὴν β' κλίσιν. Τὸ θηλυκὸν αὐτῶν κλίνεται κατὰ τὴν α' κλίσιν.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην συνηθίζεται, ὁ μέγας - ἡ μεγάλη - τὸ μεγάλο.

Η ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ*

§ 151. Τὴν θεῖαν Πρόνοιαν ἀντιλαμβανόμεθα, ἂν ρήσωμεν προσεκτικὸν βλέμμα εἰς τὸ σύμπαν. Ὁ ἀπέραντος κυανοὺς οὐρανός, πλήρης φωτεινῶν ἀστέρων κατὰ τὴν νύκτα, ὁ λαμπρὸς ἥλιος μὲ τὰς θερμὰς ἀκτῖνας, ἡ σελήνη μὲ τὸ ὠχρὸν φῶς εἶναι ἔργα τῆς θείας Προνοίας. Αἱ εὐφοροὶ πεδιάδες, τὰ δασώδη βουνὰ μὲ τοὺς ἀπεκρήμινους βράχους, αἱ ἀμμόδεις ἔρημοι, ἡ ἀπύθμενος θάλασσα, πάντα ταῦτα εἶναι ἐπίσης τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ δημιουργήματα. Τὰ ἡμεῖς ζῶντα, τετράποδα καὶ δίποδα, τὰ πτερωτὰ καὶ τὰ ἄγρια θηρία ἀπὸ τοὺς παχεῖς καὶ σωματώδεις ἐλέφαντας καὶ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς λέοντας ἕως τὰ εὐτελεῖ ἐροπετὰ εἶναι ὅλα πλάσματα ὁμοίως τοῦ Θεοῦ. Αἱ βροχαὶ καὶ αἱ χιόνες, ποὺ πίπτουν εἰς τὰς καταλλήλους ἐποχὰς τοῦ ἔτους, διὰ τὰ κάμινον τὴν γῆν εὐφορον, εἶναι καταφανὲς ἀποδείξεις τῆς συνεχοῦς φροντίδος τοῦ Θεοῦ. Οἱ πολλοὶ καὶ μεγάλοι ποταμοὶ μὲ τὰ διανγῇ νερά των, ποὺ εἰς τὰς πηγὰς εἶναι ἀβαθεῖς, καθόσον δὲ προχωροῦν γίνονται πλατεῖς καὶ βαθεῖς, εἶναι ἐπίσης ἔργα τῆς θείας Προνοίας. Τέλος ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὅποιον ἐπροίκισεν ὁ πολυεύσπλαγχνος καὶ ἐλεήμων Θεὸς μὲ νοῦν καὶ λόγον, εἶναι τὸ τέλειον δημιούργημα Αὐτοῦ. Ὁ πολυμήχανος ἄνθρωπος μὲ τὴν ὀξείαν διάνοιαν καὶ τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν ἐργαζόμενος νύκτα καὶ ἡμέραν μέχρι

* Ἀσκησις διὰ τὰ ἐπίθετα.

βαθέος γήρατος ἔθεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὅλα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ὄντα, ἀνέπτυξε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ ἔκτισε τὰς πολυπληθεῖς πόλεις. Μέσα εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ζῇ ὑγιᾶς καὶ εὐτυχίης, εὐγνώμων πρὸς τὸν Ὑψιστον *.

Παραθετικά τῶν ἐπιθέτων

§ 152. α) Ὁ Ταῦγετος εἶναι ὄρος ὑψηλόν. Ἡ Πίνδος εἶναι ὑψηλοτέρα τοῦ Ταῦγέτου. Ὁ Παρνασσὸς εἶναι ὄρος ὑψηλότατον. Ὁ Ὀλυμπος εἶναι τὸ ὑψηλότατον ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος.

Εἶναι δυσκολώτατος ὁ δρόμος, πού ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετήν, ἐνῶ ὁ δρόμος πρὸς τὴν κακίαν εἶναι εὐκολώτατος.

β) Ὁ Πηνειὸς ποταμὸς εἶναι πλατύς. Ὁ Ἀξιὸς εἶναι πλατύτερος τοῦ Πηνειοῦ, ὁ Νέστος εἶναι πλατύτατος ποταμὸς καὶ ὁ πλατύτατος ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τῆς Ἑλλάδος.

γ) Ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιμελὴς μαθητῆς. Ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι ἐπιμελέστερος τοῦ Δημητρίου. Ὁ Χαρίλαος εἶναι ἐπιμελέστατος μαθητῆς, ἀλλὰ ὁ Βασίλειος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος τῶν συμμαθητῶν του.

§ 153. Εἰς τὴν φράσιν ὁ Ταῦγετος εἶναι ὄρος ὑψηλόν, τὸ ἐπίθετον ὑψηλόν προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν ὄρος καὶ φανερώνει, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ἀπλῶς ἔχει τὴν ιδιότητα, πού φανερώνει τὸ ἐπίθετον. Τὸ ἴδιον φανερώνουν καὶ τὰ ἐπίθετα πλατὺς καὶ ἐπιμελὴς εἰς τὰς φράσεις ὁ Πηνειὸς ποταμὸς εἶναι πλατὺς καὶ ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιμελὴς μαθητῆς. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται **θετικοῦ βαθμοῦ**. **Ἐπίθετον θετικοῦ βαθμοῦ** ἢ ἀπλῶς **θετικὸν** λέγεται τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον φανερώνει, ὅτι ἐν οὐσιαστικὸν ἔχει ἀπλῶς τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα, πού φανερώνει τὸ ἐπίθετον.

§ 154. Εἰς τὴν φράσιν ὁ Ἀξιὸς εἶναι πλατύτερος τοῦ Πηνειοῦ, τὸ ἐπίθετον πλατύτερος φανερώνει, ὅτι πλάτος ἔχουν καὶ τὰ δύο οὐσιαστικά, δηλ. ὁ Ἀξιὸς καὶ ὁ Πηνειός, ἀλλ' ὅτι ὁ Ἀξιὸς, ἂν συγκριθῇ πρὸς τὸν Πηνειόν, ἔχει τὴν ιδιότητα αὐτὴν εἰς μεγαλύτερον βαθμόν ἀπ' αὐτόν. Τὸ ἴδιον φανερώνουν εἰς τὰς φράσεις ἡ Πίνδος εἶναι ὑψη-

* Ὁ διδάσκαλος ἀναθέτει κατάλληλον ἐργασίαν εἰς τοὺς μαθητὰς πρὸς ἐμπέδωσιν καὶ ἔλεγχον τῶν διδαχθέντων.

λοτέρα τοῦ Ταυγέτου καὶ ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι ἐπιμελέστερος τοῦ Δημητρίου τὰ ἐπίθετα ὑψηλότερα καὶ ἐπιμελέστερος. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται συγκριτικοῦ βαθμοῦ.

Ἐπίθετον συγκριτικοῦ βαθμοῦ ἢ ἀπλῶς συγκριτικὸν λέγεται τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον φανερώνει, ὅτι ἐν οὐσιαστικὸν ἔχει τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα, ποὺ φανερώνει τὸ ἐπίθετον, εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπὸ ἄλλο οὐσιαστικὸν τοῦ αὐτοῦ εἶδους (ὁμοειδές).

§ 155. α) Εἰς τὴν φράσιν ὁ Ὀλυμπος εἶναι ὄρος ὑψηλότερον, τὸ ἐπίθετον ὑψηλότερον φανερώνει, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ὄρος ἔχει τὴν ιδιότητα, ποὺ φανερώνει τὸ ἐπίθετον, δηλ. τὸ ὕψος, εἰς ἀνώτατον βαθμὸν, χωρὶς νὰ γίνεται σύγκρισις πρὸς ἄλλο ὁμοειδές οὐσιαστικόν. Τὸ ἴδιον φανερώνουν καὶ τὰ ἐπίθετα δυσκολώτατος, ἐυκολώτατος, καὶ ἐπιμελέστατος εἰς τὰς φράσεις δρόμος δυσκολώτατος, δρόμος ἐυκολώτατος, ἐπιμελέστατος μαθητής.

β) Εἰς τὴν φράσιν ὁ Βασίλειος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος τῶν συμμαθητῶν του, τὸ ἐπίθετον ὁ ἐπιμελέστατος φανερώνει, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν Βασίλειος ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ σύνολον τῶν συμμαθητῶν του. Τὸ ἴδιον φανερώνουν καὶ τὰ ἐπίθετα εἰς τὰς φράσεις τὸ ὑψηλότερον ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ πλατύτατος ἀπὸ τοὺς ποταμούς. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ.

Ἐπίθετον ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ ἢ ἀπλῶς ὑπερθετικὸν λέγεται τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον φανερώνει, ὅτι ἐν οὐσιαστικὸν ἔχει τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα, ποὺ φανερώνει τὸ ἐπίθετον, εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, χωρὶς δηλ. νὰ γίνεται σύγκρισις πρὸς ἄλλο οὐσιαστικόν, ἢ ὅτι ἔχει αὐτὴν τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἀπὸ ὅλα τὰ ὁμοειδῆ, μὲ τὰ ὁποῖα γίνεται σύγκρισις.

§ 156. Τὸ συγκριτικὸν καὶ ὑπερθετικὸν ἐνὸς ἐπιθέτου λέγονται **παραθετικά** τοῦ ἐπιθέτου.

§ 157. Παρατηρήσεις. Ὅταν τὸ ἐπίθετον φανερῶνῃ, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ἔχει τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἀπ' ὅλα τὰ ὁμοειδῆ, τίθεται πολλάκις ἀντὶ τοῦ ὑπερθετικοῦ ὁ συγκριτικὸς βαθμὸς τοῦ ἐπιθέτου μὲ τὸ ἔρθεον : Ὁ Ὀλυμπος εἶναι τὸ ὑψηλότερον ἀπ' τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος· ὁ Βασίλειος εἶναι ὁ ἐπιμελέστερος ἀπὸ τοὺς συμμαθητὰς του.

Σχηματισμός τῶν παραθετικῶν

§ 158. Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ παραθετικά ὑψηλό - **τερος** - ὑψηλό - **τατος**, πλατό - **τερος** - πλατό - **τατος**, ἐπιμελέσ - **τερος** - ἐπιμελέσ - **τατος** σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θετικόν, ἀφοῦ προστεθοῦν εἰς τὸ θέμα τοῦ ἄρσενικοῦ γένους αἱ καταλήξεις - **τερος** (-τερα - τερον) διὰ τὸ συγκριτικόν καὶ - **τατος** (-τατη - τατον) διὰ τὸ ὑπερθετικόν: ξηρός - ξηρό - **τερος** - ξηρό - **τατος**, λευκός - λευκό - **τερος** - λευκό - **τατος**, ὑγιής - ὑγιέσ - **τερος** - ὑγιέσ - **τατος**, βραχύς - βραχύ - **τερος** - βραχύ - **τατος** κ. ἄ.

§ 159. Εἰς τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα τὸ ο τοῦ - **ότερος** - **ότατος**, ἂν ἢ πρὸ αὐτοῦ συλλαβὴ εἶναι **βραχεῖα**, ἐκτείνεται εἰς ω, ἂν δὲ εἶναι **μακρά** ἢ πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχουν δύο σύμφωνα ἢ διπλοῦν γράμμα (θέσει **μακρά**), μένει ἀμετάβλητον: νέος - νεώτερος - νεώτατος, σοφός - σοφώ - **τερος** - σοφώτατος, ἥσυχος - ἥσυχώτερος - ἥσυχώτατος, ἀλλὰ ξηρός - ξηρότερος - ξηρότατος, λευκός - λευκότερος - λευκότατος, ἐνδοξος - ἐνδοξότερος - ἐνδοξότατος, πικρός - πικρότερος - πικρότατος.

§ 160. Τὰ ἐπίθετα ἔντιμος, πολύτιμος, προθύμος, εὐθύμος, ἐπικίνδυνος, ἰσχυρός, ἀναιρός, τρανός ἔχουν τὸ πρὸ τοῦ - **οτερος** - **οτατος** **δίχρονον μακρόν**: ἐντιμότερος, προθυμότατος κλπ. Ἔχουν **βραχύ** τὸ δίχρονον ἢ τὰ εἰς - **ιος**, - **ικός**, - **ιμος**: ἄγιος, ὠφέλιμος, πολεμικός, ἀγιώτερος, ὠφελιμώτερος, πολεμικώτερος κ. ἄ.

§ 161. Τὰ ἐπίθετα εἰς - **ων** σχηματίζουν τὰ παραθετικά εἰς - **έστερος** - **έστατος** κατὰ τὸ ἀληθέστερος, ἀφοῦ προστεθῇ εἰς τὸ θέμα τὸ - **έστερος** - **έστατος**: σῶφρων - σωφρον - **έστερος** - σωφρον - **έστατος**, νοήμων - νοημον - **έστερος** - νοημον - **έστατος**.

Ὁμοίως σχηματίζονται τὰ παραθετικά τοῦ ἀπλοῦς - ἀπλούστερος - (ἀπλο - έστερος) - ἀπλούστατος (ἀπλο - έστατος).

Τοῦ ἴδιος τὰ παραθετικά εἶναι **ἰδιαίτερος** - **ἰδιαίτατος**.

Παρατηρήσεις. Τὰ παραθετικά τῶν ἐπιθέτων σχηματίζονται καὶ περιφραστικῶς, τὸ μὲν συγκριτικὸν μὲ τὸ **πιδ** (πλέον) πρὸ τοῦ θετικοῦ, τὸ δὲ ὑπερθετικὸν μὲ τὸ **πάρα πολὺ** πρὸ τοῦ θετικοῦ: βαθὺς - **πιδ** βαθὺς - **πάρα πολὺ** βαθὺς (ὁ **πιδ** βαθὺς), καλὸς - **πιδ** καλὸς - **πάρα πολὺ** καλὸς (ὁ **πιδ** καλός). ἐνίοτε ὁ συγκριτικὸς κάνει **πιδ** **καλύτερος**.

Σημείωσις. Ἀπαντοῦν κατὰ τὴν ὁμίλιαν καὶ τὸ ἐλαφρότερος κατὰ τὸ βαρύτερος καὶ γλυκότερος κατὰ τὸ πικρότερος.

Ἀνώμαλα παραθετικά

§ 162. Τὰ παραθετικά μερικῶν ἐπιθέτων σχηματίζονται ἀνω-
μάλως. Ἀπ' αὐτὰ συνηθέστερα εἶναι τὰ:

καλὸς - καλύτερος - κάλλιστος - ἄριστος καὶ βέλτιστος
μέγας - μεγαλύτερος - μέγιστος
ταχὺς - ταχύτερος - τάχιστος (ταχύτατος)
κακὸς - χειρότερος - κάκιστος (χείριστος)
ὀλίγος - ὀλιγώτερος - ἐλάχιστος
πολὺς - περισσότερος - πλείστος
φίλος - πῶ φίλος - φίλιτατος

Τοῦ ὑψηλὸς τὸ ὑπερθετικὸν εἶναι ὕψιστος: ὁ ὕψιστος.

§ 163. Μερικῶν ἐπιθέτων τὰ παραθετικά σχηματίζονται ἀπὸ ἐπιρ-
ρήματα ἢ προθέσεις, ἄλλων δὲ λείπει τὸ θετικὸν ἢ ἐν ἀπὸ τὰ παρα-
θετικά.

ἄνω - ἀνώτερος - ἀνώτατος	-	ὕστερος - ὕστατος
κάτω - κατώτερος - κατώτατος	-	ὑπατος
πλησίον - πλησιέστερος - πλησιέστατος	-	ἔσχατος
ἐγγὺς - ἐγγύτερος - ἐγγύτατος	-	ἐπικρατέστερος -
πρὸ - πρότερος - προῶτος	-	μεταγενέστερος -
ὑπὲρ - ὑπέρτερος - ὑπέρτατος	-	προτιμότερος -

§ 164. Δὲν ἔχουν παραθετικά τὰ ἐπίθετα, ποὺ φανερώνουν 1)
ὕλην: ξύλινος, χαλκοῦς, 2) καταγωγὴν ἢ συγγένειαν: πατρικός,
ἀδελφικός, παιδικός, 3) χρόνον ἢ τόπον: νυκτερινός, θαλασσινός καὶ
4) τὰ σύνθετα ἰδίως μὲ τὸ α, ποὺ φανερώνει στέρησιν: ἄνπιος, ἀθά-
νατος.

Παραθετικά ἐπιρρημάτων

§ 165. Παραθετικά σχηματίζουν καὶ μερικὰ ἐπιρρήματα εἰς
-ως, ποὺ γίνονται ἀπὸ τὴν γεν. πληθυντικοῦ τῶν ἐπιθέτων διὰ τῆς
τροπῆς τοῦ ν τῆς καταλήξεως εἰς ς, καθὼς καὶ ἄλλα. Αὐτὰ ἔχουν συγ-
κριτικὸν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ οὐδετέρου συγκριτικοῦ, ὑπερ-
θετικὸν δὲ τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ οὐδετέρου ὑπερθετικοῦ.

δικαίως	- δικαιοτέρον - δικαιοτάτα
ἀληθῶς	- ἀληθέστερον - ἀληθέστατα
καλῶς	- καλύτερον - κάλλιστα, ἄριστα καὶ βέλτιστα
κακῶς	- χειρότερον - κάκιστα
πολὺν	- περισσώτερον, πλεόν - πλείστον
πολὺν	- μᾶλλον - μάλιστα
ἀπλῶς	- ἀπλούστερον, ἀπλούστατα
ὀλίγον	- ὀλιγώτερον - ἐλάχιστα
—	- (ἐλασσον - μεῖον)

§ 166. Παρατηρήσεις. Εἰς τὸν προφορικὸν λόγον μερικά ἀπὸ τὰ ἐπιρρήματα αὐτὰ εἰς τὸν θετικὸν βαθμὸν λήγουν εἰς - α : *δίκαια, καλά, ἀπλᾶ* καὶ σχηματίζουν τὸν συγκριτικὸν εἰς - α : *καλύτερα, χειρότερα, ἀπλούστερα*, ἢ μὲ τὸ *πιο* πρὸ τοῦ θετικοῦ, τὸν δὲ ὑπερθετικὸν μὲ τὸ *πέρα* *πολὺ* πρὸ τοῦ θετικοῦ: *πιο καλά, πέρα πολὺ καλά, πὺ ἀπλᾶ ἢ ἀπλούστερα, πέρα πολὺ ἀπλᾶ* κλπ.

* Ἀσκησις *

§ 167. Ὁ Κροῖσος ἦτο πλουσιώτατος καὶ ἰσχυρότατος βασιλεὺς τῆς Ἀσίδας. Τοῦτον ἐπεσκέφθη κάποτε εἰς τὰς Σάρδεῖς ὁ σοφώτατος Σόλων. Ὁ Κροῖσος τὸν ὑπεδέχθη προθυμότατα καὶ εὐγενέστατα καί, ἀφοῦ τὸν ἐφιλοξένησε βασιλικώτατα, τοῦ ἔδειξε τοὺς μεγίστους θησαυροὺς του. Ἐπειτα τὸν ἠρώτησε: « ὦ ξένη Ἀθηναίε, ἔχω ἀκούσει, ὅτι εἶσαι σοφώτατος ὅλων καὶ ὅτι εἰς ὅλα ἐκφέρεις κρίσιν δικαιοτέραν καὶ ὀρθοτέραν παντὸς ἄλλον. Θὰ ἤθελα νὰ ἀκούσω παρὰ σοῦ, ἂν θεωρεῖς ἄλλον ἄνθρωπον εὐτυχέστερον ἀπὸ ἐμέ ». Ὁ Σόλων ἀπεκρίθη: « Εἶναι δυσκολώτατον πρᾶγμα, φίλε μου, νὰ εὐρεθοῦν ἄνθρωποι εὐτυχέστατοι, ἰδιαίτερος δὲ βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται μὲ σοβαρώτατα καὶ λεπτότατα ζητήματα. Ἐγὼ καλοτυχίζω περισσώτερον τὸν Κλέοβιν καὶ Βίωνα, δύο ἀδελφοὺς φρονιμοτάτους καὶ εὐσεβεστάτους.

Ἡ μητέρα των ἦτο ἐπιφανεστάτη ἱέρεια εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας εἰς τὸ Ἄργος. Κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Ἥρας ἔπρεπε πρῶτη αὐτὴ ἐνωρίτερον τῶν ἄλλων νὰ παρευρίσκειται εἰς τὸν ναόν. Τὰ παιδιὰ της, διὰ νὰ μὴ βραδύνη, ἐξεύχθησαν εἰς τὴν ἄμαξαν καὶ τὴν μετέφεραν ταχύτατα εἰς τὸν ναόν. Οἱ θεοὶ ὡς ἀνταμοιβὴν τῆς εὐσεβεστάτης αὐτῆς πράξεως ἐχώρισαν εἰς αὐτὰ δῶρον πολυτιμώτατον, τοὺς ἐκοίμισαν μὲ βαθύτατον καὶ γλυκύτατον ὕπνον, ἀπὸ τὸν ὅποιον δὲν ἐξύπνησαν.

* Ἀσκησις διὰ τὰ παραθετικά.

Εἰς δευτέραν ἐρώτησιν τοῦ Κροίσου, ἃν θεωρεῖ καὶ ἄλλον εὐτυχέστερον αὐτοῦ, ὁ Σόλων ἀπεκρίθη: « Ὑστερον ἀπὸ αὐτοὺς μακαρίζω Τέλλον τὸν Ἀθηναῖον, ὁ ὁποῖος εἶχε δύο ἀρίστους καὶ σεμνοτάτους υἱούς· ὁ ἴδιος, στρατηγὸς εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Μεγαρέων, ἀπεδείχθη ὁ ἀνδρειότερος μαχητὴς ὅλων καὶ μαχόμενος γενναϊότατα εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἐφονεύθη, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὸν θάψαν μὲ μεγαλοπρεπεστάτας τιμὰς ». Μετὰ τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν τὸν ἠρώτησεν ἐκ νέου: « Τέλος πάντων, ὦ Ἀθηναῖε, ἐγὼ λοιπὸν δὲν εἶμαι οὐδενὸς καλλύτερος, οὔτε εὐτυχέστερος ; ». Ὁ Σόλων τότε τοῦ ἀπήντησεν ἡρεμώτατα: « Φίλε μου, πλοῦτον ἔχεις περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον καὶ δύναμιν μεγίστην· μέχρι τέλους ὅμως τῆς ζωῆς εἶναι δυνατόν νὰ συμβοῦν εἰς τὸν ἄνθρωπον πλείστα ἀτυχία. Μόνον, ἃν μέχρι τοῦ θανάτου ζήσης εὐτυχέστατος, θὰ εἶσαι ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἀντωνυμίαι

§ 168. Ὁ διδάσκαλος μᾶς εἶπε σήμερα: « Αἱ Ἀθῆναι, αἱ ὁποῖαι εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, εἶναι **μία** ἀπὸ τὰς ὡραιότερας πόλεις τοῦ κόσμου. Εἰς **αὐτὴν** οἱ δρόμοι εἶναι καθαροὶ καὶ ἀσφαλοστρωμένοι, ἐνῷ **οἱ δικοὶ μας** εἶναι ἀκατάστατοι. **Τέτοιοι** εἶναι μόνον ὀλίγοι δρόμοι μεγάλων πόλεων. Ἐπίκειον **αὐτῆς** εἶναι ὁ Πειραιεύς, ὁ ὁποῖος εἶναι **ἕνας** ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους λιμένας· ἡ κίνησις τῶν πλοίων εἰς **αὐτὸν** εἶναι πολὺ μεγάλη.

§ 169. Εἰς τὴν φράσιν αἱ ὁποῖαι εἶναι πρωτεύουσα, ἡ λέξις **αἱ ὁποῖαι** τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος αἱ Ἀθῆναι. Ἐπίσης εἰς τὴν φράσιν ἐπίκειον αὐτῆς, ἡ λέξις **αὐτῆς** τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος πόλεως. Ὁμοίως εἰς τὴν φράσιν τέτοιοι εἶναι οἱ δρόμοι, ἡ λέξις **τέτοιοι** τίθεται ἀντὶ τῶν ἐπιθέτων καθαροὶ καὶ ἀσφαλοστρωμένοι. Ὑπάρχουν δηλ. εἰς τὸν λόγον λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων οὐσιαστικῶν ἢ ἐπιθέτων. Αἱ λέξεις αὗται λέγονται **ἀντωνυμίαι**. Ἀντωνυμίαι δηλ. λέγονται αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται εἰς τὸν λόγον ἀντὶ ὀνομάτων οὐσιαστικῶν ἢ ἐπιθέτων.

α') Προσωπικαὶ ἀντωνυμιαί

§ 170. Ὁ Γεώργιος πρὸς τὸν Δημήτριον.

« Ἐγώ, ὅταν τελειώσω τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον, θὰ ἐργασθῶ. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολείου θὰ φροντίσῃ δι' ὅλους ἡμᾶς, ποὺ δὲν θὰ συνεχίσωμεν τὰ μαθήματα, νὰ μᾶς εὕρῃ ἐργασίαν. Σὺ σκέπτεσαι νὰ ἐργασθῇς; ἢ ἐλπίζεις, ὅτι θὰ σὲ καλέσουν εἰς τὴν πόλιν οἱ συγγενεῖς; Σὲ παρακαλῶ, ἂν φύγῃς, νὰ μᾶς γράφῃς· ἐγὼ θὰ σοῦ γράφω τακτικά. Εἶναι ὁραῖον πρᾶγμα ἡ φιλία ὅλων ἡμῶν τῶν συμμαθητῶν. Ὁ Χαρίλαος θὰ σπουδάσῃ, διότι αὐτὸς ἔχει τὰ οἰκονομικὰ μέσα.

Ἡμεῖς τὸ καλοκαίρι θὰ πᾶμε στὸ χωριό. Σεῖς ποῦ θὰ πᾶτε; Ὁ Χαρίλαος καὶ ὁ Πέτρος μου ἔλεγον, ὅτι θὰ παραθερίσουν αὐτοὶ εἰς τὸ κτῆμα ».

§ 171. Εἰς τὴν φράσιν ἐγὼ θὰ ἐργασθῶ, ἡ λέξις ἐγὼ τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος Γεώργιος, ὁ ὁποῖος ὀμιλεῖ. Εἰς τὴν φράσιν σὺ σκέπτεσαι νὰ ἐργασθῇς, ἡ λέξις σὺ τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος ὁ Δημήτριος, πρὸς τὸν ὁποῖον ὀμιλεῖ ὁ Γεώργιος. Εἰς τὴν φράσιν αὐτὸς ἔχει τὰ οἰκονομικὰ μέσα, ἡ λέξις αὐτὸς τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος ὁ Χαρίλαος, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται ὁ λόγος. Αἱ λέξεις δηλαδὴ ἐγώ, ἐσύ, αὐτὸς τίθενται ἀντὶ τῶν τριῶν προσώπων τοῦ λόγου· φανερώουν δηλ. τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου, ἤτοι α) ἐκεῖνον, ποὺ ὀμιλεῖ (ἐγὼ· πρῶτον πρόσωπον)· β) ἐκεῖνον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται ὁ λόγος (σὺ· δεῦτερον πρόσωπον) καὶ γ) ἐκεῖνον ἢ ἐκεῖνο, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος (ἐκεῖνος, αὐτό· τρίτον πρόσωπον). Αἱ ἀντωνυμιαί αὐταί, ποὺ φανερώουν τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου, λέγονται **προσωπικαὶ ἀντωνυμιαί** καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς:

§ 172.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

	α' πρόσ.	β' πρόσ.	α' πρόσ.	β' πρόσ.
Ὀν.	ἐγὼ	σὺ	ἡμεῖς	σεῖς (ὑμεῖς)
Γεν.	ἐμοῦ, μου, μου	σοῦ, σου	ἡμῶν	(ὑμῶν)
Δοτ.	ἐμοί, μοί	σοί, σοι	ἡμῖν	(ὑμῖν)
Αἰτ.	ἐμέ, μέ, με	σέ, σε	ἡμᾶς, μᾶς, μας	σᾶς, σας (ὑμᾶς)

§ 173. Τοῦ τρίτου προσώπου προσωπική ἀντωνυμία εἶναι ἡ αὐτός.

Ἑνικὸς

Ὅν.	αὐτός	- ἡ	- ὁ
Γεν.	αὐτοῦ	- ἧς	- οὗ, τοῦ, τῆς, της, τοῦ, του
Δοτ.	αὐτῷ	- ᾧ	- ᾧ
Αἰτ.	αὐτόν	- ἣν	- ό,τόν, τον, τήν, την, τό, το

Πληθυντικὸς

Ὅν.	αὐτοὶ	- αὶ	- ἃ
Γεν.	αὐτῶν	- ὧν	- ὧν
Δοτ.	αὐτοῖς	- αἰς	- οἷς
Αἰτ.	αὐτούς	- ἁς	- ἃ, τοὺς, τους, τὰς, τας, τά, τα

Σημείωσις. Οἱ τύποι ἑμεῖς κλπ. χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ πολλοὺς εἰς τὴν γραφομένην γλῶσσαν καὶ εἰς τὰς ἐπισήμους συζητήσεις (βουλὴν - διαλέξεις). Ἡ δοτικὴ ἀπαντᾷ εἰς τὰς φράσεις: δόξα σοι, εἰρήνῃ ὑμῖν κ.ἄ.

§ 174. Παρατηρήσεις. Οἱ τύποι μου, σοῦ, τοῦ, τῆς, τοῦ καὶ ὁ πληθυντικὸς μᾶς, σᾶς, τοὺς δι' ὅλα τὰ γένη χρησιμοποιοῦνται καὶ ὡς τύποι δοτικῆς πτώσεως: μοῦ ἔδωκε, σοῦ ἔστειλε, τοὺς ὑπεσχέθη κλπ.

Εἰς τὸν προφορικὸν λόγον χρησιμοποιοῦνται καὶ οἱ τύποι ἐμένα, ἐσὺ, ἐσένα, ἐμεῖς, ἐσεῖς, ἐμᾶς, ἐσᾶς, ὅταν πρόκειται ἰδίως νὰ δηλωθῇ ἔμφασις ἢ ἀντιδιαστολὴ: Ἐσὺ τὰ ὁμολογεῖς· ἐμένα κάλεσε καὶ ὄχι ἐσένα.

β') Κτητικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 175. Ὁ κῆπος τοῦ σχολείου εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν ἰδικόν μας. Ὁ ἰδικός σας εἶναι μεγαλύτερος ἢ μικρότερος;

Σήμερα ἐλησμόνησα τὸν κονδυλοφόρον, ἀλλ' ὁ Παῦλος μοῦ ἔδωκε τὸν ἰδικόν του· δὲν εἶχα πέννα καὶ μοῦ ἔδωκε τὴν ἰδικήν του. Αἱ ἰδικαὶ σας ἀσχολίαι εἶναι εὐχάριστοι, ἐνῷ αἱ ἰδικαὶ μας εἶναι κουραστικά.

§ 176. Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς αἱ λέξεις α) τὸν ἰδικόν μας τίθεται ἀντὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ κῆπόν μας, β) ὁ ἰδικός σας τίθεται ἀντὶ

- τοῦ α' προσώπ. *ἰδιοί μας - ἰδικαί μας - ἰδικά μας* καὶ
ἡμέτεροι, - αι, - α
- τοῦ β' » *ἰδιοί σας - ἰδικαί σας - ἰδικά σας* καὶ
ὑμέτεροι, - αι, - α
- τοῦ γ' » *ἰδιοί των - ἰδικαί των - ἰδικά των*
σφέτεροι - σφέτεροι - σφέτερα

§ 178. Αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι ἔχουν τρία γένη, διότι εἶναι δυνατὸν νὰ τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων ἀρσενικοῦ ἢ θηλυκοῦ ἢ οὐδετέρου γένους, κλίνονται δὲ ὅπως τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

§ 179. "Όταν αἱ ἀντωνυμίαι αὐταὶ εἶναι μαζὶ μὲ τὰ οὐσιαστικά, τὰ ὁποῖα προσδιορίζουν, λέγονται **ἀντωνυμικὰ κτητικὰ ἐπίθετα**: ὁ *ἰδικός μου κῆπος*, τὸ *ἰδικόν σου βιβλίον*, ἡ *ἰδική του οἰκία*. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τῶν κτητικῶν ἀντωνυμιῶν ἡ γενική *μου, σου, του - μας, σας, των, τους*: ὁ *κῆπός μας*, τὸ *βιβλίον σου*, τὰ *πράγματά μας*, ἡ *οἰκία σας*, ὁ *κῆπός σας*.

§ 180. Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι καὶ τὰ κτητικὰ ἐπίθετα ἀπαντοῦν καὶ μὲ τὴν μορφήν: *δικός μου, δικός σου, δικός του, δικός μας, δικός σας, δικός των ἢ δικός τους* κλπ.

γ') Αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι

§ 181. Ὅλγιοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι διαθέτουν **τὸν ἑαυτόν των** δι' ἔργα, ποῦ ὠφελοῦν τὴν κοινωνίαν. "Όποιος θέλει νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ, πρέπει νὰ ἀπαρνηθῇ **τὸν ἑαυτόν του**. Εἶναι φυσικὸν νὰ ἀγαπῶμεν **τὸν ἑαυτόν μας**: δύσκολον εἶναι νὰ ἀγαπᾷ κανεὶς τοὺς ἄλλους. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἐδίδαξε: « Νὰ ἀγαπᾷς τὸν πλησίον σου, ὅπως **τὸν ἑαυτόν σου**. "Όσα λέγω εἰς ἄλλους, τὰ λέγω πρῶτα **τοῦ ἑαυτοῦ μου** ».

§ 182. Εἰς τὴν φράσιν οἱ ἄνθρωποι διαθέτουν **τὸν ἑαυτόν των**, ἢ λέξις **τὸν ἑαυτόν των** φανερώνει τὸ ἴδιον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ καὶ συγχρόνως δέχεται τὴν ἐνέργειάν του· ὁμοίως εἰς τὴν φράσιν ὅπως ἀγαπᾷς **τὸν ἑαυτόν σου**, ἢ λέξις **τὸν ἑαυτόν σου** φανερώνει τὸ ἴδιον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ καὶ συγχρόνως δέχεται

τὴν ἐνέργειαν. Εἶναι δηλ. αἱ λέξεις αὐταὶ ἀντωνυμῖαι, αἱ ὁποῖαι τίθενται εἰς τὸν λόγον, ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ, ὅτι τὸ πρόσωπον, ποὺ κάμνει μίαν ἐνέργειαν, εἶναι τὸ ἴδιον μὲ ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια.

Αἱ ἀντωνυμῖαι αἱ ὁποῖαι φανερώουν τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ καὶ συγχρόνως δέχεται τὴν ἐνέργειαν (πάσχει), λέγονται **αὐτοπαθεῖς** ἀντωνυμῖαι. Εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς:

Ἑνικὸς

α' πρόσ.

β' πρόσ.

γ' πρόσ.

Γεν. τοῦ ἐαυτοῦ μου τοῦ ἐαυτοῦ σου τοῦ ἐαυτοῦ του, της, του
Αἰτ. τὸν ἐαυτόν μου τὸν ἐαυτόν σου τὸν ἐαυτόν του, της, του

Πληθυντικὸς

Γεν. τοῦ ἐαυτοῦ μας ἢ τῶν ἐαυτῶν μας - τοῦ ἐαυτοῦ σας ἢ τῶν ἐαυτῶν σας - τοῦ ἐαυτοῦ των ἢ τῶν ἐαυτῶν των
Αἰτ. τὸν ἐαυτόν μας ἢ τοὺς ἐαυτούς μας - τὸν ἐαυτόν σας ἢ τοὺς ἐαυτούς σας - τὸν ἐαυτόν των ἢ τοὺς ἐαυτούς των

§ 183. Ἀπαντοῦν ἀκόμη χωρὶς τὸ ἄρθρον: **ἄφ' ἐαυτοῦ μου** εἶπα ὅσα εἶπα. Ὁ Δημήτριος ἐκράτησε **δι' ἐαυτόν** ἐν μόνον ἀπὸ τὰ δῶρα, ποὺ ἔλαβεν εἰς τὴν ἐορτὴν του. **Εὐλόγησαν ἐαυτούς** καὶ ἀλλήλους.

Εἰς τὴν γραφομένην γλῶσσαν χρησιμοποιοῦνται ἐνίοτε καὶ οἱ κατωτέρω τύποι τῆς ἀρχαίας γλώσσης.

Ἑνικὸς

α' πρόσ.

β' πρόσ.

ἀρσ.

θηλ.

ἀρσ.

θηλ.

Γεν. ἐμαντοῦ ἐμαντῆς σεαυτοῦ - σαυτοῦ σεαντῆς - σαυτῆς
Δοτ. ἐμαντῶ ἐμαντῇ σεαντῶ - σαυτῶ σεαντῇ - σαυτῇ
Αἰτ. ἐμαντόν ἐμαντήν σεαντόν - σαυτόν σεαντήν - σαυτήν

Π λ θ υ ν τ ι κ ὸ ς

α' πρόσ.	β' πρόσ.	γ' πρόσ.
ἡμῶν αὐτῶν	ὑμῶν αὐτῶν	Ἐνικὸς
ἡμῖν αὐτοῖς - αἷς	ὑμῖν αὐτοῖς - αἷς	ἄρσ.
ἡμᾶς αὐτοὺς - ἄς	ὑμᾶς αὐτοὺς - ἄς	θηλ.
		οὐδ.
ἑαυτοῦ - αὐτοῦ	ἑαυτῆς - αὐτῆς	ἑαυτοῦ - αὐτοῦ
ἑαυτῷ - αὐτῷ	ἑαυτῇ - αὐτῇ	ἑαυτῷ - αὐτῷ
ἑαυτὸν - αὐτὸν	ἑαυτήν - αὐτήν	ἑαυτὸ

Π λ θ υ ν τ ι κ ὸ ς

ἑαυτῶν	ἑαυτῶν	ἑαυτῶν
ἑαυτοῖς	ἑαυταῖς	ἑαυτοῖς
ἑαυτοὺς	ἑαυτάς	ἑαυτὰ

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Ἀπὸ τὴν αἰτιατικὴν ἐσχηματίσθη εἰς τὸν προφορικὸν λόγον καὶ ἡ ὀνομαστικὴ: ὁ ἑαυτός μου, ὁ ἑαυτός σου, ὁ ἑαυτός μας, ὁ ἑαυτός σας, ὁ ἑαυτός των (ἢ τους), οἱ ὅποιοι ἰσοδυναμοῦν μετὰ: ἐγὼ προσωπικῶς - τὸ πρόσωπόν μου, σὺ προσωπικῶς, αὐτὸς προσωπικῶς, ἡμεῖς προσωπικῶς κλπ.

δ') Ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμίαι

§ 184. Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους = νὰ ἀγαπᾶτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἢ νὰ ἀγαπᾶσθε μεταξύ σας.

Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε = νὰ βαστάζετε τὰ βάρη ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου ἢ νὰ βαστάζετε τὰ βάρη μεταξύ σας.

Ἡ λέξις ἀλλήλους τίθεται εἰς τὸν λόγον καὶ φανερώνει, πρόσ-
ωπα, ποὺ ἐνεργοῦν καὶ συγχρόνως δέχονται τὸ ἐν τὴν ἐνέργειαν τοῦ
ἄλλου. Τὸ ἴδιον φανερώνει καὶ ἡ λέξις ἀλλήλων. Εἶναι δηλ. αἱ λέ-
ξεις αὗται ἀντωνυμίαι καὶ τίθενται εἰς τὸν λόγον, διὰ νὰ φανερώσουν
περισσότερα τοῦ ἐνὸς πρόσωπα, ποὺ ἐνεργοῦν καὶ συγχρόνως δέχονται
τὰ μὲν τὴν ἐνέργειαν τῶν ἄλλων· λέγονται δὲ ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυ-
μίαι. Τύποι αὐτῆς εἶναι τοῦ πληθ. ἀριθ. γεν. ἀλλήλων, αἰτ. ἀλλή-
λους - ἀλλήλας - ἀλλήλα καὶ δοτ. ἀλλήλοις, ἀλλήλαις.

§ 185. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμίαι εἶναι : ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἡ μία τὴν ἄλλην, τὸ ἓνα τὸ ἄλλο ἢ μεταξὺ μας, σας, των.

Σημείωσις. Αἱ λέξεις ἀλληλοβοήθεια, ἀλληλοὑποστήριξις κλπ. γίνονται ἀπὸ τὴν ἀντωνυμίαν αὐτὴν καὶ τὰ ὀνόματα βοήθεια κλπ.

ε') Δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 186. Δεικτικαὶ λέγονται αἱ ἀντωνυμίαι, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν λόγον ἀντὶ ὀνομάτων, ποὺ θέλομεν νὰ δεῖξωμεν. Αὐταὶ εἶναι κυρίως αἱ **οὗτος - αὕτη - τοῦτο, ἐκεῖνος - ἐκείνη - ἐκεῖνο, αὐτὸς - αὕτη - αὐτό.**

α) Ἡ **οὗτος** χρησιμοποιεῖται, ὅταν πρόκειται νὰ δειχθῇ κάτι, ποὺ εἶναι πρὸ ὀφθαλμῶν ἢ περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος ἀμέσως προηγουμένως : Ὁ Κλέαρχος ἦτο Λακεδαιμόνιος· **τοῦτον** προσεκάλεσεν ὁ Κύρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου.

β) Ἡ **ἐκεῖνος** χρησιμοποιεῖται, ὅταν πρόκειται νὰ δειχθῇ κάτι, ποὺ εἶναι εἰς ἀπόστασιν ἢ δὲν εὐρίσκεται ἐμπρὸς μας : Ὁ Ξέρξης ἐκάλεσε τοὺς ὑπερασπιστὰς τῶν Θερμοπυλῶν νὰ παραδώσουν τὰ ὅπλα· **ἐκεῖνοι** ὁμῶς ἀπῆντησαν : « μολὼν λαβέ ».

γ) Ἡ **αὐτὸς** χρησιμοποιεῖται, ὅταν ὁ ὁμιλῶν ἔχῃ ὑπ' ὄψιν κάτι, ἀνεξαρτήτως ἂν αὐτὸ εἶναι μακρὰν ἢ πλησίον ἢ ἀπουσιάζῃ : Ὁ Ἀγγλος διοικητὴς εἰς τὴν Κύπρον ἐφήρμοξε κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ βαρβάρους μεθόδους· **αὐτὸς** ἀποδεικνύεται ὅτι ἦτο ἀπολίτιστος ἄνθρωπος.

§ 187. Ἡ ἀντωνυμία **οὗτος** κλίνεται ὡς ἑξῆς:

Ὅν.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
Γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου	τούτων	τούτων	τούτων
Δοτ.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Αἰτ.	τοῦτον	ταύτην	τοῦτο	τούτους	ταύτας	ταῦτα

Αἱ **ἐκεῖνος - ἐκείνη - ἐκεῖνο** καὶ **αὐτὸς - αὕτη - αὐτό** κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

§ 188. "Αλλαι δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ α) τοιοῦτος - τοιαύτη - τοιοῦτο (ν), διὰ τὰ δειχθῆ ποιότης, β) τοσοῦτος - τοσαύτη - τοσοῦτο (ν) καὶ τόσος - τόση - τόσο (ν), διὰ τὰ δειχθῆ ποσότης ἢ τοιοῦτος, κατὰ τὴν ὁποίαν κλίνεται καὶ ἡ τοσοῦτος, κλίνεται ὡς ἐξῆς:

Ἑνικὸς

Ὅν.	τοιοῦτος	τοιαύτη	τοιοῦτο (ν)
Γεν.	τοιούτου	τοιαύτης	τοιούτου
Δοτ.	τοιοῦτω	τοιαύτῃ	τοιοῦτω
Αἰτ.	τοιοῦτον	τοιαύτην	τοιοῦτο (ν)

Πληθυντικὸς

Ὅν.	τοιοῦτοι	τοιαῦται	τοιαῦτα
Γεν.	τοιοῦτων	τοιοῦτων	τοιοῦτων
Δοτ.	τοιοῦτοις	τοιαύταις	τοιοῦτοις
Αἰτ.	τοιοῦτους	τοιαύτας	τοιαῦτα

Ἡ τόσος - τόση - τόσον κλίνεται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

§ 189. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην καὶ τὴν λογοτεχνίαν ἡ οὗτος λέγεται καὶ τοῦτος - τούτη - τοῦτο ἢ ἐτούτος - ἐτούτη - ἐτούτο, ἀντὶ δὲ τῆς τοιοῦτος συνηθεστέρα εἶναι τέτοιος - τέτοια - τέτοιο, αἱ ὁποῖαι κλίνονται ὡς δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

§ 190. Δεικτικὰ ἀντωνυμικὰ ἐπίθετα. Αἱ δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι, ὅταν εἰς τὸν λόγον συνοδεύουν οὐσιαστικά, εἶναι ἀντωνυμικὰ ἐπίθετα: αὕτη ἡ πόλις, αὐτὸ τὸ παιδίον, οὗτος ὁ κῆπος, οἱ τοιοῦτοι χαρακτήρες.

στ') Ἡ ἐπαναληπτικὴ ἀντωνυμία αὐτὸς

§ 191. Οἱ Κύπριοι ἀγωνίσθησαν κατὰ τῶν Ἀγγλων, διὰ τὰ ἀναγκάσουν αὐτοὺς νὰ ἀναγνωρίσουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐνωθῇ ἡ μεγαλόνησος μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα. Οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν Σωκράτη εἰς θάνατον καὶ ἔδωκαν εἰς αὐτὸν νὰ πῇ τὸ κώνειον.

Εἰς τὴν φράσιν διὰ τὰ ἀναγκάσουν αὐτοὺς, ἡ λέξις αὐτοὺς ἐτέθη ἀντὶ τῆς λέξεως Ἀγγλους, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ ἐπαναληφθῇ μετὰ

τὸ διὰ τὰ ἀναγκάσουν. Ἐπίσης εἰς τὴν φράσιν ἔδωκαν εἰς αὐτόν, ἡ λέξις **αὐτόν** ἐτέθη ἀντὶ τῆς λέξεως *Σωκράτη*, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ ἐπαναληφθῇ μετὰ τὴν λέξιν ἔδωκαν.

Ἡ ἀντωνυμία **αὐτός**, ὅταν τίθεται εἰς τὸν λόγον διὰ νὰ μὴ ἐπαναληφθῇ μία λέξις, περὶ τῆς ὁποίας ἔχει γίνεαι λόγος προηγουμένως, λέγεται **ἐπαναληπτική**.

§ 192. Ἀντὶ τῆς ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας **αὐτός** χρησιμοποιοῦνται καὶ οἱ τύποι **τοῦ, τόν, τῆς, τήν, τοὺς**. Αἱ ἀνωτέρω φράσεις ἠδύνατο νὰ εἶναι : *Οἱ Κύπριοι ἀγωνίζονται κατὰ τῶν Ἀγγλων, διὰ νὰ τοὺς ἀναγκάσουν κλπ., οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν Σωκράτη καὶ τοῦ ἔδωκαν κλπ.*

Πολλάκις οἱ τύποι **τοῦ, τόν, τῆς, τήν, τοὺς** κλπ. τίθενται εἰς τὸν λόγον πρὸ τοῦ οὐσιαστικοῦ, εἰς τὸ ὅποιον ἀποδίδονται, καὶ προλαμβάνουν τρόπον τινα αὐτό : *τὸν εἶδες σήμερα τὸν Παῦλον ; τοὺς παρακολούθησες τοὺς ἀγῶνας εἰς τὸ Στάδιον ;* Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ ἀντωνυμία λέγεται **προληπτική**.

ζ') Ὁριστικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 193. Ἡ ἀντωνυμία **αὐτός** με ἄρθρον ὁ **αὐτός - ἡ αὐτή - τὸ αὐτό** σημαίνει ὁ **ἴδιος** : *τὸ αὐτὸ φόρεμά, οἱ αὐτοὶ λόγοι* εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ὁ **αὐτός - ἡ - ὁ** εἶναι **ὀριστικὴ ἀντωνυμία**.

Αἱ λέξεις **ὁ ἴδιος, ὁ μόνος** του κλπ. χωρὶς ἄρθρον καὶ με γενικήν τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν τίθενται εἰς τὸν λόγον, διὰ νὰ ὀρίσουν καὶ νὰ ξεχωρίσουν τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα ἀπὸ ἄλλα ὁμοειδῆ καὶ ἐπέχουν θέσιν ὀριστικῆς ἀντωνυμίας.

Εἶναι δὲ αὐταὶ αἱ α) ὁ **ἴδιος - ἡ ἴδια - τὸ ἴδιον** πάντοτε με ἄρθρον καὶ β) **μόνος - μόνη - μόνον** χωρὶς ἄρθρον καὶ με γενικήν τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν **μόνος μου, μόνονι μας** κλπ.

η') Ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 194. *Τίς* ἦτο ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ; *Ποῖοι* ἀνήγγειλαν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν λαμπρὰν νίκην ; *Πόσοι* ἐφονεύθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ;

Πόσοι είναι οἱ μαθηταὶ τῆς τάξεώς σας καὶ **ποῖοι** εἶναι οἱ ἐπιμελέστεροι; **Ποῖος** δὲ εἶναι ὁ ἀριστος ὄλων; Ὁ Πέτρος τί μαθητὴς εἶναι;

Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς αἱ λέξεις **τίς, πόσοι, ποῖος** χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν λόγον, ὅταν κάμνωμεν κάποιαν ἐρώτησιν· α) διὰ κάποιο πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, **τίς; ποῖος;** β) διὰ τὸ ποσὸν τῶν προσώπων ἢ πραγμάτων **πόσοι;** καὶ γ) διὰ τὸ ποιὸν προσώπων ἢ πραγμάτων: **τί ἄνθρωπος εἶναι ὁ Πέτρος;** αἱ λέξεις αὗται λέγονται **ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι**· εἶναι δὲ τρεῖς **τίς, ποῖος, πόσος**.

§ 195. Ἡ ἀντωνυμία **τίς** ἔχει δύο τύπους, ἓνα διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν **τίς** καὶ ἓνα διὰ τὸ οὐδέτερον **τί**· κλίνεται δὲ ὡς ἐξῆς:

Ἑνικὸς			Πληθυντικὸς		
	ἀρσ.-θηλ.	οὐδ.	ἀρσ.-θηλ.	οὐδ.	
Ὀν.	τίς	τί	τίνες	τίνα	
Γεν.	τίνος	τίνος	τίνων	τίνων	
Δοτ.	τίνι	τίνι	τίσι	τίσι	
Αἰτ.	τίνα	τί	τίνας	τίνα	

Αἱ ἄλλαι ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

Ἡ ἀντωνυμία **τί**, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται, ὅταν γίνεται ἐρώτησις διὰ τὸ ποιὸν τῶν προσώπων ἢ πραγμάτων, εἶναι ἄκλιτος καὶ σημαίνει **τί λογῆς - τί εἵδους** εἶναι τὸ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα: **τί παιδί εἶναι αὐτό; τί φίλος εἶναι αὐτός;**

§ 196. Ἀντωνυμικὰ ἐρωτηματικὰ ἐπίθετα. "Ὅταν αἱ ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι συνοδεύωνται ἀπὸ οὐσιαστικά, εἶναι ἐπίθετα ἀντωνυμικά: **ποῖος** μαθητὴς ἀπουσίασε **χθές;** **πόσους** στρατιώτας ἔχει ὁ λόχος; **πόσων** χρόνων εἶναι τὸ παιδί;

θ') Ἀόριστοι ἀντωνυμίαι

§ 197. Ἐάν τις θέλῃ νὰ κερδήσῃ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, πρέπει νὰ κάμῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· ἐὰν **κάποιος** ἔχῃ πολλοὺς χι-

τῶνας, νὰ κρατήσῃ **ἕνα** διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς **ἄλλους** νὰ μοιράσῃ εἰς πτωχοὺς.

Τινὲς τῶν μαθητῶν δὲν συμμορφώνονται μὲ τὸν κανονισμὸν τοῦ σχολείου. Ὁ Διευθυντὴς λέγει εἰς τοὺς μαθητάς: « Διὰ τὴν πολυήμερον ἐκδρομὴν πρέπει **ἕκαστος** νὰ ἔχῃ τροφίμα διὰ **μίαν** τοῦλάχιστον ἡμέραν. **Ὅλοι** θὰ εἰσθε αὐριον εἰς τὰς 7.30' π.μ. συγκεντρωμένοι εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου. **Μερικοὶ** θὰ ἔλθουν ἐνωρίτερον, διὰ νὰ ἐπιβλέπουν τὴν τάξιν. **Κανεῖς** δὲν πρέπει νὰ ἀπουσιάσῃ, διότι εἰς **οὐδένα** ἡ ἐταιρεία τῶν σιδηροδρόμων θὰ ἐπιστρέφῃ τὰ χρήματα ».

§ 198. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον αἱ λέξεις **τίς, κάποιος, ἕνας, ἄλλος, ἕκαστος, ὅλοι, μερικοί, οὐδεὶς, κανένας** τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων, τὰ ὅποια δὲν εἶναι ὀρισμένα· ἀναφέρονται εἰς πρόσωπα ἢ πράγματα ἀόριστως, εἶναι δηλ. ἀντωνυμίαι καὶ λέγονται **ἀόριστοι**.

Ἀόριστοι δηλαδὴ **ἀντωνυμίαι** λέγονται αἱ ἀντωνυμίαι, αἱ ὅποια φανερώνουν πρόσωπα ἢ πράγματα ἀόριστως, χωρὶς δηλ. νὰ τὰ ὀνομάζωμεν.

§ 199. Συνηθέστεραι ἀόριστοι ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ ἑξῆς :

1. **τίς** ἀρσ. θηλ., **τί** οὐδέτ. : ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐπλησίαζεν εἰς **τινα** κόμην, ἐξῆλθε πρὸς προὑπάντησιν αὐτοῦ πλῆθος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.

2. **μερικοὶ - μερικαὶ - μερικὰ** μόνον εἰς τὸν πληθυντ. ἀριθμὸν: **μερικοὶ** μαθηταὶ δὲν προσέχουν.

3. **ὅλος - ὅλη - ὅλον** : μὴ ἀνησυχεῖτε. Θὰ ὁμιλῶ δυνατὰ καὶ θὰ ἀκούσετε **ὅλοι**.

4. **ἕκαστος - ἐκάστη - ἕκαστον** : **ἕκαστος** ἔχει τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών του.

5. **ἄλλος - ἄλλη - ἄλλο** : εἶναι **ἄλλος**, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ προσέλθῃ ὡς **μάστις** ;

6. **οὐδεὶς - οὐδεμία - οὐδὲν** : **οὐδεὶς** πορεῖ νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον.

7. **κάποιος - κάποια - κάποιος** : κοίταξε νὰ ἰδῇς **κάποιος** ἐκτύπησε τὴν θύραν.

8. **κανεῖς - καμμία - κανέν** (**κανένας - καμμία - κανέν**) : **κανεῖς** δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μεῖνῃ ὀρθῶς εἰς τὸ θέατρον, διὰ νὰ βλέπουν **ὅλοι** τὴν σκηνήν.

9. **δλόκληρος - ον** : **δλόκληρος** ἢ πόλις κατεστράφη ἀπὸ τοῦς σεισμούς.

10. **ὁ, ἡ, τὸ δεῖνα** κλπ.

11. **ἐκάτερος - ἐκατέρα - ἐκάτερον** (ὁ καθεὶς ἐκ τῶν δύο χωριστά).

12. **ἀμφότεροι - αι - α** == καὶ οἱ δύο.

13. **οὐδέτερος - α - ον** == οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ὁ ἄλλος ἀπὸ τοῦς δύο.

§ 200. Ἡ **τίς**, ἀντὶ τῆς ὁποίας χρησιμοποιεῖται περισσότερον ἢ **κάποιος - α - ο**, κλίνεται ὡς ἐξῆς:

Ἑνικὸς			Πληθυντικὸς		
ἄρσεν. θηλ.	οὐδ.		ἄρσεν. θηλ.	οὐδ.	
Ὄν.	τίς	τί	τινός	τινά	
Γεν.	τινός	τινός	τινῶν	τινῶν	
Δοτ.	τινί	τινί	τισί	τισί	
Αἰτ.	τινά	τί	τινάς	τινά	

Ὅλοι οἱ τύποι τῆς ἀντωνυμίας **τίς - τί** εἶναι ἐγκλιτικά.

§ 201. Αἱ ἀντωνυμῖαι **μερικοὶ - μερικαὶ - μερικά**, **δλος - η - ον**, κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάκλιτα ἐπίθετα.

§ 202. Ἡ **οὐδεὶς - οὐδεμία - οὐδέν** καὶ **κανεῖς - καμμία - κανέν** κλίνονται μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν ὡς ἐξῆς:

Ὄν.	οὐδεὶς	οὐδεμία	οὐδέν	κανεῖς	καμμία	κανέν	καὶ κανένα
Γεν.	οὐδενός	οὐδεμῆς	οὐδενός	κανενός	καμμῆς	κανενός	
Δοτ.	οὐδενὶ	οὐδεμῇ	οὐδενὶ	—	—	—	
Αἰτ.	οὐδένα	οὐδεμίαν	οὐδέν	κανένα	καμμίαν	κανέν	

Ὅμοίως κλίνονται καὶ ἡ ἀντωνυμία **καθεὶς - καθεμία - καθέν**, ἢ ὁποία τίθεται συνήθως ἀντὶ τῆς ἑκάστος.

§ 203. Μετὰ τὴν ἀντωνυμίαν **κανεῖς**, ἢ ὁποία συνήθως χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τῆς **οὐδεὶς**, τίθεται πάντοτε τὸ **δέν**, ἐνῷ μετὰ τὸ **οὐδεὶς** δὲν τίθεται : **κανεῖς δὲν** μὲ εἶδε, ἀλλὰ **οὐδεὶς μὲ εἶδε**.

§ 204. Εἰς τὴν φράσιν καθ' ὁδὸν μ' ἐχαιρέτισε ἓνας, τὸν ὁποῖον διὰ πρῶτην φορὰν ἐβλεπα, ἡ λέξις ἓνας σημαίνει κάποιος. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ ἓνας (εἷς) - μία - ἓν εἶναι ἀντωνυμία καὶ ὄχι ἀριθμητικόν.

§ 205. "Ὅλοι αἱ ἄοριστοι ἀντωνυμίαι, ὅταν εἶναι μαζί με οὐσιαστικά, εἶναι ἄοριστα ἀντωνυμικά ἐπίθετα : ἄνθρωπός τις, μερικαὶ γυναικες, εἰς ἐκάστην πόλιν· κάποιο παιδί ἔπese καὶ κτύπησε· οὐδείς κόπος, κανεῖς δρόμος, ἡ ἄλλη ὁδός· ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι θνητοί· κανεῖς μαθητὴς δὲν γίνεται δεκτὸς πρὸς ἐγγραφὴν χωρὶς τὸν κηδεμόνα.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. 'Αόριστοι ἀντωνυμίαι εἶναι καὶ τὰ ἄκλιτα κάτω, κάτω τι, τίποτε, κάθε τι : εἶδες πόσα ὠραία πράγματα ὑπάρχουν εἰς τὴν ἀγοράν ; κάτω εἶδα, κάτω τι εἶδα, τίποτε δὲν εἶδα, κάθε τι εἶναι στὴ θέσι του κλπ.

ι') Ἀναφορικά ἀντωνυμίαι

§ 206. Οἱ μαθηταὶ οἱ ὅποιοι ἀπουσίασαν χθές, θὰ ἔλθουν αὐριον μετὰ τὸν πατέρα των. "Ὅστις θέλει νὰ σπουδάσῃ, πρέπει νὰ κοπιᾷσῃ. "Ὅποιος εἶναι πλούσιος, δὲν εἶναι πάντοτε καὶ εὐτυχής. "Ὅσους συνήρτησα, μοῦ εἶπαν, ὅτι δὲν γνωρίζουν, ποῦ κάθεται ὁ κ. Παῦλος. Νὰ εἰπῇς εἰς ὅποιον καὶ ἂν ἔλθῃ, ὅτι δὲν θὰ εἶμαι ἐδῶ σήμερα. "Ὅσον καὶ ἂν κοπιᾷς, δὲν θὰ κατορθώσῃς νὰ μαντεύσῃς, ὅσα σκέπτομαι. "Ὁ νέος, παιδί μου, ποῦ συναναστρέφεσαι, δὲν μοῦ ἀρέσει πολὺ. Οἱ γονεῖς ποῦ δὲν φροντίζουν νὰ ἀναθρέψουν τὰ παιδιά μετὰ χριστιανικὰς ἀρετάς, εἶναι ὑπεύθυνοι γιὰ ὅ,τι συμβῇ εἰς αὐτά.

§ 207. Εἰς τὴν πρῶτην φράσιν ἡ λέξις οἱ ὅποιοι ἐτέθη ἀντὶ τῆς λέξεως οἱ μαθηταί. Τὸ νόημα δὲ τῆς φράσεως, ποῦ εἰσάγεται μετὰ τὴν λέξιν οἱ ὅποιοι, ἀποδίδεται (ἀναφέρεται) εἰς τὴν προηγούμενην λέξιν οἱ μαθηταί. Ἐπίσης εἰς τὴν δευτέραν φράσιν μετὰ τὴν λέξιν ὅστις ἀποδίδεται τὸ νόημα εἰς ἐκεῖνον, ποῦ πρέπει νὰ κοπιᾷσῃ. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ τὰς λέξεις ὅσους, ὅσα, ὅποιος, πού, ὅ,τι. Αἱ λέξεις αὗται χρησιμοποιοῦνται ἀντὶ ὀνομάτων, εἶναι δηλ. ἀντωνυμίαι, μετὰ τὰς ὁποίας τὸ νόημα τῆς φράσεως, ποῦ ἀνήκουν, ἀποδίδεται (ἀναφέρεται) εἰς μίαν λέξιν ἄλλης φράσεως καὶ λέγονται ἀναφορικά ἀντωνυμίαι.

§ 208. Ἡ ἀντωνυμία ὅστις - ἥτις - ὅ,τι προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν ὅς - ἥ - ὅ (ὁ ὁποῖος) καὶ τὴν ἀόριστον τις - τί. Τῆς ἀντωνυμίας ὅς, ἥ ὁποία κλίνεται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα, χρησιμοποιοῦνται ὀρισμένοι τύποι εἰς μερικὰς φράσεις, π.χ. ὁ ἄνθρωπος, περὶ οὗ ὁ λόγος· ἡ ὑπόθεσις, περὶ ἧς πρόκειται. Τῆς ἀντωνυμίας ὅστις - ἥτις - ὅ,τι ἀπαντοῦν συνήθως οἱ ἐξῆς τύποι :

	Ἑνικὸς			Πληθυντικὸς		
Ὅν.	ὅστις	ἥτις	ὅ,τι	οἵτινες	αἵτινες	ἅπανα
Γεν.	οὗτος	—	οὗτος	—	—	—
Δοτ.	—	—	—	—	—	—
Αἰτ.	—	—	ὅ,τι	—	—	ἅπανα

§ 209. Ἀλλαι ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ : ὁ. ὁποῖος - ἡ ὁποία - τὸ ὁποῖον, ὅποιος - ὅποια - ὅποιο, ὅσος - ὅση - ὅσον, οἷος - οἷα - οἷον (= ὅποιος λογῆς : οἷα ἡ μορφή, τέτοια καὶ ἡ ψυχή). Αὗται κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα. Ἐπίσης ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι καὶ αἱ : ὁποιοσδήποτε, οἷοσδήποτε, εἰς τὰς ὁποίας τὸ - δῆποτε δὲν κλίνεται. Ἡ ἀντωνυμία ὁστισδήποτε - ὁ,τιδήποτε δὲν ἔχει θηλυκόν.

§ 210. Τὸ ὅ,τι καὶ ὁ,τιδήποτε ἀπαντᾷ εἰς φράσεις : ὅ,τι θέλεις, ὁ,τιδήποτε ζητήσης κλπ.

§ 211. Τὸ πού χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ ὁ ὁποῖος εἰς ὅλας τὰς πτώσεις καὶ ὅλα τὰ γένη : ὁ νέος πού (= ὁ ὁποῖος) ἦλθε χθές· ὁ παντοπώλης πού (= ἀπὸ τὸν ὁποῖον) φωνίζομεν οἱ μαθηταὶ πού (= οἱ ὁποῖοι) ἀπουσίασαν· ἐκεῖνοι, πού (= τοὺς ὁποῖους) εἶδαμε χθές, ἦσαν χωριανοὶ μας.

* Ἀσκησις *

§ 212. Ὁ Πύρρος, ὁ ὁποῖος ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἠλείου, εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἄνδρα τινὰ Θεσσαλὸν ὡς σύμβουλον, ὅστις ὠνομάζετο Κινέας. Οὗτος διεκρίνετο διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν πειστικότητα τῶν λόγων του, ὥστε ὅλοι ἐθαύμαζον καὶ ἐπείθοντο, εἰς ὅ,τι αὐτὸς ἔλεγε. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πύρρος τὸν ἐξετίμα ἰδιαιτέρως καὶ πάντοτε τὸν συνε-

* Δι' ὅλας τὰς ἀντωνυμίας.

βουλεύετο, τί ἔπρεπε εἰς ἐκάστην περίπτωσιν νὰ κάμῃ. Εἶχε δὲ ἀναπτύχθῃ μεταξύ των μεγάλη φιλία, ὥστε νὰ δύναιτο ὁ Κινέας νὰ λέγῃ ἐλευθέρως τὴν γνώμην του καὶ μάλιστα μερικὰς φορὰς ἀφ' ἑαυτοῦ του, χωρὶς νὰ τοῦ ζητηθῇ. "Οτε ὁ Πύρρος ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, ἐκάλεσε τὸν Κινέα καὶ τὸν ἐρώτησε: «Ποίαν γνώμην ἔχεις σὺ, ὦ Κινέα, διὰ τοὺς Ρωμαίους;» «Βασιλεῦ, σ' εὐχαριστῶ, ἀπήντησεν ὁ Κινέας, διότι μὲ καλεῖς, νὰ σοῦ δώσω τὴν γνώμην μου, καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἀκούσης ἀπὸ ἐμέ, ὅ,τι σκέπτομαι. Ἐγὼ ἀκούσει ἀπὸ ὅλους, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι εἶναι γενναῖοι πολεμισταί. Ἄλλ' ὥς ὑποθέσωμεν, ὅτι θὰ τοὺς νικήσωμεν. Τί ἔχομεν νὰ κερδήσωμεν ἡμεῖς;» «Ἐρωτᾷς, φίλε μου, πράγμα, ποὺ εἶναι φανερόν. Ἄν καταλάβωμεν τὴν Ρώμην, ἣτις εἶναι ἡ πλέον ἀξιόμαχος πόλις τῆς Ἰταλίας, θὰ γίνωμεν κύριοι ὁλοκλήρου τῆς Ἰταλίας, χωρὶς οὐδεὶς νὰ φέρῃ ἀντίστασιν», «Καὶ ὕστερα;» προσέθεσεν ὁ Κινέας. «Ἐπειτα, εἶπεν ὁ Πύρρος, πλησίον εἶναι ἡ Σικελία μὲ τὰς πλουσιωτάτας πόλεις τῆς, ποὺ θὰ περιέλθουν καὶ αὐταὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν μας. Ἀπέναντι δὲ τῆς Σικελίας, εἶναι ἡ Καρχηδών, τὴν κατάληψιν τῆς ὁποίας ἐνδόλως θὰ ἐπιτύχωμεν». «Ἀλήθεια, ἀπήντησεν ὁ Κινέας, κανὲν ἐμπόδιον δὲν θὰ ὑπάρχῃ διὰ τὴν κατάληψιν ἔπειτα καὶ τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ἂν ὅλα αὐτὰ γίνον, τί ἄλλο θὰ κάμωμεν;» Ὁ Πύρρος τότε ἐγέλασε καὶ εἶπε: «Τότε, φίλε μου, θὰ ἡσυχάσωμεν καὶ θὰ εὐχαριστούμεθα συζητοῦντες μεταξύ μας γιὰ διάφορα ζητήματα». Καὶ ὁ Κινέας ἀπήντησεν: «Ἄλλ', ὦ βασιλεῦ, ἀφοῦ τώρα ἔχομεν τὴν ἡσυχίαν, διατὶ δὲν ἀσχολούμεθα μὲ συζητήσεις εὐχαρίστους; Εἶναι ἀνάγκη νὰ περάσωμεν πρῶτον ἀπὸ κινδύνους καὶ αἵματα καὶ νὰ σκορπίσωμεν τόσους θανάτους καὶ τόσῃν δυστυχίαν γυρὸ μας, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἡσυχίαν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν σήμερον;» Μ' ὅλα αὐτὰ ὁμως δὲν κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Πύρρον νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, ἡ ὁποία ἦτο καταστρεπτικὴ δι' αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἀριθμητικά

§ 213. Οἱ νομοὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι **πεντήκοντα** (50) μὲ πρωτεύουσαν **μίαν** πόλιν δι' ἕκαστον νομόν. **Πρῶτος** δημότης εἰς πόλεις,

αἱ ὁποῖαι ἔχουν κατοίκους ἄνω τῶν **πέντε χιλιάδων** (5000), εἶναι ὁ δήμαρχος. Μετὰ τοῦ δημάρχου ἐκλέγονται ἀνὰ πᾶν **τέταρτον** ἔτος καὶ **ἕξ** (6) ἢ **οκτῶ** (8) ἢ **δώδεκα** (12) δημοτικοὶ σύμβουλοι. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ὁ ἀριθμὸς τῶν δημοτικῶν συμβούλων εἶναι **διπλάσιος** ἢ **τριπλάσιος** τῶν μικροτέρων. Τὰ καθήκοντα τοῦ δημάρχου δὲν εἶναι **ἀπλᾶ**, ὅπως θὰ ἐνόμιζέ τις, ἀλλὰ **πολλαπλᾶ**. Φροντίζει οὗτος διὰ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ δήμου, τὴν ὑγείαν τῆς πόλεως, τὸν ἐξωραϊσμόν αὐτῆς, τὴν κατασκευὴν τῶν ὁδῶν καὶ παρακολουθεῖ τὰ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα ἀνέρχονται ὄχι εἰς **δεκάδας** καὶ **ἐκατοντάδας**, ἀλλὰ εἰς πολλὰς **χιλιάδας** δραχμῶν. Τέλος ἐπιβλέπει τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ δήμου, τοὺς ὁποίους ἐπιθεωρεῖ **δὺς** καὶ **τρὶς** κατὰ μῆνα.

α') Ἀριθμητικὰ ἐπίθετα

§ 214. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν αἱ λέξεις : **ἐννέα**, **πέντε χιλιάδες**, **πρῶτος**, **τέταρτος**, **διπλάσιος**, **τριπλάσιος**, **ἄπλοῦς**, **δεκάς**, **δύς**, **τρὶς**, αἱ ὁποῖαι φανερόνουν ὀρισμένον πλῆθος ὄντων ἢ ἐκφράζουν ἄλλας ἀριθμητικὰς ἐννοίας ἢ σχέσεις. Αἱ λέξεις αὗται λέγονται **ἀριθμητικά**. Εἶναι δὲ αὐτὰ ἐπίθετα, π.χ. **μία** (πόλις), **διπλάσιος**, **ἄπλοῦς**, ἢ οὐσιαστικά, π.χ. **δεκάς**, **τριὰς** ἢ ἐπιρρήματα **δύς**, **τρὶς**.

§ 215. Τὰ ἀριθμητικὰ ἐπίθετα λέγονται :

1) **Ἀπόλυτα**, ὅταν φανερόνουν ἀπλῶς ὀρισμένον πλῆθος ὄντων : ἐν σχολεῖον, **μία** πόλις, **διακόσιοι** στρατιῶται.

2) **Τακτικά**, ὅταν φανερόνουν, ποίαν θέσιν κατέχει τι εἰς μίαν σειρὰν ὁμοειδῶν ὄντων : ὁ **πρῶτος** μαθητής, ὁ **τρίτος**, ἡ **εἰκοστή** πέμπτη **Μαρτίου**. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ τακτικὰ ἀριθμητικὰ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ προσθήκην τῆς καταλήξεως - **τος** μέχρι τοῦ 19, π.χ. **τρίτος** (τρία), **δέκατος** (δέκα), καὶ τῆς καταλήξεως - **στός** ἀπὸ τοῦ 20 καὶ ἄνω, π.χ. **εἰκοστός** (εἰκοσι), **χιλιοστός**, **διακοσιοστός** κλπ. Κλίνονται δὲ ὅλα κατὰ τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

3) **Πολλαπλασιαστικά**, **ἄπλοῦς**, **διπλοῦς** κλπ., ὅταν λέγωμεν ἄλμα ἀπλοῦν, ἄλμα τριπλοῦν ἐννοοῦμεν, ὅτι κάμνομεν ἓνα πηδῆμα, τρία πηδῆματα, δηλ. αὐτὰ φανερόνουν ἀπὸ πόσα ἀπλᾶ μέρη ἀποτελεῖται

κάτι τι: ἄλμα ἀπλοῦν, ἄλμα τριπλοῦν. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ πολλαπλασιαστικά σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ τὴν κατάληξιν - **πλοῦς**, π.χ. τριπλοῦς, ἐπταπλοῦς, δεκαπλοῦς· κλίνονται δὲ κατὰ τὰ συνηρημένα δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα ἀπλοῦς - ἀπλή - ἀπλοῦν (χρυσοῦς - ῆ - οῦν).

4) **Ἀναλογικά**, ὅταν φανερόνουν πόσας φορές εἶναι ἐν ποσὸν μεγαλύτερον ἀπὸ ἄλλο τοῦ αὐτοῦ εἶδους: ἡ ἀπόστασις ἀπὸ Ἀθηνῶν μέχρι Κορίνθου εἶναι τετραπλάσια ἀπὸ τὴν μέχρις Ἐλευσίνος. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀναλογικά σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων καὶ λήγουν εἰς - **πλάσιος**, π.χ. ἐπταπλάσιος, δεκαπλάσιος καὶ κατὰ ταῦτα διπλάσιος, τριπλάσιος κλπ. Κλίνονται δὲ κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

§ 216. Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικά εἰς - **μία** - **ἓν**, **τρεις** - **τρία**, **τέσσαρες** - **τέσσαρα** κλίνονται τὸ μὲν εἰς εἰς τὸν ἐνικόν, τὰ δὲ **τρεις** καὶ **τέσσαρες** εἰς τὸν πληθυντικὸν ὡς ἐξῆς:

	Ἑνικός			Πληθυντικός		
	ἄρσεν.	θηλ.	οὐδ.	ἄρσεν.	θηλ.	οὐδ.
Ὀν.	εἷς ἢ ἓνας	μία	ἓν ἢ ἓνα	τρεῖς - τρία	τέσσαρες - τέσσαρα	
Γεν.	ἐνός	μιας	ἐνός	τριῶν	τεσσάρων	
Δοτ.	ἐνὶ	μιαῖ	ἐνὶ	τρισὶ(ν)	—	
Αἰτ.	ἓνα	μίαν	ἓν ἢ ἓνα	τρεῖς - τρία	τέσσαρας - τέσσαρα	

§ 217. Ἀπὸ τοῦ διακόσιοι - διακόσιαι - διακόσια καὶ ἄνω κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα εἰς τὸν πληθυντικόν.

Ἀπὸ τοῦ πέντε μέχρι τοῦ ἑκατὸν τὰ ἀπόλυτα εἶναι ἄκλιτα.

Σημείωσις. Διὰ τὰ κλάσματα χρησιμοποιοῦνται διὰ μὲν τὸν ἀριθμητὴν τὰ ἀπόλυτα, διὰ δὲ τὸν παρονομαστὴν τὰ τακτικά $\frac{1}{4}$ ἐν τέταρτον. Τὸ ἐννέα, ἐννεακόσια μὲν δύο ν, τὸ ἐνενήκοντα, ἑνατος μὲ ἓνα ν.

§ 218. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἀπαντοῦν:

- 1) Τὰ ἀπόλυτα τέσσαρες - τέσσαρα, τριάντα, σαράντα, πενήντα κλπ. ἀντὶ τέσσαρες, τριάκοντα, τεσσαράκοντα, πενήκοντα κλπ.
- 2) Τὰ πολλαπλασιαστικά ἀπλός, διπλός ἀσυνήθιστα ἀντὶ ἀπλοῦς, διπλοῦς κλπ.

β') Ἀριθμητικὰ οὐσιαστικά

§ 219. Τὰ ἀριθμητικὰ οὐσιαστικά φανερώνουν ὀρισμένην ἀριθμητικὴν ποσότητα διαφόρων ἀτόμων ἢ ὁμοειδῶν πραγμάτων. Εἶναι ὅλα θηλυκὰ καὶ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ προσθήκην τῆς καταλήξεως - **ας** (γεν. - **άδος**), π.χ. **δυάς**, **τριάς**, **δεκάς**, **ἐκατοντάς**, **χιλιάς**. Τοῦ εἰς τὸ οὐσιαστικὸν εἶναι ἡ **μονάς**, τοῦ τέσσαρα ἡ **τετράς**, τοῦ πέντε ἡ **πεντάς**, τοῦ εἴκοσι ἡ **εἰκοσάς**, τοῦ τριάκοντα ἡ **τριακοντάς** κλπ.

§ 220. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν τὰ ἀνωτέρω οὐσιαστικά ἀπαντοῦν καὶ μὲ κατάληξιν -**άδα**: **τριάδα**, **πεντάδα**, **ἐξάδα**, **δεκάδα**, **εἰκοσάδα**, **χιλιάδα** κλπ., ποὺ κλίνονται κατὰ τὰ πρωτόκλιτα.

Ἀπαντοῦν ἐπίσης οὐσιαστικά ἀριθμητικὰ μὲ κατάληξιν -**ριά**, π.χ. **δεκαριά**, **δεκαπενταριά**, **τριακονταριά**, ποὺ φανερώνουν πλῆθος μονάδων. Ἐπίσης ἀπαντοῦν καὶ ἄλλα εἰς -**άρα**, ποὺ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ πῆραν ἰδιαιτέραν σημασίαν, π.χ. **τριάρα**, **πεντάρα**, **πεντακοσάρα**, **χιλιάρα** κλπ.

γ') Ἀριθμητικὰ ἐπιρρήματα

§ 221. Ἀριθμητικὰ ἐπιρρήματα λέγονται αἱ ἀριθμητικαὶ λέξεις, διὰ τῶν ὁποίων δίδεται ἀπάντησις μὲ ἐπιρρημα εἰς - **άκις** εἰς τὴν ἐρώτησιν πόσες φορές; Τὰ περισσώτερα ἀπὸ αὐτὰ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ τὴν κατάληξιν - **κις** ἢ - **άκις**, π.χ. **ἐπτά** - **ἐπτάκις**, **δέκα** - **δεκάκις**, καὶ κατ' ἀναλογίαν μὲ αὐτὰ **πέντε** - **πεντάκις**, **ἑξ** - **ἐξάκις**, **ὀκτάκις**, **ἐκατοντάκις** κλπ. Τὰ ἐπιρρήματα τῶν τριῶν πρώτων ἀριθμῶν (εἰς, δύο, τρία) εἶναι: εἰς - **ἅπαξ** (= μίαν φοράν), δύο - **δὶς** (= δύο φορές), τρία - **τρίς** (= τρεῖς φορές).

§ 222.

Πίναξ τῶν ἀριθμητικῶν

Ἀραβ. σημ.	Ἑλλην.	Ἀπόλυτα	Τακτικά	Οὐσιαστικά	Ἐπιρρήματα
1	α'	εἰς ἢ ἕνας μία - ἐν ἢ ἕνα	πρῶτος	μονάς	ἅπαξ
2	β'	δύο	δεύτερος	δυάς	δὶς
3	γ'	τρεῖς - τρία	τρίτος	τριάς	τρίς

4	δ'	τέσσαρες-τέσσαρα	τέταρτος	τετράς	τετράκις
5	ε'	πέντε	πέμπτος	πεντάς	πεντάκις
6	στ'	ἕξ ἢ ἑξί	ἕκτος	ἑξάς	ἑξάκις
7	ζ'	ἐπτά	ἑβδομος	ἐπτάς ἢ - ἐπτάκις ἑβδομάς	
8	η'	ὀκτώ	ὀγδοος	ὀκτάς	ὀκτάκις
9	θ'	ἐννέα	ἐνατος	ἐννεάς	ἐννεάκις
10	ι'	δέκα	δέκατος	δεκάς	δεκάκις
11	ια'	ἐνδεκα	ἐνδέκατος		ἐνδεκάκις
12	ιβ'	δώδεκα	δωδέκατος	δωδεκάς	δωδεκάκις
13	ιγ'	δεκατρεῖς	δέκατος τρίτος		
14	ιδ'	δεκατέσσαρα	δέκατος τέταρτος		
15	ιε'	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος		
20	κ'	εἴκοσι	εἰκοστός	εἰκοσάς	εἰκοσάκις
30	λ'	τριακόνα ἢ τριάντα	τριακοστός	τριακοντάς	τριακον- τάκις
40	μ'	τεσσαράκοντα ἢ σαράντα	τεσσαρακοστός		
50	ν'	πεντήκοντα ἢ πενήντα	πεντηκοστός		
60	ξ'	ἑξήκοντα ἢ ἑξήντα	ἑξηκοστός		
70	ο'	ἐβδομήκοντα ἢ ἐβδομήντα	ἐβδομηκοστός		
80	π'	ὀγδοήκοντα ἢ ὀγδόντα	ὀγδοηκοστός		
90	ζ'	ἐνενήκοντα ἢ ἐνενήντα	ἐνενηκοστός		
100	ρ'	ἑκατόν	ἑκατοστός	ἑκατοντάς	ἑκατον- τάκις
200	σ'	διακόσιοι - αι-α	διακοσιοστός		
300	τ'	τριακόσιοι - αι-α	τριακοσιοστός		
1000	ι,α	χίλιοι - αι - α	χιλιοστός	χιλιάς	χιλιάκις
10000	ι,ι	δέκα χιλιάδες	δεκακισχι- λιοστός	μυριάς	μυριάκις

* Ἀ σ κ η σ ι ς *

§ 223. Τὸ σχολεῖον τοῦ χωριοῦ ἔχει ἑξ ἑτάξεις μὲ τρεῖς διδασκάλους, ἓκ τῶν ὁποίων ἓνας εἶναι διευθυντής· ὑπάρχει ἐπίσης καὶ μία διδασκά-
λισσα, δηλ. τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρας διδα-
σκάλους καὶ δι' αὐτὸ λέγεται τετρατάξιον.

Ἡ πρώτη τάξις ἔχει τριάκοντα μαθητὰς καὶ ἡ δευτέρα εἴκοσι
πέντε. Τὰ μαθήματα τῶν δύο τάξεων διδάσκονται μαζί. Συνδιδάσκονται
ἐπίσης καὶ τὰ μαθήματα τῆς τρίτης καὶ τετάρτης τάξεως, ἐνῶ ἡ πέμπτη
καὶ ἡ ἕκτη τάξις διδάσκονται τὰ μαθήματα χωριστὰ ἐκάστη. Ἡ
πέμπτη τάξις ἔχει διπλάσιον ἀριθμὸν μαθητῶν ἀπὸ τὴν ἕκτην, ἡ δὲ
πρώτη τριπλάσιον τῆς τρίτης.

Οἱ διδάσκαλοι φροντίζουν, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ μαθαίνουν τὸ
μάθημα κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας· δι' αὐτὸ τὸ ἐπαναλαμβάνουν
δὺς καὶ τρεῖς. Μία ὁμως πεντὰς μαθητῶν τῆς πρώτης τάξεως δὲν κα-
τορθώνει νὰ μαθαίνει τὸ μάθημα, ἀν καὶ δεκάκις τὸ ἐπαναλάβῃ ὁ διδά-
σκαλος.

Ἡ φοίτησις εἰς τὸ σχολεῖον εἶναι ἐξαετής, ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου μέχρι
τοῦ δωδεκάτου ἔτους. Τὰ μαθήματα γίνονται πρὸ μεσημβρίας. Μετὰ
μεσημβρίαν οἱ μαθηταὶ συγκεντρώνονται εἰς τὸ γυμναστήριον, ὅπου
ἀσχοῦνται εἰς διάφορα ἀγωνίσματα, εἰς τὸ ἄλμα ἁπλοῦν, ἄλμα τριπλοῦν
καὶ εἰς τὸν δρόμον τῶν ἑκατὸν καὶ χιλίων τετρακοσίων μέτρων.

Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εἰς τὰς ἑπτὰ καὶ τρία τέταρτα π.μ. παρατάσ-
σονται οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου καὶ μετὰ τὴν πρωινήν
προσευχὴν εἰσέρχονται εἰς τὰς αἰθούσας διδασκαλίας μὲ ἡσυχίαν ἀνὰ
δυάδας. Τὰς Κυριακὰς μεταβαίνουν μὲ τοὺς διδασκάλους τῶν εἰς τὴν
ἐκκλησίαν κατὰ τετράδας ἢ ἐξάδας.

Τὸ διδακτήριον τοῦ σχολείου εἶναι εὐρύχωρον μὲ αὐλὴν καὶ ἐπό-
στεγον μήκους ὀκτὼ μέτρων καὶ πλάτους πέντε. Ἐκτίσθη μὲ δωρεὰς
ὁμογενῶν ἑξ Ἀμερικῆς, οἱ ὁποῖοι διέθεσαν πολλὰς δεκάδας χιλιάδων
δολλαρίων, τὰ ὅποια ἀντιπροσωπεύουν πολλὰς ἑκατοντάδας χιλιάδων
δραχμῶν, ἴσως δὲ καὶ περισσότερα τοῦ ἑνὸς ἑκατομμύριου.

* Διὰ τὰ ἀριθμητικά.

Ρήματα

α') Ὁρισμός τοῦ ρήματος

§ 224. α) Ὁ γεωργὸς σκάπτει τὸν ἀγρὸν, σπέρνει λαχανικὰ καὶ φυτεύει δένδρα. Τὰ λαχανικὰ πολλὰκις καταστρέφονται ἀπὸ σκώληκας, τὰ δὲ δένδρα βλάπτονται ἀπὸ ἔντομα. Διὰ τοῦτο ὁ γεωργὸς δὲν ἡσυχάζει ποτὲ καὶ δὲν κοιμᾶται ξένοιαστος.

β) Ὁ τακτικὸς μαθητὴς σηκώνεται τὸ πρωὶ ἐνωρίς, πλύνεται, κτενίζεται, ἐνδύεται καὶ πηγαίνει εἰς τὸ σχολεῖον καθαρὸς.

§ 225. Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις παρατηροῦμεν ὅτι :

α) Αἱ λέξεις σκάπτει, φυτεύει φανερώνουν, ὅτι ὁ γεωργὸς κάμνει κάποιαν ἐνέργειαν, δηλ. ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ κάτι.

β) Αἱ λέξεις καταστρέφονται, βλάπτονται φανερώνουν, ὅτι τὰ λαχανικὰ καὶ τὰ δένδρα παθαίνουν κάτι, δηλ. ὅτι τὸ ὑποκείμενον παθαίνει κάτι ἀπὸ κάποιον

γ) Αἱ λέξεις σηκώνεται, πλύνεται, ἐνδύεται φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει ἐνέργειαν καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν δέχεται αὐτὸ τὸ ἴδιον.

δ) Αἱ λέξεις ἡσυχάζει, κοιμᾶται φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν.

Αἱ λέξεις αὗται λέγονται ρήματα δηλ. ρήματα λέγονται αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει κάποιαν ἐνέργειαν ἢ παθαίνει κάτι τι ἢ εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν.

β') Παρεπόμενα τοῦ ρήματος

1. Διάθεσις τῶν ρημάτων

§ 226. Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ρήματα α) τὰ σκάπτει καὶ φυτεύει, τὰ ὁποῖα φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει κάποια δουλειά, δηλ. ἐνεργεῖ κάτι, λέγονται ἐνεργητικῆς διαθέσεως ἢ ἐνεργητικά, διότι εἰς αὐτὰ τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, ποῦ ἐνεργεῖ.

β) Τὰ σηκώνεται, πλύνεται, κτενίζεται, ἐνδύεται, τὰ ὅποια φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, ποὺ κάμνει κάποια ἐνέργειαν, ἥ δὲ ἐνέργεια αὐτὴ ἐπιστρέφει εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον, λέγονται **μέσης διαθέσεως ἢ μέσα ρήματα**.

γ) Τὰ καταστρέφονται καὶ βλάπτονται, ποὺ φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, ποὺ παθαίνει κάτι ἀπὸ ἄλλου, λέγονται **παθητικῆς διαθέσεως ἢ παθητικὰ ρήματα**.

δ) Τὰ ἡσυχάζει καὶ κοιμᾶται, ποὺ φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, ποὺ οὔτε ἐνεργεῖ οὔτε παθαίνει κάτι, λέγονται **οὐδετέρας διαθέσεως ἢ οὐδέτερα ρήματα**.

§ 227. Διάθεσις δηλ. τοῦ ρήματος λέγεται ἡ κατάστασις, εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρίσκεται τὸ ὑποκείμενον, ὥστε νὰ ἐνεργῇ κάτι ἢ νὰ παθαίνει κάτι ἢ οὔτε νὰ ἐνεργῇ οὔτε νὰ παθαίνει (ἀνάλογα μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ρήματος).

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω αἱ διαθέσεις τῶν ρημάτων εἶναι τέσσαρες, **ἐνεργητική, παθητική, μέση καὶ οὐδέτερα**.

2. Φωνὴ τοῦ ρήματος

§ 228. Ἄν εἰς τὰ ἀνωτέρω ρήματα ὑποκείμενον εἶναι τὸ ἐγώ, θὰ ἔχωμεν α) ἐγὼ σκάπτ - ω, σπεῖρ - ω, φυτεύ - ω, ἡσυχάζ - ω καί, ἂν εἶναι ὑποκείμενον τὸ σύ, αὐτός, ἡμεῖς, σεῖς, αὐτοί, θὰ ἔχωμεν σὺ σπεῖρ - εἰς, αὐτὸς φυτεύ - εἰ, ἡμεῖς ἡσυχάζ - ομεν, σεῖς φυτεύ - ετε, αὐτοὶ ἡσυχάζ - ουν· β) ἐγὼ βλάπτ - ομαι, κτενίζ - ομαι, ἐνδύ - ομαι, κοιμοῦ - μαι καὶ μὲ ὑποκείμενα β' ἢ γ' προσώπου ἐνδύ - εσαι, κτενίζ - εται, κοιμᾶ - σθε, κτενίζ - ονται.

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἔχομεν ἐν πληθος τύπων, ποὺ ἀνήκουν εἰς τὰ ρήματα, ποὺ λήγουν μὲ ὑποκείμενον τὸ ἐγὼ εἰς - ω : λύ - ω, παίζ - ω κλπ.

Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἔχομεν πληθος τύπων, ποὺ ἀνήκουν εἰς τὰ ρήματα, ποὺ μὲ ὑποκείμενον τὸ ἐγὼ λήγουν εἰς - ομαι ἢ - μαι : λύ - ομαι, κτενίζ - ομαι, κοιμοῦ - μαι. Τὸ σύνολον τῶν τύπων, ποὺ ἀνήκουν εἰς ρήματα, ποὺ λήγουν μὲ ὑποκείμενον τὸ ἐγὼ εἰς - ω ἢ - ομαι, λέγεται **φωνὴ τοῦ ρήματος**.

§ 229. Τὰ περισσότερα ῥήματα ἔχουν δύο φωνάς,

1) τὴν **ἐνεργητικὴν φωνήν**, ποὺ περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν τύπων τῶν ῥημάτων, ποὺ λήγουν κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰς - ω : λύ - ω, φρενέ - ω, καὶ

2) τὴν **μέσσην φωνήν**, ποὺ περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν τύπων τῶν ῥημάτων, ποὺ λήγουν κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰς - ομαι ἢ - μαι : λού - ομαι, βλέπτ - ομαι, κάθη - μαι.

Ἡ μέση φωνὴ περιλαμβάνει τὰ μέσα καὶ παθητικὰ ῥήματα, τὰ ὁποῖα κλίνονται μὲ τὰς ἰδίας καταλήξεις.

Σημείωσις. Ὅταν λέγωμεν, ὅτι ἓν ῥῆμα εἶναι **ἐνεργητικὸν ἢ παθητικὸν ἢ μέσον**, ἐννοοῦμεν ποίαν σημασίαν ἔχει, ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑποκειμένου (ποίᾳ διαθέσεως εἶναι), ἐνῶ ὅταν λέγωμεν, ὅτι τὸ ῥῆμα εἶναι **ἐνεργητικῆς ἢ μέσης φωνῆς**, ἐννοοῦμεν μόνον τὴν μορφήν τῶν τύπων αὐτοῦ. Τὸ ῥῆμα π.χ. αἰσθάνομαι πόνον εἶναι **ἐνεργητικῆς διαθέσεως**, ἀλλὰ **μέσης φωνῆς**, τὸ κτενίζομαι εἶναι **μέσης διαθέσεως καὶ μέσης φωνῆς**, τὸ ἡσυχάζω οὐδετέρας διαθέσεως καὶ ἐνεργητικῆς φωνῆς.

3. Πρόσωπον τοῦ ῥήματος

§ 230. Εἰς τὰ ῥήματα (ἐγὼ) φρενέω, (σὺ) ἡσυχάζεις, (αὐτός) φρενέει, (ἡμεῖς) κοιμοῦμεθα, (σεῖς) ἐργάζεσθε, (αὐτοί) ἐργάζονται παρατηροῦμεν, ὅτι ἕκαστος τύπος φανερώνει συγχρόνως, ποίου προσώπου εἶναι τὸ ὑποκείμενον, ἂν δηλ. εἶναι πρώτου ἢ δευτέρου ἢ τρίτου προσώπου· αὐτὸ δὲ γίνεται φανερόν ἀπὸ τὴν κατάληξιν.

Πρόσωπον δηλ. τοῦ ῥήματος λέγεται ὁ τύπος, ποὺ φανερώνει, τίνος προσώπου εἶναι τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ, ἂν δηλ. εἶναι πρώτου ἢ δευτέρου ἢ τρίτου προσώπου.

4. Ἀριθμὸς τοῦ ῥήματος

§ 231. Οἱ τύποι τῶν ἀνωτέρω ῥημάτων φανερώνουν ἀκόμη, ἂν τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἓν ἢ πολλά, π.χ. ὁ τύπος ἡσυχάζεις φανερώνει, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἓν πρόσωπον, σὺ. Ὁ τύπος βλέπτονται (τὰ δένδρα) φανερώνει, ὅτι τὸ ὑποκείμενον περιλαμβάνει πολλὰ δένδρα· αὐτὸ δὲ γίνεται φανερόν καὶ ἀπὸ τὰς καταλήξεις τῶν τύπων.

Ὁ τύπος τοῦ ρήματος, ὁ ὁποῖος φανερώνει, ἂν τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἐν ἡ πολλὰ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα λέγεται **ἀριθμὸς** τοῦ ρήματος· οἱ ἀριθμοὶ εἶναι δύο, ὁ **ἐνικός** καὶ ὁ **πληθυντικός**.

5. Χρόνοι τοῦ ρήματος

§ 232. Ὁ Χαρίλαος εἶναι καλὸς μαθητὴς καὶ ἐργάζεται ἐφέτος ἐντατικά. Τώρα, πού οἱ ἄλλοι πῆγαν νὰ κοιμηθοῦν, αὐτὸς **γράφει** τὰς ἀσκήσεις τῆς γραμματικῆς. Πέρυνσι ἤτο ἐπίσης τακτικός καὶ **ἔγραφε** καθημερινῶς τὰς ἀσκήσεις. Ἐλπίζω, ὅτι μὲ τὸν καιρὸν θὰ γίνῃ ἀκόμη καλότερος καὶ **θὰ γράφῃ**, χωρὶς νὰ κάμῃ σφάλματα. Χθὲς **ἔγραψε** τὴν ὀρθογραφικὴν ἀσκήσιν χωρὶς σφάλματα καὶ ἐπῆρε πολὺ καλὸν βαθμὸν. Τώρα ἀντιγράφει τὰς προχείρους σημειώσεις εἰς τὸ καθαρὸν τετραδίου καὶ **ἔχει γράψει** ἕως τώρα δώδεκα σελίδας· ἕως χθὲς **εἶχε γράψει** τὰς ἐξ σελίδας, αὔριον **θὰ γράφῃ** ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ **θὰ γράψῃ** ἀρκετὰς σελίδας· ἐλπίζει δέ, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας **θὰ ἔχῃ γράψει** εἰς τὸ καθαρὸν, ὅσα **θὰ ἔχῃ διδαχθῇ** ἕως τότε.

§ 233. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν διάφοροι τύποι τοῦ ρήματος **γράφω**, οἱ ὁποῖοι φανερώνουν, πότε γίνεται ἡ γραφή. Ὁ τύπος τοῦ ρήματος, πού φανερώνει, πότε γίνεται ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, λέγεται **χρόνος** τοῦ ρήματος. **Χρόνος** εἶναι τὸ παρὸν, τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον. Ἄν ἐξετάσωμεν τοὺς τύπους τοῦ ρήματος γράφω εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον, παρατηροῦμεν :

1) Εἰς τὴν φράσιν τώρα αὐτὸς γράφει, ὁ τύπος **γράφει** φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις γίνεται τώρα, δηλ. τὴν ὥραν, πού ὁμιλεῖ κάποιος διὰ τὸν Χαρίλαον, δηλ. κατὰ τὸ παρὸν (κατὰ τὸν ἐνεστώτα χρόνον). Εἰς τὴν φράσιν ὁ Χαρίλαος ἐργάζεται ἐφέτος, ὁ τύπος **ἐργάζεται** φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις (ἡ μελέτη) γίνεται συνεχῶς ἢ ἐπαναλαμβάνεται κάθε φορά, πού εἶναι ἀνάγκη. Διὰ τοὺς δύο αὐτοὺς τύπους λέγομεν, ὅτι εἶναι χρόνου ἐνεστώτος. **Ἐνεστώς** εἶναι ὁ χρόνος τοῦ ρήματος, πού φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, γίνεται τώρα, πού ὁμιλεῖ κάποιος ἢ ὅτι ἡ πράξις γίνεται κατ' ἐπανάληψιν. Χρόνου ἐνεστώτος εἶναι καὶ τὰ ρήματα ἀντιγράφει, ἐλπίζει, εἶναι.

2) Εἰς τὴν φράσιν πέρυνσι ἔγραφε, ὁ τύπος **ἔγραφε** φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις ἐγένετο εἰς τὸ παρελθὸν διαρκῶς ἢ κατ' ἐπανάληψιν.

‘Ο χρόνος αὐτὸς λέγεται **παρατατικός** καὶ φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις ἐγένετο εἰς τὸ παρελθόν κατὰ παράτασιν ἢ κατ’ ἐπανάληψιν.

3) Εἰς τὰς φράσεις **θὰ γράφῃ** αὔριον καὶ **θὰ γράψῃ**, οἱ τύποι αὐτοὶ φανερώνουν, ὅτι ἡ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, θὰ γίνε-ται ἢ θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον· εἶναι δηλ. οἱ τύποι αὐτοὶ χρόνου μέ-λλοντος. **Μέλλων** λέγεται ὁ χρόνος τοῦ ρήματος, ὁ ὁποῖος φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις θὰ γίνεται ἢ θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον. Ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς τύπους ὁ μὲν **θὰ γράφῃ** φανερώνει ἀκόμη, ὅτι ἡ πρᾶξις θὰ γίνεται εἰς τὸ μέλλον διαρκῶς ἢ κατ’ ἐπανάληψιν, ὁ δὲ τύπος **θὰ γράψῃ** φανερώ-νει ἀπλῶς, ὅτι ἡ πρᾶξις θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον, χωρὶς νὰ δηλώνεται, ἂν θὰ διαρκέσῃ ἢ ὅχι αὐτή. Ὁ τύπος **θὰ γράφῃ** λέγεται **μέλλων διαρ-κείας**, ὁ δὲ τύπος **θὰ γράψῃ μέλλων ἀπλοῦς**· μέλλοντος χρόνου εἶναι καὶ τὸ **θὰ γίῃ**.

4) Εἰς τὴν φράσιν **χθὲς ἔγραψε**, ὁ τύπος **ἔγραψε** φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις ἐγένετο ἀπλῶς εἰς τὸ παρελθόν, χωρὶς νὰ ἔχῃ ὑπ’ ὄψιν ἐκεῖνος, ποῦ χρησιμοποιοῖ τὸν τύπον, αὐτόν, τὴν διάρκειαν τῆς πράξεως, ἀλλὰ ἀναφέ-ρεται ἀόριστως εἰς τὸ παρελθόν. Ὁ χρόνος αὐτὸς λέγεται **ἀόριστος**. Ἀόριστου χρόνου εἶναι καὶ τὸ **ἐπῆρε**.

5) Εἰς τὴν φράσιν **ἔχει γράφει** ἕως τώρα, ὁ τύπος **ἔχει γράφει** φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, ἔχει γίνε-ι, δηλ. εἶναι τελειωμένη τὴν ὥραν, ποῦ ὁμιλεῖ κάποιος. Ὁ τύπος αὐτὸς λέγεται **παρακείμενος**, διότι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πράξεως κεῖται πρὸ τοῦ ὁμιλοῦντος (παρακείται).

6) Εἰς τὴν φράσιν **ἕως χθὲς εἶχε γράφει**, ὁ τύπος **εἶχε γράφει** φα-νερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, εἶχε γίνε-ι, δηλ. ἦτο τελειωμένη εἰς ἓν ὀρισμένον χρονικὸν σημεῖον τοῦ παρελθόντος. Ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ ρήματος λέγεται **ὑπερσυντέλικος**.

7) Εἰς τὴν φράσιν **μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ ἔχῃ γράφει**, ὁ τύπος **θὰ ἔχῃ γράφει** φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, θὰ εἶναι τελειωμένη εἰς ὀρισμένον χρονικὸν σημεῖον τοῦ μέλλοντος. Ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ ρήματος λέγεται **τετελεσμένος μέλλων**· τοῦ ἰδίου χρόνου εἶναι καὶ τὸ **θὰ ἔχῃ διδαχθῇ**.

§ 234. Ὁ ἐνεστώς, ὁ παρατατικός καὶ ὁ ἀόριστος λέγονται **ἀπλοῖ** ἢ **μονολεκτικοὶ χρόνοι**, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σχηματίζονται

μέ μίαν λέξιν λύω - ἔλυον - ἔλυσα, οἱ ἄλλοι δὲ πέντε, δηλ. ὁ μέλλων διαρκείας, μέλλων ἀπλοῦς, παρακείμενος, ὑπερσυντέλικος καὶ τετελεσμένος μέλλων λέγονται **σύνθετοι ἢ περιφραστικοί**, διότι σχηματίζονται εἰς ὅλους τοὺς τύπους μὲ περίφρασιν: θά λύω, θά λύσω, ἔχω λύσει, εἶχον λύσει, θά ἔχω λύσει.

§ 235. Ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἐνεστώτος καὶ ἀορίστου σχηματίζονται οἱ ἄλλοι χρόνοι καὶ ὅλοι οἱ τύποι τοῦ ρήματος. Ἡ σημασία ἐκάστου χρόνου εἶναι, ὅπως ἀναφέρεται ἀνωτέρω, μόνον εἰς τὴν ὀριστικὴν ἔγκλισιν καὶ ὅχι εἰς τὰς ἄλλας ἐγκλίσεις (ἰδὲ περὶ ἐγκλίσεων κατωτέρω).

6. Ἐγκλίσεις τοῦ ρήματος

§ 236. Ἡ Ἀρετὴ λέγει πρὸς τὸν Ἡρακλῆ, ὅπως ἀναφέρει ὁ Πρόδικος εἰς τὸν μῦθον: « Παιδί μου, ἐγὼ **γνωρίζω** τοὺς γονεῖς σου, **γνωρίζω** δὲ καὶ σέ, ἀφ' ὅτου ἦσο μικρός. Ἐὰν πεισθῇς εἰς τοὺς λόγους τῆς Κακίας, **θά καταστραφῇς**, ἐνῶ, ἐὰν ἀκολουθήσῃς ἐμέ, **θά σέ ὀδηγήσω** εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. **Λησμόνησε** τοὺς ἐλκυστικούς λόγους τῆς καὶ **μὴ παρασύρεσαι** ἀπ' αὐτοῦς. Ἄς **βαδίσωμεν** μαζὶ ἕως τὸ τέλος τοῦ δρόμου. **Πρόσεχε** μόνον καὶ **νὰ ἔχῃς** ὑπ' ὄψιν σου, ὅτι ὁ ἰδικός μου δρόμος εἶναι ἀνηφορικός καὶ στενός, ἐνῶ τῆς Κακίας εἶναι πλατὺς καὶ κατηφορικός, καὶ εὐκόλα **παρασύρονται** εἰς αὐτὸν οἱ νέοι. **Εἶθε νὰ κρατηθῇς** μέχρη τέλους εἰς τὸν εὐθὺν δρόμον, διὰ νὰ γίνῃς ἐνδοξος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Πολλοὶ νέοι, ἂν ἐπέιθοντο εἰς ἐμέ, δὲν **θά ὑπέφερον** καὶ δὲν **θά εἶχον μετανοήσει** διὰ τὰς πράξεις των ».

§ 237. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν διάφοροι τύποι ρημάτων, ὅπως γνωρίζω, θά καταστραφῇς, θά ὀδηγήσω, ἄς βαδίσωμεν, ἐὰν πεισθῇς, πρόσεχε, λησμόνησε, νὰ ἔχῃς (ὑπ' ὄψιν σου), δὲν θά ὑπέφερον, δὲν θά εἶχον μετανοήσει. Ὁ καθείς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τύπους φανερώνει, πῶς θέλομεν νὰ παρουσιάσωμεν τὴν πρᾶξιν, ποὺ φανερώνει τὸ ρῆμα, δηλ. ὡς πραγματικὴν, ὡς δυνατὴν κλπ., π.χ. μὲ τὸν τύπον θά καταστραφῇς, γνωρίζω παριστάνεται ἡ πρᾶξις, ποὺ φανερώνει τὸ ρῆμα, ὡς βεβαία, μὲ τὸν τύπον ἄς βαδίσωμεν παριστάνεται ὡς ἐπιθυμία.

Οἱ τύποι δηλ. τοῦ ρήματος, πού φανερώνουν, πῶς θέλομεν νά παρουσιάσωμεν τήν πράξιν τοῦ ρήματος, λέγονται **ἐγκλίσεις** τοῦ ρήματος.

§ 238. Αἱ ἐγκλίσεις εἰς τήν νέαν Ἑλληνικήν γλῶσσαν εἶναι πέντε :

1. **Ὅριστική** λέγεται ἡ ἐγκλίσις τοῦ ρήματος, πού παριστάνει τήν πράξιν ὡς βεβαίαν : γνωρίζω τοὺς γονεῖς, θὰ σέ ὁδηγήσω, οἱ νέοι παρασύρονται εὐκόλα, θὰ γίνῃς ἐνδοξος.

2. **Ὑποτακτική** λέγεται ἡ ἐγκλίσις τοῦ ρήματος, ἡ ὁποία παριστάνει τήν πράξιν ὡς ἐπιθυμίαν ἢ φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις τοῦ ρήματος πρόκειται νά γίνη καί τήν περιμένομεν, π.χ. ἂν πεισθῇ, ἂν ἀκολουθήσῃς.

3. **Προστακτική** λέγεται ἡ ἐγκλίσις τοῦ ρήματος, ἡ ὁποία παριστάνει τήν πράξιν ὡς ἀξίωσιν ἢ προσταγὴν ἐκείνου, πού ὁμιλεῖ: πρόσχε, λησμόνησε, μὴ παρασύρεσαι.

4. **Εὐκτική**. Ἡ εὐχὴ ἐκφέρεται μὲ τὸ εἶθε καὶ ὑποτακτικὴν ἢ μὲ τὸ εἶθε καὶ ὁριστικὴν παρατατικοῦ ἢ ὑπερσυντελικου: εἶθε νὰ ταξιθεύσωμεν εἶθε νὰ ἤρχεσο. Μερικοὶ τοὺς τύπους μὲ τὸ εἶθε ὀνομάζουν **εὐκτικὴν** ἢ **εὐχeticὴν** ἐγκλίσιν.

5. **Δυνητική** λέγεται ἡ ἐγκλίσις τοῦ ρήματος, ἡ ὁποία παριστάνει τήν πράξιν ὡς δυνατὴν, π.χ. δὲν θὰ εἶχον μετανοήσει (ἂν ἐπέιθοντο εἰς ἐμέ) καὶ δὲν θὰ ὑπέφερον.

§ 239. Ἡ διάθεσις, ἡ φωνή, ἡ ἐγκλίσις, ὁ χρόνος, τὸ πρόσωπον καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ ρήματος λέγονται **παρεπόμενα** τοῦ ρήματος, δηλ. πού ἀπαντοῦν εἰς κάθε τύπον ρήματος (ἀκολουθοῦν κάθε τύπον τοῦ ρήματος ἀπὸ τὸ ἔπομαι = ἀκολουθῶ).

§ 240. Ἐκτὸς τῶν ἐγκλίσεων τὸ ρῆμα ἔχει ἀκόμη δύο ἄλλους τύπους.

1. Τὸ **ἀπαρέμφατον** τὸ ὁποῖον εἶναι ἄκλιτος τύπος καὶ ὑπὸ τύπον παρηλλαγμένον χρησιμεύει διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν περιφραστικῶν τύπων τοῦ ρήματος, π.χ. εἰς τὸν τύπον ἔχω λύσει, τὸ λύσει εἶναι ἀπαρέμφατον (λύσειν), καὶ εἰς τὸν τύπον ἔχω λυθῇ, ἀπαρέμφατον εἶναι τὸ λυθῇ (λυθῆναι).

2. Τὴν **μετοχήν** ἡ ὁποία εἶναι συγχρόνως ἐπίθετον καὶ ρῆμα, π.χ. ὁ λάμπων ἥλιος = ὁ λαμπερὸς ἥλιος, ὁ ἥλιος πού λάμπει, ὁ λάμπας ἥλιος = ὁ ἥλιος πού ἐλαμψε.

Σημείωσις. Ἡ ὀνομασία τῶν ἐγκλίσεων διατηρήθη ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν τὸ ἀπαρέμφατον ὀνομάσθη ἔτσι, διότι δὲν παρεμφάνει (δὲν φανερώνει) ἀριθμὸν καὶ πρόσωπον, ἡ δὲ μετοχή, διότι μετέχει τοῦ ρήματος καὶ τοῦ ἐπιθέτου.

γ') Συστατικὰ μέρη τοῦ ρήματος

§ 241. **Θέμα.** Εἰς ἕκαστον ρηματικὸν τύπον διακρίνομεν, ὅπως καὶ εἰς τὰ ὀνόματα, τὸ **θέμα** καὶ τὴν **κατάληξιν**, π.χ. γράφ - **ομεν**, λύ - **ετε**. Εἰς κάθε ρῆμα διακρίνομεν :

1) Τὸ **ἐνεστωτικὸν θέμα**, δηλ. τὸ θέμα, ἀπὸ τὸ ὅποῖον σχηματίζεται ὁ ἐνεστώς καὶ παρατατικὸς τοῦ ρήματος, π.χ. τοῦ ρήματος φυλάττω - ἐφύλαττον ἐνεστωτ. θέμα εἶναι τὸ φυλάττ -, τοῦ παίζω - ἔπαιζον, τὸ παίζ -.

2) Τὸ **ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα**, δηλ. τὸ θέμα τοῦ ρήματος, ἀπὸ τὸ ὅποῖον σχηματίζεται τὸ θέμα τοῦ ἐνεστώτος καὶ οἱ ἄλλοι τύποι, π.χ. τοῦ ρήματος φυλάττω ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα εἶναι τὸ φυλακ - (φυλακ - ἦ).

§ 242. Εἰς πολλὰ ρήματα τὸ ἀρχικὸν θέμα εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ ἐνεστωτικόν, π.χ. γράφ - ω, λέγ - ω, γέρ - ω, πείθ - ω, διώκ - ω. Συνήθως ὅμως εἶναι διάφορον καὶ εὐρίσκομεν τὸ ἀρχικὸν θέμα ἀπὸ λέξεις συγγενεῖς μὲ τὸ ρῆμα, π.χ. τοῦ ταράσσω θέμα ἀρχικὸν εἶναι ταραχ - (ταραχ - ἦ), ἡ ἀπὸ ἄλλους χρόνους τοῦ ρήματος, π.χ. τοῦ μανθάνω τὸ ἀρχικὸν θέμα εὐρίσκομεν ἀπὸ τὸν ἀόριστον ἔμαθ - ον (θέμ. μαθ -).

§ 243. Ἀνάλογα μὲ τὸν χαρακτῆρα, ποὺ ἔχουν εἰς τὸ ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα τὰ ρήματα, διαιροῦνται :

1) Εἰς **φωνηεντόληκτα** τὰ ὅποια ἔχουν χαρακτῆρα φωνῆεν εἰς τὸ ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα, π.χ. λύ - ω, παιδεύ - ω.

2) Εἰς **συμφωνόληκτα** εἰς τὰ ὅποια χαρακτῆρ τοῦ ἀρχικοῦ θέματος εἶναι σύμφωνον, π.χ. λέγ - ω, βλέπ - ω.

§ 244. Τὰ φωνηεντόληκτα ρήματα διαιροῦνται α) εἰς **ἀσυναίρετα** : λύ - ω, πταί - ω καὶ β) εἰς **συνηρημένα** : ἀγαπῶ (ἀγαπά - ω, ἀγαπῶ), κινῶ (κινέ - ω, - ῶ).

Τὰ συμφωνόληκτα διαιροῦνται α) εἰς ἀφωνόληκτα : βλέπ - ω, διώκ - ω, πείθ - ω, γράφ - ω καὶ β) εἰς ὑγρόληκτα - ἐνρινόληκτα : στέλλ - ω, φέρ - ω, μέν - ω κ. ᾗ.

§ 245. Ἀπὸ τὰ ρήματα, ὅσα εἰς τὸ ἀ' ἐνικὸν πρόσωπον τοῦ ἐνεστώτος τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς λήγουν εἰς - ω ἄτονον, λέγονται **βαρύτονα** : λύω, διώκω, λέγω, πείθω. Ὅσα δὲ λήγουν εἰς - ῶ περισπώμενον λέγονται **συνηρημένα** : τιμῶ, ἀγαπῶ, κινῶ.

Σχηματισμός καὶ κλίσις ρημάτων

α') Κλίσις τῶν βοηθητικῶν ρημάτων

§ 246. Ἕνας Σπαρτιάτης εἶχεν εἶπει κάποτε εἰς τὸν Λεωνίδα, ὁ ὁποῖος ἦτο βασιλεὺς τῆς Σπάρτης. « Δὲν ἔχεις καμμίαν διαφοράν, βασιλεῦ, ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολίτας ». « Ἀλλὰ φίλε μου, ἀπήντησεν ὁ Λεωνίδας, ἂν δὲν εἶχον τίποτε περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, δὲν θὰ ἤμην βασιλεὺς ».

Ὅτε ὁ Λεωνίδας εἶχεν ἐτοιμασθῇ νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς τριακοσίους Σπαρτιάτας εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ οἱ ἔφοροι ἦσαν κάπως στενοχωρημένοι, διότι ἦσαν πολὺ ὀλίγοι οἱ πολεμισταί, « Ἄς εἴμεθα ὀλίγοι, εἶπεν ὁ Λεωνίδας, πάντως εἴμεθα πολλοὶ διὰ τὸν σκοπόν, διὰ τὸν ὁποῖον ἔχομεν προορισθῇ ».

Ὅτε πάλιν πρὸ τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν εἶπε κάποιος: « Εἶναι τόσον πολλοὶ οἱ Πέρσαι, ὥστε δὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ βλέπωμεν ἥλιον, διότι θὰ σκεπασθῇ ἀπὸ τὰ βέλη », ὁ Σπαρτιάτης Διηνέκης ἀπήντησεν « ἄς εἶναι· ἐὰν εἶναι τόσον πολλοί, ὥστε νὰ σκεπασθῇ ὁ ἥλιος, θὰ ἔχωμεν σκιὰν κατὰ τὴν μάχην ».

§ 247. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν διάφοροι τύποι τῶν ρημάτων εἶμαι καὶ ἔχω: ἦτο, ἦσαν, θὰ ἤμην, εἴμεθα, ἐὰν εἶναι, ἄς εἶναι - εἶχεν, ἔχεις, θὰ ἔχωμεν κλπ. μὲ ἰδιαιτέρα παρεπόμενα ὁ καθεὶς.

Παρατηροῦμεν, ὅτι εἰς τὰς φράσεις εἶχον εἶπει, ἦσαν στενοχωρημένοι, ἔχομεν προορισθῇ κλπ., οἱ τύποι τῶν δύο αὐτῶν ρημάτων (ἔχω, εἶμαι) χρησιμεύουν εἰς τὸ νὰ σχηματισθοῦν αἱ φράσεις αὐταί, αἱ ὁποῖαι εἶναι τύποι τῶν ρημάτων λέγω, στενοχωροῦμαι, προορίζομαι. Διὰ τοῦτο τὰ ρήματα ἔχω καὶ εἶμαι λέγονται **βοηθητικά** καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς :

	Ὁριστική	Ὑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
Ἑνεστώς	α' ἐν. εἶμαι	(ἶνα) εἶμαι	ἔσο ἢ νὰ εἶσαι	εἴθε νὰ εἶμαι	Εἶναι	ὄν
	β' » εἶσαι	εἶσαι	ἄς εἶναι(ἔστω)	» νὰ ἤμην εἴθε νὰ εἶσαι		οὐσα
	γ' » εἶναι	εἶναι		» νὰ ἦσο εἴθε νὰ εἶναι		ὄν
	α' πλ. εἴμεθα	εἴμεθα	νὰ εἴσθε	» νὰ ἦτο κλπ.		καὶ όντας
	β' » εἴσθε	εἴσθε	ἄς εἶναι(ἔστω- σαν)			
	γ' » εἶναι	εἶναι				

Παρατατικός : ἤμην, ἦσο, ἦτο, ἤμεθα, ἦσθε, ἦσαν.

Μέλλων : θὰ εἶμαι, θὰ εἶσαι, θὰ εἶναι κλπ.

Σημείωσις. **Δυνητική :** θὰ ἤμην, θὰ ἦσο, θὰ ἦτο κλπ.

ΕΧΩ

	Ὁριστική	Ὑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
Ἑνεστώς	α' ἔχω	(ἶνα) ἔχω	—	εἴθε νὰ ἔχω	(ν) ἔχειν	ἔχων
	β' ἔχεις	ἔχῃς	ἔχε ἢ νὰ ἔχῃς	» νὰ εἶχον		ἔχουσα
	γ' ἔχει	ἔχῃ	ἄς ἔχῃ	εἴθε νὰ ἔχῃς		
	α' ἔχομεν	ἔχωμεν	—	» νὰ εἶχες		ἔχον καὶ
	β' ἔχετε	ἔχετε	ἔχετε καὶ	εἴθε νὰ ἔχῃ		ἔχοντας
			νὰ ἔχετε	» νὰ εἶχε		
	γ' ἔχουν	ἔχουν	ἄς ἔχουν	κλπ.		

Παρατατικός : εἶχον, εἶχες, εἶχε, εἶχομεν, εἶχετε, εἶχον.

Μέλλων : θὰ ἔχω, θὰ ἔχῃς, θὰ ἔχῃ κλπ.

Σημείωσις. **Δυνητική :** θὰ εἶχον, θὰ εἶχες, θὰ εἶχε, κλπ.

§ 249. Σχηματισμός των τύπων των ρημάτων **εἶμαι** καὶ **ἔχω**.

1) Ὁ μέλλων των ρημάτων **εἶμαι** καὶ **ἔχω** σχηματίζεται μετὰ τὸ μόριον **θα** καὶ ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος : **θα εἶμαι**, **θα ἔχω**.

2) Ἡ προστακτικὴ αὐτῶν σχηματίζεται μονολεκτικῶς ἢ καὶ περιφραστικῶς μετὰ τὸ **νὰ** ἢ **ἄς** καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος.

3) Ἡ εὐκτικὴ σχηματίζεται μετὰ τὸ **εἴθε** **νὰ** καὶ ὑποτακτικὴν.

4) Ἡ δυνητικὴ σχηματίζεται μετὰ τὸ **θα** καὶ ὑποτακτικὴν παρατατικοῦ.

5) Ἡ ὑποτακτικὴ εἶναι ἰδίᾳ μετὰ τὴν ὀριστικὴν μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὸ **ἔχω**, ὅπου εἰς τὴν ὀριστικὴν ὑπάρχει **εἰ** ἢ **ο**, εἰς τὴν ὑποτακτικὴν ὑπάρχει ἀντιστοίχως **ἦ** ἢ **ω** : **ἔχεις** - **ἔχῃς**, **ἔχει** - **ἔχῃ**, **ἔχομεν** - **ἔχωμεν**.

6) Αἱ μετοχαὶ **ὦν**, **οὔσα**, **ὄν** καὶ **ἔχων** **ἔχουσα**, **ἔχον** κλίνονται ὡς τρικατάληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα.

Ἑ ν ι κ ο ς

Ὀν.	ὦν	οὔσα	ὄν	ἔχων	ἔχουσα	ἔχον
Γεν.	ὄντος	οὔσης	όντος	ἐχόντος	ἐχούσης	ἐχοντος
Δοτ.	ὄντι	οὔσῃ	όντι	ἐχοντι	ἐχούσῃ	ἐχοντι
Αἰτ.	ὄντα	οὔσαν	ὄν	ἔχοντα	ἔχουσαν	ἔχον

Π λ η θ υ ν τ ι κ ο ς

Ὀν.	ὄντες	οὔσαι	ὄντα	ἔχοντες	ἔχουσαι	ἔχοντα
Γεν.	όντων	οὔσων	όντων	ἐχόντων	ἐχουσών	ἐχόντων
Δοτ.	οὔσι	οὔσαις	οὔσι	ἐχουσι	ἐχούσαις	ἐχουσι
Αἰτ.	όντας	οὔσας	όντα	ἐχοντας	ἐχούσας	ἐχοντα

Σημείωσις. α) Τὰ ἀπαρέμφατα **εἶναι** καὶ **ἔχει** (**ν**) ἀπαντοῦν εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετὰ τὸ ἄρθρον **τό**, π.χ. ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκε τὸ εἶναι. Τὸ **εἶναι** μᾶς δὲν μᾶς βοηθεῖ νὰ σπουδάσωμεν τὸ παιδί μας. Ἀπαρέμφατα εἶναι καὶ οἱ τύποι μετὰ τὸ ἄρθρον **τό** : τὸ νὰ **εἶμαι** ἢ τὸ ὅτι **εἶμαι**, τὸ νὰ **εἶσαι** ἢ τὸ ὅτι **εἶσαι**, κλπ. καθὼς καὶ τὸ νὰ **ἔχω** ἢ τὸ ὅτι **ἔχω** κλπ., π.χ. τὸ νὰ **εἶμαι** ὑγιής ἢ τὸ ὅτι **εἶμαι** ὑγιής, τὸ χρεωστώ εἰς τὴν κανονικὴν ζωὴν, ποῦ διάγω. Τὸ νὰ **ἔχω** κάποια καλὴν κατάστασιν ἢ τὸ ὅτι **ἔχω** κάποιαν κατάστασιν, τὸ ὀφείλω εἰς τὴν οἰκονομίαν, ποῦ κάμνω. β) Οἱ τύποι τῆς προστακτικῆς τοῦ **εἶμαι** ἔστω καὶ ἔστωσαν χρησιμοποιοῦνται συνήθως εἰς τὰ μαθηματικά : ἔστω ἡ εὐθεῖα **AB**, ἔστωσαν τὰ τρίγωνα **ABΓ** καὶ **ΔΕΖ**.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν χρησιμοποιοῦνται καὶ οἱ ἐξῆς κοινοὶ καὶ διαλεκτικοὶ τύποι ἀντὶ τῶν εἰς τὸν πίνακα τῆς παραγ. 248: Ὀριστικὴ ἐνεστώς: εἴμαστε - εἴσθε. Παρατατικός: ἤμουν - ἤμουνα, ἤσουν - ἤσουνα, ἦτο καὶ ἦταν, ἤμαστε - ἤσαστε, ἦτανε. Μέλλων: θὰ εἴμαστε - θὰ εἴστε. Δυνητικὴ: θὰ ἤμουν - θὰ ἤσουν κλπ. Τοῦ ἔχω: Ὀριστικὴ παρατατικός: εἶχα - εἶχαμε - εἶχατε - εἶχαν. Δυνητικὴ: θὰ εἶχα, θὰ εἶχαμε κλπ.

β') Βαρύτονα φωνηεντόληκτα ρήματα *

§ 250. Οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς λύουν καὶ 2 - 3 προβλήματα. Ὁ Χαρίλαος πέρυσι ἔλυε τὰ προβλήματα εὐκόλως, ἔλυσε μάλιστα κάποτε ἓνα ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα. Ἔχει λύσει ἀκόμη καὶ πολλὰ ἄλλα ἀπὸ συλλογὴν προβλημάτων. Πολλοὶ μαθηταὶ δι' ὅσα προβλήματα λύονται μὲ κάποιαν δυσκολίαν καταφεύγουν εἰς βιβλία, εἰς τὰ ὁποῖα εὐρίσκουν λυμένα τὰ προβλήματα. Ἔτσι ὅμως δὲν μαθαίνουν νὰ σκέπτονται καὶ εἰς τὸν διαγωνισμόν ἀπὸ ὀλίγους μαθητὰς ἐλύθησαν τὰ προβλήματα, ποὺ ἐδόθησαν πρὸς λύσιν.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις, αἱ λέξεις αἱ ὁποῖαι εἶναι γραμμέναι μὲ μαῦρα γράμματα, εἶναι τύποι τοῦ ρήματος λύ - ω, τοῦ ὁποίου ὁ χαρακτήρ εἶναι φωνῆεν.

Τὰ ρήματα λύ - ω, πιστεύ - ω, γυτεύ - ω, κλαδεύ - ω, παύ - ω κλπ., ποὺ ἔχουν χαρακτῆρα φωνῆεν, εἶναι βαρύτονα φωνηεντόληκτα ρήματα καὶ κλίνονται ὡς ἀκολούθως:

* Ὁ διδάσκων δύναται εὐκόλως καὶ ὀφείλει κατὰ τὴν προσφορὰν τοῦ νέου νὰ μὴ παρέχῃ δογματικὰ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν ρημάτων, ἀλλὰ νὰ χρησιμοποίῃ καταλλήλους φράσεις ὅ ἴδιος ἢ οἱ μαθηταὶ νὰ εὐρίσκουν αὐτὰς κατόπιν σχετικοῦ διαλόγου.

Ὄρθια	Ἑποτατική	Προτατική	Ἐντική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
λό - ω λό - εις	λό - ω λό - ης	— λό - ε ἤ νά λό - ης ἀς λόγῃ	εἶθε νά λόω εἶθε νά λόγῃς		λό - ων λό - οντα λό - ον καί λόοντας
λό - ει λό - ομεν	λό - η λό - ωμεν	— λόετε ἀς λόον	εἶθε νά λόῃ κλπ.		
λό - ετε λό - ον	λό - ετε λό - ον				

Παρατατική : ἔλω - ον, ἔλω - ες, ἔλω - ε, ἔλό - ομεν, ἔλό - ετε, ἔλω - ον.
Ἐντική : εἶθε νά ἔλω, εἶθε νά ἔλῃς, εἶθε νά ἔλῃς, κλπ.

ἔλω - σα ἔλω - σας	λό - στο λό - σης	— λό - σε ἤ νά λό - σης ἀς λόσῃ	εἶθε νά λόσω » νά λόσῃς		λό - σας λό - σατα λό - σα
ἔλω - σε ἔλό - σαμεν	λό - σῃ λό - σωμεν	— λό - σατε ὡς λό - σουν	» νά λόσῃ » νά λόσωμεν » νά λόσατε » νά λόσουν		
ἔλω - σατε ἔλω - σα	λό - σατε λό - σουν			λ ο σ α τ ε λ ο σ α	

Μέλιαν διακρίσεις : θά λόω, θά λόῃς, θά λόῃ κλπ.
Μέλιαν ἀπλοῦς : θά λόσω, θά λόσῃς, θά λόσῃ κλπ.

ἔχω λόσει ἤ λομένηον	ἔχω λόσει ἤ λομένηον	— ἔχε ἤ νά ἔχῃς λόσει ἤ λομένηον νά ἔχῃς ἀς ἔχῃ	εἶθε νά ἔχω λόσει ἤ λομένηον εἶθε νά ἔχῃς λόσει εἶθε νά ἔχῃ λόσει κλπ.		
ἔχει ἔχομεν	» »	» »			
ἔχετε ἔχουν	» »	» »			

Ἑπεροπτελικός : εἶχον λόσει, εἶγες λόσει κλπ. ἤ εἶχον λομένηον κλπ.

Ἐντική : εἶθε νά εἶχον λόσει, εἶθε νά εἶγες λόσει κλπ.

Τελεσασμένος μέλιαν : θά ἔχω λόσει, θά ἔχῃς λόσει κλπ. ἤ θά ἔχω λομένηον, κλπ.

Σημείωσις. Εἰς τὴν ὑποτακτικὴν ἀπαντῶν καὶ οἱ τύποι: ἦνά λόγῃς, λόγῃς, καὶ τὴν προστακτικὴν: νά ἔλῃς, λόσει.

Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Εντική	Απαρέμφ.	Μετοχή
λύ-ομαι λύ-σαι λύ-εται λύ-όμεθα λύ-εσθε λύ-ονται	ῥα λύ-ωμαι λύ-σαι λύ-εται λύ-όμεθα λύ-εσθε λύ-ονται	— λύ-ον ῥ' ἢ λύ-εσαι ὥς λύεται — λύεσθε ῥ' ἢ λύεσθε ὥς λύονται	εἴθε νὰ λύομαι » νὰ λύσαι » νὰ λύεται εἴθε νὰ λύομεθα » νὰ λύεσθε » νὰ λύονται	λύ-εσθαι	λύ-όμε- νος λύ-ομένη λύ-όμε- νον

Παρατακτικός : ἐλύ-ομαι, ἐλύ-εσθαι, ἐλύ-οντο, ἐλύ-ομεθα, ἐλύ-εσθε, ἐλύ-οντο.

Εντική παρτακ. : εἴθε νὰ ἐλύομαι, εἴθε νὰ ἐλύεσθαι, εἴθε νὰ ἐλύοντο.

ἐλύ-ομαι ἐλύ-σαι ἐλύ-εται ἐλύ-όμεθα ἐλύ-εσθε ἐλύ-ονται	λύ-ω λύ-ωμαι λύ-ωμαι λύ-ωμαι λύ-ωμαι λύ-ωμαι	λύ-ον ῥ' λύ-οντο ὥς λύ-ον λύ-οντο λύ-οντο λύ-οντο	εἴθε νὰ λύω » νὰ λύωμαι » νὰ λύωμαι » νὰ λύωμαι » νὰ λύωμαι » νὰ λύωμαι	λύ-ω	λύ-οις λύ-οις λύ-οις λύ-οις λύ-οις λύ-οις
---	---	--	--	------	--

Μέλλον διαρκείας : θὰ λύωμαι, θὰ λύεσθαι, θὰ λύονται.

Μέλλον ἀπλοῦς : θὰ λύω, θὰ λύωμαι, θὰ λύωμαι.

ἐλύ-ομαι ἐλύ-σαι ἐλύ-εται ἐλύ-όμεθα ἐλύ-εσθε ἐλύ-ονται	ῥα ἐλύ-ωμαι ἐλύ-σαι ἐλύ-εται ἐλύ-όμεθα ἐλύ-εσθε ἐλύ-ονται	— (ἐσο), νὰ εἶσαι λύ-ομενος ὥς εἶναι — νὰ εἴσθαι ὥς εἶναι	εἴθε νὰ ἔχω λύω » νὰ ἔχω λύω » νὰ ἔχω λύω » νὰ εἶμαι » νὰ εἶμαι » νὰ εἶμαι	λύ-ομαι λύ-ομαι λύ-ομαι λύ-ομαι λύ-ομαι λύ-ομαι	λύ-ομαι λύ-ομαι λύ-ομαι λύ-ομαι λύ-ομαι λύ-ομαι
---	---	---	---	--	--

Υπερσυντέλικος : εἴχον, εἴχες, ἐλύοντο, ἐλύομαι, ἐλύομαι.

Εντική : εἴθε νὰ εἴχον, εἴθε νὰ εἴχες, εἴθε νὰ εἴχον.

Τελελεσμένος μέλλων : θὰ ἔχω, θὰ ἔχωμαι, θὰ ἔχωμαι.

Ἡ Δυνητική ἐγκλισίς σχηματίζεται ὡς ἐξῆς: Ἐνεργ. φωνή: ἐνεστώς καὶ ἀόρ. θά ἔλουν ὑπερσ. θά εἶχον λύσει. Μέση φωνή: θά ἐλνόμεν ὑπερσ. θά εἶχον λυθῇ κλπ.

Κανόνες σχηματισμοῦ ρημάτων

α') Σχηματισμός τῶν ἀπλῶν χρόνων τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων

§ 253. 1. Ὁ ἐνεστώς τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων σχηματίζεται μὲ προσθήκην τῶν καταλήξεων εἰς τὸ θέμα τοῦ ἐνεστώτος.

α) Ὅριστική ἐνεργ. φωνῆς: -ω, -εις, -ει, -ομεν, -ετε, -ουν (-ουσι)

» μέσης »: -ομαι, -εσαι, -εται, -όμεθα, -εσθε, -ονται.

β) Ὑποτακτική ἐνεργ. φωνῆς: -ω, -ης, -η, -ωμεν, -ετε, -ουν

» μέσης »: -ωμαι, -εσαι, -εται

-ώμεθα, -εσθε, -ωνται.

γ) Ἡ προστακτική ἐνεργητ. φωνῆς εἰς τὸ β' πρόσωπον τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ σχηματίζεται ὅχι μόνον μονολεκτικῶς, ἀλλὰ καὶ περιφραστικῶς μὲ τὸ μόριον νά καὶ τὸ ἀντίστοιχον πρόσωπον τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἐνεστώτος, π.χ. γράφε, γράφετε, νά λύης, νά λύετε, εἰς δὲ τὸ γ' πρόσωπον μὲ τὸ ἄς καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος, π.χ. ἄς λύῃ, ἄς λύουν.

Ἡ προστακτική τῆς μέσης φωνῆς σχηματίζεται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον: μὴ ἔρχεσαι, ἐργάζου, νά λύσαι, νά λύεσθε, ἄς λύεται, ἄς λύονται.

δ) Ἡ εὐκτική τοῦ ἐνεστώτος σχηματίζεται μὲ τὸ εἶθε καὶ ὑποστ. τοῦ ἐνεστώτος: εἶθε νά λύω, -ης, -η.

ε) Ἡ δυνητική ἐνεργητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μὲ τὸ θά καὶ τὴν ὀριστικὴν τοῦ παρατατικοῦ: θά ἔλουν, θά ἔλυνε κλπ. =

Ὁμοίως σχηματίζεται καὶ τῆς μέσης φωνῆς: θά ἐλνόμεν, θά ἐλύεσο κλπ.

2. Ὁ παρατατικός σχηματίζεται μὲ τὰς ἐξῆς καταλήξεις:

α) Ἐνεργητικῆς φωνῆς: -ον, -ες, -ε, -ομεν, -ετε, -ον.

β) Μέσης φωνῆς: -όμεν, -εσο, -ετο, -όμεθα, -εσθε, -οντο.

Ὁ παρατατικός τῶν ρημάτων, τὰ ὅποια ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνον, λαμβάνει εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θέματός ἐν ε, τὸ ὅποιον λέγεται αὐξήσις: ἔλουν, ἔλεγον, ἐταρασσόμην (ταράσσομαι). Ὅσα ρήματα

ἀρχίζου ἀπὸ φωνῆς, μεταβάλλουν τὸ βραχὺ φωνῆς εἰς μακρόν : ἀκούω - ἤκουον, - ἐλπίζω - ἤλπιζον. Ἰδὲ περὶ αὐξήσεως § 270 - 274.

3. Ὁ ἀόριστος α' τῆς ἐνεργ. φωνῆς, ὁ ὁποῖος λαμβάνει εἰς τὴν ὀριστικὴν μόνον αὐξήσιν, σχηματίζεται μὲ τὰς ἐξῆς καταλήξεις :

α) Ὑποτακτική : - σα, - σας, - σε, - σαμεν, - σατε, - σαν.

β) Ὑποτακτική : - σω, - σης, - ση, - σωμεν, - σετε - σουν.

γ) Ἡ προστακτικὴ εἰς τὸ β' ἐνικὸν καὶ πληθυντικὸν πρόσωπον σχηματίζεται μονολεκτικῶς, ἀλλὰ καὶ περιφραστικῶς μὲ τὸ νά καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου, εἰς δὲ τὸ γ' ἐνικὸν καὶ πληθυντ. μὲ τὸ μῦρον ἄς καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου : πιστεύσε καὶ νά πιστεύσης, ἄς πιστεύσῃ, πιστεύσατε καὶ νά πιστεύετε, ἄς πιστεύσουν, ἄκουσε καὶ ἄκουσον, ἀκούσατε : τοὺς ζυγοὺς λύσατε.

δ) Ἡ εὐκτική σχηματίζεται μὲ τὸ εἶθε καὶ ὑποτ. ἀορ. : εἶθε νά λύσω, - σης, - ση κλπ.

ε) Ἡ δυνητικὴ εἶναι ἡ ἰδίᾳ μὲ τοῦ ἐνεστώτος.

§ 254. β') Σχηματισμὸς τῶν συνθέτων ἢ περιφραστικῶν χρόνων τῶν φωνηεντολήκτων.

1. Ὁ μέλλων διαρκείας σχηματίζεται ὡς ἐξῆς :

Ὑποτακτικὴ α) ἐνεργ. φωνῆς μὲ τὸ θά καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος τοῦ ἰδίου ρήματος : θά λύω, θά λύῃς κλπ.

β) Τῆς μέσης μὲ τὸ θά καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος τῆς μέσης φωνῆς : θά λύωμαι, θά λύσαι κλπ.

2) Ὁ μέλλων ἀπλοῦς α') τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς μὲ τὸ θά καὶ ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου τῆς ἐνεργ. φωνῆς τοῦ ἰδίου ρήματος : θά λύσω, θά λύσης κλπ. β) τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μὲ τὸ θά καὶ ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου τῆς μέσης φωνῆς : θά λυθῶ, θά λυθῇς κλπ.

3. Ὁ παρακείμενος σχηματίζεται :

α) Τῆς ἐνεργ. φωνῆς εἰς τὴν ὀριστικὴν, ὑποτακτικὴν, καὶ προστακτικὴν μὲ τοὺς ἀντιστοίχους τύπους τοῦ ρήματος ἔχω καὶ τὸ ἀπαρέμ-
φρατον τοῦ ἀορίστου τῆς ἐνεργ. φωνῆς : ἔχω λύσει κλπ. ἢ μὲ τοὺς τύ-
πους τοῦ ἔχω καὶ τὴν αἰτιατικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακει-
μένου : ἔχω λυμένον, ἔχομεν λυμένα τὰ προβλήματα, ἄς ἔχουν λυμένον
κλπ. Εἰς τὴν εὐκτικὴν σχηματίζεται μὲ τὸ εἶθε καὶ τὴν ὑποτακτικὴν :
εἶθε νά ἔχῃς λύσει καὶ εἰς τὴν δυνητικὴν μὲ τὸ θά καὶ τὸν ὑπερσυντέλικον
τῆς ἐνεργ. φωνῆς : θά εἶχον ἀκούσει, θά εἶχον λυμένον τὸ πρόβλημα.

β) Τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μετὰ τὸ **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφαντον τοῦ μέσου ἢ παθητικοῦ ἀορίστου εἰς τὴν ὀριστικὴν, ὑποτακτικὴν καὶ προστακτικὴν : **ἔχω** λυθῆ, (ἵνα) **ἔχωμεν** λυθῆ, **ῥά** ἔχετε λυθῆ ἢ μετὰ τοὺς τύπους τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος **εἶμαι** καὶ τὴν ὀνομαστικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου: **εἶμαι** λυμένος, οἱ κῆποι **εἶναι** φυτευμένοι κλπ. Ἡ εὐκτική σχηματίζεται μετὰ τὸ **εἴθε** καὶ ὑποτ. παρακειμ. **εἴθε** **ῥά** ἔχω λυθῆ κλπ. Εἰς δὲ τὴν δυνητικὴν σχηματίζεται μετὰ τὸ **θά** καὶ τὸν ὑπερσυντέλικον τῆς μέσης ἢ παθ. φωνῆς: **θά** **εἶχον** λυθῆ, **θά** ἤμην λυμένος.

4. Ὁ ὑπερσυντέλικος σχηματίζεται :

α) Τῆς ἐνεργητ. φωνῆς, μετὰ τὸν παρατατικὸν τοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφαντον τοῦ ἐνεργ. ἀορίστου τοῦ ἰδίου ρήματος: **εἶχον** λύσει, **εἶχες** πιστεύσει ἢ μετὰ τοὺς τύπους τοῦ **εἶχον** καὶ τὴν αἰτιατικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου: **εἶχον** λυμένον, **εἶχε** φυτευμένον.

β) Τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μετὰ τὸν παρατατικὸν τοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφαντον τοῦ μέσου ἢ παθητ. ἀορίστου: **εἶχον** λυθῆ, **εἶχες** λυθῆ κλπ. ἢ μετὰ τὸν παρατατικὸν τοῦ **εἶμαι** καὶ τὴν ὀνομαστικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητ. παρακειμένου: **ἤμην** λυμένος, **ἦσθε** λυμένοι, **ἦτο** φυτευμένος.

5. Ὁ τετελεσμένος μέλλων σχηματίζεται :

α) Τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφαντον τοῦ ἀορίστου τῆς ἐνεργ. φωνῆς: **θά** ἔχω λύσει, **θά** ἔχῃς ἀκούσει, **θά** ἔχετε φυτεύσει ἢ μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ **ἔχω** καὶ τὴν αἰτιατικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παρακειμένου: **θά** ἔχω λυμένον, **θά** ἔχω φυτευμένον κλπ.

β) Τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφαντον τοῦ μέσου ἢ παθητικοῦ ἀορίστου: **θά** ἔχω λυθῆ, **θά** ἔχῃ φυτευθῆ ἢ μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ **εἶμαι** καὶ τὴν ὀνομαστικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου: **θά** **εἶμαι** λυμένος, **θά** **εἶναι** φυτευμένα.

Σ η με ί ω σ ι ς. Ὁ παρατατικός, οἱ μέλλοντες, ὁ ὑπερσυντέλικος καὶ ὁ τετελ. μέλλων ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὴν ὀριστικὴν ἐγκλίσιν.

Ἀ πα ρ έ μ φ α τ ο ν

§ 255. Ἀπαρέμφαντον εἰς τὴν ἐνεργητ. φωνὴν ἔχει ὁ ἐνεστώς **λύ - ει (ν)** καὶ ὁ ἀόριστος **λύ - σει**, εἰς δὲ τὴν μέσην ἢ παθητικὴν φωνὴν

ὁ ἀόριστος λυθῇ, πανθῇ ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν μορφὴν λυθῆναι, πανθῆναι.

Ἀπαντᾷ ἀπαρέμφατον καὶ μὲ τὴν ἀρχαίαν κατὰλῃξιν - εἰν μὲ τὸ ἄρθρον τό : ἀπαγορεύεται τὸ καπνίζειν, τὸ πτύειν καὶ ἰσοδυναμεῖ μὲ οὐσιαστικόν : ἀπαγορεύεται τὸ κάπνισμα. Ἐπίσης ἀπαντοῦν μὲ τὸ ἄρθρον τό αἱ φράσεις : μὲ τὸ νὰ παύω, μὲ τὸ νὰ παύσω τὴν συζήτησιν, ἢ μὲ τὸ ὅτι παύω, ἢ μὲ τὸ ὅτι ἔπαυσα νὰ μιλῶ. Εἰς τὰς φράσεις αὐτάς τὸ ἀπαρέμφατον εἶναι ἀναλυμένον μὲ τὸ νὰ καὶ ὑποτακτικὴν ἢ μὲ τὸ ὅτι καὶ ὀριστικὴν.

Ἀπαρέμφατα ἐπίσης εἰς τὴν μέσσην φωνὴν εἶναι καὶ αἱ φράσεις : μὲ τὸ νὰ λύωνται ἢ μὲ τὸ ὅτι ἐλύθησαν.

Μετοχή

§ 256. Μετοχὴν εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν ἔχουν ὁ ἐνεστώς, λύων - λύουσα - λῶν καὶ ὁ ἀόριστος, λύσας - λύσασα - λῶσαν, εἰς δὲ τὴν μέσσην ὁ ἐνεστώς, ὁ ἀόριστος καὶ ὁ παρακείμενος λυόμενος - λυομένη - λυόμενον, λυθεῖς - λυθεῖσα - λυθέν, λυμένος - λυμένη - λυμένον.

α) Ἡ μετοχὴ λύων - λύουσα - λῶν εἶναι τριτόκλιτον τρικατάληκτον ἐπίθετον καὶ κλίνεται τὸ μὲν ἀρσενικὸν καὶ οὐδέτερον κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν, τὸ δὲ θηλυκὸν κατὰ τὴν πρώτην.

β) Ἡ μετοχὴ λύσας - λύσασα - λῶσαν κλίνεται ὡς τριτόκλιτον τρικατάληκτον ἐπίθετον.

γ) Αἱ μετοχαὶ λυόμενος - λυομένη - λυόμενον καὶ λυμένος - λυμένη - λυμένον κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

δ) Ἡ μετοχὴ τοῦ μέσου ἢ παθητ. ἀορίστου λυθεῖς - λυθεῖσα - λυθέν κλίνεται ὡς ἑξῆς :

Ἑνικὸς

Ὅν.	λυθεῖς	λυθεῖσα	λυθέν
Γεν.	λυθέντος	λυθείσης	λυθέντος
Δοτ.	λυθέντι	λυθείσῃ	λυθέντι
Αἰτ.	λυθέντα	λυθεῖσαν	λυθέν

Πληθυντικὸς

Ὅν.	λυθέντες	λυθεῖσαι	λυθέντα
Γεν.	λυθέντων	λυθεισῶν	λυθέντων
Δοτ.	λυθεῖσι	λυθείσαις	λυθεῖσι
Αἰτ.	λυθέντας	λυθείσας	λυθέντα

§ 257. Ἡ μετοχή τοῦ παθητ. παρακειμένου μετὰ τὴν κατάληξιν - μένος, - μένη, - μένον : λυμένος, κλεισμένος ἀπαντᾷ εἰς πολλὰ ῥήματα καὶ **λε** - λυμένος, **κε** - κλεισμένος, δηλ. μετὰ μίαν συλλαβὴν πρὸ τοῦ θέματος (τὸ ἀρχικὸν σύμφωνον τοῦ θέματος μετὰ **ε**) : ἡ συλλαβὴ αὕτῃ λέγεται **ἀναδιπλασιασμός**, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται κατωτέρω λόγος § 275 - 280.

§ 258. Ἡ λέξις **ἐνεστῶς** εἶναι κυρίως τριτόκλιτον τρικατάκλιτον ἐπίθετον καὶ κλίνεται ὡς ἐξῆς:

Ἑ ν ι κ ὸ ς

Ὅν.	ἐνεστῶς	ἐνεστῶσα	ἐνεστῶς
Γεν.	ἐνεστῶτος	ἐνεστῶσης	ἐνεστῶτος
Δοτ.	ἐνεστῶτι	ἐνεστῶσῃ	ἐνεστῶτι
Αἰτ.	ἐνεστῶτα	ἐνεστῶσαν	ἐνεστῶς

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ὅν.	ἐνεστῶτες	ἐνεστῶσαι	ἐνεστῶτα
Γεν.	ἐνεστῶτων	ἐνεστῶσῶν	ἐνεστῶτων
Δοτ.	ἐνεστῶσι	ἐνεστῶσαις	ἐνεστῶσι
Αἰτ.	ἐνεστῶτας	ἐνεστῶσας	ἐνεστῶτα

§ 259. Παράτηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογιαν ἀπαντοῦν καὶ οἱ ἐξῆς τύποι:

α') Ἑνεργητικὴ φωνή

1. Ὁ παρατατικός : ἔλυ - α, ἔλυες, ἔλυε, ἐλύαμε, ἐλύατε, ἔλυαν.
2. Ὁ ἀόριστος εἰς τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον ἀπαντᾷ ἔλυες.
3. Ἡ δυναμικὴ μετὰ τὸ **θα** καὶ παρατ. εἰς **α** : **θα** ἔλυα, **θα** εἶχα, καθὼς καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος : **θα** εἶχα πιστεύσει.
4. Ἡ μετοχὴ τοῦ ἐνεστῶτος λύ - ων καὶ τοῦ ἀορίστου ἀπαντᾷ συνήθως ἀναλυμένη : **ἐκεῖνος** ὁ ὅποιος **λύει** ἢ **ἔλυε**, καὶ τοῦ ἀορίστου **λύσας** = **ἐκεῖνος** ποῦ **ἔλυσε**. Μετοχὴ εἶναι ὁ τύπος τοῦ ἐνεστῶτος εἰς - **οντας**, ὁ ὅποιος φανερώ-
νει τρόπον : **λύοντας** τὸ πρόβλημα **πέρασε** ἢ **ᾤωρα**.
5. Οἱ τύποι τοῦ α' πληθυντικοῦ προσώπου ἀπαντοῦν συνήθως χωρὶς τὸ τελικὸν **ν** τῆς κατάληξεως : **ἔχομε**, **ἐλύαμε**, **ἐλύσαμε**, **εἶχαμε**, **χαθήκατε**, **λυθήκαμε**, ἀλλὰ πάντοτε **ἐλόθημεν**, **ἐχάθημεν**.

β') Μέση φωνή

1. 'Ο παρατατικός άπαντᾷ ἐλνόμεν, ἐλέεσο κλπ. κατὰ τὸ ἤμουν.

2. 'Ο άόριστος άπαντᾷ καὶ λύθηκα, λύθηκες, λύθηκε, λυθήκαμε, λυθήκατε, λύθηκαν, χωρίς αύξηση.

3. 'Οπου εἰς τοὺς συνθέτους χρόνους οἱ τύποι σχηματίζονται μετὰ τὸ εἶμαι - ἤμην, ἐπικρατοῦν οἱ τύποι εἵμαστε λυμένοι, εἴσατε καὶ ἤμουν, ἦσο καὶ ἦσουν, ἦτο καὶ ἦσουν, ἦτο καὶ ἦταν, ἦμαστε, ἦσατε.

4. Εἰς τὴν προστακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος άπαντᾷ εἰς τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον συνήθως τύπος εἰς - σου ἀντὶ εἰς - ου, π. χ. ἐργάσου (σπανίως ἐργάζου), λύσου, χάσου.

Πολλὰ ρήματα φωνηεντόληκτα εἰς - εὔω, ἐπειδὴ ἡ προφορά τῆς καταλήξεως εἶναι - ἐβῶ π.χ. χορεύω, παντρεύω, δουλεύω, μαζεύω, δὲν σχηματίζουν τὸν άόριστον μόνον εἰς - σα ἀλλὰ καὶ εἰς - ψα : ἐχόρεψα, ἐπάντρεψα, ἐπίστεψα, ἐδούλεψα, ἐμάζεψα καὶ τὸν μέλλοντα άπλοῦν : θά χορέψω, θά πιστέψω, θά δουλέψω, κλπ. κατὰ τὰ άφωνόληκτα χειλικά.

γ') Σχηματισμὸς τῶν χρόνων τῶν άφωνολήκτων ρημάτων

§ 260. α') Ο ὕ ρ α ν ι κ ᾶ

1. 'Ο ἐνεστώς πολλῶν οὐρανικῶν ρημάτων σχηματίζεται μετὰ τὴν προσθήκην τῶν καταλήξεων - ω, - ομαι εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα, π.χ. διώκ - ω, ἀνοίγ - ω, βήχ - ω, πλέκ - ω, στέργ - ω. Τὰ περισσότερα ὁμως ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστώτα θέμα, ποὺ λήγει εἰς σσ ἢ ζ πρὸ τοῦ - ω, π. χ. φυλάσσω, ἀλλάσσω, διατάσσω, πατάσσω, σπαράσσω, μαστίζω. Ἀπὸ τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα σχηματίζεται καὶ ὁ παρατατικός : ἐφύλασσον, διέτασσον, ἐμάστιζον κλπ. Κλίνονται δὲ εἰς τὸν ἐνεστώτα καὶ παρατατικὸν, ὅπως καὶ τὰ φωνηεντόληκτα : τρέχ - ω, τρέχ - εις, ἔπλεκ - ον, ἔπλεκ - ες κλπ.

2. 'Ο άόριστος α' τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν οὐρανικῶν λήγει εἰς - ξα, διότι ὁ οὐρανικός χαρακτηρ ἠνώθη μετὰ τὸ σ τῆς καταλήξεως - α εἰς ξ καὶ ἔχει τὰς καταλήξεις τοῦ άόριστου τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων.

βήχω	- ἔβηξα	φυλάσσω	- ἐφύλαξα	πατάσσω	- ἐπάταξα
πνίγω	- ἔπνιξα	ταράσσω	- ἐτάραξα		
πλέκω	- ἔπλεξα	σπαράσσω	- ἐσπάραξα	διατάσσω	- διέταξα
τρέχω	- ἔτρεξα	ἀλλάσσω	- ἤλλαξα	διώκω	- ἐδίωξα

᾽Ωστε, ἂν ἐν ρῆμα λήγῃ εἰς τὸν ἐνεστώτα εἰς - σσω ἢ - ζω, σχηματίζει δὲ τὸν ἄοριστον εἰς - ξα, τὸ ρῆμα αὐτὸ εἶναι οὐρανικόν, τὸ δὲ θέμα εὐρίσκεται ἀπὸ ἄλλας συγγενεῖς λέξεις.

§ 261. β') Χειλικὰ

1. Ὁ ἐνεστώς πολλῶν χειλικῶν ρημάτων σχηματίζεται μετὰ προσθήκην τῶν καταλήξεων - ω, - ομαι εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα, π.χ. τρέιβ - ω, τρέπ - ω. Τὰ περισσότερα ὅμως ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστώτα θέμα, τὸ ὁποῖον λήγει εἰς πτ, π.χ. βλάπτ - ω, κόπτ - ω κλπ. Ἀπὸ τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα σχηματίζεται καὶ ὁ παρατατικὸς: ἔβλαπτ - ον, ἔκοπτ - ον κλπ. Κλίνονται δὲ ὁ ἐνεστώς καὶ παρατατικὸς, ὅπως τὰ φωνηεντόληκτα.

2. Ὁ ἄοριστος α' τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν χειλικῶν λήγει εἰς - ψα, διότι ὁ χειλικὸς χαρακτήρ ἠνώθη μετὰ τὸ σ τῆς καταλήξεως - σα εἰς ψ καὶ ἔχει τὰς καταλήξεις τοῦ ἄορίστου τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων.

τρέπ - ω	ἔτρεψα	γράφ - ω	ἔγραψα
λείπ - ω	ἔλειψα	στρέφ - ω	ἔστρεψα
τρέιβ - ω	ἔτριψα	κόπτω	ἔκοψα (κοπ - ῖς)
βλάπτω	ἔβλαψα	ράπτω	ἔραψα (ραφ - ῆ)

᾽Ωστε, ἂν ἐν ρῆμα λήγῃ εἰς τὸν ἐνεστώτα εἰς - πτω, σχηματίζει δὲ τὸν ἄοριστον εἰς - ψα, τὸ ρῆμα αὐτὸ εἶναι χειλικόν, τὸ δὲ θέμα εὐρίσκεται ἀπὸ ἄλλας συγγενεῖς λέξεις.

§ 262. γ') Ὀδοντικά

1. Ὁ ἐνεστώς πολλῶν ὀδοντικῶν ρημάτων σχηματίζεται μετὰ προσθήκην τῶν καταλήξεων - ω, - ομαι εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα, π.χ. πείθ - ω, σπεύδ - ω, πείθ - ομαι. Τὰ περισσότερα ὅμως ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστώτα θέμα, τὸ ὁποῖον λήγει εἰς σσ ἢ ζ: πυρέσσω, ἐλπίζω. Ἀπὸ τὸ ἐνεστωτικὸν δὲ θέμα σχηματίζεται καὶ ὁ παρατατικὸς: ἐκόμιζον, ἤλπιζον. Κλίνονται δὲ οἱ δύο αὐτοὶ χρόνοι, ὅπως τὰ φωνηεντόληκτα.

2. Ὁ ἄοριστος α' τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν ὀδοντικῶν ρημάτων λήγει εἰς - σα, διότι ὁ ὀδοντικὸς χαρακτήρ ἀπεβλήθη πρὸ τοῦ

σ τῆς καταλήξεως - **σα*** ἔχει δὲ τὰς καταλήξεις τοῦ ἀορίστου τῶν φωνη-
εντολήκτων ρημάτων.

πεῖθ - ω - ἔπεισα

σπεύδ - ω - ἔσπευσα

πυρέσσω - ἐπύρεσα (πυρετ - ὅς)

ψηφίζω - ἐψήφισα (ψηφιδ -)

ἐλπίζω - ἤλπισα (ἐλπιδ -)

πλάσσω - ἔπλασα

σφραγίζω - ἐσφράγισα (σφραγιδ -)

διαφεύδ - ω - διέφευσα

θέτω - ἔθεσα

“Ὡστε, ἂν ἐν ρῆμα λήγῃ εἰς - **σσω** ἢ - **ζω** καὶ σχηματίξῃ τὸν ἀό-
ριστον εἰς - **σα**, τὸ ρῆμα αὐτὸ εἶναι **ὀδοντικόν**, τὸ δὲ θέμα εὗρίσκει-
ται ἀπὸ συγγενῆ λέξιν.

Σημείωσις. Τὰ εἰς - **ίζω** ρήματα γράφονται μὲ **ι** πλὴν τῶν **δανείζω**,
ἀθροίζω, **ἀντικρύζω**, **συγχύζω**, **δακρύζω** κ.ἄ.

§ 263. Οἱ σύνθετοι χρόνοι τῶν ἀφωνολήκτων ρημάτων σχημα-
τίζονται μὲ τὰ ἴδια μόρια, τὰ ἴδια βοηθητικά ρήματα καὶ τοὺς ἀντι-
στοίχους τύπους τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων.

Παθητικὸς ἀόριστος α' καὶ μετοχὴ παρακειμένου τῆς αὐτῆς φωνῆς
τῶν ἀφωνολήκτων ρημάτων

§ 264. Α'. Τῶν **οὐρανικῶν** (μὲ ἐνεργητ. ἀόριστον α' εἰς - **ξα**)
ὁ παθητικὸς ἀόριστος α' λήγει εἰς - **χθην** καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθη-
τικοῦ παρακειμένου εἰς - **γμένος**, π.χ. **πλέκω** - **ἐπλεξα** - **ἐπλέχθην**
- **πλεγμένος**, **φυλάττω** - **ἐφύλαξα** - **ἐφυλάχθην** - **φυλαγμένος**.

Β'. Τῶν **χειλικῶν** (μὲ ἐνεργ. ἀόρ. α' εἰς - **ψα**) ὁ παθητικὸς ἀόρι-
στος α' λήγει εἰς - **φθην** καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου
εἰς - **μμένος**, π.χ. **τρίβω** - **ἐτριψα** - **ἐτρίφθην** - **τριμμένος**, **βλάπτω** -
ἔβλαψα - **ἐβλάφθην** - **βλαμμένος**.

Γ'. Τῶν **ὀδοντικῶν** (μὲ ἐνεργ. ἀόριστον α' εἰς - **σα**) ὁ παθη-
τικὸς ἀόριστος α' λήγει εἰς - **σθην** καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρα-

κειμένου εις - **σμένος**, π.χ. σφραγίζω - εσφράγισα - εσφραγίσθην - σφραγισμένος.

§ 265. Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς. Ἡ προστακτικὴ τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου α' εἰς τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον ἔχει μονολεκτικὸν τύπον εἰς - **ξου** τῶν οὐρανικῶν, εἰς - **ψου** τῶν χειλικῶν καὶ εἰς - **σου** τῶν ὀδοντικῶν : φυλάξου, σκέψου, βασίσου.

Ὁ παθητικὸς ἀορίστος α' εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν, λήγει συνήθως α) τῶν οὐρανικῶν εἰς - **χτηκα** : πλέχτηκα, σφίχτηκα, φυλάχτηκα, 2) τῶν χειλικῶν εἰς - **φτηκα** : κρούφτηκα, βλάφτηκα καὶ 3) τῶν ὀδοντικῶν εἰς - **στηκα** : σφραγίστηκα. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὁ ἀορίστος δὲν λαμβάνει συνήθως τὴν αὐξησιν **ε**.

Ἀόριστοι β'

§ 266. Οἱ γονεῖς τοῦ Χαρίλαου εἶχον καιρὸν **νὰ λάβουν** γράμμα ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν τῆς μητέρας του. Δι' αὐτό, μόλις **ἐφάνη** εἰς τὸν δρόμον ὁ ταχυδρόμος, ὁ Χαρίλαος ἔτρεξε κοντά του καὶ **εἶδε** ὅλας τὰς διευθύνσεις τῶν ἐπιστολῶν, ποὺ προωρίζοντο διὰ τὸ χωριό τους. Δὲν **εὔρεν** ὅμως ἰδικὸν τους γράμμα καὶ **ἔφυγε** στενοχωρημένος, χωρὶς **νὰ εἴπη** λέξιν. Μετ' ὀλίγον ὅμως τὸν **εἶδον** νὰ τρέχῃ πρὸς τὸν ταχυδρόμον καὶ **νὰ ἐπιστρέφῃ** φωνάζοντας : « Μητέρα ! **ιδέ, ἐλάβομεν** τηλεγράφημα ἀπὸ τὸν θεῖον· θὰ μᾶς ἔλθῃ τὸ Πάσχα ». Ἀμέσως διευθύνεται εἰς τὸ γραφεῖον καὶ γράφει σύντομον γράμμα, τὸ ὁποῖον παρακαλεῖ τὸν πατέρα του **νὰ σταλῇ** εἰς τὸν θεῖον χωρὶς ἀναβολήν. « Σεβαστέ μου θεῖε, γράφει, αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἐλάβομεν τὸ τηλεγράφημά σας. Μὲ εὐχαρίστησιν **ἐμάθομεν**, ὅτι εἰσθε καλὰ καὶ ὅτι ἀπεφασίσατε **νὰ μᾶς ἔλθετε, διὰ νὰ διέλθωμεν** τὰς ἐορτὰς τοῦ Πάσχα μαζί. Ἡ χαρὰ μας δὲν εἶναι δυνατὸν **νὰ περιγραφῇ**. Σᾶς περιμένομεν **νὰ μᾶς ἔλθετε** ὅλοι. Ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου ἔχετε πολλοὺς χαιρετισμοὺς ». Μὲ βαθύτατον σεβασμὸν, Χαρίλαος.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν οἱ τύποι εὔρε, εἶδε, ἐλάβομεν, **νὰ ἔλθετε**, χρόνου ἀορίστου, τῶν ὁποίων τὸ α' πρόσωπον τῆς ὀριστικῆς ἔχει κατὰληξιν - **ον** ἀντὶ - **σα** : εὔρον, εἶδον, ἤλθον. Ἐπίσης ἀπαντοῦν οἱ τύποι ἐφάνη, **νὰ περιγραφῇ**, χρόνου παθητικοῦ ἀορίστου, τῶν ὁποίων ἡ κατὰληξις εἰς τὸ α' πρόσωπον τῆς ὀριστικῆς εἶναι - **ην** ἀντὶ - **θην** : ἐφάνην, ἐγράφην. Οἱ ἀόριστοι αὗτοὶ λέγονται **δεύτεροι** καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς :

1. Ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος β' ἔχει εἰς μὲν τὴν ὀριστικὴν τὰς καταλήξεις τοῦ ἐνεργητικοῦ παρατατικοῦ : ἔλαβ - ον, - ες, - ε, ομεν, - ετε, - ον, εἰς δὲ τὰς ἄλλας ἐγκλίσεις τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτος : Ὑποτακτ. : λάβ - ω, - ης - η, - ωμεν, - ετε, - ουν. Προστακτ. : λάβ - ε, ὡς λάβ - η, λάβετε, ὡς λάβουν. Ἀπαρέμφ. : λάβει. Μετοχή : λαβ - ὦν, λαβ - οῦσα, λαβ - ὄν, μὲ τὸν τόνον εἰς τὴν λήγουσαν. Ἡ δυνητικὴ σχηματίζεται μὲ τὸ **θα** καὶ ὀριστικὴν παρατ. : **θα** ἐλάβανον κλπ.

Ὁ παθητικὸς ἀόριστος β' ἔχει τὰς καταλήξεις τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου α' χωρὶς τὸ **θ** : ἐκόπ - ην, - ης, - η κλπ. Ὑποτ. : κοπ - ῶ, - ῃς, - ῃ κλπ. Προστ. : **νὰ** κοπ - ῃς καὶ κόπον. Ἀπαρέμφ. : κοπή κλπ.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλώσσῃς ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος β' ἔχει τὰς καταλήξεις - α, - ες, - ε, - αμε, - ατε, - αν : ἔμαθα, ἔμαθες, ἔμαθε, κλπ., ὁ δὲ παθητικὸς β' ἀόριστος τὰς καταλήξεις - ηκα, - ηκες, - ηκε, - ἤκαμε, - ἤκατε κλπ. : γράφηκα, γράφηκες κλπ.

§ 267. Τὰ συνηθέστερα ρήματα μὲ ἀορίστους β' εἶναι τὰ ἐξῆς :

ἀμαρτάνω	ἡμαρτον	διαρτάζομαι	διηρπάγην
ἀποθνήσκω	ἀπέθανον	βάπτομαι	ἐβάφην
βλέπω	εἶδον (ὕποτ. ἴδω	βλάπτομαι	ἐβλάβην
	ἀπαρ. ἴδει καὶ ἰ-	βρέχομαι	ἐβράχην
	ἰδεῖ, μετοχ. ἰδὼν)	γράφομαι	ἐγράφην
ἔρχομαι	ἤλθον	δέρομαι	ἐδάσην
εὐρίσκω	εὔρον	θλίβομαι	ἐθλίβην
κάμνω	ἔκαμον	καίομαι	ἐκάην
λαμβάνω	ἔλαβον	κλέπτομαι	ἐκλάπην
λέγω	εἶπον	κόπτομαι	ἐκόπην
πίπτω	ἔπεσον	κορύπτομαι	ἐκορύβην
τρῶγω	ἔφαγον	(συν)πλέκομαι	(συν)επλάκην
φεύγω	ἔφηνον	πνίγομαι	ἐπνίγην
τυγχάνω	ἔτυχον	σκάπτομαι	ἐσκάφην
στέλλομαι	ἔστάλην	σπείρομαι	ἐσπάρην
σφάζομαι	ἔσφάγην	στρέφομαι	ἐστράφην
τρέπομαι	ἐτράπην	τάσσομαι	(κατ)ετάγην
τροίβομαι	(συν)ετροίβην	τρέφομαι	(ἂν)ετροφάην
χαίρω	ἐχάρην	φαίνομαι	ἐφάνην

§ 268. Εἰς τὴν μάχην παρὰ τὰ Κούναξα οἱ Ἕλληνες ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἀπέναντί των Πέρσας, οἱ ὅποιοι φεύγοντες ἐγκατέλειψαν τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Ὁ Κῦρος ὁμως περιστοιχιζόμενος ἀπὸ τὸ Ἐπιτελεῖόν του ἐφονεύθη μαχόμενος γενναίως. Ὅτε οἱ Ἕλληνες ἔμαθον τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἐνόμισαν τοὺς ἑαυτοὺς των ἐγκαταλελειμμένους καὶ ἀποκλεισμένους εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας ὁμως δὲν ἀπελπίσθησαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης, ὁ ὁποῖος εἶχε τραυματισθῇ εἰς τὴν μάχην, ἐσκέφθη νὰ παγιδεύσῃ τοὺς Ἕλληνας μὲ τεχνάσματα. Τὸ ἔργον αὐτὸ ἐνεπιστεύθη ὁ στρατηγὸς Τισσαφέρνης εἰς ἓνα Ἕλληνα ὀνομαζόμενον Φαλῖνον, δοκιμασμένον φίλον του, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέθεσε νὰ διαπραγματευθῇ μὲ τοὺς Ἕλληνας, πῶς νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, χωρὶς νὰ τοὺς βλάβῃ κανεὶς. Ὁ Φαλῖνος παραλαβὼν καὶ τοὺς ὀρισθέντας Πέρσας ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτον ὑπέδεχθη ὁ στρατηγὸς Κλέαρχος, ὁ ὁποῖος μόλις πρὸ ὀλίγον εἶχε θυσιάσει. Μεταξὺ των τότε διεξήχθη ὁ ἐξῆς διάλογος.

Φαλῖνος. « Κλέαρχε, ὁ μέγας βασιλεὺς γνωρίζει, ὅτι σεῖς ἐστρατεύσατε ἐναντίον του, διότι ἐπείσθητε ἀπὸ τὸν Κῦρον καὶ ὄχι ἀπὸ ἐχθρότητα πρὸς αὐτόν. Σᾶς συμβουλεύω λοιπὸν νὰ παραδώσετε τὰ ὅπλα καὶ αὐτὸς θὰ σᾶς ἐνισχύσῃ νὰ ἐπιστρέψετε σῶοι εἰς τὴν πατρίδα ».

Κλέαρχος. « Φαλῖνε, σὺ εἶσαι Ἕλλην καὶ βέβαια θὰ κολακευθῇς, ἂν ἀκούσῃς ὅτι τὸ ὄνομά σου θὰ μνημονεύεται μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι δηλ. κάποτε ἕνας Ἕλλην εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας συνεβούλευσε τοὺς ἐκστρατεύσαντας μὲ τὸν Κῦρον Ἕλληνας, πῶς νὰ σωθοῦν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ἑλλάδα ».

Φαλῖνος. « Ἄν ἐγνώριζον, ὅτι θὰ ὑπῆρχεν ἐλπίς νὰ σωθῇτε μαχόμενοι πρὸς τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως, θὰ σᾶς συνεβούλευον νὰ μὴ δεχθῆτε, ὅσα ὁ βασιλεὺς λέγει. Ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον, σᾶς συμβουλεύω νὰ παραδώσετε τὰ ὅπλα ».

Κλέαρχος (ὁ ὁποῖος εἶχε πονηρευθῇ διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ Φα-

* Διὰ τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν κλίσιν τῶν φωνηεντολήκτων καὶ ἀφωνολήκτων ρημάτων.

γίνου). «Φίλε μου, δὲν θὰ παραδώσωμεν τὰ ὅπλα, διότι ἔχοντες τὰ ὅπλα θὰ εἴμεθα καλῦτεροι φίλοι, παρὰ ἂν δὲν εἴμεθα ὥπλισμένοι».

Φαλῖνος (ὕστερα ἀπὸ σκέψιν καὶ χωρὶς νὰ **ταραχθῇ**). «Ὁ Βασιλεὺς μου ἀνέθεσε νὰ σᾶς εἴπω, ὅτι θὰ εἴσθε φίλοι του, ἂν δὲν ἀλλάξετε στρατόπεδον, ἄλλως θὰ σᾶς νομίξῃ ἐχθροὺς καὶ ὅτι τοῦ ἔχετε κηρύξει τὸν πόλεμον· τί νὰ τοῦ πῶ ; εἰρήνην ἢ πόλεμον ; »

Κλέαρχος. « Εἰπέ εἰς τὸν Βασιλέα, ὅτι εἴμεθα σύμφωνοι, δηλ. ἂν δὲν ἀλλάξωμεν θέσιν, θὰ εἴμεθα φίλοι, ἂν δὲ στρατοπεδεύσωμεν ἄλλοῦ, θὰ εἴμεθα ἐχθροὶ του». Τὶ ὅμως ἐσκέπτετο νὰ κάμῃ, ἐφρόντισε νὰ τὸ κρύψῃ.

* Ἀ σ κ η σ ι ς *

§ 269. Ὁ κήπος δὲν σκάπτεται εὐκόλα, ὅταν τὸ χῶμα ξηραίνεται πολὺ, δι' αὐτὸ πρέπει νὰ ποτίζεται τακτικά.

Σεῖς ποτίζετε τακτικὰ τὸν κηπὸν σας ; σκαλίζετε καὶ βοτανίζετε αὐτόν ; κλαδεύετε τὰ δενδράκια ; Ἄν τὸ δένδρον δὲν κλαδεύεται καὶ δὲν ποτίζεται, δὲν ἀναπτύσσεται. Καθ' ἑκάστην νὰ ποτίζετε τὰ ἄνθη καὶ νὰ καθαρίζετε τὰ ζιζάνια. Ἐτσι ὁ κήπος θὰ παρουσιάζεται ὡραῖος.

Σ η μ ε ῖ ο ς ι ς. Ὁ διδάσκων ὀφείλει νὰ ἐπιμείνη μὲ προφορικὴν καὶ γραπτὴν ἄσκησιν τῶν ὁμοήχων καταλήξεων - τε καὶ - ται.

Αὐξησις. Ἀναδιπλασιασμός

α) Α ὕ ξ η σ ι ς

§ 270. Ὁ παρατατικός καὶ ὁ ἀόριστος εἰς τὴν ὀριστικὴν ἔχουν πρὸ τοῦ θέματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζονται, **αὐξησιν**. Ἡ αὐξησις αὕτῃ εἶναι δύο εἰδῶν 1) **συλλαβικὴ** καὶ 2) **χρονικὴ**.

§ 271. 1. **Συλλαβικὴ αὐξησις**. Συλλαβικὴ αὐξησις εἶναι ἓν ε, μὲ ψιλὴν, τὸ ὁποῖον ἔχουν πρὸ τοῦ θέματος ὁ παρατατικός καὶ ὁ ἀόριστος τῶν ρημάτων, τὰ ὁποῖα ἀρχίζουσιν ἀπὸ σύμφωνον : λύ - ω - ἔ - λυον - ἔ - λυσα, λύομαι - ἔ - λυόμην - ἔ - λύθην.

2. **Χρονικὴ αὐξησις**, τὴν ὁποίαν ἔχουν οἱ ἴδιοι χρόνοι, εἶναι

* Διὰ τὴν ὀρθογραφίαν ὁμοήχων καταλήξεων.

ἡ μεταβολὴ τοῦ ἀρκτικοῦ βραχέος φωνήεντος τοῦ θέματος εἰς μακρόν.
Μεταβάλλεται δὲ

τὸ	α	εἰς	η :	ἀκούω	ἤκουον	ἤκουσα
τὸ	ε	»	η :	ἐλπίζω	ἤλπιζον	ἤλπισα
τὸ	ο	»	ω :	ὀπλίζω	ὥπλιζον	ὥπλισα
τὸ	αυ	»	ηυ :	αὔξάνω	ἠὔξανον	ἠὔξησα
τὸ	ευ	»	ηυ :	εὐχομαι	ἠὐχόμεν	ἠὐχίσθην
τὸ	αι	»	η :	αἰσθάνομαι	ἤσθανόμην	ἤσθανθην
τὸ	οι	»	ω :	οἰκτίρω	ὤκτιρα	—

§ 272. Τὰ ρήματα, τὰ ὅποια ἀρχίζουν ἀπὸ **ι, υ, η, ω** καὶ **ει**, δὲν μεταβάλλουν τὸ ἀρκτικὸν φωνήεν τοῦ θέματος κατὰ τὴν αὔξησιν:
ικετεύω - ἰκέτευσον, ὑβρίζω - ὑβρίζον - ὑβρισα, ἡττώμαι - ἡττήθην, ὠρ-
μάζω - ὠρίμαζον - ὠρίμασα, εἰρωνεύομαι - εἰρωνεύόμην - εἰρωνεύθην.

Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ **ρ**, ὅταν παίρνουν αὔξησιν, διπλασιάζουν τὸ **ρ** : **ρέω** - ἔρρεον.

Τὰ σύνθετα μὲ προθέσεις ἔχουν τὴν αὔξησιν μετὰ τὴν πρόθεσιν :
ἀποφεύγω - ἀπ - ἐφευγον - ἀπ - ἐφυγα, συγ - χαίρω - συν - ἐχαιρον -
συν - ἐχάρην, δι - ὀρθώνω - δι - ὀρθωνον - δι - ὀρθωσα.

§ 273. Τὰ κατωτέρω ρήματα, ἀπλᾶ, σύνθετα, ἢ ποὺ παράγονται ἀπὸ συνθέτους λέξεις, ἔχουν τὴν αὔξησιν, ποὺ ἀναγράφεται παραπλευρῶς ἐκάστου :

θέλω	ἤθελον - ἠθέλησα	προθυμοῦμαι	ἐπροθυμήθην
δύναμαι	ἠδυνάμην	προξενῶ	ἐπροξένουν
ἐργάζομαι	εἰργαζόμην	προτιμῶ	ἐπροτίμῃσα
ἔχω	εἶχον	προστατεύω	ἐπροστάτευσον
ἀνάπτω	ἤναπτον	συλλογίζομαι	ἐσυλλογίζόμην
ἀνοίγω	ἤνοιγον	συντομεύω	ἐσυντόμευον
ἐμποδίζω	ἠμποδίζον	δυστυγχῶ	ἐδυστύχουν
ἐναντιοῦμαι	ἤναντιούμην	προφασίζομαι	ἐπροφασίσθην
ἐορτάζω	ἐώρταζον	δυσπιστῶ	ἐδυσπίστουν
κάθημαι	ἐκαθήμην	κυριαρχῶ	ἐκυριάρχουν

§ 274. Πολλά ρήματα, ἀπλῶς ἢ σύνθετα, δὲν ἔχουν αὐξησιν :
 ἀερίζω - ἀερίζον - ἀερίσθη, ἐνοικιάζω - ἐνοικιάζον - ἐνοικίασα - ἐνοικίασθη, ἀηδιάζω - ἀηδιάζον - ἀηδίασα, ἐπιπλύνω - ἐπιπλύνον - ἐπιπλώσα, συνεδριάζω - συνεδριάζον - συνεδρίασα, οἰκονομῶ - οἰκονόμησα, συνεννοοῦμαι - συνεννοοῦμην - συνεννοήθη.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἔχουν πάντοτε 1) συλλαβικὴν αὐξήσιν ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν ἀπλῶν ρημάτων, ὅταν εἶναι τρισύλλαβοι καὶ τονίζεται ἡ αὐξήσις, ὁ δὲ ἐνεστώς εἶναι δισύλλαβος : λύω - ἔλυα, κάμνω - ἔκαμνα.

2) Χρονικὴν αὐξήσιν ἔχουν ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν βαρυτόνων ρημάτων, πού ἀρχίζουν ἀπὸ ο, καθὼς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν συνηρημένων ἀπὸ ο, π.χ. διορθῶνω - διώρθωσα, ὀρίζω - ὥρισα, ὁμολογῶ - ὁμολόγησα, ἀλλὰ ὁμολογοῦσα (παρατατικὸς), κατοικῶ - κατέκησα καὶ κατοίκησα, ἀλλὰ κατοικοῦσα (παρατατ.).

Εἰς κάθε ἄλλην περίπτωσιν ὁ παρατατικὸς καὶ ἀόριστος ἀπαντοῦν καὶ μὲ αὐξήσιν καὶ χωρὶς αὐξήσιν : πιστεύω - ἐπίστενα καὶ πίστευα - ἐπίστευσα - πίστευσα (καὶ πίστευα), συμβουλεύω - συνεβούλενα καὶ συμβούλενα - συνεβούλευσα συμβούλευσα (καὶ συμβούλενα), συνεβουλεύθη καὶ συμβουλεύεθηκε, φυλάσσω - ἐφύλαξα καὶ φυλάξα - ἐφυλάχθη καὶ φυλάχθηκε, ταράσσω - ἐτάραξα καὶ τάραξα - ἐταράχθη καὶ ταράχθηκε.

β') Ἀναδιπλασιασμός

§ 275. Ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς - μένος κα-
 νονικῶς ἔχει ἀναδιπλασιασμόν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θέματος : πε - παι-
 δευμένος, ἐ - σφαλμένος, ὀπλισμένος (τοῦ ὀπλίζομαι). Ὁ ὁμαλὸς ἀναδιπλασιασμός γίνεται κατὰ τρεῖς τρόπους :

1. Ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἀρκτικὸν σύμφωνον τοῦ θέματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, μὲ ἓν ἐκ τῶν αὐτοῦ : πε - παιδεύ - μένος. (θεμ. παιδεύ -).

Τὸν ἀναδιπλασιασμόν αὐτὸν λαμβάνουν αἱ μετοχαὶ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, τῶν ὁποίων τὸ θέμα ἀρχίζει ἀπὸ ἑνός ἀπλοῦν σύμφωνον πλὴν τοῦ ρ ἢ ἀπὸ δύο σύμφωνων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον εἶναι ἄφωνον καὶ τὸ δεύτερον ὑγρόν.

παιδεύομαι	πε - παιδευμένος	θωρακίζομαι	τε-θωρακισμένος
πειρώμαι	πε - πειραμένος	θλίβομαι	τε-θλιμμένος
ἐγγράφομαι	(ἐγ)γε - γραμμένος	πείθομαι	πε-πεισμένος
κλείομαι	κε - κλεισμένος	(συν)δέομαι	(συν)δε -δεμένος
(ἐγ)κρίνομαι	(ἐγ)κε - κοιμένος	(ἐκ)τείνομαι	(ἐκ)τε - ταμένος
δηλώνομαι	δε - δηλωμένος	δικάζομαι	δε - δικασμένος
(ἐκ)θέτομαι	(ἐκ)τε - θειμένος	δουλεύω	δε - δουλευμένος
πραύττομαι	πε - πραγμένος	κλίνομαι	κε - κλιμένος
τρίβομαι	τε - τριμμένος	κυρώνω	κε - κυρωμένος
(ἐγκατα)λείπομαι	(ἐγκατα)λε-λειμμένος	καλῶ	(προσ)κε-κλημένος
βάλλομαι	(προσ)βε - βλημένος		

Τὰ περισσότερα ῥήματα δὲν ἔχουν ἀναδιπλασιασμόν, ἰδίως εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν.

Σημείωσις. Ὅταν τὸ σύμφωνον, ἀπὸ τοῦ ὁποῦν ἀρχίζει τὸ θέμα, εἶναι δασύ **θ, φ, χ**, εἰς τὸν ἀναδιπλασιασμόν τρέπεται εἰς ψιλὸν **τ, π, κ**: **θλίβομαι** - **τε** - **θλιμμένος**, **τε** - **θωρακισμένος**, (ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν **πε** - **φυλαγμένος**, **κε** - **χαραγμένος**).

2. Ὁ ἀναδιπλασιασμός εἶναι **ε** πρὸς τοῦ θέματος τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς τὰ ῥήματα, τῶν ὁποίων τὸ θέμα ἀρχίζει ἀπὸ **ρ** ἢ ἀπὸ δύο σύμφωνα, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι τὸ πρῶτον ἄφωνον καὶ τὸ δεύτερον ὕγρον, ἢ ἀπὸ τρία σύμφωνα ἢ ἀπὸ ἓν διπλοῦν.

σπεύδω	ἐ - σπευσμένος	(ἀπο)σπῶμαι	(ἀπ)ε-σπασμένος
σφάλλω	ἐ - σφαλμένος	σκέπτομαι	ἐ - σκεμμένος
(ἐκ)ζητῶ	(ἐξ)ε - ζητημένος	(ἀπο)στέλλω	(ἀπ)ε - σταλμένος
φθείρω	(δι)ε - φθαρμένος	στρέφω	(δι)ε - στραμμένος
σφραγίζω	ἐ - σφραγισμένος καὶ σφραγισμένος		
(δια)ρρηγνύω	(δι)ε - ρρηγμένος καὶ διαρρηγμένος -		
στεροῦμαι	ἐ - στερημένος καὶ στερημένος		

3. Ὁ ἀναδιπλασιασμός εἶναι ἑκτασις τοῦ ἀρκτικοῦ βραχέος φωνήεντος τοῦ θέματος εἰς μακρόν, ὅπως καὶ ἡ χρονικὴ αὐξήσις.

Σημείωσις. Εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν ὁ ἀναδιπλασιασμός φυλάσσεται εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις τοῦ πάρακειμένου, ὑπερσυντελικῆς καὶ τετελεσμένου μέλλοντος. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν περιορίσθη ἡ χρῆσις αὐτοῦ μόνον εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παρακειμένου.

ἀριθμῶ	ἡριθμημένος	καὶ ἀριθμημένος
αὔξάνω	ηὔξημένος	καὶ αὔξημένος
(ἀπ)ελπίζω	(ἀπ)ηλπισμένος	καὶ ἀπελπισμένος

Εἰς ὅσα ρήματα ἀρκτικὸν φωνῆεν τοῦ θέματος εἶναι τὸ ο, αὐτὸ ἐκτείνεται πάντοτε εἰς -ω, π.χ. ὀρίζω - ὀρισμένος, ὀπλίζω - ὀπλισμένος, ὁμολογῶ - ὁμολογημένος.

§ 276. Αἱ μετοχαὶ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῶν συνθέτων ρημάτων μὲ πρόθεσιν ἔχουν τὸν ἀναδιπλασιασμὸν μετὰ τὴν πρόθεσιν, ὅπως καὶ εἰς τὴν αὐξήσιν.

ἐγ - γράφομαι	ἐγ - γε - γραμμένος	συνγ - χέομαι	συνγ-κε-χρμένος
ἐξ - οφλῶ	ἐξ - ωφλημένος	ἀφ-οσιώνομαι	ἀφ-ωσιωμένος
ἐμ - πιστεύομαι	ἐμ - πε - πιστευμένος	ἐξ - ἀπλώνω	ἐξ - ηπλωμένος
		καὶ	ἐξαπλωμένος

§ 277. "Ὅσα ρήματα ἀρχίζουσιν ἀπὸ ι, υ, η, ω καὶ ει, δὲν μεταβάλλουν τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν τοῦ θέματος κατὰ τὸν ἀναδιπλασιασμὸν : ἰδρύω - ἰδρυμένος, ὑφαίνω - ὑφασμένος, ἡττῶμαι - ἡττημένος, ὠφελοῦμαι - ὠφελήμένος, εἰδοποιῶμαι - εἰδοποιημένος.

§ 278. Τὰ κατωτέρω ρήματα, ἀπλᾶ ἢ σύνθετα, ἔχουν τὸν ἀναδιπλασιασμὸν, ποὺ ἀναγράφεται παραπλευρῶς ἐκάστου :

ἀναγνωρίζω	ἀνεγνωρισμένος καὶ ἀναγνωρισμένος
(καθ)ελκύνω	(καθ)εἰλκυσμένος
ἐορτάζω	ἐωρτασμένος
(ἀν)ορθῶ	ἡνωρθωμένος καὶ ἀνωρθωμένος
(ἐν)οχλῶ	ἡνωχλημένος καὶ ἐνωχλημένος

§ 279. Τὰ κατωτέρω ρήματα δὲν ἔχουν ἀναδιπλασιασμὸν εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου :

ἀηδιάζω	ἀηδιασμένος	κτυπῶ	κτυπημένος
βεβαιῶ	βεβαιωμένος	λανθάνω	λανθασμένος
ἀναβιβάζω	ἀναβιβασμένος	λοῦομαι	λουσμένος
ἐπαναστατῶ	ἐπαναστατημένος	μεταχειρίζομαι	μεταχειρισμένος

ἐπιπλόνω	ἐπιπλωμένος	πνίγομαι	πνιγμένος
ἐνθουσιάζω	ἐνθουσιασμένος	ἐνοικιάζω	ἐνοικιασμένος
ἐμπνέω	ἐμπνευσμένος	πρήσκομαι	πρησμένος
θυμῶνω	θυμωμένος	ἀποτεφρῶνω	ἀποτεφρωμένος
καπνίζω	καπνισμένος	ὕποχρεοῦμαι	ὕποχρεωμένος
ζαλίζομαι	ζαλισμένος	προσωποποιοῦμαι	προσωποποιημένος

§ 280. Π α ρ α τ η ρ ή σεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν συνήθως αἱ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου δὲν ἔχουν ἀναδιπλασιασμόν. Ἀναδιπλασιασμόν ἔχουν πάντοτε τὰ ῥήματα, τῶν ὁποίων τὸ θέμα ἀρχίζει ἀπὸ ο : ὀπλίζω - ὀπλισμέ- νος, ὀρίζω - ὀρισμένος, κατοικῶ - κατοικημένος, ὁμολογῶ - ὁμολογημένος.

Σχηματισμός τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων

§ 281. Ὁ Ξέρξης μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος ἔχασε κάθε ἐλπίδα, ὅτι **θὰ κατορθώσῃ** νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Ἕλληνας. Ἐπειδὴ δὲ τοῦ ἀνήγγειλαν, ὅτι οἱ Ἕλληνες σκέπτονται νὰ καταστρέψουν τὰς γεφύρας τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐπέστρεψε χωρὶς χρονοτριβὴν εἰς Ἀσίαν, ὅπου **ἔφθασε** κατεντροπιασμένος. Εἰς τὴν Ἑλλάδα **ἄφησε** μὲ πολλὸν στρατὸν τὸν στρατηγὸν Μαρδόνιον, ὁ ὁποῖος **ἐπέμενε**, ὅτι **θὰ ἐπι- τύχῃ νὰ υποδουλώσῃ** τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Μαρδόνιος **ἀπесυρῆθη** εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπου **διέμεινε** ὅλον τὸν χειμῶνα, ἀφοῦ **κατένειμε** τὸν στρατὸν εἰς διαφόρους περιοχὰς αὐτῆς.

Τὴν Ἀνοιξιν τοῦ 478 π.Χ. **ἔστειλεν ἀπεσταλμένους** εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ **ἐπρότεινεν** εἰς αὐτοὺς νὰ γίνουν σύμμαχοί του μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι **θὰ ἀνεγείρῃ** τὰ τεῖχη καὶ τοὺς ναοὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ **θὰ** τοὺς **κάμῃ** κυρίους ὅλης τῆς Ἑλλάδος· εἰδ' ἄλλως, **θὰ εἰσβάλλῃ** εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ **θὰ ὀλοκληρώσῃ** τὴν καταστροφὴν αὐτῆς, ἡ ὁποία **εἶχεν ἐρημωθῇ** ἤδη ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τοῦ προηγουμένου ἔτους. Συγ- χρόνως μὲ τοὺς **ἀπεσταλμένους** τοῦ Μαρδονίου **εἶχον φθάσει** εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ **ἀπεσταλμένοι** τῆς Σπάρτης, διότι οἱ Σπαρτιάται **εἶχον μάθει** τὰς ἐνεργείας τοῦ Μαρδονίου. Οὗτοι **ἀνεκοίνωσαν** εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι οἱ Σπαρτιάται τοὺς ἐξορκίζουν **νὰ μείνουν** πιστοὶ εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων, διὰ νὰ σωθῇ ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τοὺς βαρ- βάρους. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε εἰς μὲν τοὺς Σπαρτιάτας **ἀπεκρίθησαν** : « Λεπόμεθα, πὺν σεῖς ἐσκέφθητε, ὅτι ἡμεῖς **θὰ παραβῶμεν** τοὺς ὅρκους καὶ **θὰ θελήσωμεν** νὰ παραδώσωμεν τοὺς Ἕλληνας εἰς τοὺς

βαρβάρους ». Εἰς τοὺς Πέρσας δὲ ἔδωσαν τὴν ἱστορικὴν ἀπάντησιν : « Ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ ἥλιος ἀνατέλλει ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ κάμνει τὴν πορείαν του πρὸς δυσμάς, ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ γίνωμεν αἵτιοι νὰ ὑποδουλωθῇ ἡ Ἑλλὰς εἰς τοὺς βαρβάρους ».

§ 282. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν τὰ ρήματα χάνω, φθάνω, μανθάνω, μένω, ἀφήνω, διαμένω, κάμνω, προτείνω, παραβαίνω, κατορθώνω, ἐρημώνω, ἀναγγέλλω, στέλλω, θέλω, ἀνασύρω. Τὰ ρήματα αὐτὰ ἔχουν χαρακτηῖρα λ ἢ ρ, μ ἢ ν καὶ λέγονται ὑγρόληκτα - ἐνρινόληκτα. Ἀπ' αὐτὰ εἶναι :

§ 283. α') Ὑγρόληκτα ἢ ἐνρινόληκτα μόνον εἰς τὸν ἐνεστώτα α) ὅσα λήγουν εἰς - άνω, τὰ ρήματα θέλω, στήνω καὶ ἀπ' ὅσα λήγουν εἰς - αίνω τὸ (μετα)βαίνω καὶ ὀλισθαίνω.

Τῶν ρημάτων αὐτῶν ὁ ἀόριστος, οἱ σύνθετοι χρόνοι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζονται ἀπὸ θέμα φωνηεντόληκτον ἢ ἀφωνόληκτον.

αὐξάνω, ηὔξη - σα, ηὔξη - θην, ηὔξη - μένος, θὰ αὐξή - σω, ἔχω αὐξη-θη
βλαστάνω, ἐβλάστη - σα, βλαστη - μένος, θὰ βλαστή - σω, ἔχω βλα-
στή - σει

χάνω, ἔχα - σα, χα - μένος, θὰ χά - σω, θὰ χα - θῶ, ἔχω χά-σει
φθάνω, ἔφθα - σα, θὰ φθά - σω, ἔχω φθά - σει, φθα - σμένος
λαμβάνω, ἔλα - βον, θὰ λά - βω, ἔχω λά - βει, ἐλή - φθην κλπ.
μανθάνω, ἔμα - θον, μαθη - μένος, ἔχω μά - θει, θὰ μά - θω
θέλω, ἠθέλη - σα, θὰ θελή - σω, ἔχω θελήσει
στήνω, ἔστη - σα, ἔστη - θην, στη - μένος, θὰ στη - σω
βαίνω, μετέ - βην κλπ.

β) Ὅσα λήγουν εἰς - ώνω, αὐτῶν ὁ ἀόριστος καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζονται ἀπὸ θέμα φωνηεντόληκτον.

μισθώνω, ἐμίσθω - σα, ἐμισθώ - θην, μισθω - μένος, (ὑπο)δουλώνω, ὑπεδούλω - σα, ὑπεδουλώ - θην, ὑποδουλω - μένος.

γ) Ὅσα ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὸν ἐνεστώτα καὶ παρατακτικόν : μέλλω (= σκοπεύω), μέλει (= με μέλει), ὀφείλω, τρέμω, ἠξεύρω κ. ἄ.

§ 284. β') 'Υγρόληκτα ἢ ἐνρινόληκτα εἰς τὸν ἐνεστώτα, ἀόριστον καὶ τοὺς ἄλλους χρόνους εἶναι:

α) "Οσα λήγουν εἰς - λλω εἰς τὸν ἐνεστώτα, ἐνῶ τὸ ρηματικὸν θέμα ἔχει ἐν λ: ἀγγέλλω (ἄγγελος), ψάλλω (ψάλτης).

β) "Οσα λήγουν εἰς τὸν ἐνεστώτα εἰς - αῖνω, - εῖνω, - εἶρω. Αὐτὰ εἰς τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα πρὸ τοῦ χαρακτηῖρος ἔχουν αἰ ἢ εἰ, ἐνῶ εἰς τὸ ρηματικὸν ἔχει α ἢ ε πρὸ τοῦ χαρακτηῖρος, π.χ. φαίνομαι (θέμ. φαν - ός), ὑφαίνω (θέμ. ὑφάν - της), τείνω (θ. ἐκ - τεν - ής), σπείρω (θ. σπέρ - μα).

γ) "Οσα λήγουν εἰς - ἰνω, - ἱρω, - ὕνω, - ὕρω με μακρὸν τὸ πρὸ τοῦ χαρακτηῖρος δίχρονον, ἐνῶ εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα τὸ δίχρονον εἶναι βραχύ: κλίνω (θέμ. ἐπι - κλιν - ής), κρῖνω (θέμ. εὐκριν - ής), οἰκτίρω (θέμ. οἰκτιρ - μός), πλύνω (θέμ. πλυν - τήριον), σύρω (θέμ. συρ - μός).

δ) Τὰ ρήματα μένω, (δια)νέμω, δέρω, φέρω καὶ κάμνω (τὸ κάμνω ἔχει ρηματ. θέμα καμ-, ἀπὸ τὸ ὅποῖον ἐσχηματίσθη ὁ ἐνεστώς με προσθήκην τοῦ ν: κάμνω καὶ κάνω).

Σχηματισμός τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀόριστου α' τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων

§ 285. 'Ο ἐνεργητικὸς ἀόριστος α' τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων σχηματίζεται ἀπὸ τὸ ρηματικὸν θέμα με προσθήκην τῆς καταλήξεως - α (ὅχι - σα) καὶ ἀφοῦ ἐκταθῇ τὸ πρὸ τοῦ χαρακτηῖρος βραχὺ φωνῆεν α, ι, υ εἰς μακρὸν α, ι, υ καὶ τὸ ε εἰς εἰ, π.χ.

ἀγγέλλω	(θ. ἄγγελ - ος)	ἡγγεῖλα
(ἀνα)τέλλω	(θ. (ἀνα)τελ -)	ἀνέτειλα
θερμαίνω	(θ. θερμαν - σις)	ἐθέρμανα
ὑφαίνω	(θ. ὑφαν - σις)	ὑφανα
σπείρω	(θ. σπέρ - μα, σπέρνω)	ἐσπειρα
κρῖνω	(θ. εὐκριν - ής)	ἐκρινα
οἰκτίρω	(θ. οἰκτιρ - μός)	ὤκτιρα
μένω	(θ. μεν -)	ἔμεινα
δέρω	(θ. δερ -)	ἐδειρα
στέλλω	(θ. στελ -)	ἔστειλα

σημαίνω	(θ. σήμαν - σις)	ἐσήμανα
ξηραίνω	(θ. ξήραν - σις)	ἐξήρανα
τείνω	(θ. (ἐκ) τεν - ἤς)	ἔτεινα
ἐγείρω	(θ. ἔγερ - σις)	ἤγειρα
πλύνω	(θ. πλυν - τήριον)	ἔπλυνα
σύρω	(θ. συρ - μὸς)	ἔσυρα
(δια)νέμω	(θ. νεμ -)	(δι)ένειμα

Τὸ φέρω ἔχει ἀόριστον ἔφερα.

**Σχηματισμός παθητικοῦ ἀορίστου καὶ τῆς μετοχῆς παθητικοῦ
παρακειμένου**

§ 286. Ὁ παθητικὸς ἀόριστος α' καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων σχηματίζονται ἀπὸ τὸ ρηματικὸν θέμα μὲ προσθήκην τῶν καταλήξεων - **θην** καὶ - **μένος** (ὁ χαρακτήρ **ν** τῶν ἐνρινολήκτων πρὸ τοῦ **μ** τῆς καταλήξεως - **μένος** εἰς ἄλλα ρήματα ἀφομοιοῦται καὶ γίνεται **μ**, εἰς ἄλλα γίνεται **σ**), π.χ.

ἀγγέλλομαι	ἡγγέλθην	(παρ)ηγγελμένος
ὕφαινομαι	ὕφάνθην	ὕφασμένος
σημαίνομαι	ἐσημάνθην	σεσημασμένος
ξηραίνομαι	ἐξηράνθην	(ἀπ)εξηραμμένος
θερμαίνομαι	ἐθερμάνθην	θερμασμένος
φέρομαι	ἐφέρθην	φερμένος
σύρομαι	ἐσύρθην	συρμένος

§ 287. Ὅσα ὑγρόληκτα ἢ ἐνρινόληκτα ρήματα ἔχουν ρηματικὸν θέμα μονοσύλλαβον μὲ φωνῆν **ε** πρὸ τοῦ χαρακτῆρος, σχηματίζουν τὸν παθητικὸν ἀόριστον α' ἢ β' καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου μὲ φωνῆν **α** πρὸ τοῦ χαρακτῆρος.

δέρομαι	(θ. δερ -)	ἐδάρο-θην ἢ ἐδάρο-ην	δαρμένος
σπείρομαι	(θ. σπερ -)	ἐσπάρ - θην ἢ ἐσπάρ - ην	σπαρμένος
στέλλομαι	(θ. στελ -)	ἐστάλ - ην	(ἀπ)εσταλμένος
φθείρομαι	(θ. φθερ -)	ἐφθάο - ην	(δι)εφθαρμένος

§ 288. Τὰ ρήματα κλίνω, κρίνω καὶ τείνω σχηματίζουν τὸν

παθητικὸν ἄοριστον καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένοι ἀφοῦ ἀποβληθῇ ὁ χαρακτηρ ν.

κλίνομαι	(θ. κλιν -)	ἐκλίθην	κεκλιμένος (κεκλιμένον ἐπίπεδον)
κρίνομαι	(θ. κριν -)	ἐκρίθην	(δια)κεκριμένος
πλένομαι	(θ. πλυν -)	ἐπλύθην	πλυμένος χωρὶς ἀναδιπλασιασμόν
τείνω	(θ. τιν -)	ἐτάθην	τεταμένος

§ 289. Μὲ τὸ φωνηεντόληκτον θέμα σχηματίζουσιν τοὺς ἀνωτέρω τύπους τὰ ρήματα προσβάλλω καὶ διανέμω :

(προσ)βάλλομαι	(προσ)εβλή - θην	(προσ)βεβλη-μένος
διανέμω	διενεμή - θην	διανεμη - μένος

Πα ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἡ μετοχή τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζεται συνήθως χωρὶς ἀναδιπλασιασμόν, π.χ. παρρηγελμένος, ξεραμμένος, πλυμένος, σταλμένος, σπαρμένος.

Σ η μ ε ῖ ω σ ε ι ς. Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ποικιλία τῶν τύπων δὲν κουράζει τοὺς μαθητάς, διότι οἱ τύποι αὗτοι εἶναι ζωντανὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης καὶ εἰς καθημερινὴν χρῆσιν.

Συνηρημένα ρήματα

§ 290. "Ὅτε τὰ ζῶα ὠμίλουν, τὰ πρόβατα παρεπονοῦντο πρὸς τὸν κύριόν των καὶ τοῦ ἔλεγον: « **Παραπονούμεθα** ἐναντίον σου, διότι, ἐνῶ ὠφελεῖσαι ἀπὸ τὸ γάλα μας, τὰ μαλλιά μας, τὰ ὅποια πωλεῖς, σὺ μᾶς παραμελεῖς καὶ ἀδιαφορεῖς τελείως δι' ἡμᾶς· τοῦναντίον δὲ περιποιεῖσαι τὸν σκύλον καὶ φροντίζεις νὰ μὴ πεινάσῃ ποτέ, ἐνῶ δὲν προσδοκᾷς ἀπ' αὐτὸν κανὲν κέρδος ». Ὁ σκύλος, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο πλησίον τοῦ κυρίου του καὶ ἤκουσε τὰ παράπονα αὐτῶν, ἐγέλασε καὶ εἶπε: « Ἀνόητα πρόβατα, δὲν δικαιοῦσθε νὰ παραπονήσθε· ἐγὼ δὲν κοιμούμαι καθόλου καὶ ἀγρυπνῶ ὅλην τὴν νύκτα κινούμενος, γύρο ἀπὸ τὴν στάνην, διὰ νὰ σᾶς προσφυλάξω ἀπὸ τὰ θηρία, τὰ ὅποια εἶναι δυνατὸν νὰ σᾶς ἐπιτεθοῦν, ἐνῶ σεῖς θὰ κοιμασθε. Ἄν ἐγὼ ἤρηνόμην νὰ παρίσταμαι εἰς κάθε κίνδυνον, πολλὰ ἀπὸ σᾶς δὲν θὰ εἴχετε ζῆσει· ἐγὼ δηλ. ζῶ διὰ σᾶς. Μολονότι δὲ δαιτιῶμαι λιτότατα μὲ τεμάχια ψωμοῦ, οὐδέποτε παρεπονέθην καὶ ποτὲ δὲν ἠγναντιώθην εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ κυρίου μας. Δὲν διενοήθην ποτὲ νὰ παραιτηθῶ ἀπὸ τὸ ἔργον μου αὐτό, διότι ἀγαπῶ τὸν κύριόν

μου καὶ ἐκτιμῶ τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκτίθεται αὐτός ».

§ 291. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν τὰ ῥήματα ἀγαπῶ, ἐκτιμῶ, προσδοκῶ, διαιτῶμαι, πωλῶ, ὀμιλῶ, παραμελῶ, δικαιουμαι κ.λ., τὰ ὅποια λήγουν εἰς μὲν τὸν ἐνεργητικὸν ἐνεστώτα εἰς - ῶ περισπώμενον, εἰς δὲ τὸν ἐνεστώτα τῆς μέσης φωνῆς εἰς - ῶμαι ἢ - οὔμαι. Τὰ ῥήματα αὐτὰ λέγονται **συνηρημένα**.

§ 292. Τὰ συνηρημένα ῥήματα εἶναι φωνηεντόληκτα ῥήματα καὶ ἀρχικῶς εἶχον εἰς τὸν ἐνεστώτα καὶ παρατατικὸν τῆς ἐνεργητικῆς καὶ μέσης φωνῆς χαρακτῆρα α ἢ ε ἢ ο, ὁ ὅποῖος συνηρέθη μὲ τὰς καταλήξεις. Διακρίνονται δὲ εἰς τρεῖς τάξεις:

α) Τὰ συνηρημένα τὰ ὅποια ἀρχικῶς εἶχον χαρακτῆρα α : ἀγαπῶ (ἀγαπάω), νικῶ (νικάω).

β) Τὰ συνηρημένα τὰ ὅποια εἶχον ἀρχικῶς χαρακτῆρα ε : κινῶ (κινέω), θεωρῶ (θεωρέω).

γ) Τὰ συνηρημένα τὰ ὅποια εἶχον ἀρχικῶς χαρακτῆρα ο : βεβαιῶ (βεβαιόω), ἀξιῶ (ἀξιόω).

Τὰ περισσότερα ῥήματα τῆς τρίτης κατηγορίας εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπαντοῦν ὡς ἐνρινόληκτα εἰς - ῶνω : διατυπώνω, συμμορφώνω, φανερώνω κλπ. Πολὺ ὀλίγα ἀπαντοῦν ὡς συνηρημένα, ἀπὸ τὰ ὅποια συνηθέστερα εἶναι τὸ ἀξιῶ, βεβαιῶ, δηλῶ, δικαιουμαι, ἐπικυροῦμαι (ἐπικυροῦται τὸ γνήσιον τῆς ὑπογραφῆς).

→

Κλίσις συνηρημένου εἰς - ῶ (- άω) εἰς τόν ἐνεστώτα καί παρατατικόν.

§ 293. Ἑνεργητικὴ φωνή

Ῥοιστινὴ	Ῥποτακτικὴ	Προστακτικὴ	Εὐκτικὴ	Ῥταγέμφ.	Μετοχή
νικῶ νικῆς νικῆ νικῶμεν νικᾶτε νικουῶν	νικῶ νικῆς νικῆ νικῶμεν νικᾶτε νικουῶν	— νίκα ἢ νὰ νικῆς ᾶς νικῆ — νικᾶτε ἢ νὰ νικᾶτε ᾶς νικουῶν	εἶθε νὰ νικῶ » νὰ νικῆς » νὰ νικῆ » νὰ νικῶμεν » νὰ νικᾶτε » νὰ νικουῶν	νικῶν νικῶσα νικῶν	

Ἑνεστώς

Παρατατικός

ἐνίκων ἐνίκας ἐνίκα ἐνικάμεν ἐνικάτε ἐνίκων	Οἱ ἄλλοι χρόνοι Μέλλων α' διαρκῆς : θὰ νικῶ. Μέλλων β' : θὰ νική- σω. ῥόδοτος α' : ἐνίκησα. (Προστ. : νίκησε. ῥταγ. νικήσει. Μετοχή : νικήσας - νικήσασα - νικήσαν). Παρακείμεν. : ἔγω νικήσει. ῥπεδονντ. : εἶχον νικήσει. Τετέλ. μέλλων : θὰ ἔχω νικήσει. Δυννητικὴ : θὰ ἐνίκων, γλπ., θὰ εἶχον νικήσει.
--	--

§ 294. Μ έ σ η φ ω ν ή

‘Οριστική	‘Υποτακτική	Προστακτική	Ενική	Απαρέμφ.	Μετοχή
νικῶμαι νικᾷσαι νικᾷται νικῶμεθα νικᾷσθε νικῶνται	νικῶμαι νικᾷσαι νικᾷται νικῶμεθα νικᾷσθε νικῶνται	— νὰ νικᾷσαι ἄς νικᾷται — νὰ νικᾷσθε ἄς νικῶνται	εἴθε νὰ νικῶμαι » νὰ νικᾷσαι » νὰ νικᾷται » νὰ νικῶμεθα » νὰ νικᾷσθε » νὰ νικῶνται	νικῶν νικῶμένη νικῶμενον	νικῶν νικῶμένη νικῶμενον
ἐνικώμην ἐνικῶσο ἐνικῶτο ἐνικῶμεθα ἐνικῶσθε ἐνικῶντο	Οἱ ἄλλοι χρόνοι				
Μέλλων α΄ : θὰ νικῶμαι. Μέλλων β΄ : θὰ νικηθῶ. ‘Αόριστος α΄ : ἐνίκησθην (Προστ. : νικήσου, ὡς νικήθῃ. ‘Απαρ. νικήθῃ. Μετοχή νικήεις - νικήσεια - νική- θέν). Παρακ. : ἔχω νικήθῃ ἢ εἶμαι νικημένος. ‘Υπερσ. εἶχον νικήθῃ ἢ ἔμην νικημένος. Τετέλ. μέλλων : θὰ ἔχω νικήθῃ ἢ θὰ εἶμαι νικημένος. Δυνητική θὰ ἐνικώμην, θὰ εἶχον νικήθῃ.					

Κατὰ τὸ νικῶ - νικῶμαι κλίνονται τὰ ἀγατῶ - ὦμαι, τιμῶ - ὦμαι, καὶ τὰ ἀμιλλῶμαι, δια-
τῶμαι, καθὼς καὶ τὰ ἐρευνῶ, καθιστῶ, μελετῶ, προσδοκῶ.

Τὸ ζῶ κλίνεται ζῶ, ζῆς, ζῆ, ζῶμεν, ζῆτε, ζοῦν. Παρατ. ἔζων, ἔζης, ἔζη, ἔζωμεν, ἔζητε,
ἔζων, διότι ἀρχικῶς ὁ γρακτῆρ ἦτο η (ζῆω) καὶ ὄγμ α.

Κλίσις συνηρημένου ρήματος εις - ὦ (- έω) εις τὸν άνεστῶτα καὶ παρατατικὸν
§ 295. Ένεργητικὴ φωνή

Ένεργητικὴ	Ύποτακτικὴ	Προστακτικὴ	Εὐκτικὴ	Απαρέμφ.	Μετοχή
κινῶ κινεῖς κινεῖ κινούμεν κινεῖτε κινούν	κινῶ κινῆς κινῇ κινούμεν ἢ κινῶμεν κινεῖτε ἢ κινῆτε κινούν	— κίνοι ἢ νά κινήσ ᾶς κινή. — κινεῖτε ἢ νά κινήτε ᾶς κινούν	εἶθε νά κινῶ » νά κινήσ » νά κινή » νά κινούμεν » νά κινεῖτε » νά κινούν	κινάμεν	κινῶν κινούσα κινούν

Παρατατικὸς	Οἱ ἄλλοι χρόνοι
ἐκίνουν ἐκίνεις ἐκίνηι ἐκινούμεν ἐκινεῖτε ἐκίνουν	Μέλλων α' : θά κινῶ. Μέλλων β' : θά κινήσω. Αόριστος α' : ἐκίνησα (Πρῶστ. : κίνησε. Απαρ. : κινήσει. Μετοχή : κινήσας - κινήσασα - κινήσαν). Παρτακ. : ἔχω κινήσει. Ύπερστ. : ἔγχεον κινήσει. Τελεσμεν. μέλλων : θά ἔχω κινήσει. Αυνητική : θά ἐκίνουν ᾶπ., θά ἔγχεον κινήσει.

‘Οριστική	‘Υποτακτική	Προστακτική	Εντική	‘Απαρέμφ.	Μετοχή
κινῶμαι κινῶσαι κινῶται κινούμεθα κινεῖσθε κινούνται	κινῶμαι ἢ κινῶσαι ἢ κινῶται ἢ κινούμεθα ἢ κινῶμεθα κινεῖσθε ἢ κινῶνται ἢ κινῶνται	— κινῶσαι κινῶται κινεῖσθε ἢ κινῶνται ἢ κινῶνται	εἴθε νὰ κινῶμαι » νὰ κινῶσαι » νὰ κινῶται » νὰ κινούμεθα » νὰ κινῶσθε » νὰ κινῶνται	κινεῖσθαι	κινούμενος κινουμένη κινούμενον
ἐκινούμην ἐκινῶ ἐκινῶτο ἐκινούμεθα ἐκινεῖσθε ἐκινούντο					Οἱ ἄλλοι χρόνοι Μέλλων α' : θὰ κινῶμαι. Μέλλων β' : θὰ κινήθῃ. ‘Αόριστος α' : ἐκινήθην (Πρᾶσι. κινήσον, ἄς κινή- θῃ. Μετοχή : κινήεις - κινήεῖσα - κινήέν). ‘Απαρ. : κινήῃ). Παρακείμε. ἔχω κινήῃ ἢ εἶμαι κινημένος. ‘Υπερσ. : εἶχον κινήῃ ἢ ἤμην κινημένος. Τετελ. μέλ. : θὰ ἔχω κινήῃ ἢ θὰ εἶμαι κινημένος. Δυνητική : θὰ ἐκινούμην κλπ. θὰ εἶχον κινήῃ κλπ.

Κατὰ τὸ κινῶ - κινῶμαι κλίνονται τὰ βοηθῶ, ἀμείω, ἐξηγῶ, ἐπιθυμῶ, ἐπινοῶ, ἐπανῶ, ζητῶ, εὐχαριστῶ, κατοικῶ, προσπαθῶ, πωλῶ, ὑμνῶ, χορηγῶ, ὠφελῶ, ἀγορεύω, διανοῶμαι, μιμοῦμαι, παρο-
κινῶμαι, περιποιῶμαι κ. ἄ.

Τὰ ρήματα πλέ - ω, πλέ - ω, δέ - ω, καί - ω, κλαί - ω, μὲ μονοσύλλαβον θέμα κλίνονται
κατὰ τὰ βαρύτονα φωνηεντόληκτα, πλέω, πλέεις, πλέει κλπ.

Κλίσις συνηρημένου ρήματος εἰς - ὦ (- ὅω) εἰς τὸν ἐνεστώτα καὶ παρατατικὸν

§ 297. Ἐνεστώτης φωνή

Ὁριστική	Ὑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
βεβαίω βεβαίω βεβαίω βεβαίω βεβαίω βεβαίω	βεβαίω βεβαίω βεβαίω βεβαίω βεβαίω βεβαίω	— — — — — —	εἴθε νῦν βεβαίω » νῦν βεβαίω » νῦν βεβαίω » νῦν βεβαίω » νῦν βεβαίω » νῦν βεβαίω	βεβαίω	βεβαίω βεβαίω βεβαίω βεβαίω βεβαίω βεβαίω

Παρατατικός	Οἱ ἄλλοι χρόνοι
ἐβεβαίον ἐβεβαίον ἐβεβαίον ἐβεβαίον ἐβεβαίον ἐβεβαίον	Μέλων α' : θὰ βεβαίω. Μέλων β' : θὰ βεβαίωσω. Ἀόριστος α' : ἐβεβαίωσα. (Προσ. : βεβαίωσε, ἃς βεβαίωσθι. Ἀπαρ. : βεβαίωσε. Μετοχή : βεβαίωσας - σασα - σαν.). Παρ. : ἔχω βεβαίωσει. Ὑπερ. : εἶχον βεβαίωσει. Τετ. : ἔχω βεβαίωσει. Δυν. : θὰ ἐβεβαίωσιν, θὰ εἶχον βεβαίωσει.

§ 298. Μέση φωνή

Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
Ε 1 2 3 4 5 διαιοῦμαι δικαιοῦσαι δικαιοῦται δικαιοῦμεθα δικαιοῦσθε δικαιοῦνται	Υ 1 2 3 4 5 δικαιοῦμαι δικαιοῦσαι δικαιοῦται δικαιοῦμεθα δικαιοῦσθε δικαιοῦνται	Π 1 2 3 4 5 — νὰ δικαιοῦσαι ᾤς δικαιοῦται — νὰ δικαιοῦσθε ᾤς δικαιοῦνται	Ε 1 2 3 4 5 εἶθε νὰ δικαιοῦμαι » νὰ δικαιοῦσαι » νὰ δικαιοῦται » νὰ δικαιοῦμεθα » νὰ δικαιοῦσθε » νὰ δικαιοῦνται	Α 1 2 3 4 5 δικαιοῦντο	Μ 1 2 3 4 5 δικαιούμενος δικαιουμένη δικαιούμενον
Οἱ ἄλλοι χρόνοι Μέλλων α' : θὰ δικαιοῦμαι. Μέλλων β' : θὰ δικαιοῦσθαι. Ἀόριστος : ἐδικαιοῦσθην. (Προστ. : δικαιοῦσον, ᾤς δικαιοῦθῃ. Ἀπαρ. δικαιοῦθῃ. Μετοχή δικαιοῦ- θῆς - δικαιοῦσθῆναι - δικαιοῦσθῆναι. Παρακ. ἔχω δι- καιοῦθῃ - εἶμαι δικαιοῦμένος. Υπερσ. εἶχον δικαιο- ῦθῃ - θὰ εἶμαι δικαιοῦμένος. Τετέλ. μέλλων : θὰ ἔχω δι- καιοῦθῃ : θὰ εἶμαι δικαιοῦμενος. Δυννητική : θὰ ἐδικαιοῦμαι κλπ., θὰ εἶχον δικαιο- ῦθῃ.					

§ 299. Κατὰ τὸ βεβαιῶ - δικαιοῦμαι κλίνονται τὰ ἀξιῶ, δηλῶ, ἐκπληρῶ, ἐναντιοῦμαι, καρποῦμαι, ὑποχρεοῦμαι, μισθῶ - μισθοῦμαι. Οἱ συνηρημένοι τύποι τῆς κατηγορίας ταύτης χρησιμοποιούνται συνήθως εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ἀρχῶν. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν τὰ συνηρημένα τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἀποφεύγονται, διότι τὰ περισσότερα ἀντικατεστάθησαν μὲ βαρύτερα εἰς - ὦνω.

§ 300. Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἀπαντοῦν καὶ οἱ ἐξῆς τύποι :

Α'. Εἰς τὴν ἐνεργ. φωνὴν τῶν ρημάτων, ποὺ κλίνονται ὅπως τὸ νικάω (= νικάω) :

α) Εἰς τὸν ἐνεστώτα γ' ἐνικ. νικάει, α' πληθ. νικάμε καὶ νικοῦμε, γ' πληθ. νικᾶν, νικοῦν, νικάνε καὶ νικοῦνε.

β) Ὁ παρατατικὸς λήγει εἰς - οὔσα συνήθως χωρὶς αὔξησιν : νικοῦσα νικοῦσες, νικοῦσε, νικοῦσαμε, νικοῦσατε, νικοῦσαν.

γ) Ἡ μετοχή : νικῶντας.

δ) Εἰς τὸν ἀόριστον γ' πληθ. νίκησαν - νικήσαν - νίκησανε.

Β'. Εἰς τὴν μέσσην φωνὴν α) ἐνεστώς : νικιέμαι - ἀγαπιῦμαι - ἀγαπιόμαι, ἀγαπιέσαι, ἀγαπιέται, ἀγαπιόμεθα - ἀγαπιόμαστε - ἀγαπιόμαστε, ἀγαπιέσθε - ἀγαπιέστε - ἀγαπιένται - ἀγαπιῶνται - ἀγαπιῶνται.

β) Ὁ παρατατικὸς : ἀγαπιόμουν, ἀγαπιόσουν, ἀγαπιόταν, ἀγαπιόμασταν, ἀγαπιόσασταν, ἀγαπιόνταν.

γ) Εἰς τὸν ἀόριστον συνήθως οἱ τύποι εἶναι χωρὶς αὔξησιν μὲ κατάληξιν - θηκα : νικήθηκα.

§ 301. Α'. Εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν τῶν ρημάτων, ποὺ κλίνονται κατὰ τὸ κινῶ (= κινέω) :

α) Ὁ παρατατικὸς λήγει εἰς - οὔσα συνήθως χωρὶς αὔξησιν : κινῶσα, κινῶσες, κινῶσε, κινῶσαμε, κινῶσατε, κινῶσαν καὶ ἐκινῶσαν κλπ.

β) Εἰς τὸν ἀόριστον γ' πληθ. κίνησαν - κινήσαν - κινήσανε.

γ) Ἡ μετοχή : κινῶντας.

Β'. Εἰς τὴν μέσσην φωνὴν α) ὁ παρατατ. ἀπαντᾷ καὶ χωρὶς αὔξησιν : ἐθεωροῦμην - θεωροῦμην κλπ. πληθ. θεωρούμασταν, θεωρούσασταν, θεωροῦνταν, β) ὁ ἀόρ. καὶ χωρὶς αὔξησιν : κινήθηκα (- θηκα).

§ 302. Τοῦ ρήματος κοιμῶμαι ἀπαντοῦν καὶ οἱ τύποι κοιμοῦμαι - κοιμᾶμαι, κοιμάσαι, κοιμᾶται, κοιμούμεθα, κοιμάσθε - κοιμάστε, κοιμούνται.

Παρατατικός : ἐκοιμούμην - ἐκοιμόμουν, ἐκοιμᾶσθαι - (ἐ)κοιμόσθουν, ἐκοιμᾶτο - κοιμῶταν, ἐκοιμούμεθα - κοιμούμασταν - κοιμόμασταν, ἐκοιμᾶσθε - κοιμόσασταν, ἐκοιμῶντο - (ἐ)κοιμόνταν. "Ὅπως τὸ κοινοῦμαι κλίνονται καὶ τὰ: λυποῦμαι - λυπᾶμαι, φοβοῦμαι - φοβᾶμαι, θυμοῦμαι - θυμᾶμαι.

**Σχηματισμός τῶν ἄλλων χρόνων τῆς ἐνεργητικῆς
καὶ μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς τῶν συνηρημένων ρημάτων**

§ 303. Ὁ ἀόριστος α', ἐνεργητικός, μέσος ἢ παθητικός, καθὼς καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζονται μὲ τὰς καταλήξεις - σα, - θην, - μένος, ἀφοῦ ἐκταθῇ ὁ χαρακτήρ τοῦ ρηματικοῦ θέματος εἰς μακρόν, ἦτοι:

τὸ α γίνεται η : τιμῶ (θ. τιμα -) ἐτίμη - σα, ἐτίμη - θην, τιμη - μένος.
τὸ ε γίνεται η : ὠφελῶ (θ. ὠφελε -), ὠφέλη - σα, ὠφελή - θην, ὠφελη - μένος.

τὸ ο γίνεται ω : δηλῶ (θ. δηλο -), ἐδήλω - σα, ἐδηλώ - θην, δεδηλω - μένος.

§ 304. Πολλὰ συνηρημένα ῥήματα σχηματίζουν τὸν ἀόριστον α', ἐνεργητικὸν καὶ παθητικόν, καθὼς καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, χωρὶς νὰ ἐκταθῇ ὁ χαρακτήρ α, ε, ο εἰς μακρόν, εἰς δὲ τὸν παθητικὸν ἀόριστον καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου λαμβάνουν κατάληξιν - σθην καὶ - σμένος. Τὰ ῥήματα αὐτὰ εἶναι τὰ ἐξῆς:

γελῶ	(θ. γελα -),	ἐγέλασα,	ἐγελά - σθην,	γελα - σμένος
διψῶ	(θ. διψα -),	ἐδίψασα,	—	διψα - σμένος
κερνῶ	(θ. κερα -),	ἐκέρασα,	ἐκερά - σθην,	κερα - σμένος
κρεμῶ	(θ. κρεμα -),	ἐκρέμασα,	ἐκρεμά - σθην,	κρεμα - σμένος
πεινῶ	(θ. πεινα -),	ἐπείνασα,	—	πεινα - σμένος
ἀποσπῶ	(θ. ἀποσπα -),	ἀπέσπασα,	ἀπεσπά - σθην,	ἀπεσπα - σμένος
καταχρῶμαι	(θ. καταχρα -),	κατεχρά - σθην,	—	
καταρῶμαι	(θ. καταρα -),	κατηρά - σθην,	κατηρα - μένος	(χωρὶς σ)
ἄρκω	(θ. ἄρκε -),	ἤρκεσα,	ἤρκε - σθην	
ἠμπορῶ καὶ μπορῶ,		ἠμπόρεσα καὶ μπόρεσα		
πονῶ,		ἐπόνεσα		
ἐκτελῶ,		ἐξετέλεσα,	ἐξετελέ - σθην,	τετελε - σμένος
φορῶ,		ἐφόρεσα,	ἐφορέ - θην	(χωρὶς σ)

§ 305. Πολλά φωνηεντόληκτα βαρύτονα ρήματα σχηματίζουν τον μέσον ἢ παθητικὸν ἀόριστον εἰς - σθην καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς - σμένος, π.χ. λούομαι - ἐλούσθην - λουσμένος, ἀκούω - ἠκούσθην - ἀκουσμένος.

Ὅμοίως πολλὰ ρήματα, τὰ ὅποια εἰς τὸν ἐνεστώτα ἔχουν θέμα συμφωνόληκτον, σχηματίζουν τοὺς τρεῖς αὐτοὺς τύπους ἀπὸ φωνηεντόληκτον θέμα μὲ χαρακτηριστὰ α, ε, ο: στήνω - ἐστή - θην - στη - μένος, σβήνω - ἐσβή - σθη - σβη - σμένος.

Ρήματα εἰς - μαι

§ 306. Εἰς τὸ κείμενον τῆς § 290 ὑπάρχουν τὰ ρήματα κάθηναι - παρίσταμαι - ἀπλοῦν ἴσταμαι, ἐπιτίθεμαι - ἀπλοῦν τίθεμαι· αὐτὰ καὶ μερικὰ ἄλλα ἔχουν κατάληξιν εἰς τὸ α' πρόσωπον τοῦ ἐνεστώτος - μαι ἀντὶ - ομαι μὲ α, ε, η ἢ εἰ πρὸ τοῦ - μαι. Τὰ συνηθέστερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι:

α) μὲ α πρὸ τοῦ - μαι: δύναμαι, ἴσταμαι, ἵπταμαι, β) μὲ ε πρὸ τοῦ - μαι: τίθεμαι, γ) μὲ η πρὸ τοῦ - μαι: κάθηναι καὶ δ) μὲ εἰ πρὸ τοῦ - μαι: κεῖμαι.

Σημείωσις. Εἰς τὴν ἀρχ. Ἑλλ. γλῶσσαν ὑπῆρχον καὶ τύποι εἰς τὴν ἐνεργητ. φωνὴν λήγοντες εἰς - μι: ἴστημι = στήνω, τίθημι = θέτω, δίδωμι, δείκνυμι καὶ μέσσην λήγοντες εἰς - μαι: ἴσταμαι, τίθεμαι, δίδομαι, δείκνυμαι.

§ 307. Κλίσις τῶν εἰς - μαι ρημάτων

	Ὁριστική	Ὑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
Ε 4 3 0 1 2 3 4 5	ἵσταμαι ἵστασαι ἵσταται ἱστάμεθα ἱστασθε ἵστανται	ἵσταμαι ἵστασαι ἵσταται ἱστάμεθα ἱστασθε ἵστανται	— νὰ ἵστασαι ὡς ἵσταται — νὰ ἱστασθε ὡς ἵστανται	εἶθε νὰ ἵσταμαι » νὰ ἵστασαι » νὰ ἵσταται » νὰ ἱστάμεθα » νὰ ἱστασθε » νὰ ἵστανται	ἵστασθαι	ἱστάμενος ἱσταμένη ἱστάμενον

Παρατατικός : ἱστίμην, ἵτασο, ἵτατο, ἱστάμεθα, ἱστασθε, ἵσταντο.

Ε 4 3 0 1 2 3 4 5	τίθεμαι τίθεσαι τίθεται τιθέμεθα τίθεσθε τίθενται	τίθεμαι τίθεσαι τίθεται τιθέμεθα τίθεσθε τίθενται	— νὰ τίθεσαι ὡς τίθεται — νὰ τίθεσθε ὡς τίθενται	εἶθε νὰ τίθεμαι » νὰ τίθεσαι » νὰ τίθεται » νὰ τιθέμεθα » νὰ τίθεσθε » νὰ τίθενται	τίθεσθαι	τιθέμενος τιθεμένη τιθέμενον
-------------------	--	--	---	---	----------	------------------------------------

Παρατατικός : ἐτιθέμην, ἐτίθεσο, ἐτίθετο, ἐτιθέμεθα, ἐτίθεσθε, ἐτίθεντο.

Ὁριζική	Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Απαρέμφ.	Μετοχή
κἀθημαι κἀθησαι κἀθηται κἀθήμεθα κἀθησθε κἀθηρται	κἀθημαι κἀθησαι κἀθηται κἀθήμεθα κἀθησθε κἀθηρται	— νὰ κἀθησαι ἄς κἀθηται — νὰ κἀθησθε ἄς κἀθηρται	εἶθε νὰ κἀθημαι » νὰ κἀθησαι » νὰ κἀθηται » νὰ κἀθήμεθα » νὰ κἀθησθε » νὰ κἀθηρται	κἀθησθαι	κἀθήμενος κἀθημένη κἀθήμενον

Παρατατικός : ἐκἀθημην, ἐκἀθησο, ἐκἀθητο, ἐκἀθήμεθα, ἐκἀθησθε, ἐκἀθητο.

Ὁριζική	Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Απαρέμφ.	Μετοχή
κείμεναι κείσθαι κείται κείμεθα κείσθε κείνται	κείμεναι κείσθαι κείται κείμεθα κείσθε κείνται	— νὰ κείσθαι ἄς κείται — νὰ κείσθε ἄς κείνται	εἶθε νὰ κείμεναι » νὰ κείσθαι » νὰ κείται » νὰ κείμεθα » νὰ κείσθε » νὰ κείνται	κείσθαι	κείμενος κείμενη κείμενον

Παρατατικός : ἐκείμην, ἐκείσο, ἐκείτο, ἐκείμεθα, ἐκείσθε, ἐκείντο.

§ 308. α) Κατὰ τὸ ἴσταμαι κλίνονται καὶ τὰ σύνθετα ἀνίσταμαι, ἀνθίσταμαι, προίσταμαι, β) κατὰ τὸ τίθεμαι τὰ ἐκτίθεμαι, ἐπιτίθεμαι, προστίθεμαι, μετατίθεμαι κ.ἄ. γ) κατὰ τὸ κάθημαι τὰ παρακάθημαι, ἐπικάθημαι κ.ἄ. δ) κατὰ τὸ κεῖμαι τὰ κατάκειμαι, ὑπόκειμαι, σύγκειμαι κ.ἄ.

§ 309. α) Ὁ ἀόριστος β' τοῦ ἴσταμαι εἶναι ἔσθην, συνήθως σύνθετος : ἀνέστην, παρέστην, ὁ ὁποῖος κλίνεται, ὅπως ὁ μέσος ἀόριστος β' : παρέστην, παρέστης, παρέστη κλπ. Ὑποτακτ. παραστῶ, παραστῆς, παραστῇ κλπ. Ἀπαρέμφ. παραστῆ. Μετοχὴ παραστάς, παραστᾶσα, παραστάν, κατὰ τὸ πᾶς, πᾶσα, πᾶν.

β) Ὁ ἀόριστος τοῦ τίθεμαι εἶναι ἐτέθην καὶ κλίνεται κατὰ τὸ ἐλύθην καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τεθειμένος (ἐκτεθειμένος κλπ.).

Ἀποθετικά ῥήματα

§ 310. Πολλὰ ῥήματα, ἀπλᾶ ἢ σύνθετα, ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὴν μέσσην φωνὴν καὶ δὲν ἔχουν ἐνεργητικὴν· τὰ ῥήματα αὐτὰ λέγονται ἀποθετικά : ἀγωνίζομαι, ἀσπάζομαι, αἰσθάνομαι, ἀσχολοῦμαι, γίνομαι, δέχομαι, διανοῶμαι, ἐγγινῶμαι, ἐμπορεύομαι, ἐντρέπομαι, ἐργάζομαι, ἐρχομαι, εὖχομαι, ἰσχυρίζομαι, μάχομαι, μεταχειρίζομαι, ὀνειρεῖσθαι, ὀσφραίνομαι, περιποιοῦμαι, πορεύομαι, σκέπτομαι, χρειάζομαι κ.ἄ.

Ἀνώμαλα ῥήματα

§ 311. Ὅσα ῥήματα σχηματίζουν τὸν ἐνεστώτα καὶ ἀόριστον ἀπὸ τὸ ῥηματικὸν θέμα χωρὶς ἰδιαιτέραν μεταβολὴν αὐτοῦ καὶ κλίνονται κανονικά, λέγονται ὁμαλὰ ῥήματα, π.χ. παιδεύω - ἐπαίδευσα - ἐπαιδεύθην, διώκω - ἐδίωξα - ἐδιώχθην, τιμῶ (θ. τιμα -) - ἐτίμησα - ἐτιμήθην, φυλάττω (θ. φυλακ -) - ἐφύλαξα - ἐφυλάχθην. Ὅσα ῥήματα σχηματίζουν τὸν ἐνεστώτα ἀπὸ θέμα διάφορον ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἀορίστου καὶ εἰς τὴν κλίσειν παρουσιάζουν κάποιαν ἰδιόρρυθμίαν, λέγονται ἀνώμαλα, π.χ. μανθάνω - ἐμαθόν, βλαστάνω - ἐβλάστησα, γηράσκω - ἐγήρασα κ.ἄ.

Σημείωσις. Εἰς τὸν κατωτέρω κατάλογον τῶν ἀνωμάτων ρημάτων ἀναγράφονται ὁ ἐνεστώς, ὁ ἐνεργητικὸς καὶ μέσος ἢ παθητικὸς ἀόριστος μὲ τὰ ἀπαρέμφατά των καὶ ἡ μεταχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου. Ὅταν οἱ τύποι αὗτοι εἶναι γνωστοί, εὐκόλῃ σχηματίζονται καὶ οἱ τύποι τῶν ἄλλων χρόνων.

Κατάλογος ἀνωμάτων ρημάτων

§ 312. ἄγω - (παράγω, συνάγω) - ἤγαγον (συνάγω), ἀγάγει (ἔχω παραγάγει) - ἄγομαι, ἤχθην, (συν)ηγμένος.

ἀκροῶμαι - ἤκροάσθην - ἀκροασθῆ.

ἀμαρτάνω - ἤμαρτον καὶ ἡμάρτησα, ἁμαρτίσει (θ. ἐνεστ. ἀμαρταν- ἄορ. ἁμαρτ -).

ἀναγιγνώσκω - ἀνέγνωσα, ἀναγνώσει - ἀναγιγνώσκωμαι, ἀνεγνώσθην, ἀναγνοσθῆ (θ. γινώσκω - καὶ γινω -).

ἀναρρωνύω - ἀνέρωσα, ἀναρρώσει (θ. ἀναρρωνυ - , ἀναρρω -).

ἀποθνήσκω - ἀπέθανον, ἀποθάνει (θ. θνησκ - καὶ θαν -).

ἀποσπῶ - ἀπέσπασα, ἀποσπάσει - ἀποσπῶμαι, ἀπεσπάσθην, ἀποσπασθῆ, ἀπεσπασμένος (θ. ἀποσπα - σχηματίζει μέσον ἄορ. καὶ μεταχὴν παθητ. παρακειμένου μὲ κατάληξιν - σθην - σμένος).

ἄρέσκω - ἤρεσα, ἀρέσει (θ. ἄρεσκ - , ἄρε -).

ἄρκω - ἤρκεσα, ἀρκέσει - ἀρκοῦμαι, ἠρκέσθην, ἀρκεσθῆ (θ. ἄρκε-, ὁ ἀόριστ. μέσος μὲ κατάληξιν - σθην).

αὐξάνω - ἠῤῥησα, αὐξήσει - αὐξάνομαι, ἠῤῥήθην, αὐξηθῆ, ἠῤῥημένος (θ. αὐξαν - καὶ αὐξε -).

ἄφηνω - ἄφησα, ἀφήσει - ἀφήνομαι, ἀφέθην, ἀφεθῆ, ἀφημένος (θ. ἄφην - καὶ ἄφε -).

βαίνω - (παρ - βαίνω) (παρ)έβην, (παρ)βῆ (θ. βαίν - καὶ βα-, βη-).

βάλλω - (προσ - μετα - κατα -) ἔβαλον, βάλει - βάλλομαι, ἐβλήθην (κατα)βεβλημένος (θ. βαλλ - , βαλ-, βλη-).

βλέπω - εἶδον (ὑπ. ἴδω - ἰδῶ), ἴδει - ἰδεῖ (θ. βλέπ-, εἶδ-, ἰδ-).

βλαστάνω - ἐβλάστησα, βλαστήσει - βλαστημένος (θ. βλαстан -, βλαστε -).

γηράσκω - ἐγήρασα, γηράσει, γηρασμένος (θ. γηρασκ-, γηρα-).

γίνομαι - ἔγινω, γίνει (ἀπαντοῦν ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐγενόμην οἱ τύποι ἐγένετο, ἐγένοντο, γένοιτο=εἶθε λὰ γίνῃ, γενόμενος - η - ον καὶ τὸ ἀρχαῖον ἀπαρέμφατον εἰς τὴν φράσιν «τὶ μέλλει γενέσθαι» (θ. γεν-, γιν -).

δαγκάνω - ἐδάγκασα, δαγκάσει - δαγκάνομαι, ἐδαγκάσθην

δαγκασμένος (θ. δαγκαν-, δαγκα -).

δεικνύω - ἔδειξα, δείξει - δεικνύομαι, ἐδείχθην, δειχθῇ (ἀπο) διδ-
γμένος (θ. δεικνυ -, δεικ -).

δέομαι - ἐδείθην, δεηθῇ (θ. δε - καὶ δεε -).

δέρω - ἔδειρα, δέριε - δέρομαι, ἐδάριην, δαρῇ, δαρμένος (θ. δερ -, δαρ -).

διανέμω - διένειμα, διανείμει - διανέμομαι, διενεμήθην, διανεμηθῇ,
διανεμημένος (θ. διανεμ -, διανειμ -, διανεμε -).

διαρρηγνύω - διέρρηξα, διαρρήξει - διαρρηγνύομαι, διερρήχθην - διερ-
ράγην, διαρρηχθῇ - διαρραγῇ, διερρηγμένος (θ. διαρρηγνυ-,
διαρρηγ -, διαρραγ -).

δίδω - ἔδωκα, δώσει - δίδομαι, ἐδόθην, δοθῇ, - δοσμένος (θ. διδ -,
δω -, δο -, δωκ -).

δύναμαι - ἠδυνήθην, δυνηθῇ, (θ. δυνα-, δυνη -).

ἐγείρω - ἤγειρα, ἐγείρει - ἐγείρομαι, ἠγέροθην, ἐγερθῇ (θ. ἐγειρ -,
ἐγερ -).

ἐκπλήσσω - ἐξέπληξα, ἐκπλήξει - ἐκπλήσσομαι, ἐξεπλάγην, ἐκπλα-
γῇ, ἐκπεπληγμένος (θ. ἐκπλησσ-, ἐκπλαγ -).

ἐκτελῶ - ἐξετέλεσα, ἐκτελέσει - ἐκτελοῦμαι, ἐξετελέσθην, ἐκτελεσθῇ,
τετελεσμένος (μέλλων) (θ. τελε -, ὁ μέσος ἀόριστ. καὶ ἡ με-
τοχή τοῦ παθητ. παρακειμένου με καταλήξεις - σθην, - σμένος).

ἔρχομαι - ἤλθον, ἔλθει (θ. ἐρχ -, ἐλθ -).

εὔρισκω - εὔριον, εὔρει - εὔρισκομαι, εὔρέθην, εὔρεθῇ, εὔρημένος (θ.
εὔρισκ -, εὔρε -).

εὔχομαι - ἠύχθην, εὔχθῃ (θ. εὔχ-, εὔχε -).

ἔχω - εἶχον, (κατ) ἔσχον, (κατὰ) σχει, (κατ) ἔχομαι, (κατ) εσχέ-
θην, (κατ) εσχημένος, (κατὰ) σχεθῇ (θ. ἐχ-, σχ-, σχε -).

ζευγνύω - ἔζευξα, ξεύξει - ζευγνύομαι, ἐζεύχθην, ζευχθῇ, (δι) ἐζευν-
γμένος (θ. ζευγνυ -, ζευγ -).

θέλω - ἠθέλησα, θελήσει (θ. θελ-, θελε -).

θέτω - ἔθεσα, θέσει - θέτομαι ἢ τίθεμαι, ἐτέθην, τεθῇ (ἐκ) τεθειμέ-
νος (θ. θετ -, τε -, τιθε -).

θραύω - ἔθραυσα, θραύσει - θραύομαι, ἐθραύσθην, θραυσθῇ, θραυσμέ-
νος (θ. θραυ -).

κάθημαι - ἐκάθισα, καθίσει (ἀπὸ τὸ καθίζω), καθισμένος.

- καίω - ἔκανσα, καύσει - καίομαι, ἐκάην, καῖ, (δια) κεκαυμένη ζώνη (θ. και -, καυ -).
- καλῶ - ἐκάλεσα, καλέσει - καλοῦμαι, ἐκλήθην, κληθῇ (προσ) κεκλημένος (θ. καλε -, κλη -). Τὸ ἐπικαλοῦμαι, ἐπεκαλέσθην, ἐπικαλεσθῇ.
- κάμνω - ἔκαμνον, κάμει (θ. καμν-, καμ -).
- καταναλίσκω - κατηγάλωσα, καταναλώσει - καταναλίσκομαι, κατηγάλωθην, καταναλωθῇ (θ. ἀναλίσκ -, ἀναλο -).
- καταρῶμαι - κατηράσθην, καταρασθῇ, κατηραμένος (θ. καταρα -).
- καταχρῶμαι - κατεχράσθην, καταχρασθῇ (θ. καταχρα-, ὁ ἀόρ. με κατάλ. - σθην).
- κερδίζω - ἐκέρδησα, κερδήσει - κερδίζομαι, ἐκερδήθην, κερδηθῇ, κερδισμένος (θ. κερδιζ -, κερδε -).
- κλαίω - ἔκλανσα, κλαύσει - ἐκλαύθην (θ. κλαι -, κλαυ -).
- κλείω - ἔκλεισα, κλείσει - κλείομαι, ἐκλείσθην, κλεισθῇ, κλεισμένος ἢ κεκλεισμένος (θ. κλει -) (δίκη κεκλεισμένων τῶν θυρῶν) ὁ ἀόρ. μέσ. με κατάληξιν - σθην.
- κλέπτω - ἔκλεψα, κλέψει - κλέπτομαι, ἐκλάπην, κλαπῇ, κλεμμένος (θ. κλεπτ -, κλεπ -, κλαπ -).
- κρούω - ἔκρουσα, κρούσει - κρούομαι, ἐκρούσθην, κρουσθῇ (θ. κρου-, ἀόρ. με κατάλ. - σθην).
- λαμβάνω - ἔλαβον, λάβει - λαμβάνομαι, ἐλήφθην, ληφθῇ (κατ) ελημμένος (θ. λαμβαν -, λαβ -, ληβ -).
- λέγω - εἶπον, εἴπει ἢ εἶπεῖ - λέγομαι, ἐλέχθην, λεχθῇ, εἰρημένος (θ. λεγ -, εἰπ -, ρε -).
- λείπω - ἔλειψα καὶ (ἐξ) ἐλίπον, ἐκλείψει καὶ (ἐκ) λίπει - (κατα) λείπομαι, (ὑπ) ελείφθην, (ὑπο) λειφθῇ, (ἐγκατα) λελειμμένος (θ. λειπ-, λιπ -).
- λούομαι - ἐλούσθην, λουσθῇ, λουσμένος (θ. λου-, ὁ ἀόρ. με - σθην).
- μανθάνω - ἔμαθον, μάθει - μανθάνομαι, (με) μαθημένος (θ. μανθαν -, μαθ -).
- ὁμνύω - ὤμοσα, ὁμόσει (θ. ὁμνυ -, ὁμο -).
- πάσχω - ἔπαθον, πάθει (θ. πασχ -, παθ -).
- περαίνω - ἐπέρανα, περάνει - περαίνομαι, πεπερασμένος (θ. περαιν-, περαν -).

- πηγαίνω ἢ ὑπάγω - ἐπῆγα, ὑπάγει καὶ πάει (θ. πηγαιν -, ὑπαγ - καὶ πηγ - θὰ ὑπάγω καὶ θὰ πάω, ἀφοῦ τὸ γ τοῦ θέμ. παγ - ἀπεβλήθη).
- πίνω - ἐπιον, πίνει (θ. πιν -, πι -).
- πίπτω - ἐπιπτον, πέσει - (ἐκ)πίπτεται, (ἐξ)επέσθη, (ἐκ)πεσθῇ, (ἐκ)πεσμένος (θ. πιπτ -, πεσ -).
- πλέκω - ἐπλεξα, πλέξει - πλέκομαι, ἐπλέχθην, πλεχθῇ καὶ (συν) - ἐπλάκην, (συν)πλακῇ, (περι)πεπλεγμένος (θ. πλεκ -, πλακ -).
- πλέω - ἐπλευσα, πλεύσει - (δια)πλέεται, (δι)επλεύσθη, (δια)πλευσθῇ (θ. πλε -, πλευ -).
- πνέω - ἐπνευσα, πνεύσει - (ἐμ)πνέομαι, ἐνεπνεύσθη, ἐμπνευσθῇ, ἐμπνευσμένος (θ. πνε -, πνευ -).
- ρέω - ἔρρευσα, ρεύσει (θ. ρε -, ρευ -).
- σβήνω - ἔσβησα, σβήσει - σβήνομαι, ἐσβέσθη, σβεσθῇ, ἐσβεσμένος, (ἡφαίστειον) καὶ σβησμένος (θ. σβην -, σβεν -).
- σέβομαι - ἐσεβάσθη, σεβασθῇ (θ. σεβ -, σεβα -).
- στέλλω - ἔστειλα, στείλει - στέλλομαι, ἐστάλην, σταλῇ, ἀπεσταλμένος (θ. στελ -, στείλ -, σταλ -).
- στήνω - ἔστησα, στήσει - στήνομαι, ἐστήθη, στηθῇ, στημένος (θ. στήν -, στη -).
- στρέφω - ἔστρεψα, στρέψει - στρέφομαι, ἐστράφη, στραφῇ, (κατ) - ἐστραμμένος (θ. στρεφ -, στραφ -).
- συγχέω - συνέχυσα, συγχύσει - συγχέομαι, συγκεχυμένος (θ. συγχε -, συγχυ -).
- συλλέγω - συνέλεξα, συλλέξει - συλλέγομαι, συνελέχθη, - συνελέγην, συλλεχθῇ - συλλεγῇ, συνειλεγμένος (θ. συλλεγ -).
- τείνω - ἔτεινα, τείνει - τείνομαι (παρ)ετάθη, (παρα)ταθῇ, (ἐκ)τεταμένος (θ. τειν -, τεν -, τα -).
- τρέπω - ἔτρεψα, τρέψει - τρέπομαι, (ἐπ)ετράπη, τραπῇ, τετραμμένος (θ. τρεπ -, τραπ -).
- τρέφω - ἔθρεψα, θρέψει - τρέφομαι, ἐτράφη, τραφῇ (ἀνα)τεθραμμένος (θ. τρεφ -, τραφ -, θρεφ -).
- τρώγω - ἔφαγον, φάγει - τρώγομαι, ἐφαγώθη, φαγωθῇ, φαγωμένος - (θ. τρωγ -, φαγ -, φαγω -).

τρέχω - ἔτρεξα, τρέξει καὶ (ἐξ) ἑδραμον, (ἐκ) δράμει (θ. τρεχ-, δραμ-), (κατα)τρεγμένος.

τυγχάνω - ἔτυχον, τύχει - ἐπιτυγχάνομαι, ἐπιτεύχθη, ἐπιτευχθῇ (θ. τυχαν-, τυχ-, τευχ-), (ἐπι)τυχημένος.

φεύγω - ἔφυγον, φύγει (ἀπο)φεύγομαι, (ἀπ)φεύχθη, (ἀπο)φευχθῇ (θ. φευγ-, φυγ-).

φθείρω - (δι) ἑφθειρα, (δια)φθείρει - φθείρομαι, (δι) ἐφθάρην, (δια) φθαρή, (δι) ἐφθαρμένος (θ. φθειρ-, φθερ-, φθαρ-).

χαίρω - ἔχαρην, χαρῇ (θ. χαир-, χαρ-).

χύνω - ἔχυσα, χύσει - χύνομαι, ἐχύθην, χυθῇ, χυμένος.

ὠθῶ - ὤθησα, ὠθήσει - (συν) ὠθοῦμαι εἰς αὐτὸ ἀνήκουν. οἱ τύποι ἔχω ἐξώσει, ἐξώσθην, ἐξωσθῇ (θ. ὠθε-, ὠθ-).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἀκλιτα μέρη τοῦ λόγου

§ 313. Τὸ σχολεῖον μας εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, ἀλλ ὅχι πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὰ τελευταῖα οἰκήματα. Ἐκτίσθη πέδρυσι διὰ προσωπικῆς ἐργασίας τῶν κατοίκων ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ νομομηχανικοῦ. Παρηκολούθει οὗτος συνεχῶς καὶ ἐπιμόνως τὴν ἀνέγερσιν αὐτοῦ, διὰ νὰ ἀποπερατωθῇ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον. Ἐνδιεφέρετο πολὺ ὁ ἴδιος προσωπικῶς, διότι κατάργεται ἀπὸ τὸν ἴδιον νομόν. Ἐπὶ δύο μάλιστα μῆνας ἦλθε μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ ἔστησε μίαν σκηπὴν πλησίον τοῦ ἀνεγειρομένου σχολείου, ὥστε νὰ δύναται νὰ εἶναι ἀπολύτως βέβαιος διὰ τὴν καλὴν ἐργασίαν. Μόλις πρῶλ — πρῶλ ἤρχιζεν ἡ ἐργασία, αὐτὸς εὐρίσκετο μεταξὺ τῶν ἐργατῶν καὶ μετὰ τοῦ ἐπιβλέποντος μηχανικοῦ καθώριζε περαιτέρω τὴν πορείαν αὐτῆς. Μὲ τὴν δόσιν τοῦ ἡλίου, πρὶν οἱ ἐργάται σταματήσουν, αὐτὸς ἐπεθεώρει τὴν ἐργασίαν, ἡ ὁποία εἶχε συντελεσθῇ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἀλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἐφιλοτιμήθησαν ὅχι ὀλιγώτερον νὰ τὸν ἱκανοποιήσουν. Ὅλοι παρενρίσκοντο εἰς τὴν ἐργασίαν ἀκριβῶς τὴν ὥραν, πὺν εἶχεν ὀρίσει ὁ ἐπιβλέπων μηχανικός, καὶ εἰργάζοντο εὐχαρίστως ἄνευ διακοπῆς, σχεδὸν μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, χωρὶς διόλου νὰ ἀναπαυθοῦν, παρὰ ὅσην ὥραν ἐχρειάζοντο διὰ τὸ γεῦμα. Τοιοῦτοτρόπως ἐπερατώθη συντόμως

ἡ ἀνέγερσις τοῦ διδασκῆριον καὶ ἐφέτος ἐλειτούργησε τὸ σχολεῖον εἰς τὸ νέον κτίριον. Ἀξίζει **πράγματι** ἓνα εὖγε εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ, **διότι** αὐτοὶ **κυρίως** εἶναι οἱ ἰδρυταὶ τοῦ σχολείου. **Εἶναι ὁμως καὶ** αὐτοὶ **πολὺ** εὐχαριστημένοι, **διὰν** βλέπουν τὰ παιδιὰ των νὰ κατευθύνωνται **πεζῇ** πρὸς τὸ σχολεῖον. **Εἶθε** ὅλα τὰ χωριά νὰ ἀποκτήσουν σχολεῖα, **ὅπως** τὸ ἰδικόν μας.

§ 314. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν αἱ λέξεις : ἔξω, μακράν, πλησίον, συνεχῶς, προσωπικῶς, πολὺ, μάλιστα, ἀλλά, δέ, καί, εἰς, διὰ, μετά, εὖγε, εἶθε καὶ πολλὰ ἄλλα, αἱ ὅποῖαι δὲν κλίνονται, ἀλλ' ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μὲ τὴν ἰδίαν πάντοτε μορφήν καὶ εἶναι αὐτὰ τὰ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου.

α') Ἐπιρρήματα

§ 315. Ἐπιρρήματα λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὅποῖαι προσδιορίζουν συνήθως ῥήματα καὶ φανερώνουν τόπον, χρόνον, τρόπον, ποσὸν κλπ.

1. **Τοπικά**, ὅσα φανερώνουν τόπον καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **ποῦ** ; π.χ. κάποτε, ἐδῶ, ἐκεῖ, αὐτοῦ, παντοῦ, πανταχοῦ, ἀλλοῦ, οὐδαμοῦ - πουθενά, ἐπάνω, κάτω, ἔξω, μέσα, πλησίον, μακράν, ἐμπρὸς - ἔμπροσθεν, πίσω - ὀπίσω - ὀπισθεν, δεξιὰ, ἀριστερά, ἐνταῦθα, ἐντός, ἐκτός, ἀντικρὺ - ἀπέναντι, γύρο, μακριά, κοντά, δίπλα, ὑψηλά, χαμηλά κ. ἄ.

2. **Χρονικά**, ὅσα φανερώνουν χρόνον καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **πότε** ; π.χ. τώρα, σήμερον, χθές, αὔριον, μεθαύριον, πρωί, ἐφέτος, πέρυσι, ἄλλοτε, τότε, ποτέ, οὐδέποτε, συνεχῶς, διαρκῶς, ἔπειτα, ὕστερον - ὕστερα, ἐνωρίς, πάντοτε, συχνά κ. ἄ.

3. **Τροπικά**, ὅσα φανερώνουν τρόπον καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **πῶς** ; π.χ. καλῶς, κακῶς, ἀκριβῶς, ἀληθῶς, εὐχαρίστως, ματαίως, λιανικῶς, χονδρικῶς, πεζῇ, Ἑλληνιστί, Γαλλιστί κ. ἄ. (Εἰς τὴν ὁμιλουμένην αὐτὰ λήγουν συνήθως εἰς - α, π.χ. καλὰ, ἄσχημα, ἄπρεπα, λαμπρά, χωριστὰ κλπ.).

4. **Ποσοτικά**, ὅσα φανερώνουν ποσὸν καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **πόσον** ; π.χ. πολὺ, ὀλίγον, ὅσον, ἐπίσης, σχεδόν, ἅπαξ, δὶς, τρίς, ἀρκετὰ κ. ἄ.

5. **Βεβαιωτικά**, ὅσα χρησιμοποιοῦνται πρὸς βεβαίωσιν ἢ ἄρνησιν ἢ δισταγμόν, π.χ. *ναί, μάλιστα, βεβαίως, βέβαια, καθόλου, πράγματι, οὐδόλως, ἴσως, τάχα, ὀφθέν, πιθανόν κ.ἄ.*

β') Προθέσεις

§ 316. **Προθέσεις** λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται ἔμπροσ ἀπὸ κλιτὰς λέξεις καὶ φανερώνουν διαφόρους σχέσεις.

Αἱ προθέσεις εἶναι δύο εἰδῶν, **κύριαι καὶ καταχρηστικαί.**

Κύριαι προθέσεις λέγονται αἱ προθέσεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ τίθενται ἔμπροσ ἀπὸ κλιτὰς λέξεις ἢ καὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται εἰς συνθέτους λέξεις, π.χ. *ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἐπιτραπέζιος (οἶνος), παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ παραθαλάσσιος, παρὰ τὸν νόμον καὶ παράνομος, εἰς τὸ χωριὸ καὶ εἰσέρχομαι.*

1. Αἱ κύριαι προθέσεις εἶναι 18, ἀπὸ τὰς ὁποίας αἱ 12 εἶναι δισύλλαβοι : *ἀνά, παρά, κατά, διά, μετά, ἀμφι* (μόνον εἰς συνθέτους λέξεις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν : *ἀμφιβάλλω, ἀμφισβητῶ*), *ἀντί, περί, ἐπὶ, ἀπό, ὑπό, ὑπέρ* καὶ 6 μονοσύλλαβοι : *ἐκ ἢ ἐξ* (ἐκ πρὸ συμφώνου, *ἐξ* πρὸ φωνήεντος : *ἐκ Λαρίσης, ἐξ Ἀθηνῶν*), *ἐν, εἰς, πρό, πρὸς, σύν*, (αἱ *ἐν* καὶ *σύν* ἀπαντοῦν εἰς φράσεις, τοῦ ἐκκληρονόμησεν ἢ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἢ τὴν γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου, π.χ. *σὺν Θεῷ, ἐν τούτοις, ἐν Ὑψίστοις, ἐν τῷ μέσῳ, ἐν πάσῃ περιπτώσει κλπ.*).

2. Αἱ **καταχρηστικαὶ προθέσεις** δὲν ἀπαντοῦν εἰς συνθέτους λέξεις, ἀλλὰ μόνον ἔμπροσ ἀπὸ κλιτὰς λέξεις, εἶναι δὲ αἱ ἑξῆς : *ἄνευ, ἐναντίον, ἐνώπιον, ἔνεκα, ἕως, μά, μεταξύ, μέχρι, περί, χάριν, χωρίς, πλήν.*

§ 317. **Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς.** Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν α) ἡ πρόθεσις *εἰς* ἀπαντᾷ καὶ ὡς πρὸ συμφώνου : *σὲ μένα χάρισε ὁ Θεὸς τὸ βιβλίον*· ὡς σ' με ἐκθλιψιν τοῦ *ε* πρὸ φωνήεντος : *σ' ἔνα μῆνα θὰ ἐπιστρέψω*· πρὸ δὲ τοῦ ἄρθρου τῆς γενικῆς καὶ αἰτιατικῆς πτώσεως προφέρεται ἠγνωμένον με αὐτὸ : *αὐριοι θὰ φάω στῆς θείας μου, σὸ χωριό, στὰ σύννεφα κλπ.* β) ἡ πρόθεσις *διά* ἀπαντᾷ καὶ ὡς *γιά* : *πληαίνω γιά φῶνια*· γ) ἡ *ἕως* ἀπαντᾷ καὶ ὡς : *ἀπ' τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ.* Ὑπάρχουν ἀκόμη εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ αἱ προθέσεις *μέ* καὶ *δίχως*.

γ') Σύνδεσμοι

§ 318. Σύνδεσμοι λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν, διὰ νὰ συνδέουν τὰς λέξεις ἢ προτάσεις μεταξύ των, π.χ. ὁ Παῦλος καὶ ἡ Ἑλένη εἶναι ἀδελφοί· χθὲς δὲν ἐπῆγα εἰς τὸ σχολεῖον, διότι ἤμουν ἄρρωστος. Ὡς πρὸς τὴν σημασίαν οἱ σύνδεσμοι εἶναι :

1. **Συμπλεκτικοί** : καί, οὔτε, μήτε, οὐδέ, μηδέ.
2. **Διαζευκτικοί** : ἢ, εἴτε - εἴτε.
3. **Ἀντιθετικοί** : μὲν, δέ, ἀλλά, ὅμως, ἂν καί, καίτοι, καίπερ, ἐνῶ, ἄλλως, εἰδεμὴ, μολοντί, ἐν τούτοις, ὅχι μόνον - ἀλλὰ καί, μολαταῦτα.
4. **Συμπερασματικοί** : λοιπόν, ἄρα, ἐπομένως, ὥστε, ὅθεν, διό (δι' ὅ).
5. **Διασαφητικοί** : δηλαδή, ἤτοι, ἥρουν, τουτέστι.
6. **Εἰδικοί** : ὅτι, πῶς, ὥς.
7. **Χρονικοί** : ὅτε, ὁπότε, ὅταν, ὁπόταν, ὁσάκις, ἀφοῦ, ἀφ' οὗ, ἐνόςω, ἐφόσον, ἅμα, εὐθὺς ὥς, μόλις, μέχρις ὅτου, ἕως ὅτου, πρὶν, πρὶν νά, προτοῦ νά, καθῶς.
8. **Αἰτιολογικοί** : ἐπειδὴ, διότι, ἀφοῦ, καθόσον, καθότι (γιατί εἰς τὴν ὁμιλουμένην καὶ τὴν λογοτεχνίαν).
9. **Τελικοί** : ἵνα, ὅπως, νὰ (ἤλθε ἀπ' τὸ χωριὸν νὰ ἀγοράσῃ ροῦχα), διὰ νὰ (γὰρ νὰ).
10. **Ὑποθετικοί** : ἂν, ἐάν, σὰν (σὰν ἔλθῃς, τὰ λέμε).
11. **Ἐνδοιαστικοί** : μή, μήπως (σκέπτομαι, μήπως αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τὸ κάμῃς).

δ') Ἐπιφωνήματα

§ 319. Ἐπιφωνήματα λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν κάποιο ψυχικὸν πάθος, δηλ. ζέσπασμα χαρᾶς, λύπης, ἐνθουσιασμοῦ, θαυμασμοῦ, θυμοῦ κλπ. Ἐπιφωνήματα εἶναι αἱ ἐξῆς λέξεις :

1. **Ἄ ! ὦ !** πωπῶ !, ὅταν ἐκφράζεται θαυμασμός.
2. **Χά, χά, χά !**, ὅταν γελάμε.
3. **Εὖγε ! ζήτω !**, ὅταν ἐπιδιοκιμάζωμεν ἢ κάποιον ἢ κάτι (μπράβο ! στὴν ὁμιλουμένην).
4. **Εἴθε !** μὲ τὸ εἴθε νὰ ἐκφράζεται εὐχή.

5. "Αχ ! ὄχ !, ὅταν ἐκφράζεται πόνος ἢ ψυχικὴ στενοχώρια.
6. 'Αλλοίμονον !, ὅταν ἐκφράζεται οἶκτος.
7. Οὐφ !, ὅταν ἐκφράζεται ἀηδία ἢ δυσφορία.
8. "Ε !, ὅσάκις καλεῖται κάποιος ἢ γίνεται παρατήρησις πρὸς κάποιον (Ἔ! τί κάνεις ἐκεῖ ;).

Σ η μ ε ί ω σ ι ς. Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὑπάρχουν καὶ μόρια ἄκλιτα, ποὺ χρησιμοποιοῦνται εἰς διαφόρους περιπτώσεις, π. χ. *τά, θά, ἄς, πέρ, δά, μά, δυσ.-, ἄρα, ἄραγε, ἀ* - στερητικόν, *νη* - στερητικόν, τὰ ἐπιτατικὰ *ἐρῖ* - καὶ *ζα* - *κ.ἄ*

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὅρισμοὶ

§ 320. Ὁ Φίλιππος, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἔπνευε τὸν Βουκεφάλαν ἵππον, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἄλλος ἐτόλμα νὰ πλησιάσῃ· τόσον οὗτος ἦτο ἀτίθασος. Ὅτε ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἦτο ἀκόμη παιδί, παρεκάλεσε τὸν πατέρα του νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἱππεύσῃ καὶ αὐτὸς τὸν Βουκεφάλαν. Ὁ Φίλιππος κατ' ἀρχὰς ἠρηνίθη, εἰς τὸ τέλος ὅμως ὑπεχώρησεν εἰς τὰς ἐπιμόνους παρακλήσεις τοῦ υἱοῦ του. Ὁ Ἀλέξανδρος μὲ ἐν πῆδημα εὗρέθη ἐπὶ τοῦ Βουκεφάλα, ὁ ὁποῖος ἀφηνιάσας ἤρχισε νὰ τρέχῃ δαιμονιωδῶς. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, ἄριστος ἱππεύς, κατόρθωσε νὰ τὸν δαμάσῃ καὶ μετὰ πολὺ ὥρον ἀπουσίαν ἐπανήρχετο μὲ τὸν Βουκεφάλαν τιθασευμένον. Ὅτε ὁ Φίλιππος, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ μεταξὺ ἦτο ἀνήσυχος, τὸν εἶδε νὰ ἐπανέρχεται συγκεκινημένος, τοῦ εἶπε: « Παιδί μου, ἡ Μακεδονία εἶναι πολὺ μικρὸν βασίλειον διὰ σέ. Ζήτησε ἓνα ἄλλο βασίλειον νὰ βασιλεύσῃς ». Πράγματι ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἐκστρατεύσας ἐναντίον τῶν Περσῶν κατέκτησεν ὅλην τὴν μέχρι τότε γνωστὴν Ἀσίαν, ἔφθασε μέχρι τῶν Ἰνδιῶν καὶ διέδωκε τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς κατακτηθεῖσας χώρας. Διὰ τοῦτο δικαίως ὀνομάζεται Μέγας.

§ 321. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον, αἱ λέξεις **τολμῶ**, **παρακλήσις**, **πῆδημα**, **ἱππεύω**, **δικαίως** προέρχονται ἀπὸ τὰς λέξεις **τόλμη**, **παρκαλῶ**, **πηδῶ**, **ἵππος**, **δίκαιος**, ἀφοῦ εἰς τὸ θέμα ἐκάστης προσετέθη κάποια ἰδιαιτέρα κατὰληξις. Αἱ λέξεις αὗται λέγονται **παράγωγοι**. Παράγωγος δηλ. λέγεται ἡ λέξις, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ μίαν

ἄλλην λέξιν μέ προσθήκην εἰς τὸ θέμα αὐτῆς μιᾶς καταλήξεως παραγωγικῆς.

Ἡ λέξις, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προέρχεται ἡ παράγωγος λέξις, λέγεται **πρωτότυπος**, π.χ. ἡ λέξις **ἵππος** εἶναι πρωτότυπος ὡς πρὸς τὴν λέξιν **ἱππεύω**, ἡ λέξις **ἱππότης**, (ποὺ εἶναι παράγωγος ἀπὸ τὴν λέξιν **ἵππος**), εἶναι πρωτότυπος διὰ τὴν λέξιν **ἱπποτικός**.

Μία λέξις εἰς μίαν σειρὰν λέξεων συγγενῶν μεταξύ των μπορεῖ νὰ εἶναι παράγωγος ὡς πρὸς τὴν προηγούμενην καὶ πρωτότυπος ὡς πρὸς τὴν ἐπομένην, π.χ. **χορὸς** - **χορεύω** - **χορευτῆς** - **χορευτικός**, ἡ λέξις **χορεύω** εἶναι παράγωγος ὡς πρὸς τὴν λέξιν **χορὸς**, πρωτότυπος δὲ ὡς πρὸς τὴν λέξιν **χορευτῆς**. ὁμοίως **ἵππος** - **ἱππότης** - **ἱπποτικός**, ἡ λέξις **ἱππότης** εἶναι παράγωγος ὡς πρὸς τὴν **ἵππος** καὶ πρωτότυπος ὡς πρὸς τὴν **ἱπποτικός**.

Αἱ λέξεις **παρακαλῶ**, **κατορθώνω**, **ἀνήσυχος**, **πολύωρος**, **ἐκστρατεύω** προέρχονται ἀπὸ δύο λέξεις πρωτοτύπους ἢ παραγωγούς με ἔνωσιν τῶν θεμάτων αὐτῶν καὶ τὴν προσθήκην καταλήξεως· αἱ λέξεις αὗται λέγονται **σύνθετοι**. Σύνθετος δηλ. λέγεται ἡ λέξις, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ δύο ἄλλας λέξεις.

§ 322. Σύμφωνα με τὰ ἀνωτέρω παραγωγή εἶναι ὁ σχηματισμὸς μιᾶς λέξεως ἀπὸ ἄλλην καὶ σύνθεσις εἶναι ὁ σχηματισμὸς μιᾶς λέξεως ἀπὸ τὴν ἔνωσιν ἄλλων.

§ 323. Τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, τὸ ὁποῖον ἀναλύει τὰς λέξεις εἰς τὰ συστατικά των μέρη καὶ εὐρίσκει τὴν προέλευσίν των, ἐξετάζει δὲ καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν λέξεων πρὸς παραγωγὴν ἄλλων, λέγεται **ἐτυμολογικόν**, (ἀπὸ τὴν λέξιν **ἔτυμος**, ἡ ὁποία σημαίνει ἀληθής, πραγματικός).

Παραγωγή

α') Ρήματα παράγωγα

§ 324. 1. "Όταν πλησιάσῃ τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους, ὁ μαθητὴς ἀγωνιᾷ διὰ τὰ ἀποτελέσματα, διότι τότε φανερώνεται, ποῖοι εἰργάσθησαν καὶ ποῖοι παρημέλησαν τὰ μαθήματά των. "Όσοι προ-άγονται, εὐχαριστοῦνται καὶ χαίρονται, λυποῦνται δὲ ὅσοι ὑπο-χρεοῦνται νὰ ἐπαναλάβουν τὰ μαθήματα τῆς αὐτῆς τάξεως.

2. Πολλοὶ νέοι ἀναγκάζονται νὰ ταξιδεύουν εἰς ξένους τόπους· ἐλπίζουν, ὅτι ἐκεῖ θὰ πλουτίσουν, διότι βασιζονται κυρίως εἰς τὴν ἐργατικότητά των. Διὰ τοῦτο φροντίζουν νὰ ἀποταμιεύουν τὰς οικονομίας των, διὰ νὰ εὐρεθοῦν εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ ἀναγ-γείλουν εἰς τοὺς οἰκείους των, ὅτι δύνανται νὰ τοὺς διευκολύνουν οικονομικῶς. Αὐτοὶ προφυλάσσονται καὶ προσέχουν νὰ μὴ κινδυ-νεύσῃ ἡ ὑγεία των καὶ σχεδιάζουν νὰ ἐπιστρέφουν εἰς τὴν πατρίδα των, τὴν ὁποίαν ποτὲ δὲν λησμονοῦν. "Όταν κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των προσ-εγγίζουν καὶ ἀντικρῶνουν τὰς Ἑλληνικὰς ἀκτὰς, ἡ χαρὰ των ζω-γραφίζεται εἰς τὸ πρόσωπον καὶ ἐκδηλώνεται μὲ ποικίλους τρόπους. Ὑπάρχουν δυστυχῶς καὶ μερικοί, πὺν ἀνοηταίνουν εἰς τὰ ξένα, διότι παραδίδονται εἰς διασκεδάσεις. Αὐτοί, ἐκτὸς τοῦ ὅτι κινδυνεύουν νὰ χάσουν τὴν ὑγείαν των, λησμονοῦν τὴν γενέτειράν των καὶ πι-κραίνουν τοὺς οἰκείους των.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν πολλὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα ἔ-χουν παραχθῇ ἀπὸ ὀνόματα οὐσιαστικὰ ἢ ἐπίθετα, ἢ ἀπὸ ἐπιρρήματα, π.χ. ἀπὸ τὸ ἀγωνία τὸ ἀγωνιῶ, τὸ ὁποῖον σημαίνει «εἶμαι γεμᾶτος ἀπὸ ἀγωνία», δηλαδὴ ἔχει σημασίαν ἀνάλογον πρὸς τὸ οὐσιαστικόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον παράγεται ἀπὸ τὸ λύπη τὸ λυποῦμαι, ἀπὸ τὸ ἐπίθετον φανερός τὸ φανερώνω, ἀπὸ τὸ κίνδυνος τὸ κινδυνεύω, ἀπὸ τὸ φροντίς τὸ φροντίζω, ἀπὸ τὸ φύλαξ (φυλακ-) τὸ φυλάσσω, ἀπὸ τὸ σχέ-διον τὸ σχεδιάζω, ἀπὸ τὸ ἄγγελος τὸ ἀγγέλλω, ἀπὸ τὸ εὐκολος τὸ εὐκολώνω, ἀπὸ τὸ ἀνόητος τὸ ἀνοηταίνω, ἀπὸ τὸ ἐπίρρημα πλησίον τὸ πλησιάζω κλπ. Εἶναι δηλ. τὰ ἀνωτέρω ρήματα παράγωγα.

Τὰ παράγωγα ρήματα παράγονται ἀπὸ ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα καὶ ἀπὸ ἐπιρρήματα. Ἔχουν δὲ σημασίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν σημασίαν τῆς πρωτοτύπου λέξεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν παράγονται.

α') Ρήματα παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα

§ 325. Τὰ παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα ρήματα μὲ τὴν κατάληξιν - **ω**, ἀνάλογα μὲ τὸν χαρακτήρα τοῦ θέματος, εἰς τὸ ὁποῖον προστίθεται ἡ κατάληξις αὐτή, λήγουν :

α) Εἰς - **ῶ** (ἀπὸ - **ἄω** ἢ - **έω** ἢ - **όω**). Ἡ κατάληξις προσετέθη εἰς θέματα ὀνομάτων μὲ χαρακτήρα **α**, **ε**, **ο**, π.χ. *τόλμη* - *τολμῶ* (θ. *τολμά* - *ω*), *ἀγωνία* - *ἀγωνιῶ* (θ. *ἀγωνιά* - *ω*), *πένθος* - *πενθῶ* (θ. *πενθέ* (*σ*) - *ω*), *εὐτυχής* - *εὐτυχῶ* (θ. *εὐτυχέ* (*σ*) - *ω*), *ἄξιος* - *ἄξιῶ* (θ. *ἄξιό* - *ω*), *δῆλος* - *δηλῶ* (θ. *δηλό* - *ω*).

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ρήματα ἐσχηματίσθησαν ἄλλαι καταλήξεις - **ἄω**, - **ιάω**, - **όω** ἢ - **ώνω**, αἱ ὁποῖαι προσετέθησαν εἰς θέματα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον χαρακτήρα **α**, **ε**, **ο** : *σφριγος* (*σφριγᾶω*) - *σφριγιῶ*, *ἄροτρον* (*ἄροτριᾶω*) - *ἄροτριῶ*, *μάρτυς* (*μάρτυρος*) - *μαρτυρέω* - *μαρτυρῶ*, *πλήρης* - *πληρόω* - *πληρῶ*, *ρίζα* - *ριζώνω*, *πιστός* - *πιστώνω*.

β) Εἰς - **εύω** : *βασιλεὺς* - *βασιλεύω*, *φονεὺς* - *φονεύω*, μὲ κατάληξιν - **ω**. Ἀπὸ αὐτά, ποὺ λήγουν κανονικῶς εἰς - **εύω**, διότι τὸ - **ευ** ἀνήκει εἰς τὸ θέμα (*βασιλεύω* - *ω*), προῆλθεν ἡ κατάληξις - **εύω**, π.χ. *ταμί* - *ας* - *ταμι* - *εύω*, *προστάτ* - *ης* - *προστατ* - *εύω*, *ἀποθήκη* - *αποθηκ* - *εύω*, *θρίαμβ* - *ος* - *θριαμβ* - *εύω*, *πτωχ* - *ός* - *πτωχ* - *εύω*, *ταξιδ* - *ταξιδ* - *εύω*, *παγίς* (*παγίδ* - *ος*) - *παγιδ* - *εύω*, *φυγὰς* (*φυγαδ* -) - *φυγαδ* - *εύω*, *ἀληθής* - *ἀληθ* - *εύω*, *ἄστειος* - *ἄστει* - *εύομαι*, *ὄνειρον* - *εύομαι* κ.ἄ.

γ) Εἰς - **σσω** : *φυλάξ* (*φυλακ* - *ή*) - *φυλάσσω*, *ταραχή* - *ταράσσω*, *διαταγή* - *διατάσσω*.

δ) Εἰς - **ζω** : *φροντίς* (*φροντίδ* - *ος*) - *φροντίζω*, *ἐλπίς* (*ἐλπίδ* - *ος*) - *ἐλπίζω*, *βάσις* - *βασίζω*, *ἀγορά* - *ἀγορά* - *ζω*, *θυσία* - *θυσιά* - *ζω*. Ἀπ' αὐτὰ προῆλθον αἱ καταλήξεις - **ίζω**, - **άζω**, - **ιάζω**, αἱ ὁποῖαι προσετέθησαν εἰς ἄλλα θέματα, π.χ. *φυλακή* - *φυλακ* - *ίζω*, *φῶς* (*φωτ* - *ός*) - *φωτ* - *ίζω*, *σκότος* - *σκοτ* - *ίζω*, *εὐδαίμων* (*εὐδαίμον* - *ος*) - *εὐδαίμον* - *ίζω*, *συνεχής* - *συνεχ* - *ίζω*, *τρόμος* - *τρομ* - *άζω*,

μόν - ος - μον - άζω, νέ - ος - νε - άζω, έτοιμ - ος - έτοιμάζω, στάσις - στασ - ιάζω, δηλητήριον - δηλητηρ - ιάζω, ένεχυρον - ενεχυρ - ιάζω, αυθάδης - αυθαδ - ιάζω, θριξ (τριχ - ός) - ανατριχ - ιάζω.

ε) Είς - **λλω** : άγγελος - άγγέλλω, ποικίλος - ποικίλλω.

στ) Είς - **αίνω** : ποιμήν - ποιμ - αίνω, σήμα - σημ - αίνω, κῆμα - κυμ - αίνωμαι, θερμός - θερμ - αίνω, ύγρός - ύγρ - αίνω, λευκός - λευκ - αίνω, ξηρός - ξηρ - αίνω, ύγιής - ύγι - αίνω, πικρός - πικρ - αίνω, πάθος - παθ - αίνω, γλυκός - γλυκ - αίνω, μωρός - μωρ - αίνω, ανόητος - ανοητ - αίνω. Τά εις - **αίνω** γράφονται με **αι**· αλλά μένω, δένω, πλένω.

ζ) Είς - **νω** : ή κατάληξις αυτή προστίθεται κανονικώς εις επίθετα τριτόκλιτα εις - **ύς** : όξύς - όξύνω, βαρύς - βαρύνω, εύθής - εύθύνω, θρασύς - θρασύνω, παχύς - παχύνω, και άπ' αυτά προήλθεν ή κατάληξις - **ύνω** : έλαφρός - έλαφρύνω, μέγας - μεγαλύνω, εύκολος - εύκολύνω, άπαλός - άπαλύνω, λαμπρός - λαμπρύνω, όμαλός - όμαλύνω, θάρρος - ένθαρρύνω, πλήθος - πληθύνω, μήκος - μηκύνω.

β') Ρήματα παράγωγα από επιρρήματα ή επιφωνήματα

§ 326. Καταλήξεις παραγωγικαί εις τὰ ρήματα, πού παράγονται από επιρρήματα ή επιφωνήματα, είναι - **ζω**, - **ίζω**, π.χ. συχνά - συχνάζω, χωρίς - χωρίζω, έγγύς - έγγρίζω, αντικρόν - αντικρούζω, χαιρε - χαιρετίζω, γαυ ! - γαυ ! - γανγίζω, πλησίον - πλησιάζω.

β') Ούσιαστικά παράγωγα

§ 327. Ούσιαστικά παράγονται από ρήματα, από άλλα ούσιαστικά και από επίθετα.

α') Ούσιαστικά από ρήματα

§ 328. Τό **γυμναστήριον** εύρίσκεται έξω της κομποπόλεως εις θέσιν κατάλληλον και εις μικράν **άπόστασιν** από τὸ σχολεϊον. Ἰδουτῆς αὐτοῦ εἶναι ὁ Σύλλογος τῶν **γονέων** και **κηδεμόνων** τῶν **μαθητῶν** με **εἰσφοράν** τῶν κατοίκων τῆς κομποπόλεως. Ἐντὸς τοῦ **περιβόλου** ἔχει κατασκευασθῆ τὸ γήπεδον διὰ τὰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις και τὰ **ἀγωνίσματα**. Εἶναι ἐπίσης κτισμένα ἐντὸς αὐτοῦ τὸ ὑπόστεγον με τὰ **ὄργανα**, τὸ σκοπευτήριο και τὸ ἀποδυτήριο, με ὅλα τὰ **παραρτή-**

ματα. Διευθυντής τοῦ γυμναστηρίου εἶναι ὁ γυμναστής, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ παρακολούθησιν τῶν συγκαλούντων εἰς αὐτό. Τὴν γενικὴν ἐποπτεῖαν ἔχει ὁ Πρόεδρος τοῦ συλλόγου τῶν γονέων, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου φροντίζει διὰ τὸν πλουτισμὸν τοῦ γυμναστηρίου καὶ τὴν προμήθειαν τῶν ἀπαραίτητων ὀργάνων καὶ διὰ τὸν ἐξωραϊσμὸν αὐτοῦ. Εἰς τὸ βάθος τοῦ περιβάλλοντος ὑπάρχουν οἰκήματα, εἰς τὰ ὅποια διαμένουν ὁ ἐπιστάτης, ὁ κλητὴρ καὶ δύο καθαρισταί. Ὁ ἐπιστάτης ἔχει τὰ κλεῖθρα τοῦ γυμναστηρίου καὶ τῶν κτισμάτων, φροντίζει διὰ τὴν παραλαβὴν καὶ τακτοποιήσιν τοῦ ἀγοραζομένου ὑλικοῦ, διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ὀργάνων εἰς καλὴν κατάστασιν καὶ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ πᾶσαν ἐξ ἀμελείας φθοράν. Ὁ κλητὴρ φροντίζει διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ γραφείου τοῦ συλλόγου τῶν γονέων καὶ εἶναι ὁ διανομὴς τῶν προσκλητηρίων διὰ τὰς γυμναστικὰς ἐπιδείξεις. Οἱ καθαρισταὶ εὐθύνονται διὰ τὴν καθαριότητα τοῦ γυμναστηρίου καὶ φροντίζουν νὰ μὴ λείπῃ κανὲν ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐργασίαν τῶν εἰδη, δηλ. σάρωθρα, σκαπάναι, ξύστραι, ποτιστήρια, σύρματα, δοχεῖα διὰ τὰ ἀπορρίμματα ἢ ἀπὸ τὸ ἀποδυτήρια, κρεμάστραι κλπ. Ὅλοι αὐτοὶ ὑπάρχοντες εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ γυμναστοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν ἀκαταλλήλων κατὰ τὴν κρίσιν του καὶ τῆς προσλήψεως ἄλλων. Τὸ ἀπόγευμα τετράκις μὲν τῆς ἐβδομάδος μεταβαίνουν οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ γυμναστήριον καὶ ἀσκοῦνται εἰς τὰ ἀθλητικὰ ἀγωνίσματα, δηλ. τὸν δρόμον, τὸ ἄλμα, τὴν σφαιροβολίαν, τὴν δισκοβολίαν κλπ., δις δὲ τῆς ἐβδομάδος οἱ νεαροὶ ἐργάζονται, οἱ ἀνήκοντες εἰς ὁργανώσεις σωματείων. Ἀπ' αὐτοὺς πολλοὶ ἔχουν ἐπιτύχει ἐξαιρετικὰς ἐπιδόσεις, ὥστε νὰ ἐξελιχθοῦν εἰς ἀθλητὰς περιφήμους.

Εἰς τὸ γυμναστήριον γίνονται εἰς τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους αἱ γυμναστικαὶ ἐπιδείξεις τῶν σχολείων μὲ θεατὰς ὅλους τοὺς κατοίκους, οἱ ὅποιοι παρακολουθοῦν σὺν σὲ θέατρον τὰ ἀγωνίσματα καὶ ἐκδηλώνουν τὸν θαυμασμὸν των διὰ τὰς ἐπιδόσεις τῶν νεαρῶν μαθητῶν.

§ 329. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν ὀνόματα οὐσιαστικά, ποὺ παράγονται ἀπὸ ρήματα : ἰδρύνω - ἰδρυτής, γυμνάζω — γυμναστής,

καλῶ - κλητήρ, κήδομαι - κηδεμών, εἰσφέρω - εἰσφορὰ, ἐποπτεύω - ἐποπτεία, ἐπιβλέπω - ἐπὶβλεψις κλπ. Ἡ σημασία αὐτῶν εἶναι διάφορος καὶ ἔχουν διαφόρους καταλήξεις. Σημαίνουν δέ :

1. Τὸ πρόσωπον ποὺ κάμνει τὴν ἐνέργειαν, ποὺ φανερώνει τὸ ρῆμα, τὸ **ἐνεργοῦν πρόσωπον**. Συνηθέστεραι καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν αὐτῶν εἶναι :

α) - **εὖς** : γράφω - γραφεύς, σπείρω - σπορεύς, φέρω - φορεύς, διανέμω - διανομεύς.

β) - **της** : μαθάνω - μαθητής, ἰδρύνω - ἰδρυτής, γυμνάζω - γυμναστής, σκοπεύω - σκοπευτής, ράπτω - ράπτης.

γ) - **τήρ** : καλῶ - κλητήρ, σώζω - σωτήρ.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ εἰς - **της** καὶ - **τηρ** φανερώνουν τὸ ὄργανον, μὲ τὸ ὁποῖον γίνεται ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος : μετρῶ - μετρητής, φράσσω - φράκτης, σύρω - σύρτης, καταβρέχω - καταβρεκτήρ, ἀνεμίζω - ἀνεμιστήρ, ἢ τὸν τόπον, ποὺ γίνεται ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος : λούομαι - λουτήρ, νίπτομαι - νιπτήρ. (Εἰς τὴν ὁμιλουμένην τὰ εἰς - **τηρ** λήγουν εἰς **ας** : κλητῆρας - νιπτήρας - λουτήρας).

Σημείωσις. Τὸ θηλυκὸν τῶν εἰς - **ης** σχηματίζεται συνήθως μὲ κατὰ-λήξιν - **τρια** : μαθητής - μαθήτρια, ἐργάτης - ἐργάτρια, προστάτης - προστάτρια.

2. Τὴν **ἐνέργειαν**, ποὺ φανερώνει τὸ ρῆμα. Συνηθέστεραι καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) - **α ἢ -η** : φέρω - φορὰ, φθείρω - φθορὰ, φεύγω - φυγή, συγκομίζω - συγκομιδή, μεταβάλλω - μεταβολή.

β) - **ια** : ἀγγέλλω - ἀγγελία, ἀλληλογραφῶ - ἀλληλογραφία, ἐπιθυμῶ - ἐπιθυμία, μαρτυρῶ - μαρτυρία, διαφωνῶ - διαφωνία.

γ) - **εἶα** : τὰ οὐσιαστικά αὐτὰ παράγονται ἀπὸ ρήματα εἰς - **εὖω** : ἐποπτεύω - ἐποπτεία, κολακεύω - κολακεία, λατρεύω - λατρεία, μαντεύω - μαντεία.

δ) - **μός** : πολὺ συνήθης κατάληξις : διώκω - διωγμός, ψάλλω - ψαλμός, θερίζω - θερισμός, δανεῖζω - δανεισμός, ἀγιάζω - ἀγιασμός.

ε) - **σία** : ἐργάζομαι - ἐργασία, δοκιμάζω - δοκιμασία, φαντάζομαι - φαντασία.

στ) - **σις** : πολὺ συνήθης κατάληξις : παιδεύω - παίδευσις, ἀποθηκεύω - ἀποθήκευσις, ἀριθμῶ - ἀριθμησις, ἀφαιρῶ - ἀφαίρεσις, φορτώνω - φόρτωσις, χρεώνω - χρέωσις κλπ.

3. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας ποὺ φανερώνει τὸ ρῆμα. Συνηθέστεραι καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν αὐτῶν εἶναι :

α) - **μα** : κηρύσσω - κήρυγμα, προσκυνῶ - προσκύνημα, ραντίζω - ράντισμα, ποτίζω - πότισμα, φορτώνω - φόρτωμα.

β) - **ος** : ψεύδομαι - ψεύδος, πάσχω - πάθος, λανθάνω - λάθος.

4. Τὸ ὄργανον. Συνηθέστεραι καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) - **τήριον** : ἀριθμῶ - ἀριθμητήριον, θνιμῶ - θνιματήριον, κλαδεύω - κλαδευτήριον, πιέζω - πιεστήριον, προσκαλῶ - προσκλητήριον, ἀγγέλλω - ἀγγελτήριον.

β) - **τρον ἢ - θρον** : κίνητρον, ἄροτρον, θέλγητρον, σάρωθρον, ἦ - **τρα** : ξύστρα, θερμίστρα, ἦ - **ανον** : δρέπανον, ἦ - **άνη** : σκαπάνη (νὰ εὑρεθοῦν τὰ ρήματα, ἀπὸ τὰ ὅποια παράγονται αἱ λέξεις αὐταί).

5. Τὸν τόπον. Συνηθεῖς καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) - **τήριον** : σκοπευτήριον, γυμναστήριον, ἐργαστήριον, ἐκπαιδευτήριον, διδαστήριον, μοναστήριον (μονάζω), πλυντήριον, στυλβωτήριον, δικαστήριον κλπ.

β) - **εῖον** : γράφω - γραφεῖον, τρίβω - (ἔλαιον) τριβεῖον, τρέφω - τροφεῖον κλπ.

γ) - **τρον (- θρον)** : θεῶμαι - θέατρον, βαίνω - βάθρον, ρέω - ρεῖθρον, ἦ - **τρα (- θρα)** : παλαίω - παλαίστρα, κολυμβῶ - κολυμβήθρα.

Παρατηρήσεις. Συνήθης κατάληξις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, ἣ ὅποια φανερώνει ἐνέργειαν ἢ ἀποτέλεσμα, εἶναι καὶ ἡ - **σιμο** : χάσιμο, ψήσιμο, τρέξιμο, σκάψιμο.

β') Οὐσιαστικὰ παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικὰ

§ 330. Τὰ οὐσιαστικὰ παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικὰ εἶναι :

1. Ὑποκοριστικά. Ὅσα παριστάνουν ὡς μικρὸν ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει τὸ πρωτότυπον οὐσιαστικόν, εἴτε διότι εἶναι πράγματι μικρόν, εἴτε χάριν θωπείας, εἴτε πρὸς περιφρόνησιν. Καταλήξεις αὐτῶν συνήθεις εἶναι :

α) - **ιον** : νῆσος - νησίον, θυγάτηρ - θυγάτριον, σάρξ (σαρκός) - σαρκίον.

β) - **ις** (γεν. - ίδος) : θύρα - θυρίς, νῆσος - νησίς, πίναξ - πινακίς, μέρος - μερίς.

γ) - **ίδιον** : χοῖρος - χοιρίδιον, γραῖα - γραῖδιον, λέξις - λεξίδιον.

δ) -**άριον** : κήπος - κηπάριον, άνθρωπος - ανθρωπάριον, βιβλίον - βιβλιάριον.

ε) -**ύδριον** : ναός - ναύδριον, λόγος - λογύδριον, νέφος - νεφύδριον.

στ) -**ύλλιον** : δάσος - δασύλλιον, δένδρον - δενδρούλλιον, ἄλσος - ἄλσούλλιον.

ζ) -**ίσκος** : οἶκος - οἰκίσκος,δρομίσκος, ανθρωπίσκος, δικηγό-
ρίσκος.

η) -**άσιον**, -**άριον**, -**ύριον**, -**χνη** : κοράσιον, χωράριον, ξυρά-
ριον, ζωύριον, πολίχνη.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἀπαντοῦν ὑποκοριστικά καὶ
μὲ ἄλλας καταλήξεις : ἀρνάκι, παιδάκι, ἀγγελουδί, Ἑλενίτσα, κορφίτσα, μαν-
νούλα, στασίδι, γεροντάκος.

2. **Τοπικά**. Ὅσα φανερώουν τὸν τόπον, ὅπου διαμένει ἢ ἐνε-
ργεῖ τὸ πρόσωπον τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὸ πρωτότυπον. Συνήθεις κατα-
λήξεις εἶναι :

α) -**ιον** : φυλάκιον, ἐστιάτωρ - ἐστιατόριον, κουρεὺς - κουρεῖον,
βαφεῖον.

β) -**εῖον** : βιβλιοπώλης - βιβλιοπωλεῖον, ταμεῖον, ἰατρεῖον, ἐπι-
πλοποιεῖον.

(Μερικὰ φανερώουν τὰ πρόσωπα, πού ἀνήκουν εἰς μίαν ὀργά-
νωσιν ἢ ἀρχὴν ἢ κράτος : Ὑπουργεῖον, σωματεῖον, προεδρεῖον κ.ἄ.).

3. **Περιεκτικά**, ὅσα φανερώουν τόπον, ὁ ὅποῖος περιέχει πολλὰ
ἀπὸ ἐκεῖνα, πού φανεώνει ἡ πρωτότυπος λέξις ἢ πολλὰ ὅμοια, πού
εὐρίσκονται εἰς τὸ ἴδιον μέρος. Καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) **ών** (γ. -**ῶνος**) : ἐλαία - ἐλαιών, ἄμπελος - ἀμπελών, ἄχρουν -
ἄχρων καὶ ξένος - ξενών, στρατός - στρατών.

(Εἰς τὴν ὁμιλουμένην : ἐλαιῶνας, περιστερῶνας κλπ.).

β) -**ιά** : μυρμηκιά, θημωνιά, στρατιά, ποταμιά, ροδωνιά.

4. **Ἑθνικά** ἢ **τοπωνυμικά**, ὅσα φανερώουν ἐκεῖνον, πού κατὰ-
γεται ἀπὸ μίαν πόλιν ἢ τόπον ἢ ἀνήκει εἰς ἓν ἔθνος. Συνήθεις καταλήξεις
εἶναι :

α) -**ιος** : Κορίνθιος, Λακεδαιμόνιος, Λαρισαῖος, Εὐρωπαῖος, Ἀρ-
γεῖος κ.ἄ.

β) -**εύς** : Λαμιεύς, Θεσσαλονικεύς, Χαλκιδεύς.

γ) - νός, - ανός, - ηνός, - ἴνος : Ἀσιανός, Ἀφρικανός, Ἀμερικανός, Ψαριανός, Συριανός, Τρικαληνός, Ἀμοργῖνος κ.ἄ.

β) - τής, - άτης, - ιάτης, - ήτης, - ίτης, - ώτης, - ιώτης : Καλλιθεάτης, Τεγεά-της, Γυθε - άτης, Σπαρτιά - της, Αἰγιν - ήτης, Τυρναβ - ίτης, Ἡπειρ - ώτης, Βολ - ιώτης. Τὰ θηλυκὰ τῶν εἰς - ος λήγουν συνήθως εἰς - α ἢ - η, τῶν δὲ ἄλλων εἰς - ις (γεν. - ίδος) ἢ εἰς - ισσα : Ἀθηναῖος - Ἀθηναία, Συριανός - Συριανή, Μεγαρεὺς - Μεγαρίς καὶ Μεγαρίτισσα, Σπαρτιάτης καὶ Σπαρτιάτισσα, Μανιάτισσα καὶ ἀκολούθως Γάλλος - Γαλλίς, Γερμανίς, Ἑλληνίς κ.ἄ.

5. **Πατρωνυμικά**, ὅσα φανερώνουν τὸν υἱὸν ἢ θυγατέρα ἢ τὸν ἀπόγονον ἐκεῖνου, τὸν ὁποῖον φανερώνει τὸ πρωτότυπον (ὄνομα πατρὸς ἢ προγόνου). Κατάληξις αὐτῶν συνήθεις εἶναι :

α) - ἰδης, - άδης : Πέλοψ - Πελοπίδης, Ἀτρεὺς - Ἀτρεΐδης, Ἀσκληπιὺς - Ἀσκληπιιάδης καὶ Ἀσκληπιάδαι εἶναι οἱ ἱατροὶ, ὡς ἀπόγονοι τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἀπ' αὐτοῦ τά : Γεωργιάδης, Δημητριάδης, Νικολαΐδης κ.ἄ.

β) - **πουλλον** ἢ - **πουλον** : ἀρχοντόπουλλον, πριγκιπόπουλλον, καθὼς πολλὰ ὀνόματα : Παπαδόπουλος, Γεωργόπουλος, Σταθόπουλος.

6. Μὲ τὴν κατάληξιν - **ία** παράγονται ἀφηρημένα οὐσιαστικά, ποὺ φανερώνουν πρᾶξιν ἢ κατάστασιν σχετικὴν μὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον φανερώνει τὸ πρωτότυπον : εὐεργέτης - εὐεργεσία, ὑπηρέτης - ὑπηρεσία, κηδεμὼν - κηδεμονία κ.ἄ.

7. Μὲ τὴν κατάληξιν - **ισμός** παράγονται οὐσιαστικά, ποὺ φανερώνουν τὸ σύνολον ἐκεῖνων, ποὺ ἀνήκουν εἰς ἓν Ἔθνος ἢ μίαν θρησκείαν ἢ ὁμάδα, π.χ. Ἑλληνισμός, Μωαμεθανισμός, Χριστιανισμός, προσκοπισμός κ.ἄ.

8. Μὲ τὴν κατάληξιν - **ότης** καὶ - **οσύνη** μὲ σημασίαν, ὅπως τὰ προηγούμενα : ἀνθρωπότης, Χριστιανοσύνη, Παπποσύνη κ.ἄ.

9. Μὲ τὴν κατάληξιν - **τις** ἢ - **ίτις** (γεν. - ίτιδος), παράγονται οὐσιαστικά ἀπὸ ὀνόματα κάποιου ὀργάνου τοῦ σώματος καὶ φανερώνουν κάποιαν ἀσθένειαν : ράχις - ραχίτις, ἐντερίτις, νεφροίτις, πλευρίτις κ. ἄ.

10. Μὲ κατάληξιν - **ισσα** παράγονται θηλυκὰ πρωτοτύπων, ποὺ φανερώνουν κάποιο ἀξίωμα : βασιλεὺς - βασίλισσα, διδασκάλισσα, ἀρχόντισσα.

γ') Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα

§ 331. Τὰ περισσότερα ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα εἶναι ἀφρημένα καὶ φανερόνουν ιδιότητα σχετικὴν μὲ τὸ ἐπίθετον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον παράγονται. Συνήθεις καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

1. - **ία**. Μὲ τὴν κατάληξιν αὐτὴν παράγονται ουσιαστικά ἀπὸ ἐπίθετα πρὸ παντὸς δευτερόκλιτα, σπανίως δὲ ἀπὸ ἄλλα : κακὸς - κακία, ἔρημος - ἐρημία, φιλόφρωνος - φιλοφροσύνη καὶ εὐτυχὴς - εὐτυχία, εὐφρὴς - εὐφροσύνη, διετής - διετία κ. ἄ.

2. - **ια** (εἰα). Κυρίως ἀπὸ ἐπίθετα τριτόκλιτα εἰς - **ης**, - **ες** : ἀληθής (ἀληθεύς) - ἀλήθεια, εὐγένεια, συνήθεια, ἀσφάλεια καὶ κατ' αὐτὰ βοηθός - βοήθεια, ἐνεργός - ἐνέργεια, ὑπερηφάνεια.

3. - **ος** : βαθὺς - βάθος, πλατὺς - πλάτος, βάρος, πάχος κ. ἄ.

4. - **σύνη** (-οσύνη - ωσύνη) δίκαιος - δικαιοσύνη, ἔμπιστος - ἐμπιστοσύνη καὶ ὅταν ἡ πρὸ τοῦ - **οσύνη** συλλαβὴ εἶναι βραχεῖα, τὸ ο μὲ **ω** : ἱερὸς - ἱερωσύνη, ἀγιωσύνη, καλωσύνη.

5. - **της** (γεν. - **τητος**). Κυρίως ἀπὸ δευτερόκλιτα ἐπίθετα καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἐπίθετα τριτόκλιτα εἰς - **ύς**, - **εῖα**, - **ύ** : θερμὸς - θερμότης, νεότης, ἀρχαιότης, ἰσότης, βαρύτης, γλυκύτης, ταχύτης κλπ. (εἰς τὴν ὁμιλουμένην τά : ἀσπράδα, νοστιμάδα, ἀγριάδα, μανρίλα).

γ') Ἐπίθετα παράγωγα

§ 332. Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ῥήματα, ἀπὸ ὀνόματα καὶ ἀπὸ ἐπιρρήματα.

α') Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ῥήματα

§ 333. Τὰ ἐπίθετα ποὺ παράγονται ἀπὸ ῥήματα, σχηματίζονται συνήθως μὲ τὰς κατάληξεις :

1. - **ος**, - **νος** (- **ανός**), - **ρὸς** (- **ερός**, - **ηρός**) : Αὐτὰ σημαίνουν, ὅτι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἢ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἢ μέσου ἐνεστώτος (ἢ ἀορίστου) τοῦ ῥήματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον παράγονται, π.χ. λείπω - λοιπός (= ὁ ὑπολειπόμενος, ὁ ὑπολειφθεὶς), τέρπω - τερπνός, λάμπω - λαμπρός, θάλλω - θαλερός, ὀλισθαίνω - ὀλισθηρός, στεγανός κ. ἄ.

2. - **μων**, - **τήριος**, - **ικός** : Αὐτὰ φανερώουν τὸν ἱκανὸν ἢ τὸν ἄξιον ἢ τὸν ἐπιτήδειον ἢ ἐκεῖνον, ποὺ ἔχει κλίσιν ἢ σχέσιν μὲ ἐκεῖνο, ποὺ φανεώνει τὸ πρωτότυπον ρῆμα : νοῶ - νοήμων, ἐλεῶ - ἐλεήμων, κινῶ - κινήτριος, σώζω - σωτήριος, ἀποχαιρετίζω - ἀποχαιρετιστήριος, καρτερῶ - καρτερικός, πειθαρχῶ - πειθαρχικός.

3. - **τός** (- **τή**, - **τὸν**) : Αὐτὰ φανερώουν, ὅ,τι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἢ ἐκεῖνον, ποὺ μπορεῖ ἢ εἶναι ἄξιος νὰ πάθῃ, ὅ,τι φανεώνει τὸ πρωτότυπον ρῆμα : λύω - λυτός (λυμένος), γράφω - γραπτός (γραμμένος), βαίνω - βατός (ποὺ μπορεῖ νὰ διαβαθῇ), ἀγαπητός (ἄξιος νὰ ἀγαπηθῇ), θαυμαστός.

4. - **τέος** (- **τέα**, - **τέον**) : Αὐτὰ φανερώουν, ὅτι πρέπει νὰ πάθῃ κανεὶς ἐκεῖνο, ποὺ φανεώνει τὸ πρωτότυπον ρῆμα : ἀφαιρῶ - ἀφαιρετέος, (ποὺ πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ), ἐπανεξεταστῆος (ποὺ πρέπει νὰ ἐπανεξετασθῇ), εἰσπρακτέος, πληρωτέον ποσόν κ.ἄ.

5. - **τικός** : Αὐτὰ φανερώουν, ὅτι εἶναι κανεὶς κατάλληλος ἢ ἄξιος δι' ἐκεῖνο, ποὺ φανεώνει τὸ πρωτότυπον ρῆμα, ἢ φανεώνει ὅ,τι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτος : διδασκτικός (κατάλληλος νὰ διδάσκῃ), προβιβαστικός (ἄξιος διὰ προβιβασμὸν), κολακευτικός (ποὺ κολακεύει), ἐπιβλητικός (ποὺ ἐπιβάλλεται).

β') Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ὀνόματα

§ 334. Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ὀνόματα σχηματίζονται μὲ τὰς καταλήξεις:

1. - **κός**, - **ακός**, - **ικός**, - **ιακός** : Αὐτὰ φανερώουν ἐκεῖνον, ποὺ ἀνήκει ἢ ἔχει σχέσιν μὲ ἐκεῖνο, ποὺ φανεώνει τὸ πρωτότυπον ὄνομα : οἰκία - οἰκιακός, οἰκογενειακός, καρδιακός, δανεικός, Ἀθηναϊκός, ἡλιακός, τραπεζικός, λαϊκός, σωματικός, θῆλυς - θηλυκός, μέλλον - μελλοντικός, χονδρός - χονδρικός, σύνορον - συνοριακός.

2. - **ατικός**, - **άτικός**, - **ιάτικός**, - **ετικός**, - **ευτικός** : Μὲ τὴν ἰδίαν σημασίαν, ὅπως τὰ ἀνωτέρω : ἀρχιερεὺς - ἀρχιερατικός, Κυριακάτικος, Χριστογεννηϊάτικος, διάφορος - διαφορετικός, θρησκευτικός κ. ἄ.

3. - **ιος**, - **αῖος**, - **εῖος** : Μὲ σημασίαν, ὅπως τὰ ἀνωτέρω : θαλάσσιος, οὐράνιος, ὥρα - ὥραῖος, δίκη - δίκαιος, ἀκμαῖος, οἶκος - οἰκεῖος, ἀνὴρ - ἀνδρεῖος, γυναικεῖος, τροχός - τροχαῖος, μέσος - μεσαῖος, τέταρτος - τεταρταῖος. Πολλὰ ἀπὸ τὰ εἰς - **εῖος** κύρια ὀνόματα εἰς τὸ

οὐδέτερον φανερώνουν ἔδρυμα, πού ἰδρύθη μὲ δαπάνην τοῦ προσώπου, τὸ ὅποῖον δηλοῖ τὸ πρωτότυπον : *Βαρθάκης - Βαρθάκειον, Ἀρσάκης - Ἀρσάκειον, Ἀβέρωφ - Ἀβερῶφειον, Μαρσλῆς - Μαρσλειον* κ.ἄ.

4. - **ιαῖος, - ήσιος** : Αὐτὰ φανερώνουν μέτρον χρόνου ἢ ὁμοιότητα μὲ τὸ πρωτότυπον : *ῥα - ῥωιαῖος, ἑβδομαδιαῖος, μηνιαῖος, ἀστραπὴ - ἀστραπιαῖος, ἡμερησίος, ἐτήσιος, γαλήνη - γαληνιαῖος* κ. ἄ.

5. - **οὔς (ἀπὸ - εος), - ινος** : Αὐτὰ φανερώνουν, ὅτι κάτι εἶναι ἀπὸ τὴν ὕλην ἣ ἔχει τὸ χρῶμα, πού φανερῶνει τὸ πρωτότυπον : *ἄργυρος - ἀργυροῦς, χρυσός - χρυσοῦς, σιδηροῦς, χάρτινος, λίθινος, πῆλινος, κίτρον - κίτρινος, πράσον - πράσινος, ῥόδον - ῥοδίνος*.

6. - **μος, - ιμος, - σιμος** : Αὐτὰ φανερώνουν συνήθως τὸ ἄξιον ἢ κατάλληλον δι' ἐκεῖνο, πού φανερῶνει τὸ ῥῆμα : *χοῆσις - χοήσι - μος, μάχ - ιμος, νόμ - ιμος, θάνατος - θανάσ - ιμος (μὲ τροπὴν τοῦ τ εἰς σ), ὤρ - ιμος (καὶ ἀπὸ ῥήματα ὠφέλιμος, δικάσιμος, ἐργάσιμος, προβιβάσιμος)*.

7. - **ωπός** : Αὐτὰ φανερώνουν ἐκεῖνον, πού ἔχει ὅψιν, τὴν ὁποίαν φανερῶνει τὸ πρωτότυπον : *πράσινος - πρασινωπός, κόκκινος - κοκκινωπός, ἀγριωπός, ἀρρενωπός* κ. ἄ.

8. - **εινός** : Αὐτὰ φανερώνουν, ὅτι ἔχει τις εἰς μεγάλον βαθμὸν ἐκεῖνο, πού φανερῶνει τὸ πρωτότυπον (πλησμονήν) : *ὄρος - ὄρεινός, φῶς - φωτεινός, σκοτεινός, ὑγιεινός* κ. ἄ.

9. - **ρός, - αρός, - ερός, - ηρός**. Μὲ τὴν ἰδίαν σημασίαν, ὅπως τὰ ἀνωτέρω : *ἰσχός - ἰσχυρός, αἰσχός - αἰσχ - ρός, λύπη - λύπη - ρός, ζωή - ρός, ἀνία - ρός, σθεν - αρός, νε - αρός, σκι - ερός, βαμβάκ - ερός, φλογερός, ἀνθ - ηρός, νοσ - ηρός, πον - ηρός* κ.ἄ.

10. - **ωτός** : Αὐτὰ φανερώνουν ἐκεῖνον, πού ἔχει ἢ ἀποτελεῖται ἀπ' ὅ, τι φανερῶνει τὸ πρωτότυπον : *μέταξα - μεταξωτός, θόλος - θολωτός, σπονδυλωτός, ὀδοντωτός, κλιμακωτός*.

γ') Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ἐπιρρήματα

§ 335. Ἐπίθετα παράγονται ἀπὸ ἐπιρρήματα ἢ φράσεις ἐπιρρηματικὰς μὲ τὰς καταλήξεις :

1. - **νός, - ινός, - ανός, - μος, - ιμος** : Αὐτὰ φανερώνουν χρόνον : *πρωὶ - πρωινός, πέρυσι - περυσινός, χθὲς - χθεσινός, σήμερον - σημερινός, καθ' ἡμέραν - καθημερινός, αὔριον - αὐριανός, πρῶτῃ - πρῶμιμος, ὄψ - ιμος* κ.ἄ.

2. - **ιος** : Τὰ ὁποῖα φανερόνουν τόπον : ἐμπρόσθιος, ὀπίσθιος.

3. - **αῖος**, - **ίδιος**, - **ικός**, - **τικός** : Τὰ ὁποῖα ἔχουν σημασίαν συγγενῇ πρὸς τὰ ἐπιρρήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παράγονται : ραγδαῖος (ἀπὸ τὸ ἐπιρ. ράγδην), μάτην - μάταιος, αἰφνης - αἰφνίδιος, καθ - ὅλου - καθολικός, ἔξω - ἐξωτερικός.

δ') Παράγωγα ἐπιρρήματα

§ 336. Ἐπιρρήματα παράγονται ἀπὸ πᾶν κλιτὸν μέρος τοῦ λόγου ἢ ἀπὸ ἄλλα ἐπιρρήματα. Εἶναι δέ :

1. **Τοπικά** μετὰ τὰς καταλήξεις :

α) - **οῦ**, πρὸς δήλωσιν τῆς στάσεως εἰς κάποιον τόπον : αὐτός - αὐτοῦ, ἄλλος - ἄλλου.

β) - **θεν**, - **όθεν**, πρὸς δήλωσιν κινήσεως ἀπὸ ἑνα τόπον : ἔξω - ἔξωθεν, ἄνω - ἄνωθεν, ἄλλος - ἄλλοθεν, πανταχοῦ - πανταχόθεν.

2. **Χρονικά**, πρὸς δήλωσιν χρόνου, μετὰ κατάληξιν - **τε**, - **οτε**, π. λ. ἄλλος - ἄλλοτε, πᾶς - πάντοτε.

3. **Τροπικά**, φανερόνουν τρόπον μετὰ κατάληξεις :

α) - **ως**, - **ῶς**, κυρίως ἀπὸ ἐπίθετα ἢ μετοχὰς διὰ τροπῆς τοῦ **ν** τῆς καταλήξεως τῆς γεν. πληθ. - **ων** εἰς **ς** : δικαίως, καλῶς, κακῶς, ἀσφαλῶς, εὐγενῶς, συνηθῶς, ὁμολογουμένως, ὀρισμένως κλπ.

Ἀπ' αὐτά, ὅσα παράγονται ἀπὸ δευτερόκλιτα ἐπίθετα εἰς - **ός** καὶ - **ος**, ἀπαντοῦν καὶ μετὰ κατάληξιν - **α** : καλὰ, ἄσχημα, ἐξαίρετα, ἔξοχα, ἀρεκτὰ κλπ.

β) - **δόν**, - **ηδόν**, - **αδόν** : βροχη - δόν, ἀστραπη - δόν, βαθμη - δόν, χρονν - ηδόν, ποταμ - ηδόν, ὁμόθυμος - ὁμοθυμ - αδόν.

γ) - **δην**, - **άδην** : βὰ - δην, τροχ - άδην, σπορ - άδην, φύρ - δην, μίγ - δην. (φύρω - μιγνύω).

δ) - **ί**, - **εί**, - **τί**, - **ιστί** : ἄμισθος - ἄμισθ - ί, παμφηφ - εἰ, ἀμαχητ - ί, ὀνομάζω - ὀνομασ - τί, Γάλλος - Γαλλ - ιστί, Γερμαν - ιστί.

4. **Ποσοτικά**, μετὰ κατάληξιν - **κίς**, - **άκίς** : ἐπτὰ - κίς, δεκά - κίς, ἔξ - άκίς, πολλ - άκίς, ὅσος - ὅσ - άκίς κλπ.

Σύνθεσις

Γενικαὶ παρατηρήσεις

§ 337. Εἰς τὴν § 321 εἶδομεν, ὅτι σύνθετος λέγεται ἡ λέξις, ἥ ὁποία σχηματίζεται ἀπὸ δύο ἄλλας λέξεις μὲ τὴν ἔνωσιν τῶν θεμάτων αὐτῶν *παρα - καλῶ*, *πολύ - ωρος* κλπ. Ἀπὸ τὰς δύο λέξεις, ἐκείνη πού ἔχει εἰς τὴν σύνθετον λέξιν τὴν πρώτην θέσιν, λέγεται **πρῶτον συνθετικὸν μέρος** (α' συνθετικόν), ἐκείνη πού ἔχει τὴν δευτέραν θέσιν, λέγεται **δεύτερον συνθετικὸν** (β' συνθετικόν), π.χ. εἰς τὴν λέξιν *πλατανόφυλλον*, ἡ λέξις *πλάτανος* εἶναι τὸ α' συνθετικὸν καὶ ἡ λέξις *φύλλον* εἶναι τὸ β' συνθετικόν.

§ 338. Τὸ καθὲν ἀπὸ τὰ συνθετικὰ μέρη δύναται νὰ εἶναι κλιτὸν ἢ ἄκλιτον : ἀγγελιαφόρος (ἀγγελία - φέρω), *παρακαλῶ* (*παρά - καλῶ*), εἰς - ἔρχομαι, *ὑπεράνω* (ὑπέρ - ἄνω).

§ 339. Ὅταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ὄνομα πρωτόκλιτον ἢ δευτερόκλιτον, ὁ χαρακτήρ τοῦ θέματος α ἢ ο κανονικῶς ἀποβάλλεται, ἂν τὸ β' συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν : ὀφθαλμίατρος (ὀφθαλμός - ἰατρός).

Ὅταν τὸ β' συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν βραχὺ α, ε, ο, τὸ φωνῆεν αὐτὸ ἐκτείνεται κατὰ τὴν σύνθεσιν, τὸ α βραχὺ εἰς η ἢ α μακρόν, τὸ ε εἰς η καὶ τὸ ο εἰς ω, π.χ. (στρατός - ἄγω) - *στρατηγός*, (λόγος - ἄγω) - *λοχαγός*, *ξεναγός*, (ὑπό - ἀκούω) - *ὑπήκοος*, (ἄμαξα - ἐλαύνω) - *ἀμαξηλάτης*, *ποδηλάτης*, (δύο (θέμ. δι -) καὶ ὀροφή) - *διώροφος*, (πᾶς - πᾶν - ἔλεθος) - *πανωλεθρία*.

α') Πρῶτον συνθετικόν

1. Κ λ ι τ ὸ ν

§ 340. Τὸ α' συνθετικὸν εἰς τὰς συνθέτους λέξεις δύναται νὰ εἶναι κλιτὸν ἢ ἄκλιτον μέρος τοῦ λόγου.

Ὅταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι κλιτόν, δύναται νὰ εἶναι :

§ 341. α') Ὅνομα οὐσιαστικόν : α) ἀγγελιαφόρος (ἀγγελία -

φέρω), ἀγοράνομος (ἀγορά - νέμω), νικηφόρος (νίκη - φέρω), λιθόστρωτον (λίθος -), βουστάσιον, (βοῦς -), λεξιλόγιον (λέξις -). Εἰς τὰς συνθέτους αὐτάς λέξεις παρατηροῦμεν, ὅτι, ὅταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι οὐσιαστικόν, τὸ θέμα αὐτοῦ μένει κανονικῶς ἀμετάβλητον, κυρίως ὅταν τὸ οὐσιαστικὸν εἶναι δευτερόκλιτον.

β) χωροφύλαξ (χώρα -), ὑλοτόμος (ὕλη -), φωνογράφος (φωνή -), λιμνοθάλασσα (λίμνη -), παιδονόμος (παῖς, - παιδ -), χιονοσκεπής (χιον -). Εἰς αὐτάς τὰς συνθέτους λέξεις, τῶν ὁποίων τὸ α' συνθετικὸν εἶναι πρωτόκλιτα ὀνόματα ἢ τρίτης κλίσεως, τὸ θέμα συνήθως μεταβάλλεται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα μὲ προσθήκην εἰς τὴν ρίζαν ἑνὸς ο.

Νὰ εὐρεθῇ τὸ α' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω λέξεων καὶ ποίας μεταβολὰς ὑπέστη τὸ θέμα αὐτῶν κατὰ τὴν σύνθεσιν: ναύκληρος, γήλοφος, θανατηφόρος, λαμπαδηφορία, λεβητοποιός, ξιφομάχος, κροεπώλης, γαιοκτήμων, πυρκαϊά, πυροσβέστης, ὑδρομύλος, ὑδρογυρὸς, ὑδραγωγεῖον, λαοφιλής, λεωφόρος.

§ 342. β') Ἐπίθετον: ἀκρόπολις (ἄκρα - πόλις), ἀξιότιμος (ἄξιος - τιμῆς), Μεγαλόπολις (μεγάλη - πόλις). Εἰς τὰς συνθέτους αὐτάς λέξεις τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἐπίθετον.

Νὰ εὐρεθῇ τὸ α' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω λέξεων: Θερμοπύλαι, ἀκριβολόγος, ψευδομάρτυς, ἡμισέληρος (τοῦ ἡμισυς λαμβάνεται ὡς α' συνθετικὸν τὸ ἡμι -), ἡμισφαίριον, καλοκαιρία, καλλιγράφος, (τοῦ καλὸς λαμβάνεται ὡς α' συνθετικὸν καὶ τὸ καλλι -), μεγαλόψυχος, παντοπώλης, πανάγαθος, πάνσοφος, ἐνοποιῶ (α' συνθετικὸν τοῦ εἶς τὸ ἐν -), μονοπώλιον, μονόθαλμος, τρίωρον, τετραπλευρον.

Σημείωσις. Εἰς τὰς συνθέτους λέξεις Νεάπολις, Ἑλλησπορτος, Πελοπόννησος, εἰς τὰς ὁποίας τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν, κατὰ τὴν σύνθεσιν δὲν λαμβάνεται τὸ θέμα αὐτῶν, ἀλλὰ μία πτώσις αὐτῶν. Τὸ εἶδος τῆς συνθέσεως ταύτης καλεῖται νόθος σύνθεσις.

§ 343. γ') Ρῆμα. Εἰς τὰς κατωτέρω συνθέτους λέξεις τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ρῆμα, τὸ ὁποῖον νὰ εὐρεθῇ: πειθαρχῶ, φθινοπωρῶν, ἀρχιτέκτων, φρυγόδικος, φιλόανθρωπος, φιλότιμος, στρεψόδικος (στρεφ -).

2. "Α κ λ ι τ ο ν

§ 344. "Οταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἄκλιτον, δύνανται νὰ εἶναι :

α) Ἑπίρρημα : ἀνοφερής, ἐσώκλειστος, αἰμνηστος, παλαίμαχος, εὐχολος, εὐλόγος, δισέγγονος, πεντακισχίλιοι.

Εἰς τὰς συνθέτους αὐτὰς λέξεις τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἐπιρρήματα, τὰ ὅποια φανερώνουν **τόπον**, **χρόνον**, **τρόπον** καὶ ἐπιρρήματα ἀριθμητικὰ εἰς - ις, - κισ, - ακισ, τὰ ὅποια μένουν κατὰ τὴν σύνθεσιν ἀμετάβλητα.

β) Αἱ κύριαι προθέσεις : ἀναβαίνω, κατέρχομαι, ἀντιστρέφω, ἐπίθεσις, ἀνθελληνικός κ. ἄ.

γ) Ἀχώριστα μόρια : 1) τὸ στερητικὸν α : ἄκαρπος (χωρὶς καρπὸν), ἀτυχής, ἀκίνδυνος καὶ **αν** πρὸ φωνήεντος : ἀνοφελής, ἀρίκανος· 2) τὸ στερητικὸν νη : νηγεμία· 3) τὸ δυσ- : δυστυχής, δύστροπος, δύσπιστος.

δ) Τὰ ἐπιτακτικὰ ερι-, ζα- μετὰ τὴν σημασίαν **πάρα πολὺ** : ἐρίτιμος (πολύτιμος), ζάπλουτος (πάρα πολὺ πλούσιος).

Νὰ εὐρεθῇ τὸ α' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω συνθέτων λέξεων : κατωφερής, παλιννοστώ, εὐστροφος, εὐμέθοδος, εὐγενής, τρισάθλιος, παλίσροια, ἐνδοχώρα (ἐνδον μετὰ ἀποβολὴν τοῦ ν), ὀπισθοφύλαξ, ἀποκομίζω, σύγχρονος, σνόικος, συρρέω, συσσωρεύω, ἄγραφος, ἀσκεπής, δυσβάστακτος, δυσάρεστος, δυσαναπλήρωτος.

β') Δεύτερον συνθετικὸν

§ 345. Τὸ β' συνθετικὸν εἰς συνθέτους λέξεις δύνανται νὰ εἶναι :

1. Ὄνομα **οὐσιαστικόν**, ὅποτε ἡ σύνθετος λέξις δύνανται νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ οὐσιαστικὸν ἢ ἐπίθετον : ἀνθοδέσμη (ἄνθος - δέσμη), παραθαλάσσιος (παρά - θάλασσα). "Οταν ἡ σύνθετος λέξις εἶναι ἐπίθετον, τὸ οὐσιαστικὸν ὑφίσταται τὴν ἀναγκαίαν μεταβολὴν πρὸς ἑκφρασιν τοῦ γένους.

Νὰ εὐρεθῇ τὸ β' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω λέξεων : ἐξώθυρα, λιμνοθάλασσα, ἀτμόσφαιρα, ἀτμόπλοιο, δημογήφισμα, σκηνοθεσία, ὑδραντλία, σιτοκαλλιέργεια, ἱππόδρομος, ἡμίονος, κτηνίατρος, σπορέλαιον, ἱεροκήρυξ, ἀστυφύλαξ, λουτρόπολις, χιλιόμετρον, ἐθνομάρτυς, ἀπόστασις, μονόδρομος, βούτερον, πανεπιστήμιον, βιομήχανος, ἀγοραπωλησία, παράνομος, ἰσόβιος, ἀπύρετος, ἄφωνος, ἀκέφαλος, πρό-

χειρός, ἐπουράνιος, ἀβαθής, διεθνής, πολυνειδής, ἐπικερδής, ἀκτήμων, γαιοκτήμων, ισχυρογνώμων.

§ 346. 2. Ὄνομα ἐπίθετον πρόδηλος (πρό - δῆλος), ἄνισος (α στερ.- ἴσος), ἄγνωστος, κατάλευκος, φιλαλήθης, ἀσθενής κ. ἄ. Εἰς αὐτὰ τὸ ἐπίθετον μένει ἀμετάβλητον.

§ 347. 3. Ρῆμα. α) ἀντι - γράφω, παρ - ακούω, ὑπ - ακούω, εἰς - ἐρχομαι, δια - τρέχω. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτά, εἰς τὰ ὅποια τὸ β' συνθετικὸν εἶναι ρῆμα, ἡ σύνθετος λέξις μένει πάλιν ρῆμα, ἐφ' ὅσον τὸ α' συνθετικὸν εἶναι πρόθεσις.

β) ἰχνο - γραφῶ, καλλι - γραφῶ, δημοσιο - γραφῶ, κληρο - δοτῶ, πλειοδοτῶ κ. ἄ.

Αἱ σύνθετοι αὐταὶ λέξεις, ποὺ εἶναι ρήματα καὶ τῶν ὁποίων τὸ α' συνθετικὸν δὲν εἶναι πρόθεσις ἀλλὰ ἄλλη λέξις, ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ ἄλλο συγγενὲς σύνθετον ὄνομα, ποὺ φανερώνει τὸ ἐνεργοῦν πρόσ-
ωπον, π.χ. τὸ ἰχνογραφῶ ἀπὸ τὸ ἰχνογράφος, τὸ ὅποιον εἶναι σύνθετον ἀπὸ τὸ ἰχρος - γράφω, τὸ καλλιγραφῶ ἀπὸ τὸ καλλιγράφος, δημοσιο-
γραφῶ ἀπὸ τὸ δημοσιογράφος, κληροδοτῶ ἀπὸ τὸ κληροδότης, πλειο-
δοτῶ ἀπὸ τὸ πλειοδότης· αἱ τοιαῦται λέξεις λέγονται **παρασύνθετα**.

γ) προικοθήρας (με β' συνθ. θηράω), γεωμέτρης (β' συνθ. μετρῶ), ἰχνογράφος (β' συνθ. γράφω), ψηφοφόρος, πολυμαθής, ἐπιφανής, δημοφιλής, καταδότης, σεισμόπληκτος, ἀπόφοιτος, νομο-
ταγής.

Αἱ σύνθετοι αὐταὶ λέξεις, ποὺ εἶναι οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα με β' συνθετικὸν ρῆμα, ἔχουν καταλήξεις - **ας** ἢ - **ης**, - **ος**, - **ῆς** ἢ - **τος**, αἱ ὅποια προστίθενται εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα.

§ 348. 4. Ἄκλιτον. Ὅταν τὸ β' συνθετικὸν εἶναι ἄκλιτος λέξις, μένει ἀμετάβλητος καὶ εἰς τὴν σύνθετον: συν - ἅμα, ἔκ - τότε, ὅπερ - ἄνω.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

§ 1. Τὸ **Συντακτικόν** εἶναι μέρος τῆς Γραμματικῆς καὶ διδάσκει τοὺς κανόνας, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους τίθενται αἱ λέξεις, ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης (συντάσσονται), διὰ νὰ σχηματισθῇ ὁ λόγος.

α') Π ρ ό τ α σ ι ς

α') Ἀπλῇ πρότασις. Συστατικά μέρη αὐτῆς

§ 2. α) Ὁ ἥλιος λάμπει. Οἱ καρποὶ ὠρίμασαν. Πρόσεχε. Ὁ Πέτρος ξόπησε.

β) Ὁ Παῦλος εἶναι μαθητής. Ἡ Πελοπόννησος εἶναι χερσόνησος. Ἡ Κύπρος εἶναι Ἑλληνική. Νὰ εἴσθε ἐπιμελεῖς.

§ 3. Ἐκάστη φράσις εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἐκφράζει ἓν διανόημα μὲ ἀπλοῦν περιεχόμενον καὶ λέγεται **πρότασις**.

Πρότασις δηλ. εἶναι λόγος συντομώτατος, πού ἐκφράζει ἓν διανόημα μὲ ἀπλοῦν περιεχόμενον.

§ 4. Εἰς τὴν πρότασιν ὁ ἥλιος λάμπει, γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἡλίου καὶ ἀποδίδεται εἰς αὐτὸν ἐκεῖνο, πού φανερώνει ἡ λέξις λάμπει. Ἡ λέξις ἥλιος, διὰ τὸν ὅποιον γίνεται λόγος εἰς τὴν πρότασιν, λέγεται **ὑποκείμενον** τοῦ ρήματος μὲ τὸ ὑποκείμενον δίδεται ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν « ποῖος ; », ἡ ὁποία γεννᾶται, εὐθὺς ὡς λεχθῇ τὸ ρῆμα. Ἡ λέξις λάμπει, ἡ ὁποία ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον, λέγεται **κατηγορήμα** (κατηγορεῖται κατὰ τοῦ ὑποκειμένου). Ἡ πρότασις, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγορήμα, λέγεται **ἀπλῇ πρότασις**.

§ 5. Αἱ προτάσεις τῆς α' περιπτώσεως δύνανται νὰ λεχθοῦν καὶ ὡς ἐξῆς : Ὁ ἥλιος εἶναι λαμπερός. Οἱ καρποὶ εἶναι ὠριμοί. Νὰ εἴσαι

προσεκτικός. Ὁ Πέτρος εἶναι ξυπνητός. Εἰς αὐτὰς δηλ. ἀντὶ τῆς ὑπάρχει μονολεκτικὸν κατηγόρημα, αὐτὸ ἐκφέρεται περιφραστικῶς μὲ ἓνα τύπον τοῦ ρήματος εἶμαι καὶ οὐσιαστικὸν ἢ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰς προτάσεις τῆς β' περιπτώσεως, ὁ Παῦλος εἶναι μαθητής, ἡ Κύπρος εἶναι Ἑλληνική, εἰς τὰς ὁποίας ἡ λέξις μαθητής ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον Παῦλος, ἡ δὲ λέξις Ἑλληνική εἰς τὸ ὑποκείμενον Κύπρος μὲ τὸ ρῆμα εἶναι.

Ἐκεῖνο ποῦ ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον διὰ μέσου ἐνὸς τύπου τοῦ ρήματος εἶμαι, λέγεται κατηγορούμενον καὶ δίδεται μὲ αὐτὸ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν « τί ; », ἡ ὁποία γεννᾶται, εὐθὺς ὡς λαχθῇ τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ ρῆμα. Ὁ τύπος τοῦ ρήματος εἶμαι λέγεται **συνδετικόν**, διότι συνδέει τὸ κατηγορούμενον μὲ τὸ ὑποκείμενον.

β') Ὑποκείμενον. Κατηγορούμενον

§ 6. Ὁ Γεώργιος εἶναι μαθητής. Ὁ ἀγρός εἶναι εὐφορός. Νὰ εἰσθε εὐσεβεῖς. Προκόπτει, ὅποιος ἐργάζεται. Τὸ Ὁ εἶναι ἄρθρον. Ὁ φθονερός εἶναι μισητός.

Εἰς τὰς δύο πρώτας προτάσεις τὰ ὑποκείμενα ὁ Γεώργιος καὶ ὁ ἀγρός εἶναι ὀνόματα οὐσιαστικά, εἰς δὲ τὰς ἄλλας τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἀντωνυμία, ἐπίθετον καὶ τὸ ἄρθρον ὁ μὲ τὸ τὸ πρὸ αὐτοῦ. Τὸ **ὑποκείμενον** δηλ. εἶναι κανονικῶς **ὄνομα οὐσιαστικόν** Δύναται ὅμως νὰ εἶναι καὶ ἐπίθετον καὶ ἀντωνυμία καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ οἰαδήποτε λέξις ἢ φράσις μὲ τὸ ἄρθρον τὸ πρὸ αὐτοῦ.

§ 7. Εἰς τὰς προτάσεις ὁ ἀγρός εἶναι εὐφορός, ὁ φθονερός εἶναι μισητός παρκατηρούμεν, ὅτι κατηγορούμενον εἶναι τὰ ἐπίθετα εὐφορός, μισητός. Εἰς τὴν πρότασιν ὁ Γεώργιος εἶναι μαθητής, τὸ κατηγορούμενον εἶναι ὄνομα οὐσιαστικόν. Εἰς τὰς προτάσεις ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ ζῶα, αὐτὰ τί εἶναι ; ὁ Πέτρος εἶναι, ὅτι φαντασθῆς, ἡ ἐργασία εἶναι τὸ πᾶν, κατηγορούμενον εἶναι ἀντωνυμία καὶ ὁλόκληρος πρότασις. **Κατηγορούμενον** δηλ. κανονικῶς εἶναι **ὄνομα ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν**. Δύναται ὅμως νὰ εἶναι καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ ὁλόκληρος πρότασις, ὅταν λαμβάνεται ὡς ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν.

γ') Συνδεδεικμένα ρήματα

§ 8. Ὁ Ὑμηττός εἶναι ὄρος. Ἡ ὁρμή εἶναι τυφλή. Ὁ Δημήτριος ἔγινεν ἰατρός. Ὁ θεῖος ὠνομάσθη πρόεδρος. Ὁ Ξενοφῶν ἐξελέγη στρατηγός. Ὁ Στέφανος διωρίσθη δικαστής. Ὁ Παῦλος ἀνεδείχθη νικητής. Ὁ Γεώργιος ἀνεκηρύχθη εὐεργέτης. Ὁ Σταῦρος ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος. Ὁ καιρὸς φαίνεται καλός.

Εἰς τὰς προτάσεις αὐτάς, τῶν ὁποίων συστατικά εἶναι τὸ ὑποκείμενον, τὸ κατηγορούμενον καὶ τὸ συνδεδεικνόν ρῆμα, παρατηροῦμεν, ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς τύπους τοῦ εἶμαι καὶ ἄλλα ρήματα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν λόγον ὡς συνδεδεικτὰ ρήματα. Εἶναι δὲ αὐτὰ τὰ γίνομαι, φαίνομαι, ὀνομάζομαι, καλοῦμαι, ἐκλέγομαι, διορίζομαι, ἀποδεικνύομαι, ἀνακηρύσσομαι, χειροτονοῦμαι καὶ ὅσα ἄλλα ἔχουν ὁμοίαν μὲ αὐτὰ σημασίαν.

Σημείωσις. Ὡς συνδεδεικτὰ λαμβάνονται καὶ ἄλλα ρήματα, ἰδίως ὅσα εἶναι κινήσεως σημαντικά, π.χ. ἔρχομαι, πᾶω, περπατῶ, διαβαίνω, φτάνω, ἀεβαίνω, γιγνίσκω κ. ἄ. Ὁ Παῦλος ἐφθασε πρῶτος. Περπατῶ καμαρωτός. Τὸ αἶμα ἔτρεχε ποτάμι.

δ') Ἑλλιπὲς πρότασις

§ 9. Πολλάκις παραλείπονται ἓνας ἢ περισσότεροι ὅροι τῆς προτάσεως καὶ τότε ἡ πρότασις λέγεται ἑλλιπής.

Αὐτὸ συμβαίνει, 1) ὅταν ὑποκείμενον εἶναι ἀντωνυμία α' ἢ β' προσώπου, π.χ. σήμερον ἤμουν (ἐνν. ἐγὼ) ἀδιάθετος. Εὐχαριστοῦμεν (ἐνν. ἡμεῖς), ποῦ μᾶς καλέσατε (σεῖς) στὸν γάμον· 2) ὅταν ὁ παραλείπόμενος ὅρος εὐκόλως ἐννοεῖται ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα, π.χ. ἦλθεν ὁ θεῖος. Πότε; (ἐνν. ἦλθεν). Ἐδῶ Κώστα (ἐνν. εἴμεθα ἢ ἔλα). 3) ἐπὶ γ' προσώπου α) τὸ ρῆμα παραλείπεται, ὡς αἰεὶ ἐννοεῖται ἀπὸ τὴν σειράν τοῦ λόγου, π.χ. τὸ ποτάμι ἐπλημμύρισε, κατέκλυσε (ἐνν. τὸ ποτάμι) τὰ χωράφια, ἐπέφερε καταστροφάς· β) τὸ ὑποκείμενον παραλείπεται, ὡς αἰεὶ ἐννοεῖται ἀπὸ τὴν κοινὴν χρῆσιν, π.χ. σαλπίζει (ἐνν. ὁ σαλπικτής), ἢ ὅταν τὰ ρήματα φανερῶνουν φυσικὸν φαινόμενον, π.χ. βρέχει, χιονίζει, φυσᾷ, ἀστράπτει κλπ.

ε') Ἀντικείμενον

§ 10. α) Οἱ γεωργοὶ καλλιεργοῦν τοὺς ἀγρούς. Ὁ κηπουρὸς φυτεύει δένδρα. Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητάς. Τὰ ἀμπέλια παράγουν σταφύλια.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὰ ῥήματα καλλιεργοῦν, φυτεῖ, διδάσκει, παράγουν φανερόνουν κάποιαν ἐνέργειαν, τὴν ὁποίαν κάμνει τὸ ὑποκειμένον καὶ ἡ ὁποία μεταβαίνει εἰς κάποιο πρόσωπον ἢ πρᾶγμα. Διὰ τοῦτο λέγονται **ἐνεργητικὰ μεταβατικὰ ῥήματα**. Εἰς τὴν πρότασιν π.χ. οἱ γεωργοὶ καλλιεργοῦν τοὺς ἀγρούς, τὸ ῥῆμα καλλιεργοῦν φανερόνουν κάποιαν ἐνέργειαν τῶν γεωργῶν, ἡ ὁποία μεταβαίνει εἰς τοὺς ἀγρούς. Ὅμοιως εἰς τὰς ἄλλας προτάσεις ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου, ποὺ δηλώνει ἕκαστον ῥῆμα, μεταβαίνει εἰς τὰ δένδρα, τοὺς μαθητάς, τὰ σταφύλια. Ἡ λέξις, ποὺ φανερόνουν τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, εἰς τὸ ὁποῖον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου, λέγεται **ἀντικείμενον** (ἀντίκειται)· μετὰ τὸ ἀντικείμενον δίδεται ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν « ποῖον ; », ποὺ γεννᾶται, εὐθὺς ὡς λεχθῇ τὸ ῥῆμα.

β) Ἐγὼ δὲν σε γνωρίζω. Νὰ ἀποφεύγετε τὴν ἀσέβειαν. Νὰ ἀγαπᾷς τὸν πλησίον σου. Νὰ μὴ συναναστρέφεσαι, ὅσους εἶναι κόλακες. Εἰς τὰς προτάσεις αὐτάς, αἱ λέξεις σε, τὴν ἀσέβειαν, τὸν πλησίον σου, ὅσους εἶναι κόλακες συμπληρώνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ ῥήματος· λέγονται δὲ αὐτὰ **ἀντικείμενον**.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ ἀντικείμενον κανονικῶς εἶναι οὐσιαστικόν. Δύναται ὅμως καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ πᾶσα λέξις καὶ ὁλόκληρος πρότασις νὰ τεθῇ ὡς ἀντικείμενον.

ς') Σύνθετος πρότασις

§ 11. Μία πρότασις δύναται νὰ ἔχῃ περισσότερα τοῦ ἐνὸς ὑποκείμενα ἢ κατηγορούμενα, ὅποτε λέγεται **σύνθετος πρότασις**. Ἐγὼ καὶ ὁ Δημήτριος εἴμεθα συγγενεῖς. Ὁ Πέτρος εἶναι ἐπιστήμων καὶ ἔμπορος. Ὁ Γεώργιος ἔχει ἀμπέλια καὶ χωράφια.

ζ') Κύρια καὶ δευτερεύουσαι προτάσεις

§ 12. Ὁ Γεώργιος εἶναι ἀσθενής καὶ θὰ ἀπουσιάσῃ, θὰ ἔλθῃ δὲ εἰς τὸ σχολεῖον, ὅταν ἀναρρώσῃ. Ἦλθε κανεῖς; Νὰ μείνω ἢ νὰ φύγω; Ὁ Παῦλος ὑπαγορεύει εἰς τὸν Πέτρον, διὰ νὰ γράψῃ τὸ μάθημα. Δὲν μπορῶ νὰ δεχθῶ σήμερον κανέναν, διότι ἔχω ἐργασίαν.

Αἱ προτάσεις ὁ Γεώργιος εἶναι ἀσθενής καὶ θὰ ἀπουσιάσῃ, ἦλθε κανεῖς; ὁ Παῦλος ὑπαγορεύει, νὰ μείνω ἢ νὰ φύγω; δὲν μπορῶ νὰ δεχθῶ σήμερον κανέναν, ἐκφράζουσιν ἓν τέλειον διανόημα

ἐκάστη, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην συμπληρώσεως. Αἱ προτάσεις αἱ ὁποῖαι ἐκφράζουν μόναι ἐν τέλειον καὶ ἀνεξάρτητον διανόημα, λέγονται **κύριαι προτάσεις ἢ ἀνεξάρτητοι**, ἐκφέρονται δὲ αὐταὶ ἢ μόναι τῶν ἢ συνδέονται μετὰ τῶν μὲ σύνδεσμον συμπλεκτικὸν ἢ διαζευκτικὸν ἢ ἀντιθετικὸν (παράτάσσονται δηλαδή ἢ μία πλησίον τῆς ἄλλης ἰσάζια, χωρὶς νὰ ἐξαρτᾶται ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην).

§ 13. Αἱ προτάσεις ὅταν ἀναρρώσῃ, διὰ τὰ γράφῃ τὸ μάθημα, ἂν ἔλθῃ κανεῖς, διότι ἔχω ἐργασίαν, ἐκφράζουν καὶ αὐταὶ ἐν διανόημα ἐκάστη, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ σταθοῦν μόναι τῶν εἰς τὸν λόγον, καὶ προσδιορίζουν ἄλλην πρότασιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξαρτῶνται. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **δευτερεύουσαι ἢ ἐξηρητημένα** προτάσεις.

α') Συμφωνία τῶν ὅρων τῆς προτάσεως

α') Συμφωνία τοῦ ρήματος πρὸς τὸ ὑποκείμενον

§ 14. α) Ἐγὼ ἐργάζομαι, σὺ παίζεις, ὁ Πέτρος κοιμᾶται. Ἡμεῖς σκάπτομεν τὸν κήπον, σεῖς κλαδεύετε τὰ δένδρα, ἐνῶ οἱ φίλοι σου ἀποσιδιάζουν.

β) Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος εἶναι φίλοι. Ἐγὼ καὶ σὺ εἴμεθα ἐξάδελφοι. Ἡμεῖς καὶ οἱ γονεῖς σου σταντῶμεθα τακτικά, ἐνῶ σὺ καὶ οἱ φίλοι σου βλέπεσθε σπανίως. Ἐγὼ καὶ τὸ παιδί μου εἴμεθα ὕγιεις.

Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς α' περιπτώσεως, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπλᾶς προτάσεις, τὸ ρῆμα συμφωνεῖ μὲ τὸ ὑποκείμενον κατὰ πρόσωπον καὶ ἀριθμὸν.

Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς β' περιπτώσεως, τὰ ὁποῖα εἶναι σύνθετοι προτάσεις μὲ περισσότερα τοῦ ἐνὸς ὑποκείμενα, τὸ ρῆμα τίθεται εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ εἰς τὸ ἐπικρατέστερον πρόσωπον. Εἶναι δὲ ἐπικρατέστερον τὸ α' πρόσωπον τοῦ β' καὶ τοῦ γ' καὶ τὸ β' τοῦ γ'.

β') Συμφωνία τοῦ κατηγορουμένου πρὸς τὸ ὑποκείμενον

§ 15. α) Οἱ Πέροσαι ἦσαν ἐχθροὶ μὲ τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Ὀλυμπὸς εἶναι ὄρος. Αἱ Ἀθῆναι εἶναι πρωτεύουσα. Τὰ Παναθήναια ἦσαν εορτὴ τῶν Ἀθηναίων.

β) Ἡ μητέρα καὶ ἡ κόρη εἶναι ἀγαπημένα. Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα εἶναι θλιμμένοι. Εἰς τὰς γυμναστικὰς ἐπιδείξεις ἦσαν συγκεντρωμένοι οἱ ἄνδρες, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παῖδιά τοῦ χωριοῦ. Τὸ σχολεῖον καὶ ὁ περίβολος εἶναι πέτρινα.

γ) Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι τοῦ Πέτρου. Τὸ ποίημα αὐτὸ εἶναι τοῦ Σολωμοῦ. Τὸ οἰκόπεδον εἶναι τῆς μητέρας. Ὁ Παῦλος εἶναι δέκα ἐτῶν. Τὸ ἐπιπλὸν εἶναι ἀξίας.

1. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς α' περιπτώσεως, τὰ ὅποια εἶναι ἀπλάϊ προτάσεις, τὸ κατηγορούμενον, ἂν εἶναι ἐπίθετον, συμφωνεῖ πρὸς τὸ ὑποκείμενον κατὰ γένος, ἀριθμὸν καὶ πτώσιν, ἂν δὲ εἶναι οὐσιαστικόν, συμφωνεῖ κατ' ἀνάγκην μὲν κατὰ πτώσιν, τυχαίως δὲ κατὰ γένος καὶ ἀριθμὸν.

2. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς β' περιπτώσεως, τὰ ὅποια εἶναι σύνθετοι προτάσεις μὲ περισσώτερα τοῦ ἐνὸς ὑποκείμενα, τὸ κατηγορούμενον, ἂν εἶναι ἐπίθετον, τίθεται εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ εἰς τὴν πτώσιν τῶν ὑποκειμένων καὶ συνήθως κατὰ τὸ ἐπικρατέστερον γένος.

3. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς γ' περιπτώσεως τὸ κατηγορούμενον ἐκφέρεται κατὰ γενικὴν πτώσιν, ἥ ὅποια φανερώνει :

α) **κτῆσιν**· τὸ βιβλίον εἶναι τοῦ Πέτρου.

β) **ιδιότητα**· ὁ Πέτρος εἶναι δέκα ἐτῶν.

γ) **ἀξίαν**· ἡ βιβλιοθήκη εἶναι μεγάλης ἀξίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Πρότασις μὲ προσδιορισμούς

§ 16. Σόλων ὁ νομοθέτης ἐξελέγη ἄρχοντων Ἀθηναίων. Ἀριστείδης ὁ δίκαιος ἐξωρίσθη. Τὸ κωδωνοστάσιον τῆς ἐκκλησίας εἶναι ὑψηλόν. Ἡ ἀπόστασις εἶναι δρόμος τριῶν ἡμερῶν. Τὸ ὄρος Πήλιον εἶναι κατάφωτον.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ λέξις ὁ νομοθέτης προσδιορίζει τὸ ὑποκείμενον Σόλων, ὁμοίως αἱ λέξεις ὁ δίκαιος, τῆς ἐκκλησίας, τὸ Πήλιον προσδιορίζουν τὰ ὑποκείμενα τῶν προτάσεων Ἀριστείδης, τὸ κωδωνοστάσιον, τὸ ὄρος, ἡ δὲ γενικὴ τριῶν ἡμερῶν προσδιορίζει τὸ κατηγορούμενον δρόμος. Οἱ κύριοι δηλ. ὄροι τῆς προτάσεως εἶναι δυνατόν νὰ προσδιορίζωνται ἀπὸ λέξεις, αἱ ὅποια λέγονται **προσδιορισμοὶ** καὶ αἱ ὅποια εἶναι :

1. Ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα καὶ λέγονται **ὀνοματικοὶ** προσδιορισμοί. Αὐτοί, ὅταν ἔχουν τὴν ἰδίαν πτῶσιν μετὰ τὴν λέξιν, τὴν ὁποίαν προσδιορίζουν, λέγονται **ὁμοιόπτωτοι**, π.χ. ὁ νομοθέτης μετὰ τὸ Σόλων, ὁ δίκαιος μετὰ τὸ Ἀριστείδης, τὸ Πήλιον μετὰ τὸ ὄρος. Ὅταν δὲ οἱ προσδιορισμοὶ δὲν συμφωνοῦν πρὸς τὸ προσδιοριζόμενον κατὰ πτῶσιν, λέγονται **ἐτερόπτωτοι** ἢ οἰκία τοῦ Πέτρου εἶναι ὥραία.

2. Τὰ ἐπιρρήματα λέγονται **ἐπιρρηματικοὶ** προσδιορισμοί. Χθὲς κατέβηκα εἰς τὸν Πειραιᾶ. Οἱ λαοὶ βόσκουν τὴν νύκτα (ἔχει ἐπιρρημ. σημασίαν ἢ λέξις νύκτα).

Αἱ ἀνωτέρω προτάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκτὸς τῶν κυρίων ὅρων ἔχουν καὶ προσδιορισμοὺς αὐτῶν, καλοῦνται **ἐπηυξημένα** ἢ **πεπλατυσμένα**.

α') Ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ ὁμοιόπτωτοι

1. Παράθεσις καὶ ἐπεξήγησις

§ 17. α') **Παράθεσις.** Ἡ Αἴγινα, τὸ νησί, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν εἶχε ναυτικὸν ἰσχυρόν. Αἱ Ἀθῆναι, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Παλαμᾶς, ὁ ποιητής. Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσσαβος, τὰ δύο βουνά, μαλῶνον. Ἡ Ἀγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι. Σεῖς, οἱ γιατροί, εἰσθε λεπτολόγοι σ' ὅλα.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτά, τὸ οὐσιαστικὸν τὸ νησί προσδιορίζει τὴν λέξιν ἢ Αἴγινα, εἰς τὴν ὁποίαν προσθέτει τὸ γνωστὸν γνώρισμα, ὅτι εἶναι νησί· εἰς τὸ παράδειγμα ὁ Παλαμᾶς, ὁ ποιητής, ἢ λέξις ὁ ποιητής προσδιορίζει τὴν λέξιν Παλαμᾶς καὶ προσθέτει ἕνα ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν αὐτῆς, δηλ. τὴν ιδιότητα τοῦ ποιητοῦ. Ὅμοιως αἱ λέξεις τὰ δύο βουνά προσδιορίζουν τὰς λέξεις ὁ Ὀλυμπος καὶ Κίσσαβος, ἡ πρωτεύουσα τὴν λέξιν αἱ Ἀθῆναι, τὸ μέγα μοναστήρι τὴν λέξιν ἡ Ἀγία Σοφία. Ἀπ' αὐτάς τὰς λέξεις ἢ καθε μίᾳ λέγεται προσδιορισμὸς **παραθετικὸς** ἢ **παράθεσις**.

Παράθεσις δηλ. εἶναι τὸ οὐσιαστικὸν, ποῦ τίθεται πλησίον ἄλλου οὐσιαστικοῦ ὡς προσδιορισμὸς καὶ προσθέτει εἰς αὐτὸ ἓν γνωστὸν γνώρισμα ἢ ἀπλῶς μίαν ιδιότητα, ποῦ τὸ χαρακτηρίζει. Δύναται δὲ νὰ ἀναλυεῖται ἢ παράθεσις εἰς πρότασιν, ἢ ὁποία εἰσάγεται μετὰ ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν, π.χ. Καποδίστριας, ὁ Κυβερνήτης (= ὁ ὁποῖος ἦτο Κυβερνήτης). Ὁ Ὀλυμπος, τὸ ψηλὸ βουνὸ (= ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ ψηλὸ βουνό).

2. β') **Ἐπεξηγήσεις.** Οἱ κλέφτες τοὺς ἀπάντησαν, οἱ **Κολοκοτρωναῖοι**. Θὰ σὲ θεραπεύσῃ ὁ κοινὸς ἱατρός, ὁ **χρόνος**. Κι ἂν δῆς χιλιάδες τὸν ἐχθρόν, **ἄλογα καὶ πεζούρα** ...

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ ἡ λέξις οἱ **Κολοκοτρωναῖοι** προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικόν οἱ κλέφτες καὶ ἐπεξηγεῖ, δηλ. κάμνει φανεράν τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, ἡ ὁποία εἶναι γενικὴ καὶ κάπως ἀόριστος. Ὁμοίως ἡ λέξις ὁ **χρόνος** ἐπεξηγεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ οὐσιαστικοῦ ἱατρός, τὸ ὁποῖον εἶναι ἔννοια γενικὴ καὶ ἀόριστος.

Ἐπεξηγήσεις δηλ. λέγεται ὁ προσδιορισμὸς ἑνὸς οὐσιαστικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπεξηγεῖ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, ποῦ εἶναι γενικὴ καὶ κάπως ἀόριστος. Ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν ἐπεξηγήσιν δύναται νὰ τίθεται ἡ λέξις δηλαδή: Οἱ κλέφτες τοὺς ἀπάντησαν, δηλ. οἱ **Κολοκοτρωναῖοι**.

Εἰς τὸ παράδειγμα αὐτὸ εἶναι ἀρετὴ, νὰ λέγῃς πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἐπεξηγήσεις τοῦ οὐδετέρου τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας ἐτέθη ὁλόκληρος πρότασις.

2. Ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ

§ 18. Οἱ Σπαρτιῶται ἐμάνθανον **ὀλίγα γράμματα**. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον **πολλὰ πλοῖα**. Ὁ **ἐπιμελής** μαθητὴς προάγεται. Τὸ **πυκνὸν** δάσος εἶναι ἀδιάβατον. Οἱ **βαθεῖς** ποταμοί.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὰ ἐπίθετα ἐπιμελής, πυκνόν, βαθεῖς, προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά μαθητὴς, δάσος, ποταμοὶ καὶ ἀποδίδουν εἰς αὐτὰ κάποιαν ιδιότητα, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν μίαν ἔννοιαν μὲ αὐτά. Ὁμοίως τὰ ἐπίθετα ὀλίγα καὶ πολλὰ προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά γράμματα καὶ πλοῖα καὶ φανερώνουν ποσότητα. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται **ἐπιθετικοὶ** προσδιορισμοί.

Ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς δηλ. λέγεται τὸ ἐπίθετον (ἢ ἐπιθετικὴ μετοχὴ κλπ.), τὸ ὁποῖον προσδιορίζει εἰς τὴν ἰδίαν πτῶσιν ἓν οὐσιαστικόν καὶ ἀποδίδει εἰς αὐτὸ γνωστὴν ιδιότητα κατὰ τρόπον, ποῦ νὰ ἀποτελῇ μίαν ἔννοιαν μὲ αὐτό.

§ 19. Πολλάκις ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς μὲ τὸ ἄρθρον ἐκφέρεται χωρὶς τὸ οὐσιαστικόν, ποῦ προσδιορίζει. Π.χ. ὁ γνωστικὸς εἶδε τὸν **τρελὸ καὶ φοβήθηκε**. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ μὲ τὸ ἄρθρον λαμβάνονται ὡς οὐσιαστικά: οἱ **θνητοὶ** (ἄνθρωποι), οἱ **πλούσιοι**, οἱ **πτωχοὶ**, ἡ **οἰκουμένη** (γῆ), ἡ **δεξιὰ**, ἡ **ἀριστερά** (χεῖρ),

οἱ παρόντες, οἱ ἀπόντες, ὁ τυχών, ὁ ἐνεστώς, ὁ παρακαθήμενος, ἡ μουσική, ἡ γλυπτική, ἡ ζωγραφική (ἐνν. τέχνη), τὰ ξένα, τὸ ἱππικόν, τὸ ναυτικόν, τὸ πεζικόν (ἐνν. στράτευμα), τὸ παρόν, τὸ παρελθόν, τὸ μέλλον (ὁ παρών, παρελθών, μέλλων χρόνος) κλπ.

§ 20. Πολλῶν ἐπιθέτων τὸ οὐδέτερον μὲ τὸ ὄρθρον λαμβάνεται ὡς οὐσιαστικόν: τὸ κακόν (= ἡ κακία), τὸ δίκαιον (= ἡ δικαιοσύνη), τὸ καλόν, τὸ συμβάν, τὸ καθήκον, τὸ συμφέρον, τὸ γεγονός, τὸ περιεχόμενον.

3. Κατηγορηματικοὶ προσδιορισμοὶ

§ 21. Νὰ περιπατήτε μὲ τὸ κεφάλι ὄρθριον. Νὰ ἔχετε τὸ στήθος προτεταμένον. Κάθεται μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο καὶ τὰ χέρια σταυρωμένα.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὸ ἐπίθετον ὄρθριον ἀποδίδεται εἰς τὸ οὐσιαστικόν κεφάλι. Εἶναι δηλ. κατηγορούμενον εἰς τὸ κεφάλι, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ τὸ συνδετικὸν ρῆμα. Ὁμοίως ἡ μετοχὴ προτεταμένον εἶναι κατηγορούμενον εἰς τὸ στήθος. Τὸ ἴδιον καὶ αἱ μετοχαὶ σκυμμένο καὶ σταυρωμένα, εἶναι κατηγορούμενα εἰς τὰ οὐσιαστικά, πού προσδιορίζουν, χωρὶς νὰ μεσολαβῇ συνδετικὸν ρῆμα. Οἱ προσδιορισμοὶ αὗτοὶ λέγονται **κατηγορηματικοὶ** προσδιορισμοί.

Κατηγορηματικὸς δηλ. προσδιορισμὸς λέγεται ὁ προσδιορισμὸς, πού ἐκφέρεται μὲ ἐπίθετον (ἢ μὲ μετοχὴν ἐπιθετικὴν) καὶ ἀποδίδει εἰς τὸ οὐσιαστικὸν διὰ πρώτην φορὰν μίαν ιδιότητα, (ἐνῶ ὁ ἐπιθετικὸς ἀποδίδει μίαν ιδιότητα γνωστήν).

β') Ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ ἐτερόπτωτοι

§ 22. 1. Αἱ ἡμέραι τοῦ θέρους εἶναι θερμοαί. Τὸ ἡμῶν τῆς πόλεως κατεστράφη ἀπὸ τοὺς σεισμούς.

2. Τὸ βιβλίον τοῦ Πέτρου. Τὰ δένδρα τοῦ δάσους.

3. Ἀγέλη λύκων. Πληθὸς ἀνθρώπων.

4. Ταξίδιον τριῶν ἡμερῶν ἔκαμε ὁ Πέτρος.

5. Βιβλίον εἴκοσι δραχμῶν. Ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιστήμων περιωπῆς.

6. Ὁ στρατιώτης εἶναι ἔνοχος λιποταξίας.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ γενικαὶ εἶναι προσδιορισμοὶ ἐτερόπρωτοι εἰς τὰ οὐσιαστικά καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν σχέσιν, ποὺ ἔχει ἡ γενικὴ πρὸς τὰ οὐσιαστικά, λέγονται: 1) **διαιρετική**, 2) **κτητική**, 3) **ιδιότητος**, 4) **τοῦ περιεχομένου**, 5) **τῆς ἀξίας**, 6) **τῆς αἰτίας**.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων, ἂν κρίνῃ σκόπιμον, ἀναλύει τὴν σημασίαν ἐκάστης γενικῆς, χρησιμοποιοῦν καὶ ἄλλα παραδείγματα.

Σύνταξις τῶν παραθετικῶν τῶν ἐπιθέτων

§ 23. Ὁ Ὀλύμπος εἶναι ὑψηλότερος τῆς Ὀσσης (ἢ ἀπὸ τῆς Ὀσσαν.). Ὁ Δημήτριος εἶναι φρονιμώτερος τοῦ Γεωργίου. Ἡ Πατρὶς εἶναι πολυτιμότερον τῶν γονέων (ἢ ἀπὸ τοὺς γονεῖς) Εἶναι εὐκολώτερον νὰ συνάψωμεν μάχην σήμερον παρὰ (ἢ) αὔριον. Ὁ Σωκράτης ἦτο ὁ σοφώτατος καὶ δικαιοτάτος ὄλων τῶν Ἀθηναίων (ἢ: ἀπ' ὅλους τοὺς Ἀθηναίους). Εἶναι προτιμότερον νὰ συνάψωμεν ναυμαχίαν εἰς Σαλαμίνα παρὰ (ἢ) νὰ πλεύσωμεν εἰς τὸν Ἰσθμόν. Ὁ Πέτρος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος ὄλων τῶν μαθητῶν (ἢ: ἀπ' ὅλους τοὺς μαθητάς).

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ ὑπάρχουν ἐπίθετα συγκριτικοῦ καὶ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ.

§ 24. α) Τὸ συγκριτικόν. Εἰς τὸ παράδειγμα ὁ Ὀλύμπος εἶναι ὑψηλότερος τῆς Ὀσσης γίνεται σύγκρισις τοῦ Ὀλύμπου πρὸς τὴν Ὀσσαν· ὁμοίως εἰς τὸ παράδειγμα ὁ Δημήτριος εἶναι φρονιμώτερος τοῦ Γεωργίου γίνεται σύγκρισις τοῦ Δημητρίου μὲ τὸν Γεώργιον. Τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον συγκρίνεται πρὸς ἄλλο ὁμοειδές, λέγεται **πρῶτος ὅρος τῆς συγκρίσεως**· ἐκεῖνο δέ, πρὸς τὸ ὁποῖον γίνεται ἡ σύγκρισις, λέγεται **δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως**.

§ 25. Ὁ πρῶτος ὅρος τῆς συγκρίσεως ἐκφέρεται μὲ πολλοὺς τρόπους· μπορεῖ δηλ. νὰ εἶναι ὄχι μόνον τὸ ὑποκείμενον τῆς προτάσεως, ἀλλὰ καὶ οἷοσδήποτε ἄλλος ὅρος κύριος ἢ δευτερεύων. Εἰς τὸ παράδειγμα εἶναι εὐκολώτερον νὰ συνάψωμεν μάχην σήμερον παρὰ αὔριον, γίνεται σύγκρισις τοῦ σήμερον πρὸς τὸ αὔριον. Ὅμοιως εἰς τὸ παράδειγμα εἶναι προτιμότερον νὰ ναυμαχήσωμεν εἰς τὴν Σαλαμίνα παρὰ νὰ πλεύ-

σωμεν εἰς τὸν Ἰσθμόν, γίνεται σύγκρισις τῆς ναυμαχίας εἰς τὴν Σαλαμῖνα πρὸς τὸν ἀπόπλουν διὰ τὸν Ἰσθμόν.

§ 26. Ὁ β' ὅρος τῆς συγκρίσεως, ὅταν εἶναι οὐσιαστικόν, ἐκφέρεται μὲ γενικὴν πτῶσιν ἢ μὲ τὴν πρόθεσιν ἀπὸ καὶ αἰτιατικὴν ἢ μὲ τὸ ἡ - παρὰ καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον πρὸς τὸν α' ὅρον. Ὁ Ἀχελῷος ποταμὸς εἶναι ὀρμητικώτερος τοῦ Πηνειοῦ (= ἀπὸ τὸν Πηνειὸν - παρὰ ὁ Πηνειὸς - ἢ ὁ Πηνειός).

§ 27. β) Τὸ ὑπερθετικόν. Εἰς τὸ παράδειγμα « ὁ Σωκράτης εἶναι ὁ σοφώτατος τῶν Ἀθηναίων » γίνεται σύγκρισις τοῦ Σωκράτους μὲ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους, μὲ τὸν καθένα χωριστά. Ὁμοίως εἰς τὸ παράδειγμα « ὁ Πέτρος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος ὅλων τῶν μαθητῶν » γίνεται σύγκρισις τοῦ Πέτρου μὲ ὅλους τοὺς μαθητάς, μὲ τὸν καθένα χωριστά. Τὸ ἐπίθετον δηλ. τοῦ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ τίθεται, ὅταν συγκρίνεται κάτι πρὸς ὅλα τὰ ὁμοειδῆ, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται χωριστά τὸ καθέν.

§ 28. Μετὰ τὸ ὑπερθετικὸν ἀκολουθεῖ γενικὴ πτῶσις, ἢ ὁποία εἶναι κυρίως γενικὴ διαιρετικὴ· εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα ἡ γενικὴ τῶν Ἀθηναίων εἶναι διαιρετικὴ, διότι αὐτὴ φανερώνει τὸ σύνολον τῶν Ἀθηναίων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἕνας ἦτο ὁ Σωκράτης. Ἀντὶ δὲ τῆς γενικῆς μπορεῖ νὰ τεθῇ ἡ πρόθεσις ἀπὸ μὲ αἰτιατικὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνταξις τῶν ρημάτων

α') Τὰ ἐνεργητικὰ ρήματα

§ 29. Τὰ ἐνεργητικὰ ρήματα φανερώνουν κάποιαν ἐνέργειαν τοῦ ὑποκειμένου (βλ. Συντ. 10). Ἀπ' αὐτά,

1) Ὅσα φανερώνουν, ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου μεταβαίνει εἰς ἕν ἄλλο πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, λέγονται **μεταβατικά**: κόπτω τὸ δένδρον· σκάπτω τὸν κῆπον.

2) Ὅσα φανερώνουν, ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου δὲν μεταβαίνει κάπου, λέγονται **ἀμετάβατα**: τρέχω, παίζω, βαδίζω, γελῶ.

§ 30. Τὰ μεταβατικά ρήματα κανονικῶς ἔχουν ὡς συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας των τὸ ἀντικείμενον, δηλ. προσδιορισμόν, ὁ ὁποῖος φανερώ- νει τὸ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, εἰς τὸ ὁποῖον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος.

Τὸ ἀντικείμενον τῶν μεταβατικῶν ρημάτων συνήθως ἐκφέρεται εἰς πτώσιν αἰτιατικὴν : ὁ πολὺς ἥλιος βλάπτει τὰ φυτά.

§ 31. Τὸ ἀντικείμενον κανονικῶς εἶναι ὄνομα οὐσιαστικόν. Δύ- νηται ὅμως καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου (καὶ πᾶσα λέξις) καὶ ὁλόκληρος πρότασις νὰ τεθῇ ὡς ἀντικείμενον : Ἐγὼ σὰς ἀγαπῶ. Ἡ πατὴρ τιμᾷ τοὺς πεσόντας εἰς τοὺς πολέμους πρὸς ἄμυναν τῆς ἀνεξαρτησίας. Ὁ ζωγράφος ζωγραφίζει, ὅ,τι ὥραϊον ἔχει δημιουργήσει ἡ φύσις.

32. α) Ὁ Πέτρος μετέχει τῶν κερδῶν καὶ ζημιῶν τῆς ἐπιχει- ρήσεως. Ὁ υἱὸς διαφέρει τοῦ πατρός. Ὁ Παῦλος ὑπερέχει ὅλων. Ὁ Δημήτριος ἀπηλλάγη τῆς κατηγορίας.

β) Ὁ Παῦλος ὁμοιάζει τοῦ πατρός του. Ἡ Γκιώνα λέει τῆς Λιά- κουρας.

γ) Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητὰς Γραμματικῇ.

δ) Χάρισαν τοῦ Πέτρου ἐν βιβλίον. Ὁ θεὸς μοῦ ἔδωκε δῶρο.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρατηροῦμεν, ὅτι πολλὰ ρήματα ἔχουν τὸ ἀντικείμενον εἰς γενικὴν πτώσιν ἢ εἰς γενικήν, πού ἀντιστοι- χεῖ μὲ τὴν δοτικὴν τῆς ἀρχαίας (λέγω τῷ Γεωργίῳ) ἢ μὲ δύο πτώσεις.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων, ἀν κρίνῃ σκόπιμον νὰ διδάξῃ αὐτά, ὀφείλει νὰ προσφέρῃ καὶ ἄλλα παραδείγματα.

β') Μέσα ρήματα

§ 33. Ὁ καλὸς μαθητὴς, μόλις τὸ πρῶν ἐγερθῇ-ἀπὸ τὸν ὕπνον, πλύνεται, κτενίζεται, ἐνδύεται, καθαρίζεται καὶ ἔτσι καθαρὸς πηγαίνει στὸ σχολεῖον.

Τὰ ρήματα, ἐγείρομαι, πλύνομαι, κτενίζομαι, καθαρίζομαι, ἐνδύο- μαι φανερῶνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐπιστρέ- φει ἀμέσως καὶ κατ' εὐθεΐαν εἰς τὸ ἴδιον ὑποκείμενον. Τὰ ρήματα αὐ- τὰ λέγονται **μέσα**. Εἰς αὐτὰ δηλ. τὸ ὑποκείμενον εἶναι συγχρόνως καὶ ἀντικείμενον τοῦ ρήματος καὶ δι' αὐτὸ δύνανται νὰ ἀναλύωνται εἰς τὸ

ἐνεργητικὸν ῥῆμα καὶ τὴν ἀντίστοιχον αὐτοπαθῆ ἀντωνυμίαν : *λούομαι* = *λούω τὸν ἑαυτὸν μου*, ὁ *μαθητὴς κτενίζεται* = *κτενίζει τὸν ἑαυτὸν του*. Τὰ ῥήματα αὐτὰ λέγονται **μέσα αὐτοπαθῆ**.

γ') Παθητικὰ ῥήματα

§ 34. Τὰ παιδιὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἐπεβλέποντο ἀπὸ τοὺς ἐπόπτας. Καθημερινῶς δὲ ἐγυμνάζοντο εἰς τὸ ὑπαιθρον ὑπὸ τῶν γυμνασιῶν. Ὅσοι δὲν ἐπῆκουσαν εἰς τοὺς νόμους, ἐτιμωροῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχόντων.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὰ ῥήματα ἐπεβλέποντο, ἐγυμνάζοντο, ἐτιμωροῦντο, φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον παθαίνει κάτι ἀπὸ ἄλλον καὶ λέγονται **παθητικά**.

Παθητικά δηλ. ῥήματα λέγονται, ὅσα σημαίνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον παθαίνει κάτι ἀπὸ ἄλλον. Τὰ παθητικὰ ῥήματα κανονικῶς σχηματίζονται ἀπὸ τὰ ἐνεργητικὰ μεταβατικά, πού συντάσσονται μέ αἰτιατικὴν : διδάσκω - διδάσκομαι, σκάπτω - σκάπτομαι, κόπτω - κόπτομαι κ. ἄ.

§ 35. Τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρῶγμα, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον προέρχεται τὸ πάθημα τοῦ ὑποκειμένου, λέγεται **ποιητικὸν αἶτιον**, π. χ. ὁ ἀγρὸς καλλιεργεῖται ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ. Οἱ μαθηταὶ διδάσκονται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. Τὰ χοῖματα ἐλίφθησαν παρὰ τοῦ πατρὸς μου. Ἐστάλη ἀπὸ τὸν δῆμον ἀντιπρόσωπος εἰς τὸ συνέδριον. Ὁ Παῦλος ἐκτιμᾶται ἀπὸ τοὺς συμπολίτας του.

Τὸ ποιητικὸν αἶτιον ἐκφέρεται συνήθως μὲ τὰς προθέσεις *ὑπό*, *παρὰ* καὶ *γενικὴν* ἢ μὲ τὴν ἀπὸ καὶ αἰτιατικὴν.

§ 36. Ὅταν ἡ ἐνεργητικὴ σύνταξις μετατρέπεται εἰς παθητικὴν, ὅταν δηλ. τὸ ἐνεργητικὸν μεταβατικὸν ῥῆμα, πού ἔχει τὸ ἀντικείμενον εἰς τὴν αἰτιατικὴν πτῶσιν, μετατρέπεται εἰς παθητικόν, τότε τὸ μὲν ἀντικείμενον τοῦ ἐνεργητικοῦ ῥήματος γίνεται ὑποκείμενον τοῦ παθητικοῦ, τὸ δὲ ὑποκείμενον γίνεται ποιητικὸν αἶτιον τοῦ παθητικοῦ : Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας. Οἱ Πέρσαι ἐνίκηθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ μαθηταὶ καλλιεργοῦν τὸν κῆπον. Ὁ κῆπος καλλιεργεῖται ἀπὸ τοὺς μαθητάς.

Ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ τῶν ρημάτων

§ 37. Ὁ θεὸς μου ἔφθασε μετὰ τὸν σιδηροδρόμον τὴν νύκτα καὶ μᾶς ἐπεσκέφθη εἰς τὴν οἰκίαν, διὰ τὰ ἴδια πῶς εἴμεθα. Συνεζήτησεν ὀλίγον μετὰ τὸν πατέρα καί, ἀφοῦ ἐκανόνισε πόσον καιρὸν θὰ ἀπουσιάσῃ, ἔφυγε πρῶτῳ - πρῶτῳ μετὰ τὸν σιδηροδρόμον διὰ τὴν προτείνουσαν, ἢ ὅποια ἀπέχει 70 χιλιόμετρα. Εὐτυχῶς ἐπρόφθασε τὴν ἀμαξοστοιχίαν, ἢ ὅποια εἶχε μικρὰν καθυστέρησιν ἕνεκα ἀτυχήματός τινος, τὸ ὅποιον συνέβη ἐξ ἀπροσεξίας τοῦ ὁδηγοῦ.

§ 38. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον τὸ ρῆμα ἔφθασε προσδιορίζεται ἀπὸ τὸν προσδιορισμὸν μετὰ τὸν σιδηροδρόμον, ὁ ὅποιος φανερώνει τὸ μέσον, μετὰ τὸ ὅποιον ἔφθασεν ὁ θεὸς· ὁμοίως ἡ αἰτιατικὴ τὴν νύκτα προσδιορίζει τὸ ἔφθασε καὶ φανερώνει χρόνον· ἡ αἰτιατικὴ χιλιόμετρα προσδιορίζει τὸ ρῆμα ἀπέχει καὶ φανερώνει ἔκτασιν τοπικὴν. Ὅμοιως προσδιορισμοὶ ρημάτων εἶναι καὶ τὰ ἐπιρρήματα πῶς, πόσον καιρὸν, εὐτυχῶς, πρῶτῳ - πρῶτῳ, καὶ φανερῶνουν τρόπον καὶ χρόνον, καθὼς καὶ οἱ προσδιορισμοὶ μετὰ μίαν πρόθεσιν ἐμπρὸς ἀπὸ πτώσιν εἰς τὴν οἰκίαν, ἐξ ἀπροσεξίας (ἐμπρόθετοι προσδιορισμοί), ποὺ φανερῶνουν κίνησιν εἰς τόπον, αἰτίαν κλπ. Οἱ προσδιορισμοὶ αὗτοὶ λέγονται ἐπιρρηματικοί.

§ 39. Ἐπιρρηματικοὶ δηλ. προσδιορισμοὶ λέγονται οἱ ἰδιαιτέροι προσδιορισμοὶ τοῦ ῥήματος ἢ καὶ ἄλλων ὄρων τῆς προτάσεως, οἱ ὅποιοι φανερῶνουν τόπον, χρόνον, ὄργανον, τρόπον, ποσόν, αἰτίαν κλπ. Οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ ἐκφέρονται ἢ μετὰ ἐπιρρήματα ἢ μετὰ ἐμπροθέτους πτώσεις ὀνομάτων ἢ μετὰ ἀπλὴν αἰτιατικὴν.

Ἐμπρόθετοι προσδιορισμοὶ

§ 40. Ὁ Πέτρος μένει εἰς τὸ δωμάτιόν του. Ἐταξίδευσεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Περιεπλανᾷτο ἀνὰ τὰ ὄρη. Πήγαινε σὺ ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἐπώλησε τὸ κτήμα ἀντὶ δέκα χιλιάδων δραχμῶν. Ἦλθεν ἐκ Λαοῖσης. Ἐφθασεν ἐξ Ἀθηνῶν. Πρὸ τῆς οἰκίας ὑπάρχει ἀλή. Πρὸ Χριστοῦ. Ἐφυγε διὰ τὴν πατρίδα του. Ἐπαύθη δι' ἀνικανότητα.

Ἐταξίδευσεν δι' αεροπλάνου. Πόλεμοι κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Κατὰ τὴν νύκτα. Παρετάχθησαν κατὰ τάξεις. Ἡ Ἑλλάς ἐπολέμησε κατὰ τῶν Βουλγάρων. Μετὰ δύο ἡμέρας ἐπέστρεψεν. Συνεργάζομαι μετὰ τοῦ Πέτρου. Ἐφόρει περὶ τὸν βραχίονα ταινίαν. Ἐσκέφθην περὶ τοῦ ζητήματος. Τὸ βοννὸν ἔχει ὕψος 800 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ὑπὸ τὴν γῆν, ὑπὸ τὸ μηδέν. Ἐρχομαι ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς ἐπὶ ἓν ἔτος. Ἐπὶ τῆς τραπέζης εἶναι τὸ βιβλίον. Ἐπὶ δημάρχου Α ἐκτίσθη τὸ σχολεῖον. Ἡ οἰκία εὐρίσκεται παρὰ τὴν πλατεῖαν. Ἐγραψα πρὸς τὸν Πέτρον. Πρὸς βορρᾶν, πρὸς ἀνατολὰς. Ὑφασμα πρὸς εἴκοσι δραχμὰς τὸν πῆχυν. Πρὸς Θεοῦ. Ἄνευ πλοηγοῦ τὰ πλοῖα δὲν εἰσπλέουν εἰς τοὺς λιμένας. Θὰ σὲ περιμένω μέχρι τοῦ μεσονυκτίου. Χωρὶς χρήματα δὲν μπορεῖς νὰ ἀγοράσῃς τίποτε. Πλὴν τῆς ζημίας, θὰ δοκιμάσω καὶ στενοχωρίαν.

§ 41. Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἀπαντοῦν ἐμπρόθετοι προσδιορισμοί, οἱ ὅποιοι φανερόνουν διαφόρους ἐπιρρηματικὰς σχέσεις.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων δύναται νὰ διδάξῃ τούτους, ἂν κρίνῃ σκόπιμον, καὶ μετὰ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ οἱ μαθηταὶ νὰ εὑρουν, ποῖα ἢ σχέσεις αὐτῶν μετὰ τοῦ προσδιοριζόμενου ῥήμα ἢ ἄλλον ὅρον τῆς προτάσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Δευτερεύουσαι προτάσεις

§ 42. Αἱ δευτερεύουσαι ἢ ἐξηρητημέναι προτάσεις, ὡς εἶδομεν, χρησιμεύουν εἰς τὸν λόγον, διὰ νὰ προσδιορίσουν ἄλλην πρότασιν, καὶ ἐξαρτῶνται τρόπον τινὰ ἀπὸ αὐτήν. Συνδέονται μετὰ τὴν πρότασιν, τὴν ὁποῖαν προσδιορίζουν, μετὰ διαφόρους συνδέσμους ἢ μετὰ ἀναφορικὰς ἀντωνυμίας κλπ. Μετὰ τὴν σύνδεσιν αὐτὴν τῶν προτάσεων φανερώνεται, ποῖα σχέσις ὑπάρχει μετὰ τοῦ νοήματος τῆς κυρίας προτάσεως καὶ τοῦ νοήματος τῆς δευτερευούσης.

α') Εἰδικαὶ προτάσεις

§ 43. Ὁ δήμαρχος ἀνεκοίνωσεν, ὅτι θὰ κατασκευάσῃ ὕδραγωγεῖον διὰ τὴν ὑδροεσιν τῶν κατοίκων. Ὁ κατηγορούμενος ἰσχυρίζεται, ὅτι

εἶναι ἀθῶος. Ὁ Θεὸς μᾶς λέγει, **ὅτι** ἔχει ταξιδεύσει εἰς τὴν Ἀφρικήν. Ἡ μητέρα μᾶς ὑπεσχέθη, **ὅτι** θὰ παρασκευάσῃ γλύκισμα διὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἀδελφοῦ της. Ὁ Πέτρος ἔλεγεν, **ὅτι** θὰ ἤρχετο εἰς τὴν ἐκδρομὴν, ἀλλὰ μᾶς εἰδοποίησεν, **ὅτι** ἡμποδίσθη ἀπὸ κάποιαν ἀπασχόλησιν.

Εἰς ἕκαστον ἀπὸ τὰ παραδείγματα αὐτὰ ὑπάρχουν δύο προτάσεις, μία κυρία καὶ ἡ ἄλλη δευτερεύουσα, ἡ ὁποία εἰσάγεται μὲ τὸν σύνδεσμον **ὅτι** καὶ χρησιμεύει πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως καὶ εἶναι ἀντικείμενον αὐτῆς. Αἱ δευτερεύουσαι αὐταὶ προτάσεις, αἱ ὁποῖαι εἰσάγονται μὲ τὸ **ὅτι** καὶ εἶναι συμπλήρωμα τοῦ ρήματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξαρτῶνται, λέγονται **εἰδικαὶ προτάσεις**. Αἱ εἰδικαὶ προτάσεις ἐκφέρονται μὲ τὸ **ὅτι** καὶ ὀριστικὴν ὅλων τῶν χρόνων.

Ρήματα, τὰ ὁποῖα συντάσσονται μὲ εἰδικὴν πρότασιν, εἶναι τὰ **λέγω, νομίζω, ὑπόσχομαι, ὁμολογῶ**, καὶ ὅσα ἔχουν σημασίαν ὁμοίαν μὲ αὐτά.

β') Αἰτιολογικαὶ προτάσεις

§ 44. Ἐπειδὴ εἶμαι ἀσθενής, δὲν θὰ ὑπάγω εἰς τὴν ἐκδρομὴν. Ἐπειδὴ ἔβρεχε ἐπὶ δύο ἡμέρας, διεκόπη ἡ συγκοινωνία τοῦ χωριοῦ μὲ τὴν πόλιν. Τὸ ταξίδι αὐτὸ εἶναι κουραστικόν, **διότι** οἱ δρόμοι εἶναι ἀκατάστατοι. Αὐριον θὰ μείνω ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὸ δωμάτιόν μου, **διότι** εἶμαι κακοδιάθετος.

§ 45. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν γίνεται ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει ἡ κυρία πρότασις. Αἱ δευτερεύουσαι αὐταὶ προτάσεις, ποὺ φανερώνουν, διατὶ γίνεται ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει ἡ κυρία πρότασις, λέγονται **αἰτιολογικαὶ** καὶ εἰσάγονται μὲ τοὺς αἰτιολογικοὺς συνδέσμους **ἐπειδὴ, διότι, γιατί**. Κανονικῶς τίθεται ὁ ἐπειδὴ, ὅταν προηγῇται ἡ αἰτιολογικὴ πρότασις καὶ ἀκολουθῇ ἡ κυρία. Οἱ σύνδεσμοι **διότι** καὶ **γιατί** τίθενται συνήθως, ὅταν προηγῇται ἡ κυρία καὶ ἀκολουθῇ ἡ αἰτιολογική.

γ') Τελικαὶ προτάσεις

§ 46. Τὸ Συμβούλιον συνήλθεν εἰς συνεδρίαν, **ἵνα** ἐνεργήσῃ τὰς μεταβολὰς τῶν ἐκπαιδευτικῶν. Ὁ Ὑπουργὸς ἐκάλεσεν εἰς σύσκεψιν

τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ὁργανώσεων, ἵνα συσχεθοῦν διὰ τὰ ζητήματα τῶν. Ὁ Γεώργιος ἐπῆγεν εἰς Γαλλίαν, ὅπως τελειοποιήσῃ τὰς σπουδὰς του. Ὁ Νομάρχης ἐπεσκέφθη τὸ χωριό μας, διὰ νὰ εὔρη κατάλληλον χώρον διὰ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ σίτου.

§ 47. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερεύουσας, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τὸν σκοπὸν (τέλος), διὰ τὸν ὁποῖον γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν. Αἱ δευτερεύουσαι αὐταὶ προτάσεις λέγονται **τελικαί**. Αἱ τελικαὶ προτάσεις εἰσάγονται μὲ τοὺς τελικοὺς συνδέσμους ἵνα, ὅπως, διὰ νὰ καὶ ὑποτακτικὴν ἔγκλισιν.

Σημείωσις. Εἰς τὰς φράσεις ὅπως « Τὸ Ὑπουργεῖον διέταξε νὰ λήξουν τὰ μαθήματα ἐνωρίτερον », « Θὰ ἤθελα πολὺ νὰ συναντηθῶ μὲ τὸν θεῖόν μου », « Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν δύναται νὰ κάμνουν καθε ἐργασίαν » συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας τοῦ ρήματος « διέταξε » (δὴλ. ἀντικείμενον), εἶναι τὸ « νὰ παύσων » τοῦ « θὰ ἤθελα », τὸ « νὰ συναντήσω », τοῦ « δὲν δύναμαι », τὸ « νὰ κάμνουν », δὴλ. πρότασις, ποὺ εἰσάγεται μὲ τὸ νὰ, ἡ ὁποία προῆλθεν ἀπὸ ἀνάγκην ἀπαραιρέτου τῆς ἀρχ. γλώσσης. Ρήματα ποὺ συντάσσονται μὲ τὸ νὰ καὶ ρῆμα, εἶναι τὸ θέλω, δύναμαι καὶ ὅσα ἔχουν ὁμοίαν σημασίαν.

δ') Ὑποθετικαὶ προτάσεις

§ 48. Ἄν ἰδῇς τὸν θεῖόν σου, τοῦ λέγεις, ὅτι τὸν θέλω. Ἄν ἔχῃς ἄλλην γνώμην, τὴν ἀνακοινῶνεις εἰς τὸ Συμβούλιον. Ἄν δὲν τὸν διέτασσον, δὲν θὰ τὸ ἔκαμνε. Ἄν εἵχαμε ποτιστικὸν νερό, δὲν θὰ ἀφήναμεν ἄσπαρτην ἔκτασι. Ἐὰν τελειώσω τὴν μελέτην μου, θὰ ἔλθω εἰς τὸν κινηματογράφον. Ἐὰν πωλήσω τὰ προϊόντα τῆς ἐφετείνης χρουιᾶς, θὰ ἀγοράσω μηχανήματα. Ἄν εἶχα χρήματα πολλὰ, θὰ σπουδάζα δύο μαθητὰς ἀπὸ τὸ χωριό. Ἄν παρουσιάζετο ἀνάγκη νὰ ἀδικήσω ἢ νὰ ἀδικηθῶ, θὰ προτιμοῦσα νὰ ἀδικηθῶ.

§ 49. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν ὑπὸ ποῖον ὅρον, δὴλ. μὲ ποίαν προϋπόθεσιν μπορεῖ νὰ γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ὑποθετικαί** καὶ εἰσάγονται μὲ τοὺς ὑποθετικοὺς συνδέσμους ἄν, ἐὰν καὶ ὑποτακτικὴν ἢ ὀριστικὴν τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Ἡ ὑποθετικὴ πρότασις λέγεται καὶ ἀπλῶς

υπόθεσις, ἡ δὲ κυρία λέγεται ἀπόδοσις τῆς ὑποθέσεως. Αἱ δύο μαζί ἀποτελοῦν τὸν ὑποθετικὸν λόγον.

Εἰς τὴν ὁμιλουμένην αἱ ὑποθετικαὶ προτάσεις εἰσάγονται καὶ μετὰ τὸ σάν καὶ ἄμα : Σάν θέλῃς, ἔρχεσαι. Ἄμα ψάξῃς, θὰ τὸ βρῇς.

ε') Παραχωρητικαὶ προτάσεις

§ 50. Ἄν καὶ εἶμαι κακοδιάθετος, ἐν τούτοις δὲν θὰ λείψω ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν. **Μολονότι** τοῦ συνέστησα γὰ εἶναι προσεκτικός, αὐτὸς ἐξακολουθεῖ γὰ ἀφαιρῆται. **Κι ἂν** ἀκόμη με ὑποβάλουν εἰς βασιανιστήρια, ἐγὼ θὰ ἀρνοῦμαι. **Οὔτε κι ἂν** με κράμαζαν, θὰ μαρτυροῦσά τίποτε. **Κι ἂν** ἤρχετο, δὲν θὰ τὸν ἐδεχόμην.

§ 51. Εἰς τὰς προτάσεις αὐτὰς αἱ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὅποια φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει κάποιαν παραχώρησιν ὡς πρὸς ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει ἡ κυρία πρότασις. Αἱ προτάσεις αὗται λέγονται **παραχωρητικαὶ** καὶ εἶναι κυρίως ὑποθετικαὶ προτάσεις. Αἱ παραχωρητικαὶ προτάσεις εἰσάγονται μετὰ τὸ ἂν καί, **μολονότι**, **κι ἂν**, **κι ἂν** ἀκόμα καί, ὅταν ὑπάρχῃ ἄρνησις, μετὰ τὸ οὔτε **κι ἂν** καὶ μετὰ τὰς ἐγκλίσεις τῶν ὑποθετικῶν προτάσεων.

στ') Χρονικαὶ προτάσεις

§ 52. Ὅτε ἤμουν μαθητής, εἶχα ἐπίδοσιν εἰς τὰ ἀγωνίσματα. Ἄφ' οὗ ἐτελείωσε ἡ λειτουργία, ὁ κόσμος συνεκεντρώθη εἰς τὸ χοροστάσιον, διὰ γὰρ παρηγγυρήσῃ. Ἄφ' οὗ ἐγνώρισα τὸν Πέτρον, δὲν ἔπαυσα γὰρ τὸν συναναστρέφωμαι. Ὅταν τελειώσω τὴν στρατιωτικὴν θητείαν, θὰ ἀνοίξω ἰδικὸν μου κατάστημα. Ὅσάκις συναντοῦσα τὸν διδάσκαλόν μου, ἐδοκίμαζον συγκίνησιν, ἕως οὗ αὐτὸς με ἐνεθάρρυνε γὰρ τὸν θεωρῶ σάν πατέρα μου. Μέχρις οὗ συνέλθω ἀπὸ τὸ πέσιμον, πέρασαν δύο ὥρες. Εὐθύς ὡς ἐπληροφορήθην, ὅτι ἐκηρύχθη ἐπιστράτευσις, ἔσπευσα γὰρ παρουσιασθῶ ἀπὸ τοὺς πρώτους. Εὐθύς ὡς τελειώσω τὴν μελέτην μου, θὰ ἔλθω γὰρ σὲ συναντήσω. Μόλις ἔμαθον τὸ ἀτύχημα, ἔτρεξα γὰρ προσφέρω κάθε βοήθειαν.

§ 53. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας προτάσεις, αἱ ὅποια φανερώνουν τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον γίνεται ἡ ἔγινε ἢ θὰ γίνῃ κάτι. Αἱ δευτερεύουσαι

αὐταὶ προτάσεις λέγονται **χρονικαί**. Ἐκφέρουνται δὲ μὲ τοὺς χρονικοὺς συνδέσμους **ὅτε, ὁπότε, ἄφ' ὅτου, ἕως ὅτου, μέχρις ὅτου, μόλις, ὅταν, ὁπότεν, εὐθύς** ὡς καὶ μὲ ὀριστικὴν (ἢ ὑποτακτικὴν, ἂν φανερώωνον, ὅτι περιμένομεν κάτι).

ζ') Συμπερασματικαὶ προτάσεις

§ 54. Τὴν νύκτα ἔπεσε πολλὸ χιόνι, ὥστε εἶχαν ἀποκλεισθῇ οἱ κάτοικοι. Ὁ ποταμὸς εἶναι βαθύς, ὥστε νὰ εἶναι πλωτὸς μὲ καράβια. Ὁ στρατὸς δὲν συνήρτησε κανένα χωριὸν κατὰ τὴν πορείαν, ὥστε ἦν ἀγκασθῇ νὰ καταλισθῇ εἰς τὸ ὑπαιθρον.

§ 55. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαὶ προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ δηλουμένου ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ἀποτελεσματικαὶ ἢ συμπερασματικαὶ** καὶ εἰσάγονται μὲ τὸ **ὥστε** καὶ ὀριστικὴν ἢ μὲ τὸ **ὥστε νὰ** καὶ ὑποτακτικὴν.

η') Ἑνδοιαστικαὶ προτάσεις

§ 56. Φοβοῦμαι, μήπως κουρασθῶ εἰς τὴν ἐκδρομὴν. Ὑπάρχει κίνδυνος, μήπως γίνῃ συζήτησις δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον. Κοίτα, νὰ μὴ παρασυρθῇς. Πρόσεχε, μήπως δὲν σοῦ στείλουν καλὸ κρέας. Φοβάται, μὴ δὲν ἐπιστρέψῃς. Πρόσεχε, μὴ σὲ δαγκάσῃ ὁ σκύλος.

§ 57. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις ἐκφράζουν φόβον (ἐνδοιασμὸν) διὰ κάτι κακόν, ποῦ εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ, ἢ γιὰ κάτι ἀνεπιθύμητον. Αὐταὶ λέγονται **ἐνδοιαστικαὶ** προτάσεις καὶ εἰσάγονται μὲ τὸ **μήπως, μή, μὴν, νὰ μὴ** καὶ ὑποτακτικὴν.

θ') Ἀναφορικαὶ προτάσεις

§ 58. Ἐπέτυχεν ἡ ἐγχείρησις, τὴν ὁποίαν ὑπέστη ὁ πατέρας μας. Προκόπουν, ὅσοι ἀγαποῦν τὴν ἐργασίαν. Ἀπ' ὅσας ἐκθέσεις διώρθωσεν ὁ Διευθυντὴς μας, ἡ καλύτερη ἦτο τοῦ Πέτρου. Ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι ἄθῳος, δι' ὅσα τὸν κατήγοροῦν. Ὅποιον γνωστὸν ἦ συγγενὴ συναντᾷς, πρέπει νὰ τὸν χαιρετᾷς σὺ πρῶτος. Θὰ σὲ συναντήσω εἰς τὸ κέντρον, ὅπου ἐκαθίσταμεν χθές. Ἀπὸ ὅπου καὶ ἂν

περάσης, θὰ σὲ ἰδῶ. **“Ο,τι κι ἂν κάμης, δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ κρυφό. Ἐκεῖ, ποὺ θὰ πᾶς, θὰ συναντήσης πολλοὺς γνωστούς.**

§ 59. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις, αἱ ὁποῖαι εἰσάγονται μὲ ἀναφορικὰς ἀντωνυμίας ἢ ἀναφορικὰ ἐπιρρήματα, ἀποδίδονται καὶ ἀναφέρονται εἰς κάποιον ὅρον τῆς κυρίας προτάσεως ἢ εἰς ἄλλον, ποὺ ἐννοεῖται. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ἀναφορικά**.

ι') Ἑρωτηματικαὶ προτάσεις

§ 60. Δὲν ξέρω, **ἂν θὰ εὐκαιρῶσω αὐρίον.** Σὲ παρακαλῶ νὰ ἐρωτήσης τὸν θεὸν σου, **ποῖον φαγητὸν τοῦ ἁρέσει.** Σᾶς ἔγραψεν ὁ πατέρας σας, **πότε θὰ ἐπιστρέψῃ** ἀπὸ τὸ ταξίδι. Ἀπορῶ, **πῶς μπορεῖς** νὰ κάθῃσαι ἀργός. Ἐδιάβασες εἰς τὴν ἐφημερίδα, **ποῖαν ὥραν** θὰ ψαλῇ ἡ δοξολογία.

§ 61. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὸ ἀντικείμενον τῶν ρημάτων : « δὲν ξέρω », « νὰ ἐρωτήσης », « σᾶς ἔγραψε », « ἀπορῶ », « ἐδιάβασες », εἶναι ὁλόκληροι προτάσεις, ποὺ εἰσάγονται μὲ ἐρωτηματικὰς ἀντωνυμίας ἢ ἐρωτηματικὰ ἐπιρρήματα. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ἐρωτηματικαὶ** δευτερεύουσαι καὶ τίθενται ὡς ἀντικείμενα διαφόρων ρημάτων· εἰσάγονται δὲ μὲ τὸ ἂν ἢ μὲ ἀντωνυμίας ἐρωτηματικὰς ἢ μὲ ἐπιρρήματα ἐρωτηματικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ἡ μετοχή

§ 62. Α'. **Οἱ ἀπουσιάζοντες** μαθηταὶ ὀφείλουν νὰ δικαιολογοῦν τὰς **γενομένας** ἀπουσίας των καὶ νὰ προσέρχονται μετὰ τῶν κηδεμόνων εἰς τὸ σχολεῖον. **Οἱ δὲ συγκεντρώσαντες** ἀπουσίας περισσοτέρας τῶν 100, πρέπει νὰ προσαγάγουν καὶ πιστοποιητικὸν τοῦ **ἐπισκεπτομένου** αὐτοὺς ἱατροῦ.

Β'. **Οἱ Πέρσαι ἀποβιβασθέντες** εἰς Μαραθῶνα ἀντιμετώπισαν τοὺς δεκαχισχιλίους Ἀθηναίους ὀπλίτας, οἵτινες **πληροφορημένοι** περὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῶν δὲν ἐδειλίασαν, ἀλλ' **ἐκκινήσαντες** ἀμέσως ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἔφθασαν ἐγκαίρως εἰς Μαραθῶνα. Μετ' αὐτῶν ἦν ὡ-

θησαν καὶ χίλιοι Πλαταιεῖς **θέλοντες** νὰ συμπολεμήσουν ἐπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὴν σύγκρουσιν οἱ Ἕλληνες **καίπερ ὄντες** πολὺ ὀλιγώτεροι τὸν ἀριθμὸν, καὶ **κινδυνεύοντες** νὰ ὑπερφαλαγγισθοῦν, ὁμως δὲν ἐπτοήθησαν **ψάλλοντες** τὸ πολεμικὸν ἄσμα (τὸν παιᾶνα) καὶ **παροτρύνοντες** ὁ εἰς τὸν ἄλλον διέσπασαν τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν καὶ **καταδιώκοντες** αὐτοὺς κατὰ πόδας τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ἐπιβιβάσθωιν εἰς πλοῖα, διὰ νὰ σωθοῦν. Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς μάχης ἐνεθάρρουν ἀλλήλους **κραυγάζοντες**: « Μὴ δειλιῶμεν! Κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν κρίνεται ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος: **νικήσαντες** θὰ εἴμεθα ἐλεύθεροι· **ἡττηθέντες** δὲ θὰ γίνωμεν δοῦλοι ».

Γ'. Οἱ μύριοι Ἕλληνες τοῦ Κύρου μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν ἔνοιωθαν τοὺς ἑαυτοὺς των **ἐγκαταλελειμμένους** καὶ **ἀποκλεισμένους** εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκουράσθησαν **βαδίζοντες** διὰ μέσον δυσβάτων ὁρῶν· ἀλλὰ δὲν ἔπαυσαν **ἐλπίζοντες**, ὅτι οἱ κόποι των δὲν θὰ πᾶν χαμένοι. Πράγματι μετὰ κοπιώδη πορείαν, μόλις ἀπὸ μακρὰν ἀντίκρουσαν τὴν θάλασσαν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, **ἡσθάνθησαν** τοὺς ἑαυτοὺς των **ἀναλαβόντας** ἀπὸ τὴν κούρασιν καὶ **σωθέντας**.

§ 63. Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἀπαντοῦν μετοχαί, αἱ ὁποῖαι προσδιορίζουν διαφόρους ὅρους τῆς προτάσεως.

1. Εἰς τὴν α' περίπτωσιν, αἱ μετοχαί οἱ ἀπουσιάζοντες, τὰς γενομένας, τοῦ ἐπισκεπτομένου προσδιορίζουν ἀντιστοίχως τὰς λέξεις οἱ μαθηταί, ἀπουσίας καὶ ἱατροῦ καὶ ἀποδίδουν εἰς αὐτάς τὴν ἔννοιαν, ποὺ φανερώνουν τὰ ἀντίστοιχα ῥήματα. Εἶναι δηλαδὴ τρόπον τινὰ ἐπίθετα τῶν οὐσιαστικῶν, ποὺ προσδιορίζουν δι' αὐτὸ λέγονται **ἐπιθετικά μετοχαί** καὶ ἰσοδυναμοῦν μὲ ἀναφορικὴν πρότασιν: οἱ ἀπουσιάζοντες μαθηταί = οἱ μαθηταί, οἱ ὅποιοι ἀπουσιάζουν, τὰς γενομένας ἀπουσίας = τὰς ἀπουσίας, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν κλπ. Ἡ ἐπιθετικὴ μετοχὴ συνήθως ἐκφέρεται μὲ τὸ ἄρθρον.

2. Εἰς τὴν β' περίπτωσιν, α) αἱ μετοχαί ἀποβιβάσθέντες (= ἀφοῦ ἀπεβιβάσθησαν), ἐκκινήσαντες (= ἀφοῦ ἐκίνησαν), φανερώνουν τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὅποιον γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, ποὺ προσδιορίζει· αἱ μετοχαί αὗται λέγονται **χρονικά**.

β) Αἱ μετοχαί πληροφωρημένοι (= ἐπειδὴ εἶχον πληροφωρίαν), θέλοντες (= διότι ἔθελον), φανερώνουν τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν

ὅποῖαν γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, ποὺ προσδιορίζουν. αἱ μετοχαὶ αὐταὶ λέγονται **αἰτιολογικαί**.

γ) Αἱ μετοχαὶ ὄντες (= ἂν καὶ ἦσαν), κινδυνεύοντες (= ἂν καὶ ἐκινδύνεουν), φανερώουν πρᾶξιν, ποὺ εὐρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν μετὰ τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, τὴν ὅποῖαν προσδιορίζουν, καὶ λέγονται **ἀντιθετικαὶ ἢ ἐναντιωματικαί**.

δ) Αἱ μετοχαὶ πάλλοντες (= μετὰ τραγούδια), παροτρύνοντες (= μετὰ παροτρύνσεις), καταδιώκοντες, φανερώουν τὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὅποιον γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, ποὺ προσδιορίζουν, καὶ λέγονται **τροπικαί**.

Εἰς τὴν ὁμιλουμένην ἡ τροπικὴ μετοχὴ λήγει εἰς -ας: τρώγοντας ἔρχεται ἡ ὄρεξις, περάσαμε τὴν ἡμέρα στὴν ἐκδρομὴν παίζοντας, χορεύοντας, τραγουδώντας καὶ κολυμβώντας.

ε) Αἱ μετοχαὶ νικῆσαντες (= ἐὰν νικήσωμεν), ἡττηθέντες (= ἐὰν ἡττηθῶμεν), φανερώουν τὴν προϋπόθεσιν, ὑπὸ τὴν ὅποῖαν γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, ποὺ προσδιορίζουν, καὶ λέγονται **ὑποθετικαί**.

Αἱ χρονικαί, αἰτιολογικαί, ἐναντιωματικαί, τροπικαὶ καὶ ὑποθετικαί, ἐπειδὴ φανερώουν ἐπιρρηματικὴν σχέσιν πρὸς τὴν πρότασιν, ποὺ προσδιορίζουν, λέγονται μετὰ ἓν ὄνομα **ἐπιρρηματικαί** (προσδιορίζουν δηλ. κυρίως τὸ ρῆμα).

§ 64. Εἰς τὴν γ' περίπτωσιν ἡ μετοχὴ «βαδίζοντες» ἀποδίδεται διὰ μέσου τοῦ ρήματος «ἐκουράσθησαν» εἰς τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ ὡς κατηγορούμενον. Ὅμοίως αἱ μετοχαὶ «ἐγκатаλελειμμένους» καὶ «ἀποκλεισμένους» ἀποδίδονται διὰ μέσου τοῦ ρήματος «ἐνοιωθαν» ὡς κατηγορούμενα εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦ ρήματος «τοὺς ἑαυτοὺς των». Ἐπίσης ὡς κατηγορούμενα ἀποδίδονται καὶ αἱ μετοχαὶ «ἀναλαβόντας» καὶ «σωθέντας» εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἡσθάνθησαν «τοὺς ἑαυτοὺς των». Αἱ μετοχαὶ ποὺ ἀποδίδονται ὡς κατηγορούμενα διὰ μέσου ἐνὸς ρήματος εἰς τὸ ὑποκείμενον ἢ ἀντικείμενον αὐτοῦ, λέγονται **κατηγορηματικαὶ μετοχαί**.

Σχήματα λόγου (Λεκτικοὶ τρόποι)

§ 65. Συχνὰ εἰς τὸν προφορικὸν καὶ γραπτὸν λόγον δὲν τηροῦνται κανονικὰ καὶ ἀπαράβατα ὅλα, ὅσα διδάσκει ἡ Γραμματικὴ καὶ τὸ Συντακτικὸν σχετικὰ μὲ τὴν συντακτικὴν πλοκὴν τῶν λέξεων ἢ σχετικὰ μὲ τὴν θέσιν, ποῦ πρέπει νὰ ἔγῃ κάθε λέξις εἰς τὴν σειρὰν τοῦ λόγου ἢ σχετικὰ μὲ τὸ ποσὸν τῶν λέξεων, ποῦ χρειάζονται κανονικὰ διὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν νοημάτων, ἢ τέλος σχετικὰ μὲ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων, ποῦ χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὸν λόγον.

Αἱ διαφοροὶ αὗται ἰδιορρυθμίαι τοῦ λόγου, οἱ ἰδιαίτεροι δηλαδὴ λεκτικοὶ τρόποι, ποῦ παρουσιάζονται μὲ παράβασιν τῶν συνηθισμένων γραμματικῶν κανόνων, λέγονται **σχήματα τοῦ λόγου**.

Ἀπὸ τὰ κατωτέρω παραδείγματα θὰ διακρίνωμεν τὰ συνηθέστερα σχετικὰ φαινόμενα εἰς τὴν νέαν μας γλῶσσαν.

§ 66. Τὸ δεξιὸν **κέρας** τοῦ στρατεύματος ἔφθανε **μέχρι** τοῦ ποταμοῦ. Ὁ ἐχθρὸς εἶχε τὰς **πτέρυγας** τῆς παρατάξεώς του ἀκαλύπτους. Τὸ τετράδιον ἔχει **50 φύλλα**. Ἀπὸ τὸν πάγον ἔχουν καὶ τὰ **μάτια** τῶν ψυτῶν.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ ἡ λέξις **κέρας** δὲν ἔχει τὴν κυρίαν σημασίαν, ποῦ εἶχε τὸ πρῶτον (κέρας ζῴου), ἀλλὰ ἔχει μεταφορικὴν (μεταφέρεται δηλ. ἀπὸ μίαν ἔννοιαν εἰς ἄλλην), διότι ὁ ὁμιλῶν εὗρίσκει κάποιαν ὁμοιότητα μεταξὺ τῶν κεράτων τοῦ ζῴου καὶ τῶν ἄκρων τῆς παρατάξεως τοῦ στρατοῦ. Οὕτω καὶ αἱ λέξεις **πτέρυγες**, **μάτια**, **φύλλα** δὲν ἔχουν τὴν κυρίαν σημασίαν των, ἀλλὰ μεταφορικὴν. Ἡ ἀλλαγὴ αὕτη τῆς σημασίας τῶν λέξεων εἰς τὸν λόγον, (ποῦ βασιζέται εἰς κάποιαν ὁμοιότητα τῶν πραγμάτων), λέγεται **μεταφορά**.

Σημείωσις. Πολλὰκις ἡ πρώτη σημασία τῆς λέξεως χάνεται καὶ ἐπικρατεῖ ἄλλη, π.χ. εὐήθης = ὁ ἔχων καλὸν ἦθος, ὁ ἀπηνήρευτος, ὁ ἀφελής, δηλαδὴ κουτός. Ἔτσι καὶ ἡ λέξις ἀγαθός, ἀγαθοῦλης κλπ.

Ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴν τῆς σημασίας τῶν λέξεων ἔχομεν διάφορα σχήματα ἢ λεκτικούς τρόπους. Σημειοῦμεν τὰ συνηθέστερα :

§ 67. α) **Συνεκδοχή**. Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν, ὅταν μεταχειρίζομεθα λέξιν, ποῦ φανερώνει τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου ἢ τὸν ἓνα ἀντὶ

τῶν πολλῶν ἢ τὸ ὄργανον ἀντὶ τῆς ἐνεργείας, π.χ. ὁ Βούλγαρος (ἀντί: οἱ Βούλγαροι) ἔχει τὸ μάτι του στὸ Αἰγαῖον. Κατέφυγεν εἰς τὴν στέγη μας (ἀντί: εἰς τὴν οἰκίαν). Ἄναψε τὸ ντουφέκι εἰς τὸν κάμπιον (ἀντί: οἱ πυροβολισμοὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν).

§ 68. β) **Μετωνυμία.** Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν εἰς τὰς φράσεις: εἰς τὸν **"Ομηρον** ὑπάρχον ὑψηλαὶ ἔννοιαι, ὅπως καὶ εἰς τὸν **Θουκυδίδην**. Τὸ **θέατρον** ἐξέσπασεν εἰς γέλωτας. Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς λέγομεν τὸν ποιητὴν ἀντὶ νὰ εἰπώμεν τὰ ἔργα αὐτοῦ (εἰς τὸν **"Ομηρον** ἀντί: εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ὀμήρου) καὶ τὸ θέατρον ἀντὶ τοῦ περιεχομένου (τὸ θέατρον ἀντί: οἱ ἐντὸς τοῦ θεάτρου).

§ 69. γ) **Ἀλληγορία.** Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν, ὅταν μεταχειριζώμεθα μίαν λέξιν ὅχι μὲ τὴν σημασίαν της, ἀλλὰ μὲ ἄλλην, (ποὺ ἔχει ὁ ὁμιλῶν εἰς τὸν νοῦν του), μὲ ἀλληγορικὴν δηλαδὴ σημασίαν, π.χ. ἐγὼ θὰ βγάλω τὰ κάστανα ἀπὸ τὴ φωτιά! (θὰ χωρίσω τοὺς φιλονικούντας· θὰ λύσω τὰς διαφορὰς τῶν ἐξωργισμένων).

§ 70. δ) **Εἰρωνεία.** Ὅταν μὲ προσποιήσιν καὶ διὰ νὰ ἀστευθῶμεν ἢ νὰ ἐμπαίξωμεν ἄλλον, λέγομεν τὰ ἀντίθετα, π.χ. εἶναι πολὺ ἔξυπνος (δὴλ. κουτός), πόσο ψηλὸς! (δὴλ. πολὺ κοντός).

§ 71. ε) **Εὐφημισμός.** Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν, ὅταν λέγωμεν λέξιν, ποὺ ἔχει καλὴν σημασίαν, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν κακὴν ἀπὸ φόβου κλπ., π.χ. **Εὐχέιντο** πόντος, καλόμοιρες, καλὸ σπυρί, τὸ γλυκάδι (ἀντί: τὸ ξύδι) κλπ.

Ὅλοι οἱ λεκτικοὶ τρόποι, ποὺ εἶδομεν ἀνωτέρω, εἶναι σχετικοὶ μὲ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων.

§ 72. Ἀλλὰ ἔχομεν καὶ ἄλλα σχήματα σχετικὰ μὲ τὸ ποσὸν τῶν λέξεων, ποὺ χρειάζονται εἰς κάθε ἔκφρασιν μας. Διὰ νὰ ἐκφράσωμεν δὴλ. τὰ νοήματά μας εἰς τὸν λόγον, μεταχειριζόμεθα πολλάκις λέξεις περισσοτέρας τοῦ δέοντος· τότε ἔχομεν **πλεονασμόν**· π.χ. Σὺ γὰρ λέγῃς τὰ ἀληθῆ, ὅχι ψευδῆ. Νὰ σιωπᾶτε, γὰρ μὴ ὁμιλῇτε.

§ 73. Ἐπίσης λέγομεν: *Τῆς Ρούμελης τὰ παιδιά* (ἀντί: οἱ Ρουμελιῶται). Ὁ γέρος τοῦ Μωριά = ὁ Κολοκοτρώνης, δὴλ. λέγομεν μίαν

ἐννοίαν μὲ δύο λέξεις καὶ ὅχι μὲ μίαν, ποῦ πρέπει τὸ σχῆμα τότε λέγεται **περίφρασις**.

§ 74. Ὅταν πάλιν μεταχειριζώμεθα ὀλιγωτέρας τοῦ δέοντος λέξεις, τότε ἔχομεν **βραχυλογία**· π. χ. ἐγὼ ἐμελέτησα πολὺ. Σὺ ὅχι (= σὺ δὲν ἐμελέτησας πολὺ).

§ 75. Ἐπίσης ὑπάρχουν σχήματα σχετικὰ μὲ τὴν θέσιν τῶν λέξεων π. χ. μὲ τὴ δική σου ἦρθα στὸν κόσμον τῇ λατρείᾳ· Πίνω τὸ ὀρειοστάλαχτον τῆς πλάκας τὸ φαρμάκι (Παλαμᾶς). Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς ἡ λέξις **λατρεία** ἐτέθη ὅχι μετὰ τὴν φράσιν μὲ τὴ δική σου, ἀλλὰ ἀφοῦ εἰς τὸ μεταξὺ ἐτέθησαν ἄλλαι. Ἔτσι καὶ ἡ λέξις **φαρμάκι**. Τότε τὸ σχῆμα λέγεται **ὑπερβατόν**. (Πολλὰς περιπτώσεις ἔχομεν εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἰδίως εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια).

§ 76. Ὑπάρχουν ἀκόμα σχήματα σχετικὰ μὲ τὴν γραμματικὴν καὶ συντακτικὴν συμφωνίαν καὶ κανονικότητα εἰς τὴν χρῆσιν τῶν λέξεων καὶ φράσεων π. χ. ὅλον τὸ χωριὸν σήμερον ἦρθαν εἰς τὴν πανήγυριν. Ὅλος ὁ στρατὸς ἔκαμαν ἐφοδον.

Εἰς αὐτὰς τὰς φράσεις ἔχομεν ὑποκείμενον ἐνικοῦ ἀριθμοῦ καὶ ρῆμα πληθυντικοῦ· διότι εἰς τὸν νοῦν μας εἶναι « οἱ πολλοὶ » (στρατὸς = ἄνδρες, χωριὸν = χωρικοὶ) καὶ ὅχι ἓνας.

Τὸ σχῆμα αὐτὸ λέγεται σχῆμα **κατὰ σύνεσιν ἢ κατὰ τὸ νοούμενον**.

§ 77. Τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα σχήματα καθὼς καὶ διάφορα ἄλλα μεταχειρίζονται συνήθως οἱ ῥήτορες (ρητορικὰ σχήματα)· π. χ. **ἀσύνδετον, πολυσύνδετον, προσωποποιία, δξύμωρον** κλπ.

Γενικώτερον εἰς τὴν λογοτεχνίαν μας γίνεται χρῆσις πολλῶν σχημάτων λόγου, διὰ τὸ νὰ γίνεταί ὁ λόγος τεχνικώτερος. Προκαλεῖται οὕτω περισσώτερον ἢ προσοχὴ μας εἰς ὀρισμένον σημεῖον τοῦ λόγου καὶ γεννᾶται ἰδιαίτερα ἐντύπωσις. Πολλὰς περιπτώσεις ὑπάρχουν ἰδίᾳ εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Τὶ διδάσκει ἡ Γραμματικὴ	5
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ	
ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟΝ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ	
Φθόγγοι καὶ γράμματα	6
Φωνήεντα	6
Σύμφωνα	8
Δίφθογγοι	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ	
Συλλαβαί. Συλλαβισμός	11
Τόνοι	13
Πνεύματα	15
Ἄτονοι λέξεις	15
Ἐγκλιτικαὶ λέξεις	16
Ὀρθογραφικὰ σημεῖα καὶ σημεῖα στίξεως	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ	
Φθογγικὰ πάθη	19
Ἐναλλαγὴ φωνηέντων	19
Ἐκθλιψις	19
Εὐφωνικὸν ν καὶ ς	20
Κράσις	20
Συναίρεσις	21
Πάθη συμφώνων	21
Μετατροπαὶ καὶ ἀφομοιώσεις	21
Ἀποβολαί. Ἀντέκτασις κλπ.	22
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ	
ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟΝ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ	
Μέρη τοῦ λόγου	24
Κλιτὰ καὶ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου	25

Κατάληξις. Θέμα. Χαρακτήρ	25
Πτώσεις	26
Γένος. Ἀριθμός. Κλίσις	27
Τὸ ἄρθρον	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ὀνόματα οὐσιαστικά	29
Κλίσις οὐσιαστικῶν. Πρώτη κλίσις	30
Δευτέρα κλίσις οὐσιαστικῶν	36
» » συνηρημένων	39
Τρίτη κλίσις	40
Φωνηεντόληκτα	41
Ἀφωνόληκτα	44
Ἐνρινόληκτα	49
Υγρόληκτα με χαρακτήρα ρ.	51
Σιγμόληκτα	52
Ἀνώμαλα οὐσιαστικά	55
Ἰδιαίτεροι τύποι τῶν οὐσιαστικῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης	56

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἐπίθετα δευτερόκλιτα	57
Συνηρημένα δευτερόκλιτα ἐπίθετα	60
Τριτόκλιτα ἐπίθετα	60
Φωνηεντόληκτα ἐπίθετα γ' κλίσεως	61
Ἀφωνόληκτα	62
Ἐνρινόληκτα ἐπίθετα γ' κλίσεως	63
Σιγμόληκτα ἐπίθετα γ' κλίσεως	64
Ἀνώμαλα ἐπίθετα	64
Παραθετικά τῶν ἐπιθέτων	66
Ἀνώμαλα παραθετικά	69
Παραθετικά ἐπιρρημάτων	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἄντωνυμιαί	71
Προσωπικαὶ ἀντωνυμιαί	72
Κτητικαὶ »	73
Αὐτοπαθεῖς »	75
Ἀλληλοπαθεῖς »	77
Δεικτικαὶ »	78
Ἡ ἐπαναληπτικὴ ἀντωνυμία αὐτός	79
Ὀριστικαὶ ἀντωνυμιαί	80

Ἑρωτηματικά ἀντωνυμίας	80
Ἀόριστοι »	81
Ἀναφορικά »	84

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἀριθμητικά	86
» ἐπίθετα	87
» οὐσιαστικά	89
» ἐπιρρήματα	89
Πίναξ τῶν ἀριθμητικῶν	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ὅρισμός τοῦ ρήματος	92
Παρεπόμενα τοῦ ρήματος (διάθεσις, φωνή, πρόσωπον, ἀριθμός, χρόνοι, ἐγκλίσεις)	92
Συστατικά μέρη τοῦ ρήματος	99
Κλίσεις τῶν βοηθητικῶν ρημάτων	100
Κλίσεις βαρυτόνων φωνηεντολήκτων ρημάτων	103
Σχηματισμός τῶν χρόνων τῶν ἀφωολήκτων ρημάτων	111
Αὔξησις καὶ ἀναδιπλασιασμός	117
Σχηματισμός ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων	122
Συνηρημένα ρήματα	126
Κλίσεις τῶν συνηρημένων ρημάτων εἰς - ὦ (-άω)	128
» » » » » - ὦ (-έω)	130
» » » » » - ὦ (-όω)	132
Ρήματα εἰς - μαι	136
Ἀποθετικά ρήματα	139
Ἀνώμαλα ρήματα	139

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἀκλιτα μέρη τοῦ λόγου	144
Ἐπιρρήματα	145
Προθέσεις	146
Σύνδεσμοι	147
Ἐπιφωνήματα	147

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὅρισμοί	149
---------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Παραγωγή. Παράγωγα ρήματα	151
Ούσιαστικά παράγωγα	153
Ἐπίθετα παράγωγα	159
Παράγωγα ἑπιρρήματα	162

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνθεσις	163
----------------	-----

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Πρότασις. Συστατικά αὐτῆς	167
---------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Πρότασις με προσδιορισμούς	172
----------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνταξις τῶν ρημάτων	177
----------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ τῶν ρημάτων	180
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Δευτερεύουσαι προτάσεις	181
-------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ἡ μετοχή	186
----------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Σχήματα λόγου	189
---------------------	-----

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσήμον, εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἐντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλὼν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

0020555752

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Β', 1963 (VI) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 235.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1141/15-2-63

Ἐκτύπωσης-βιβλιοδεσία: Κοινοπραξία ΠΕΤΡΟΥ ΓΑΡΜΠΗ - Β. ΛΑΜΠΡΙΝΑΚΟΥ

